

Budapest,

2005. március 1.,

kedd

26. szám

Ára: 3082,- Ft

TARTALOMJEGYZÉK

		Oldal
35/2005. (III. 1.) Korm. r.	A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalról szóló 125/2001. (VII. 10.) Korm. rendelet módosításáról	900
36/2005. (III. 1.) Korm. r.	A többcélú kistérségi társulások megalakulásának 2005. évi ösztönzéséről és modellkísérletek támogatásáról	900
6/2005. (III. 1.) HM r.	A Magyar Honvédség, valamint a miniszter közvetlen irányítása (felügyelete) alá tartozó szervezetek hivatásos és szerződéses állományának beosztási kategóriába történő részletes besorolásáról, illetve az ezen beosztásokban elérhető rendfokozatokról szóló 30/2001. (XII. 27.) HM rendelet módosításáról	910
2/2005. (III. 1.) IM r.	Az Igazságügyi Minisztérium fejezethez tartozó költségvetési szerv középírányító szervként történő elismeréséről, a gazdálkodási jogosítványok megosztási rendjéről és a büntetés-végrehajtási szervek alapító okiratainak módosításáról szóló 32/2002. (XII. 21.) IM rendelet módosításáról	911
2/2005. (III. 1.) IHM r.	A szociálisan rászorult előfizetők részére az egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybevételéhez nyújtható támogatásra vonatkozó szabályokról szóló 19/2004. (VI. 12.) IHM rendelet módosításáról	913
7/2005. (III. 1.) KvVM r.	A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról szóló 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet módosításáról	914
6/2005. (III. 1.) NKÖM r.	Az „art” mozi-hálózat fejlesztésének támogatásáról	947
7/2005. (III. 1.) NKÖM r.	Budapest és Pannonhalma világörökségi helyszíneinek műemléki jelentőségű területté nyilvánításáról	953
8/2005. (III. 1.) NKÖM r.	A XXIII. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma költségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok pályázat útján történő felhasználásának szabályairól szóló 3/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet módosításáról	964
9/2005. (III. 1.) NKÖM r.	A XXIII. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma költségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásáról szóló 6/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet módosításáról	965
2/2005. (III. 1.) OM r.	A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról	967
3/2005. (III. 1.) OM r.	A közoktatási intézmények informatikai fejlesztését szolgáló, kötött felhasználású támogatás felhasználásával történő beszerzések igénylési rendjéről	1040
1017/2005. (III. 1.) Korm. h.	A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány Alapító Okiratának módosításáról	1042
	A HUNGART Vizualis Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület 2005. évi díjszabása	1042
	A BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal közleménye	1051

II. rész JOGSZABÁLYOK

A Kormány rendeletei

A Kormány 35/2005. (III. 1.) Korm. rendelete

a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalról szóló 125/2001. (VII. 10.) Korm. rendelet módosításáról

A Kormány a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalról szóló 125/2001. (VII. 10.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: R.) az alábbiak szerint módosítja:

1. §

Az R. 2. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) A Hivatal elnökét – a miniszter javaslatára – a miniszterelnök nevezi ki. A Hivatal elnöke feletti munkáltatói jogokat a miniszter gyakorolja.”

2. §

Az R. 11. §-ának b) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

[A Hivatal a kisebbségek állami és központi költségvetési támogatásával kapcsolatban:]

„b) ellátja az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium fejezetén belüli kisebbségi célú keretek felhasználásával kapcsolatban a jogszabály, illetve az állami irányítás egyéb jogi eszköze által a Hivatal részére meghatározott feladatokat;”

3. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő harmadik napon lép hatályba.

(2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti az R.

a) 2. §-ának (3) bekezdésében a „két” és a „Miniszterelnöki Hivatal vezető” szövegrész,

b) 2. §-ának (4) bekezdésében a „Miniszterelnöki Hivatal vezető” szövegrész.

(3) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg az R.

a) 2. §-ának (1) bekezdésében „a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter” szövegrész helyébe „az ifjú-

sági, családügyi, szociális és esélyegyenlőségi miniszter (a továbbiakban: miniszter)”;

b) 3. §-ában „a Miniszterelnöki Hivatal” szövegrész helyébe „az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium”

szövegrész lép.

Gyurcsány Ferenc s. k.,
miniszterelnök

A Kormány 36/2005. (III. 1.) Korm. rendelete

a többcélú kistérségi társulások megalakulásának 2005. évi ösztönzéséről és modellkísérletek támogatásáról

A Kormány a többcélú kistérségi társulások megalakulása ösztönzésének szándékával, a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény 5. számú mellékletének 19. pontja szerinti támogatás mértékére, igénylésére, döntési rendszerére, folyósítására és elszámolására vonatkozóan a következőket rendeli el:

Értelmező rendelkezések

1. §

(1) E rendelet alkalmazásában

a) *többcélú kistérségi társulás* (a továbbiakban: *Társulás*): a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Tkt.) rendelkezései szerint megalakuló társulás;

b) *a Társulás önkormányzatainak számított száma*: a Társulást alkotó önkormányzatok közül a Társulás által e rendelet alapján ellátandó valamennyi közszolgáltatási feladat ellátásában részt vevő önkormányzatok száma;

c) *a Társulás számított lakosság száma*: a Társulást alkotó önkormányzatok közül a Társulás által e rendelet alapján ellátandó valamennyi közszolgáltatási feladat ellátásában részt vevő önkormányzatok együttes lakosság száma;

d) *támogatási kormányrendelet*: a többcélú kistérségi társulások 2004. évi támogatása mértékének, igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának és elszámolásának részletes feltételeiről szóló 65/2004. (IV. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: R.).

(2) A települési önkormányzatok lakosságszámát a BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal 2004. január 1-jére vonatkozó adatközlésében foglaltak szerint kell meghatározni.

Általános rendelkezések

2. §

(1) A többcélú kistérségi társulások megalakulásának ösztönzését szolgáló támogatásra pályázhatnak azok a Társulások,

a) amelyek 2004. évben a közszolgáltatási feladatok ellátására egyszeri fejlesztési támogatásban nem részesültek (legfeljebb az R. 12. §-a szerinti területfejlesztési célú támogatásra voltak jogosultak), és

aa) amelyek esetében a többcélú kistérségi társulási megállapodást a kistérséghez tartozó települések képviselő-testületeinek több mint a fele, de legalább két képviselő-testület jóváhagyja,

ab) amelyek esetében a többcélú kistérségi társulási megállapodást jóváhagyó települések együttes lakosságszáma meghaladja a kistérség lakosságszámának 60%-át, illetve 50%-át, ha a társulás tagjainak száma eléri a kistérségbe tartozó települések számának 60%-át,

ac) amelyeknél a területfejlesztési feladatokat a kistérséghez tartozó települések képviselő-testületeinek mindegyike vállalja,

ad) amelyek legalább az *ab)* alpont szerinti településekre kiterjedően legalább három – e rendeletben meghatározott – közszolgáltatási feladatok ellátását vállalják; vagy

b) amelyek 2004. június 30. előtt nem a kistérséghez tartozó valamennyi települési önkormányzat részvételével jöttek létre – így az R. 7. § (3) bekezdése szerinti támogatásban részesültek – és

ba) vállalják, hogy a Társuláshoz a kistérségen belül valamennyi önkormányzat csatlakozik, továbbá

bb) a Társulás a kistérség valamennyi településére ellátja legalább három – e rendeletben meghatározott – közszolgáltatási, valamint a kistérségi területfejlesztési feladatokat.

(2) Az előirányzatból támogatás nyújtható a 2004. évi többcélú kistérségi modellkísérletek folytatására, illetve új modellkísérletek támogatására is. Erre a célra legfeljebb 300 millió forint fordítható. A modellkísérletek támogatásának feltételeit a 2. számú melléklet tartalmazza.

(3) A támogatás felhasználására az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendeletet az e rendeletben foglalt kiegészítésekkel és eltérésekkel kell alkalmazni.

(4) Az (1) és (2) bekezdés szerinti támogatásról a belügyminiszter dönt.

A többcélú kistérségi társulások támogatásának általános feltételei

3. §

(1) A támogatás felett a többcélú kistérségi társulás rendelkezik és felelős a támogatás jogszerű felhasználásáért. A támogatás folyósítása a Társulás számlájára történik.

(2) A pályázat benyújtása esetén a társulási megállapodás tartalmazza

a) a Tkt. 3. §-ának (1) bekezdésében foglaltakat;

b) a Társulás keretében történő együttműködésnek a pályázat benyújtásától számított legalább 3 évre szóló vállalását;

c) az e rendelet 12. §-ában foglalt visszafizetési kötelezettség teljesítésére vonatkozó szabályokat;

d) kötelezettségvállalást arra, hogy a területfejlesztéssel összefüggő feladatokat – legalább a *b)* pont szerinti időtartam alatt – az adott kistérséghez tartozó valamennyi települési önkormányzat részvételével, kilépés vagy a társulás megszüntetése nélkül ellátják.

4. §

(1) A Társulások számára támogatás nyújtható az alábbi

a) közoktatási,

b) szociális,

c) gyermekjóléti,

d) egészségügyi,

e) mozgókönyvtári,

f) belső ellenőrzési,

g) a kistérségi ügyintézés korszerűsítési,

h) területfejlesztési

feladatok magasabb szakmai színvonalon történő, illetve hatékonyabb megszervezése érdekében.

(2) Területfejlesztési feladatra csak az a Társulás igényelhet támogatást, mely 2004. évben az R. szerint területfejlesztési célú támogatásban nem részesült.

(3) Az (1) bekezdésben foglalt feladatok ellátásának részletes feltételeit és a támogatható célokat e rendelet 1. számú melléklete rögzíti.

5. §

(1) A Társulás számára megítélhető támogatás maximális összege a 2. § (1) bekezdés *a)* pontja szerinti Társulás esetén a kistérség önkormányzatainak számától, a Társulás önkormányzatainak számított számától, a kistérség lakosságszámától, a Társulás számított lakosságszámától, a kis-

térség területének nagyságától függően legfeljebb a következő módon számított lehet:

$$T_{\max} = 30 \text{ millió Ft} \times (\ddot{O}_{sz}/\ddot{O}_k) + 30 \text{ millió Ft} \times (\ddot{O}_{sz}/79_{\text{település}}) + 30 \text{ millió Ft} \times (L_{sz}/L_k) + 30 \text{ millió Ft} \times (L_{sz}/280\,000 \text{ fő}) + 30 \text{ millió Ft} \times (K_t/170\,000 \text{ ha}),$$

ahol

$\ddot{O}_{sz}$ – a Társulás önkormányzatainak számított száma,
 $\ddot{O}_k$ – az adott kistérséghez tartozó önkormányzatok száma,
 L_{sz} – a Társulás számított lakosságszáma,
 L_k – az adott kistérség lakosságszáma,
 K_t – az adott kistérség területe hektárban.

(2) Az (1) bekezdés szerinti támogatásban akkor részesülhet a Társulás, ha legalább az alábbi feladatok ellátását vállalja:

- a) közoktatási,
- b) egészségügyi,
- c) szociális vagy gyermekjóléti, továbbá
- d) területfejlesztési feladat.

(3) A Társulás a (2) bekezdés szerinti feladatokon túl a 4. § (1) bekezdés e)–g) pontokhoz is pályázhat támogatásra.

6. §

(1) A Társulás számára megítélhető támogatás maximális összege a 2. § (1) bekezdés b) pontja szerinti Társulások esetén legfeljebb az 5. § (1) bekezdés alapján számított összeg és az R. 7. § (3) bekezdése szerint a közszolgáltatási feladatokra 2004. évben jóváhagyott támogatási összeg különbsége lehet.

(2) Az (1) bekezdés szerinti támogatásban akkor részesülhet a Társulás, ha a kistérséghez tartozó valamennyi települési önkormányzatra kiterjedően legalább három közszolgáltatási feladat ellátását vállalja, melyből

- a) egy feladat a közoktatási feladat,
- b) legalább egy feladat a szociális, gyermekjóléti, egészségügyi feladatok közül választható,
- c) további egy feladat – amennyiben a b) pont szerinti feladatok közül csak egyet vállalt – a Tkt. 2. § (1) bekezdése szerinti feladatok közül választható, és
- d) területfejlesztési feladat.

(3) A Társulás a (2) bekezdés szerinti feladatokon túl a 4. § (1) bekezdés e)–g) pontokhoz is pályázhat támogatásra.

7. §

(1) A támogatás formája vissza nem térítendő támogatás.

(2) A támogatás összegének meghatározása során előnyben részesül az a Társulás, mely közoktatási intézmény, illetve megüresedett – önkormányzat vagy a Társu-

lás tulajdonában lévő – postai helyiség funkcióváltását kívánja megvalósítani. A közoktatási és postai helyiségek funkcióváltásának a kistérségi – e rendelet 4. § (1) bekezdése szerinti – feladatok ellátását kell szolgálnia.

(3) A támogatás folyamatban lévő beruházáshoz nem használható fel, kivéve a Társulás részére 2004. évben jóváhagyott támogatással folyamatban lévő beruházásokat.

(4) A beruházás megkezdése időpontjának

a) építéssel járó beruházás esetén az építési naplóba történő első bejegyzés napját,

b) építéssel nem járó beruházás (pl. tárgyi eszköz beszerzés) esetén a szerződéskötés időpontját kell tekinteni.

Pályázati rendszer

8. §

(1) A Társulások pályázatukat a Belügyminisztérium által készített és a Társulásokhoz eljuttatott pályázati adatlapokon nyújthatják be. A pályázat részét képezi a Társulás társulási megállapodása.

(2) A Társulások pályázatainak benyújtási határideje 2005. május 15.

(3) A pályázati adatlapokat és a Társulás társulási megállapodását – papír alapon egy eredeti és négy másolati példányban, továbbá elektronikus úton – a Magyar Államkincstár területileg illetékes igazgatóságaihoz (a továbbiakban: Igazgatóság) kell benyújtani. A társulási megállapodásokat az illetékes megyei közigazgatási hivatal (a továbbiakban: Hivatal) vezetőjének is be kell nyújtani egy példányban.

(4) A Hivatal megvizsgálja a társulási megállapodás törvényességét. Törvénysértés esetén felhívja a Társulást annak megszüntetésére, amelyről a Társulás június 30-ig köteles gondoskodni.

(5) A pályázatnak meg kell felelnie az alábbi feltételeknek:

- a) a (2) bekezdés szerinti határidőn belül nyújtják be az Igazgatósághoz,
- b) valamennyi pályázati adatlapot tartalmazza,
- c) a pályázati adatlapok sem tartalmukban, sem alakjukban nem változtathatók meg,
- d) tartalmaznia kell a társulási megállapodást.

Amennyiben a fenti feltételek bármelyike nem teljesül, úgy az Igazgatóság nem fogadja be a pályázatot, és tartalmi elbírálására sem kerül sor.

(6) Az Igazgatóság nyolc napon belül megvizsgálja a pályázat szabályszerűségét és – hiányosság észlelése esetén – a pályázót hiánypótlásra szólítja fel. Hiánypótlásra a hiánypótlási felszólítás kézhezvételétől számított tizenöt napon belül van lehetőség. Amennyiben a pályázó a hiánypótlási felhívásban foglaltakat határidőn belül nem telje-

síti, az a pályázatnak az elbírálásból való kizárását eredményezi.

(7) A pályázatokat az Igazgatóság a Belügyminisztériumnak elektronikus úton két napon belül, postai úton legkésőbb június 15-ig megküldi.

9. §

A belügyminiszter – a Pénzügyminisztérium, a Belügyminisztérium és az érintett minisztériumok képviselőiből, valamint az önkormányzati érdekszövetségek által delegált egy képviselőből álló tárcaközi bizottság javaslata alapján – a pályázatokról 2005. július 31-ig dönt.

Támogatási megállapodás megkötése

10. §

(1) A támogatás felhasználásának – a döntés alapját képező pályázatban vállalt – feltételeit megállapodásban (a továbbiakban: támogatási megállapodás) rögzíti a belügyminiszter és a Társulás.

(2) A belügyminiszter által aláírt támogatási megállapodást négy példányban a Belügyminisztérium a Társulásoknak augusztus 15-ig megküldi. A Társulások az aláírt támogatási megállapodást három példányban a Belügyminisztériumba augusztus 31-ig küldik vissza.

11. §

A kistérségi feladatellátás érdekében támogatással létrehozott vagyon – az aktiválást követően – ingatlanvagyon esetében tíz évig, más vagyon esetében öt évig nem idegeníthető el, kivéve ha

a) az elidegenítést műszaki vagy szakmai okok teszik szükségessé, és az abból származó ellenértéket a többcélú kistérségi társulás ugyanazon közszolgáltatás ellátásának fejlesztési szükségleteire fordítja, amelyhez az elidegenítést megelőzően az értékesített vagyon kapcsolódott, vagy

b) az adott közszolgáltatás kistérségi szintű ellátásának megszűnése esetén, amennyiben a támogatással létrehozott vagyon a közszolgáltatási feladatot a továbbiakban ellátó helyi önkormányzat tulajdonába kerül.

12. §

(1) A támogatást kamattal növelt összegben vissza kell fizetni a központi költségvetésbe, ha a támogatást nem a támogatási megállapodásban rögzített támogatási célra és feltételeknek megfelelően használják fel.

(2) Amennyiben egy vállalt feladat Társulás keretén belüli ellátása a 3. § (2) bekezdés b) pontja szerinti időtartamon belül megszűnik – kivéve, ha a feladat jogszabály által kerül megszüntetésre –, úgy az adott feladatra jóváhagyott támogatást kamattal növelten kell visszafizetni a központi költségvetésbe.

(3) A Társulásból a 3. § (2) bekezdés b) pontjában foglalt időtartamon belül történő kilépés esetén – a kilépő önkormányzatra lakosságszám szerint jutó – támogatásnak megfelelő összeget kamattal növelten kell a központi költségvetésnek visszafizetni.

(4) Amennyiben a Társulás valamely tagja a 3. § (2) bekezdés b) pontjában foglalt időtartamon belül nem teljesíti a vállalt feladatra vonatkozóan e rendeletben előírt feltételeket, úgy az adott feladatra jóváhagyott – a feltételt nem teljesítő önkormányzatra lakosságszám szerint jutó – támogatásnak megfelelő összeget kamattal növelten kell a központi költségvetésnek visszafizetni.

(5) Az (1)–(4) bekezdés szerinti fizetési kötelezettség esetén a kamat az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 64/B. § (2) bekezdése szerint számított összeg, amelyet a támogatás igénybevétele napjától a visszafizetés napjáig kell felszámítani.

13. §

A Társulás a támogatás felhasználásáról tárgyév december 31-ei fordulónappal, a mindenkorli zárszámadás keretében és rendje szerint köteles elszámolni.

A támogatás folyósítása

14. §

A támogatást a támogatási megállapodásban foglaltak szerint a Belügyminisztérium utalványozása alapján a Magyar Államkincstár folyósítja.

Ellenőrzés

15. §

(1) A támogatási megállapodásban foglaltak teljesítését a Belügyminisztérium, továbbá jogszabályban erre feljogosított egyéb szervek ellenőrizhetik.

(2) A Társulás köteles a támogatás felhasználását elkülnítetten és naprakészen nyilvántartani, az ellenőrzésre feljogosított szervek megkeresésére az ellenőrzés lefolytatásához szükséges tájékoztatást megadni, a kért dokumentumokat rendelkezésre bocsátani, a helyszíni ellenőrzést lehetővé tenni.

(3) Ellenőrzésre a támogatási döntést megelőzően (előzetes ellenőrzés), a támogatás felhasználása során (közbenő ellenőrzés) és a támogatás folyósításának megszűnését követő tíz naptári éven belül utólagosan is (utóellenőrzés) sor kerülhet.

16. §

(1) A 15. § (3) bekezdése szerinti előzetes ellenőrzés a döntés-előkészítés szakaszában, a döntés meghozatala előtt történhet, amely kiterjedhet különösen

- a) a pályázatban szereplő adatok;
- b) a vállalt feladatok megalapozottságának vizsgálatára.

(2) A 15. § (3) bekezdése szerinti közbenő ellenőrzés a támogatási megállapodás megkötését követően a záró-elszámolásig történhet, amely kiterjedhet

- a) a vállalt kötelezettségek tartalmának támogatási megállapodásban foglaltak szerinti megvalósulására;
- b) a tájékoztatási kötelezettségek teljesítésének ellenőrzésére, a szolgáltatott adatok hitelességének vizsgálatára;
- c) közbenő helyszíni ellenőrzést kiváltó konkrét ok vizsgálatára.

(3) A 15. § (3) bekezdése szerinti utólagos ellenőrzésre a záró-elszámolást követően kerülhet sor, amely kiterjedhet

- a) az együttműködés e rendelet 3. § (2) bekezdés b) pontja szerinti időtartamának teljesítésére;
- b) a vállalt kötelezettségek megvalósulására.

Záró rendelkezés

17. §

E rendelet a kihirdetését követő harmadik napon lép hatályba.

Gyurcsány Ferenc s. k.,
miniszterelnök

1. számú melléklet

a 36/2005. (III. 1.) Korm. rendelethez

A közszolgáltatási feladatok ellátásának részletes feltételei és a támogatható célok

I. Közoktatási feladat

A közoktatási feladat keretén belül a Társulás ellátja a *közoktatási intézményi feladatot*, ennek keretében gondoskodik a közoktatási feladat ellátásában részt vevő önkormányzatok fenntartásában működő,

a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatási törvény) 20. § (1) bekezdése a) és b) pontja szerinti intézmények hatékonyabb működésének szervezéséről, az intézményekben folyó nevelés-oktatás színvonalának javításáról;

továbbá a *közoktatási szakszolgálati feladatot*, ennek keretében vállalja a közoktatási törvény 34. §-ának a)–b), d)–f) és h) pontjai szerinti pedagógiai szakszolgálati feladatok (a továbbiakban: közoktatási szakszolgálati feladat) közül legalább kettő ellátásának megszervezését.

1. Közoktatási intézményi feladat

A Társulás intézményfenntartóként, vagy szervező tevékenységével biztosítja, hogy a közoktatási feladat ellátásában részt vevő önkormányzatok fenntartásában működő valamennyi – települési önkormányzat vagy társulásaik által fenntartott – közoktatási intézmény megfeleljen az alábbi átlaglétszámra vonatkozó feltételeknek.

Ennek teljesítése történhet úgy, hogy az intézmények fenntartásáról

- a) a Társulás,
 - b) intézményi társulások, vagy
 - c) a Társulásban részt vevő települési önkormányzatok önállóan
- gondoskodnak. Az egyes települési önkormányzatok által önállóan fenntartott intézmények után azonban támogatás nem igényelhető.

Átlaglétszámra vonatkozó feltételek:

a) Az *óvodákban* az óvodai csoportok átlaglétszámának el kell érnie legalább a közoktatási törvény 3. számú melléklete I. Létszámhatárok cím alatti csoport átlaglétszámnak

– a 2005/2006. nevelési évben, az akkor indított első óvodai nevelési évben a 75%-át, a második és harmadik nevelési évben együttesen az 50%-át;

– a 2006/2007. nevelési évben, az akkor indított első és a második óvodai nevelési évben együttesen a 75%-át, a harmadik nevelési évben az 50%-át;

– a 2007/2008. nevelési évben minden nevelési évben együttesen a 75%-át.

b) Az *iskolákban* az osztályok átlaglétszámának el kell érnie legalább a közoktatási törvény 3. számú melléklete I. Létszámhatárok cím alatti osztály átlaglétszámának

ba) amennyiben az iskola fenntartója települési önkormányzat, illetve intézményi társulás,

– a 2005/2006. tanévben, az akkor indított 1. és 5. évfolyamon a 75%-át, a 2–4., illetve 6–8. évfolyamokon együttesen az 50%-át,

– a 2006/2007. tanévben, az akkor indított 1–2. és 5–6. évfolyamon együttesen a 75%-át, a 3–4. és 7–8. évfolyamokon együttesen az 50%-át,

– a 2007/2008. tanévben, az akkor indított 1–3. és 5–7. évfolyamon együttesen a 75%-át, a 4. és 8. évfolyamokon az 50%-át.

Az átlaglétszámra vonatkozó fenti feltételektől az alábbi esetekben lehet eltérni:

a) Ha az iskola középfokú oktatási intézmény tagintézményeként működik

Amennyiben bármely tanévtől az intézményt valamely helyi önkormányzat, intézményi társulás, vagy a Társulás által fenntartott, más településen lévő középfokú oktatási intézmény tagintézményeként működtetik, úgy

– a 2005/2006. tanévben, az akkor indított 1. évfolyamon a 65%-át, 5. évfolyamon a 75%-át, a 2–4. és 6–8. évfolyamokon együttesen az 50%-át,

– a 2006/2007. tanévben, az akkor indított 1–2. évfolyamon együttesen a 65%-át, az 5–6. évfolyamon együttesen a 75%-át, a 3–4. és 7–8. évfolyamokon együttesen az 50%-át,

– a 2007/2008. tanévben, az akkor indított 1–3. évfolyamokon együttesen a 65%-át, az 5–7. évfolyamon együttesen a 75%-át, a 4. és 8. évfolyamokon az 50%-át;

b) Nemzeti, etnikai kisebbségek nevelése, oktatása esetén

Az átlaglétszám számításánál figyelmen kívül lehet hagyni azon intézményeket, amelyekben a nemzeti, etnikai kisebbségek nevelésére, oktatására szervezett csoportok, osztályok vannak. A Társulás abban az esetben pályázhat ezen intézmények korszerűsítésére, ha az alábbi feltételek együttesen teljesülnek:

– az intézményt a Társulás, illetve intézményi társulás tartja fenn,

– az átlaglétszám számításánál a nemzeti, etnikai kisebbségek nevelésére, oktatására szervezett önálló csoportok, osztályok létszámát és az önálló csoportok, tanulócsoporthoz számát figyelmen kívül hagyva az átlaglétszám megfelel a fenti – átlaglétszám számítására vonatkozó – szabályoknak,

– továbbá a nemzeti, etnikai kisebbségek nevelésére, oktatására szervezett csoportok, osztályok átlaglétszámának – évfolyamoktól függetlenül – el kell érnie a 2005/2006., 2006/2007., 2007/2008. nevelési években és tanévekben a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény 43. § (4) bekezdése szerinti létszám 65%-át (minimum 5 fő),

– amennyiben egy osztályban nemzeti, etnikai kisebbségek nevelésére, oktatására szervezett csoport van, amely eléri az előző bekezdés szerinti létszámot (5 fő), úgy a nemzeti, etnikai kisebbségek nevelésére, oktatására szervezett csoportot is beleértve kell elérnie az osztály átlaglétszámának a közoktatási törvény 3. számú mellékletében meghatározott csoport, illetve osztály átlaglétszám 65%-át;

c) Ha az óvoda, iskola fenntartásáról legalább 3 települési önkormányzat társulásban gondoskodik, úgy

– a 2005/2006., 2006/2007., 2007/2008. nevelési években az óvodai csoportok és az 1–4. évfolyam esetén az osztályok átlaglétszáma együttesen érje el legalább a közoktatási törvény 3. számú melléklete I. Létszámhatárok cím alatti csoport/osztály átlaglétszámának az 50%-át,

– amennyiben az 5–8. évfolyamon az oktatás egy ellátási helyen történik, úgy a 2005/2006., 2006/2007., 2007/2008. tanévekben az 5–8. évfolyam esetén az osztályok átlaglétszáma együttesen érje el legalább a közoktatási törvény 3. számú melléklete I. Létszámhatárok cím alatti osztály átlaglétszámának az 50%-át,

– amennyiben 3 települési önkormányzat társulásban gondoskodik az átlaglétszámra vonatkozó feltételeket 50%-ban teljesítő közoktatási intézmények fenntartásáról, úgy ezen önkormányzatokat a támogatás megállapítása során a Társulás tagjaként figyelembe lehet venni, azonban e települések után a közoktatási feladatra támogatás nem igényelhető,

– amennyiben a 3 települési önkormányzat által társulásban fenntartott közoktatási intézmény 1–4. évfolyamán az osztályok átlaglétszáma együttesen eléri az 50%-ot, az 5–8. évfolyamon eléri a 75%-ot, úgy az 5–8. évfolyam gyermekei után a közoktatási feladatra is igényelhető támogatás (feltéve, ha az 5–8. évfolyamon e 75%-ot nem osztályösszevonással teljesítik).

További feltételek az átlaglétszám számításához:

– Az átlaglétszám számításánál az önálló OM azonosítóval rendelkező intézmény tekintendő egy intézménynek.

– Az óvodai csoport, iskolai tanulócsoporthoz létszámának számításánál a közoktatási törvény 3. számú melléklete II. rész 3. pontjában foglalt előírásokat is figyelembe kell venni.

– Az átlaglétszámot összevont óvodai csoport esetén az összevont óvodai csoportra, általános iskola 1–4. évfolyamán az összevont osztályra vonatkozóan kell teljesíteni.

– 5–8. évfolyamon az osztályösszevonás a támogatás szempontjából nem elismerhető.

– 1–4. évfolyamon osztályösszevonásra csak abban az esetben van lehetőség, ha az összevont osztály egymásra épülő évfolyamokból tevődik össze (pl. 1–2. és 3–4.), illetve az összevont osztályban való oktatáshoz a személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állnak.

– Az összevont óvodai csoportok és iskolai tanulócsoporthoz esetében az átlaglétszámot a következők szerint kell számítani: az összevont csoport és tanulócsoporthoz esetében az összevont nevelési éveket és tan éveket érintő csoportokra, osztályokra vonatkozó átlaglétszámok – az egyes csoportokba/osztályokba járó gyermekek számával súlyozott – átlagát szükséges kiszámítani. Az összevont csoportba járó/tanulócsoporthoz tanuló gyermekek, tanulók számának el kell érnie az így kiszámított átlagot.

2. Közoktatási szakszolgálati feladat

A Társulás a közoktatási törvény 34. §-ának a)–b), d)–f) és h) pontjai szerinti (gyógy pedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás; fejlesztő felkészítés; nevelési tanácsadás; logopédiai ellátás; továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás; gyógytestnevelés) szakszolgálati feladatok közül legalább kettő ellátását vállalja.

A Társulás a vállalt közoktatási szakszolgálati feladatot elláthatja az általa fenntartott szakszolgálati intézményben, vagy – megállapodás alapján – helyi önkormányzat vagy intézményi társulás által fenntartott intézményben, vagy szakember közös foglalkoztatásával.

A szakszolgálati ellátás esetében

a) A feladat-ellátási hatékonysági szint mutató (F): a jelenlegi ellátottak száma (Fe) osztva a társult önkormányzatok közigazgatási területén szakszolgálati ellátást igénylő gyermekek, tanulók számával (Fi) (2005. április 30-i adat).

$$F = \frac{Fe}{Fi}$$

b) Feladat-ellátási szint tervezett mutatószáma (Fp) a pályázat megvalósulása esetén minimálisan érje el a 80%-ot (Fp >= 80%).

A Társulás által fenntartott pedagógiai szakszolgálati intézmény működése feleljen meg a 14/1994. (VI. 24.) MKM rendeletben megfogalmazott szakmai és egyéb követelményeknek.

Támogatás igényelhető:

a) a Társulás vagy az intézményfenntartó társulások keretében működtetett közoktatási intézményekhez kapcsolódóan:

- fejlesztéshez,
- neveléssel, oktatással összefüggő tárgyi eszközök beszerzéséhez (kötelező eszköz- és felszerelésjegyzék),
- iskolabusz* beszerzéséhez, illetve iskolabusz-szolgáltatás* vásárlásához;

b) a pedagógiai szakszolgálati feladat ellátásához kapcsolódóan:

- a szakszolgálati intézmény kialakításához,
- a feladatellátáshoz szükséges tárgyi eszközök beszerzéséhez,
- iskolabusz* beszerzéséhez, illetve iskolabusz-szolgáltatás* vásárlásához;

c) a feladat megszervezéséhez kapcsolódó szakmai feladatok, valamint a feladatok ellátásához kapcsolódó igazgatási feladatok működési kiadásaihoz:

- konzultációk,
- felmérések;

d) a feladat ellátásával kapcsolatosan felmerülő működési kiadásokhoz:

- az a) és b) pontok szerinti iskolabusz működtetésével összefüggő dologi és személyi kiadásokhoz.

* Iskolabusz-szolgáltatás: olyan közoktatási feladat ellátását jelenti, melynek keretében a többcélú kistérségi társulás, intézményi társulás a gyermekek/tanulók, intézmények igényeihez igazodva biztosít szervezett utaztatást. Ez a szolgáltatás a helyi óvodai programban, illetve a helyi pedagógiai programban jóváhagyott közoktatási feladatoknak az ellátását a gyermekek/tanulók elkülönített szállítását biztosítva segíti. A szolgáltatás szervezésekor figyelemmel kell lenni a gyermekekre/tanulóakra vonatkozó hatályos egészségügyi és közlekedési jogi szabályozásra, különös tekintettel a megkülönböztető jelzések használatára.

II. Szociális ellátás

A Társulás a szociális ellátás keretében a szociális intézményi vagy a szociális alapszolgáltatási feladatok ellátásáról gondoskodik.

1. Szociális intézményi feladat

A Társulás biztosítja a személyes gondoskodás keretébe tartozó, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) szerinti szakosított ellátást biztosító intézmények közül:

- a) az időskorúak ápolást, gondozást nyújtó otthona,
- b) az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények

társult formában történő fenntartását.

A Társulás támogatásra akkor jogosult, ha vállalja, hogy az a)–b) pontokban felsoroltak közül legalább két – 2004. december 31-ig legalább két települési önkormányzat által fenntartott – intézmény működtetését társult formában biztosítják.

A Társulás a fenti feladatok társult ellátásáról:

- intézményfenntartóként, illetve
- szervező tevékenységével

gondoskodhat. Szervező tevékenységével segíti, hogy a kistérség területén olyan önkormányzati társulás/társulások működjenek, melyek biztosítják a feladatellátást.

2. Szociális alapszolgáltatási feladat

A Társulás intézményfenntartóként, vagy szervező tevékenységével biztosítja – e feladatot vállaló valamennyi települési önkormányzatra kiterjedően – a szociális alapszolgáltatási feladatok ellátását.

A Társulás támogatásra akkor jogosult, ha az Szt. alapján:

- a) családsegítés,
- b) házi segítségnyújtás,
- c) jelzőrendszeres házi segítségnyújtás,
- d) közösségi ellátások,
- e) támogató szolgáltatás,
- f) nappali ellátás

közül legalább három feladat ellátását biztosítja.

A Társulás fenti feladatok ellátásáról:

- intézményfenntartóként, illetve
- szervező tevékenységével

gondoskodhat. Szervező tevékenységével segíti, hogy a kistérség területén kizárólag olyan intézményi társulások működjenek, melyek biztosítják a feladatellátást.

– Az egyes intézményi társulásokban a lakosságszámuknak legalább 3000 főnek kell lennie.

– Amennyiben ez azért nem teljesíthető, mert a Társulásban a feladatot vállaló önkormányzatok lakosságszáma nem éri el a 3000 főt, közvetlenül a Társulásnak kell a feladatellátást biztosítania.

– A Társulás a feladatellátást szociális szolgáltatást végző egyesülettel, alapítvánnyal, egyházi jogi személlyel, ezek intézményeivel, egyéni vagy társas vállalko-

zóval az Szt. 120–122. §-a alapján kötött szerződés útján is biztosíthatja.

Támogatás igényelhető:

- a feladatokat ellátó intézmények fejlesztéséhez (pl. építészeti feltételek kialakítása, intézmények funkciójának átalakítása, férőhelybővítés),
- a szükséges tárgyi feltételek biztosításához,
- személyi kiadásra támogatás kizárólag abban az esetben igényelhető, ha a Társulás az intézmény fenntartója.

III. Gyermekjóléti feladat

A Társulás a gyermekjóléti feladat ellátása keretében a gyermekvédelmi szakellátás vagy a gyermekjóléti alapellátási feladatokról gondoskodik.

1. Gyermekvédelmi szakellátási feladat

A Társulás intézményfenntartóként, vagy szervező tevékenységével biztosítja, hogy a kistérség területén a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) szerinti gyermekek átmeneti gondozását biztosító valamennyi intézmény

- a) a helyettes szülői hálózat,
- b) a gyermekek átmeneti otthona,
- c) a családok átmeneti otthona

társult formában működjön.

A Társulás a fenti feladatok ellátásáról:

- intézményfenntartóként, illetve
- szervező tevékenységével

gondoskodhat. Szervező tevékenységével segíti, hogy a kistérség területén olyan önkormányzati társulás/társulások működjenek, melyek biztosítják a feladatellátást.

2. Gyermekjóléti alapellátási feladat

A Társulás intézményfenntartóként, vagy szervező tevékenységével biztosítja – e feladatot vállaló valamennyi települési önkormányzatra kiterjedően – a Gyvt. szerinti egyes gyermekjóléti alapellátási feladatok

- a) a gyermekjóléti szolgáltatás,
- b) a gyermekek napközbeni ellátása, valamint
- c) a gyermekek átmeneti gondozása

közül legalább egy alapellátás integrált formában történő ellátását.

A Társulás a fenti feladatok ellátásáról:

- intézményfenntartóként, illetve
- szervező tevékenységével

gondoskodhat. Szervező tevékenységével segíti, hogy a kistérség területén kizárólag olyan társulások működjenek, melyek biztosítják az integrált feladatellátást.

Az integrált ellátás biztosítható:

- a Társulás által fenntartott intézményben,
- intézményi társulásokban,

melyeknél a lakosságszámnak legalább 5000 főnek kell lennie. Amennyiben ez azért nem teljesíthető, mert a Társulásban a feladatot vállaló önkormányzatok lakosságszáma nem éri el az 5000 főt, közvetlenül a Társulásnak kell a feladatellátást biztosítania,

– a Társulás a feladatellátást szociális szolgáltatást végző egyesülettel, alapítvánnyal, egyházi jogi személlyel, ezek intézményeivel, egyéni vagy társas vállalkozóval kötött szerződés útján is biztosíthatja,

– az integrált ellátás a gyermekjóléti alapellátás és más (oktatási-nevelési, gyermek-egészségügyi, szociális) intézmény együttes megszervezésével is biztosítható.

Támogatás igényelhető:

- a feladatokat ellátó intézmények fejlesztéséhez (pl. építészeti feltételek kialakítása, intézmények funkciójának átalakításához, férőhelybővítés),
- a szükséges tárgyi feltételek biztosításához,
- személyi kiadásra támogatás kizárólag abban az esetben igényelhető, ha a Társulás az intézmény fenntartója.

IV. Egészségügyi feladat

Az egészségügyi alapellátáshoz csatlakozó – háziorvosi – Központi Ügyelet létrehozása a kistérségi központban és/vagy más településen

– Az egészségügyi alapellátáshoz csatlakozó – a kistérségi központban és/vagy más településen létrehozandó – Központi Ügyeletnek le kell fednie a kistérséghez tartozó települések összlakosságának legalább 80%-át.

– A Társuláson belül több Központi Ügyelet abban az esetben hozható létre, ha az egyes Központi Ügyeletek ellátási körzetéhez tartozó lakosságszám meghaladja a 25 000 főt.

– Az új Központi Ügyeletet mentőállomáshoz csatoltan kell kialakítani. Amennyiben a kistérségben már működik Központi Ügyelet, úgy mentőállomással közös diszpécser-szolgálat kialakítása támogatható.

Támogatás igényelhető:

- Központi Ügyelet tárgyi feltételeinek biztosításához (orvosi gép-műszer, szállításra alkalmas gépjármű).
- Mentőállomással közös diszpécser-szolgálat kialakításához (tárgyi feltételek, szervezéssel kapcsolatban felmerülő dologi kiadások).

Személyi kiadásokhoz nem nyújtható támogatás.

V. Mozgókönyvtári feladat

A támogatás célja az, hogy mozgókönyvtári ellátással a nyilvános könyvtári szolgáltatás utazás nélkül elérhetővé váljon a kistérség településein élő valamennyi lakos számára.

Ennek biztosításáról a Társulás az alábbiak szerint gondoskodhat:

A) A Társulás megszervezi, hogy legalább 4, nyilvános könyvtárral nem rendelkező – könyvtári szolgáltató hely kialakítását vállaló – településre megfelelő szállítóeszközzel (pl. kishaszon gépjármű) kiszállítsák az igényelt könyvtári állományt. A támogatás igénylésének feltételei:

- A nyilvános könyvtárral nem rendelkező települési önkormányzatok nyilvános könyvtártól vagy a megyei könyvtártól (a továbbiakban: szolgáltató) megrendelik a könyvtári szolgáltatásokat. A Társulás szerződést köt a szolgáltatóval.

- A nyilvános könyvtárral nem rendelkező önkormányzatok (vagy a Társulás) könyvtári szolgáltató hely kialakításáról gondoskodik, amelyekben a szolgáltató által kiszállított könyvtári állomány elhelyezhető, a könyvtári eszközök biztonságos tárolása megoldható, és ahol a megrendelt könyvtári szolgáltatások fogadhatók.

- A Társulás gondoskodik a megrendelt könyvtári szolgáltatásokhoz szükséges egyéb feltételek biztosításáról, különösen a nyilvános könyvtár és a könyvtári szolgáltató hely közötti információcseréről, a megrendelések fogadásáról, a dokumentumáramlást biztosító szállítóeszköz működtetéséről.

- A Társulás támogatást a nyilvános könyvtárral nem rendelkező – könyvtári szolgáltató hely kialakítását biztosító – települési önkormányzatok száma alapján igényelhet.

- Támogatást a Társulás abban az esetben igényelhet, ha egy szolgáltató legalább négy nyilvános könyvtárral nem rendelkező – könyvtári szolgáltató hely kialakítását biztosító – települési önkormányzat számára biztosítja a mozgókönyvtári szolgáltatásokat. (E négy települési önkormányzaton túl a feladathoz kapcsolódhatnak a könyvtári ellátással nem rendelkező – de könyvtári szolgáltató hely kialakítását nem biztosító –, illetve a nyilvános könyvtárat fenntartó települési önkormányzatok is. E települések után azonban támogatás nem igényelhető.)

B) A Társulás megállapodást köt a szolgáltató könyvtárral, mely szerint a szolgáltató könyvtár – könyvtárbusz útján – biztosítja legalább 4, nyilvános könyvtárral nem rendelkező települési önkormányzat részére a nyilvános könyvtári szolgáltatásokat. Nyilvános könyvtárral vagy szolgáltató hellyel rendelkező önkormányzat is igényelheti a könyvtárbusz működését olyan településrésze tekintetével, ahonnan a könyvtár (vagy a szolgáltató hely) távol van, vagy nehezen közelíthető meg. A támogatás a könyvtárbusz szolgáltatásait igénybe vevő települési önkormányzatok száma alapján igényelhető.

Támogatás az alábbi feladatok ellátásához igényelhető:

Az A) pont szerinti feladatellátás esetén:

- helyiség vásárlásához, kialakításához,
- könyvtári bútorok, eszközök beszerzéséhez,
- könyvtári dokumentumok beszerzéséhez,

- informatikai és egyéb technikai eszközök beszerzéséhez, adatbázisok építéséhez, hozzáférések biztosításához (szoftverek beszerzése),

- Internet-kapcsolat kiépítéséhez,
- gépkocsi beszerzéséhez,
- telefon és postai díjakhoz.

A B) pont szerinti feladatellátás esetén:

- hozzájárulás a szolgáltató által történő könyvtárbusz beszerzéshez,

- a szolgáltató által üzemeltetett könyvtárbusz működéséhez történő hozzájáruláshoz,

- könyvtárbusz megállóhelyének kialakításához,

- a könyvtárbusz könyvtári dokumentumainak, technikai eszközeinek beszerzéséhez.

VI. Belső ellenőrzési feladat

A Társulás a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, az államháztartásról szóló törvény, valamint a költségvetési szervek belső ellenőrzéséről szóló 193/2003. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján gondoskodik a belső ellenőrzési feladat ellátásáról.

A Társulás saját feladatellátásban vagy szervező tevékenységével biztosítja a belső ellenőrzési feladat ellátásában részt vevő települési önkormányzatok, azok polgármesteri hivatalainak, illetve körjegyzőségeinek, önmaga és munkaszervezetének belső ellenőrzését, valamint az önkormányzatok, intézményi társulások és a Társulás felügyelete alá tartozó költségvetési szervek felügyeleti jellegű ellenőrzését.

A Társulás a feladat ellátásáról az alábbiak szerint gondoskodhat:

- *saját feladatellátás esetén:* intézményfenntartással vagy munkaszervezeti feladatellátás keretében (önálló munkaszervezetében vagy a munkaszervezet feladatával megbízott önkormányzati hivatal szervezeti egységében), illetve külső erőforrás bevonásával gondoskodik,

- *szervező tevékenységével:* segíti, hogy a kistérség területén olyan intézményi társulás(ok) működjen(jenek), amely(ek) biztosítja(ják) a belső ellenőrzési feladatok ellátását. A támogatás feltétele, hogy az egyes intézményi társulásban legalább hét települési önkormányzat vegyen részt (illetve ha a Társulás tagjainak száma nem éri el a hetet, valamennyi önkormányzat esetében a Társulás gondoskodik a belső ellenőrzési feladat ellátásáról). A Társulás az intézményi társulások szakmai munkáját az ellenőrzési programok készítésére, az ellenőrzés lebonyolítására, realizálására vonatkozó belső ellenőrzési módszertan összehangolásával segítheti.

Támogatás igényelhető:

- a belső ellenőrzési feladat ellátásához kapcsolódó – elsősorban személyi és dologi – kiadásokra (bér, járulékok, utaztatás stb.),
- a belső ellenőrzési feladatainak ellátásához kapcsolódó tárgyi eszköz beszerzéséhez.

VII. Társulás ügyintézésének korszerűsítése

A Társulás a kistérségi ügyintézés korszerűsítése érdekében támogatást igényelhet:

- kistérségi ügyintézési, ügyfélszolgálati iroda létrehozásához, a Társulás munkaszervezete irodahelyiségének kialakításához (helyiség vásárlása, helyiség kialakítása, felszerelése, informatikai hálózat kialakítása, számítástechnikai eszközök beszerzése);
- a Társulás által fenntartott intézmények (pl. közoktatási, szociális stb.) kistérségi munkaszervezethez integrálásával kapcsolatban felmerülő fejlesztési kiadásokhoz (Internet-kapcsolat kiépítése, szoftverbeszerzés, hálózatkiépítés, számítástechnikai eszközbeszerzés) – feltéve, ha a Társuláshoz tartozó valamennyi települési önkormányzat bekapcsolódik a kistérségi informatikai hálózat kialakításába,
- a Társulás 2005. évi ügyintézésének szervezéssel kapcsolatban felmerülő kiadásokhoz.

VIII. Területfejlesztési feladat

A Társulás támogatást igényelhet az alábbi célokra:

- kistérségi területfejlesztési koncepció és program készítéséhez, korszerűsítéséhez az alábbi jogszabályok figyelembevételével:
 - = a területfejlesztési koncepciók, programok és a területfejlesztési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet,
 - = a területfejlesztési koncepciók és területrendezési tervek kötelező egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet;
- a Társulás fejlesztési célú pályázataihoz szükséges tervdokumentáció készítéséhez;
- szakértő igénybevételehez.

IX. Az I–VIII. pont szerinti feladatokra vonatkozó együttes feltételek

A Társulás – a vonatkozó szakmai szabályok figyelembevételével – a működési célra jóváhagyott támogatást legkésőbb 2005. december 31-ig, a fejlesztési célra jóváhagyott támogatást legkésőbb 2006. december 31-ig használhatja fel.

A Társulás működési célú támogatást csak az alábbi esetekben igényelhet:

- ha a Társulás 2004. november 30-át követően alakult meg,
- a 2004. november 30-át megelőzően 50–60%-os lefedettséggel alakult, 2004. évben egyszeri fejlesztési támogatásban részesült Társulás csak azon – a Társuláshoz később csatlakozott – települések után igényelhet működési

célú támogatást, melyek után a többcélú kistérségi társulások 2005. évi normatív működési támogatása előirányzatból nem részesült támogatásban,

- a 2004. november 30-át megelőzően alakult, 2004. évben egyszeri fejlesztési támogatásban nem részesült Társulás csak azon települések és feladatok után igényelhet működési célú támogatást, melyek után a többcélú kistérségi társulások 2005. évi normatív működési támogatása előirányzatból nem részesült támogatásban.

2. számú melléklet

a 36/2005. (III. 1.) Korm. rendelethez

A 2004. évi többcélú kistérségi modellkísérletek folytatásának, illetve új modellkísérletek támogatásának feltételei

A többcélú kistérségi modellkísérletek támogatásának célja a kistérségi együttműködés megalapozását szolgáló mintaértékű kistérségi modellek továbbfejlesztése, a hatásvizsgálatok komplex megvalósítása, az országos modellkísérleti program eredményes végrehajtása, és széles körű népszerűsítése.

1. E rendelet 2. § (2) bekezdése szerint rendelkezésre álló előirányzatból támogatás nyújtható

- a) a bajai modell,
- b) a marcali kapcsolódó, illetve kontroll modell,
- c) a makói mintakísérlet,
- d) a miskolci „A nagyváros és térsége” modellprogram,
- e) a tabi közoktatási integrált kistérségi mintakísérlet,
- f) a Zalaegerszeg–Gellénháza–Bak egységes integrált kistérségi önkormányzati költségvetési gazdálkodási modellprogram

továbbfejlesztésére, valamint

g) a szentlőrinci komplex tervezési, térségfejlesztési, adat- és információkezelési rendszer kidolgozására irányuló többcélú kistérségi társulási modellkísérlet támogatására.

2. E rendelet 2. § (2) bekezdése szerint rendelkezésre álló előirányzatból támogatás nyújtható továbbá a többcélú kistérségi társulások, önkormányzatok széles körű – a Dél-Dunántúli régióra kiterjedő – modellkísérletére is.

A belügyminiszter a modellkísérletben részt vevőkkel 2005. április 30-ig megállapodást köt, melyben meghatározzák a modellkísérleti feladatot, a támogatás összegét és felhasználásának feltételeit. A támogatás folyósításáról – a megállapodás aláírását követő 15 napon belül – a Belügyminisztérium gondoskodik.

A Kormány tagjainak rendeletei

A honvédelmi miniszter 6/2005. (III. 1.) HM rendelete

a Magyar Honvédség, valamint a miniszter közvetlen irányítása (felügyelete) alá tartozó szervezetek hivatásos és szerződéses állományának beosztási kategóriába történő részletes besorolásáról, illetve az ezen beosztásokban elérhető rendfokozatokról szóló 30/2001. (XII. 27.) HM rendelet módosításáról

A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény 287. §-a (2) bekezdésének *b)* pontjában kapott felhatalmazás alapján a Magyar Honvédség, valamint a miniszter közvetlen irányítása (felügyelete) alá tartozó szervezetek hivatásos és szerződéses állományának beosztási kategóriába történő részletes besorolásáról, illetve az ezen beosztásokban elérhető rendfokozatokról szóló 30/2001. (XII. 27.) HM rendelet (a továbbiakban: R.) módosítására a következőket rendelem el:

1. §

Az R. 4. §-a a következő mondattal egészül ki:

„Az 1. számú melléklet A) pontjának a „HM, HM SZERVEZETEK” cím alatti táblázata szerinti szervezetek munkaköri jegyzékeit a honvédelmi miniszter hagyja jóvá.”

2. §

Az R. 1. számú melléklete A) pontjának a „HM, HM SZERVEZETEK” cím alatti táblázata helyébe az alábbi táblázat lép:

Besorolási kategória	Rendfokozat	Szervezetek	
		HM	HM szervezetek
X.	vezér-ezredes	Honvéd Vezérkar főnöke	
IX.	altábornagy	HVKF I. helyettes, HVKF helyettes	
VIII.	vezér-őrnagy	törzsigazgató, főosztályvezető, főcsoportfőnök	főigazgató

Besorolási kategória	Rendfokozat	Szervezetek	
		HM	HM szervezetek
VII.	dandár-tábornok	főosztályvezető, főcsoportfőnök, főosztályvezető-helyettes, főcsoportfőnök-helyettes, miniszteri titkár (titkárságvezető), PÁT titkárságvezető, KÁT titkárságvezető	főigazgató, főigazgató-helyettes
VI.	ezredes	főosztályvezető-helyettes, főcsoportfőnök-helyettes, főtanácsadó, osztályvezető (főv. h.), osztályvezető (fcsf. h.), osztályvezető, titkárságvezető, parlamenti titkár, központi lakásbizottság titkár, titkárságvezető-helyettes, vezérkari irodavezető, vezérkari irodavezető-helyettes	főigazgató, főigazgató-helyettes, igazgató, igazgatóhelyettes, osztályvezető (vezérig. h.), osztályvezető (főig. h.), osztályvezető, képviselővezető, képviselővezető-helyettes
V.	alezredes	osztályvezető, kiemelt főtiszt (ov. h.), parlamenti titkár-helyettes, titkár, kiemelt főtiszt (ir. vez. h.), kiemelt főtiszt	igazgatóhelyettes, osztályvezető, irodavezetők és helyetteseik, képviselővezető, kiemelt főtiszt (ov. h.), kiemelt főtiszt, képviselővezető-helyettes, területi kirendeltség-vezetők, referatúra vezető
IV.	őrnagy	főtiszt (ov. h.), szakirányú referens, főtiszt	főtiszt (ov. h.), alosztályvezető, csoportvezető, könyvtárvezető, főtiszt, haditechnikai park vezető
III.	százados	tiszt	alosztályvezető-helyettes, részlegvezető, tiszt
II.	főhadnagy	tiszt	tiszt
I.	hadnagy	tiszt	tiszt

”

3. §

Az R. 1. számú melléklete B) pontjában az „1. Vezérkari főnök közvetlen alárendeltjei, helyőrség-támogatók” cím alatti táblázat a következők szerint módosul:

a) a táblázat a „VKF közvetlen alárendeltségében lévő e. szintű szervezetek” című oszlopa mellett a „VKF közvetlen alárendeltségében lévő z. szintű szervezetek” című oszloppal egészül ki;

b) a „VKF közvetlen alárendeltségében lévő z. szintű szervezetek” című oszlopban

– az „V.” besorolási kategória „alezredes” rendfokozati sor
 „parancsnok”
 – a „IV.” besorolási kategória „őrnagy” rendfokozati sor
 „irodavezető (pk. h.)”,
 „irodavezető”
 – a „III.” besorolási kategória „százados” rendfokozati sor
 „irodavezető helyettes”,
 „beosztott tiszt”
 beosztási megnevezésekkel egészül ki.

4. §

Az R. 2. számú melléklete B) pontjában az „1. Vezérkari főnök közvetlen alárendeltjei” cím alatti táblázat a következők szerint módosul:

a) a táblázat a „VKF közvetlen alárendeltségében lévő e. szintű szervezetek” című oszlopa mellett a „VKF közvetlen alárendeltségében lévő z. szintű szervezetek” című oszloppal egészül ki;

b) a „VKF közvetlen alárendeltségében lévő z. szintű szervezetek” című oszlopban:

– a „VIII.” besorolási kategória „zászlós” rendfokozati sor
 „ügykezelő”
 beosztási megnevezéssel egészül ki.

5. §

Az R. 4. számú mellékletében a „II. BESOROLÁSI OSZTÁLY” cím alatti táblázat „Katonai szervezetek” megnevezésű oszlopa a következők szerint módosul:

– a „zászlós” rendfokozati sor
 „logisztikai beosztott (Hadkiegészítő Parancsnokságok)”,
 „kiegészítési beosztott (Hadkiegészítő Parancsnokságok)”,
 „toborzó beosztott (Hadkiegészítő Parancsnokságok)”,
 „érdekvédelmi beosztott (Hadkiegészítő Parancsnokságok)”,
 „kegyeleti beosztott (Hadkiegészítő Parancsnokságok)”,
 „rekonverziós beosztott (Hadkiegészítő Parancsnokságok)”
 beosztási megnevezésekkel egészül ki.

6. §

Ez a rendelet a kihirdetését követő 3. napon lép hatályba, rendelkezéseit 2005. április 1-jétől kell alkalmazni. Az

R. 1. számú melléklete B) pontjában a „6. Egyéb szervek, zenészek” cím alatti táblázat „Hadkiegészítő Parancsnokságok” oszlopa, valamint az R. 2. számú melléklete B) pontjában a „6. Egyéb szervek, zenészek” cím alatti táblázat „Hadkiegészítő Parancsnokságok” oszlopa hatályát veszti.

Juhász Ferenc s. k.,
 honvédelmi miniszter

Az igazságügy-miniszter 2/2005. (III. 1.) IM rendelete

az Igazságügyi Minisztérium fejezetéhez tartozó költségvetési szerv középírányító szervként történő elismeréséről, a gazdálkodási jogosítványok megosztási rendjéről és a büntetés-végrehajtási szervek alapító okiratainak módosításáról szóló 32/2002. (XII. 21.) IM rendelet módosításáról

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 3. §-a (2) bekezdésének b) pontjában kapott felhatalmazás alapján, figyelemmel az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 13. §-ának (2) bekezdésére a következőket rendelem el:

1. §

Az Igazságügyi Minisztérium fejezetéhez tartozó költségvetési szerv középírányító szervként történő elismeréséről, a gazdálkodási jogosítványok megosztási rendjéről és a büntetés-végrehajtási szervek alapító okiratainak módosításáról szóló 32/2002. (XII. 21.) IM rendelet (a továbbiakban: R.) 2. §-ának d) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(Az Igazságügyi Minisztérium, mint felügyeleti szerv a következő jogokat az e rendeletben meghatározott módon az Országos Parancsnokságra, mint középírányító szervre ruhazza át az annak irányítása alá tartozó költségvetési szervek tekintetében:)

„d) a gazdálkodás részletes rendjének meghatározása – amelynek keretében a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka vagy gazdasági helyettese utasításokat és intézkedéseket adhat ki – a felügyeleti szervvel egyeztetve;”

2. §

Az R. a következő 3. §-sal egészül ki:

„3. § (1) A 2. § a) pontjában meghatározott jogok gyakorlása során a középírányító szerv

a) a felügyeleti szerv által megállapított kincstári költségvetés alapján kincstári ügyfelekre lebontva elkészíti az IM Büntetés-végrehajtás cím (a továbbiakban: bv. cím) kincstári költségvetését, és számszaki ellenőrzés után megküldi azt a felügyeleti szervnek;

b) a költségvetési törvény elfogadását követően a felügyeleti szerv által megállapított keretszámok és szempontok figyelembevételével intézkedésben rögzíti a tervezés során kötelezően érvényesítendő általános és speciális követelményeket, előírásokat;

c) a felügyeleti szerv által megállapított keretszámok és a tárgyévi gazdálkodáshoz rendelkezésre álló információk – a költségvetési engedélyezett és a tényleges létszám várható alakulása, a tervezési irányelvek, a feladatváltozásokhoz kapcsolódó finanszírozási kérdések – alapján elkészíti az irányítása alá tartozó költségvetési szervek elemi költségvetéseit, amelyeket ellenőrzés és a megfelelő összesítések elvégzését követően jóváhagyás és további feldolgozás céljából megküld a felügyeleti szerv részére;

d) a felügyeleti szerv által visszaigazolt elemi költségvetéseket megküldi az irányítása alá tartozó költségvetési szervek részére;

e) a költségvetési előirányzatok felhasználásáról és a gazdálkodásról a jogszabályokban előírtak alapján, valamint a felügyeleti szerv irányításának megfelelően elkészíti a féléves, éves költségvetési beszámolókat, valamint az időközi mérlegjelentéseket. A szükséges ellenőrzéseket – így különösen a számszaki egyezőséget és a főkönyvi kivonattal való egyezőséget – és összesítéseket követően azt jóváhagyás és további feldolgozás céljából megküldi a felügyeleti szerv részére;

f) az éves költségvetési beszámoló és előirányzat-maradvány felügyeleti szervi jóváhagyását követően gondoskodik a költségvetési szervek beszámolójának és előirányzat-maradványának visszaigazolásáról.

(2) A 2. § c) pontjában meghatározott jogok gyakorlása során a középírányító szerv

a) előkészíti a felügyeleti hatáskörbe tartozó előirányzat-módosításokat, gondoskodik a központilag kezelt előirányzatok évközi átadásáról, rendszeresen tájékoztatja az előirányzat-módosításokról a költségvetési szerveket;

b) javaslatot tesz a felügyeleti szerv részére az évközi előirányzat-módosítások, zárolások költségvetési intézményi szintre történő lebontásáról, jóváhagyás után gondoskodik annak végrehajtásáról;

c) gondoskodik az időarányostól eltérő többletkifizetések miatti előirányzatkeret-előrehozatali kérelmek koordinálásáról és végrehajtásáról, a költségvetési szervek értesítéséről;

d) ellenőrzi a havi előirányzat-felhasználási keretnyitásokat;

e) nyilvántartja a költségvetési szervek saját hatáskörben végrehajtott előirányzat-módosításait, és arról tájékoztatja a felügyeleti szervet;

f) a költségvetési szervek likviditási helyzetét folyamatosan figyeli, elemzi, értékeli, likviditási problémák esetén megteszi a szükséges intézkedéseket, tájékoztatást ad a felügyeleti szerv részére;

g) lebonyolítja a központi beruházási munkákat, figyelemmel kíséri az előirányzatok és előirányzat-felhasználások alakulását, jelentést készít a felügyeleti szerv részére a beruházások készülségéről;

h) bv. címre vonatkozóan működteti a központi bérszámfejtő rendszert, lebonyolítja és koordinálja a személyi juttatásokkal kapcsolatos elszámolásokat és közteherfizetéseket;

i) teljesíti a bv. címre vonatkozó – jogszabályban, illetve a felügyeleti szerv által előírt – adatszolgáltatásokat, elvégzi a szükséges összesítéseket, ellenőrzéseket;

j) a szakmai feladatokkal kapcsolatosan iránymutatásokat, intézkedéseket ad ki, figyelemmel kíséri az azokban bekövetkező változásokat;

k) átfogó szakmai ellenőrzéseket hajt végre, a tapasztalatokról összefoglaló jelentést küld a felügyeleti szerv részére;

l) folyamatosan figyelemmel kíséri a megállapított költségvetési keret és a szakmai feladatok ellátásnak összhangját, szükség esetén a felügyeleti szerv felé jogszabály-módosítást kezdeményez.”

3. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 5. napon lép hatályba.

(2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága részére történő egyes belső ellenőrzési jogosítványok átruházásáról szóló 25/2004. (VII. 7.) IM rendelet 11. §-a (1) bekezdésének második mondata.

Dr. Petrétei József s. k.,
igazságügy-miniszter

**Az informatikai és hírközlési miniszter
2/2005. (III. 1.) IHM
rendelete**

**a szociálisan rászorult előfizetők részére
az egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás
igénybevételéhez nyújtható támogatásra
vonatkozó szabályokról szóló
19/2004. (VI. 12.) IHM rendelet módosításáról**

Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.) 182. §-a (8) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján – az Eht. 118. §-ának (3) bekezdésében foglaltakra figyelemmel az ifjúsági, családügyi, szociális és esélyegyenlőségi miniszterrel egyetértésben – a következőket rendelem el:

1. §

A szociálisan rászorult előfizetők részére az egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybevételéhez nyújtható támogatásra vonatkozó szabályokról szóló 19/2004. (VI. 12.) IHM rendelet (a továbbiakban: R.) 1. §-a helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„1. § A Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény 1. számú mellékletében szereplő XXV. Fejezet Informatikai és Hírközlési Minisztérium, 5. cím Fejezeti kezelésű előirányzatok, 6. alcím Informatikai, távközlés-fejlesztési és frekvenciagazdálkodási feladatok, 5. jogcímcsoport Informatikai, hírközlési fejlesztési programok, támogatások, szociális telefon támogatás (a továbbiakban: támogatás) célja a szociálisan rászorult előfizetők egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybevételéből eredő előfizetői díj fizetési kötelezettségének e rendeletben meghatározott mértékű átvállalása e rendeletben szabályozottak szerint.”

2. §

(1) Az R. 3. §-ának (1) bekezdése helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„3. § (1) E rendelet szerinti támogatásra – amely az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (a továbbiakban: IHM) által nyújtott természetbeni juttatásnak minősül – a költségvetésről szóló törvényben e célra elkülönített keretösszeg erejéig azok a személyek jogosultak, akik a 4. § (4) bekezdésben meghatározott, a támogatás iránti kérelem benyújtásának időpontjában és a támogatás igénybevételének időtartama alatt egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás egyéni előfizetői, és a 4. § (3) bekezdésének a) pontja szerinti időpontban

- a) fogyatékosági támogatásban, vagy
- b) magasabb összegű családi pótlékban, vagy
- c) rendszeres szociális segélyben, vagy
- d) időskorúak járadékában, vagy

e) alanyi jogon ápolási díjban

[az a)–e) pontok a továbbiakban együtt: szociális ellátás] részesülnek, és a támogatás iránt a 4. § szerint kérelmet nyújtanak be.”

(2) Az R. 3. §-ának (3) bekezdése helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„(3) A támogatás az előfizető részére az igénybe vett egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás ellenértéként kiszámlázott összegből havi bruttó 1000 Ft összegnek, illetve törthavi jogosultság esetén ezen összeg időarányos részének az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (a továbbiakban: IHM) általi átvállalása.”

3. §

Az R. 4. §-a (3) bekezdésének b) pontja helyébe az alábbi rendelkezés lép:

[(3) A kérelemhez csatolni kell]

„b) a szociális ellátásról rendelkező okirat másolatát.”

4. §

Az R. 7. §-ának (2) bekezdése helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„(2) Amennyiben a hatóság megállapítja, hogy valamely előfizető jogosulatlanul részesült támogatásban, a támogatás további érvényesítésének a megszüntetéséről haladéktalanul értesíti a szolgáltatót, és egyben kötelezheti az előfizetőt a jogosulatlanul igénybe vett támogatás visszafizetésére.”

5. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, egyidejűleg az R. mellékletének „Támogatás iránti kérelem nyomtatvány minta” szövegrészt követő „Kérelmező” szövegrész helyébe „A Kérelmező előfizető”, valamint az „ügyfél-azonosító” szövegrészt követő mondat „bankszámlakivonat másolatot és a szociális ellátásról rendelkező határozat másolatát” szövegrész helyébe „bankszámlakivonat másolatot, vagy a szociális ellátásról rendelkező okirat másolatát” szövegrész lép.

(2) Azon előfizetők, akik 2004. évben jogosultként részesültek támogatásban, támogatás iránti igényüket a továbbiakban az e rendelet *melléklete* szerinti nyilatkozat – ami az R. alkalmazásában kérelemnek tekintendő, ide nem értve az R. csatolandó mellékletekre vonatkozó szabályait – benyújtásával is érvényesíthetik.

(3) Az e rendeletben foglaltakat a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell.

Kovács Kálmán s. k.,
informatikai és hírközlési miniszter

Melléklet a 2/2005. (III. 1.) IHM rendelethez

**Az egyetemes elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybevételéhez nyújtható
támogatást igénybe vevő egyéni előfizető**

NYILATKOZATA

A kérelmező előfizető neve (családi és utónév):

Születési (leánykori) neve:

Anyja leánykori neve:

Születési helye, ideje:

Állandó lakcíme:

Telefonszáma:

Ügyfélszáma (a telefonszámlán található):

Alulírott – anyagi és büntetőjogi felelősségem tudatában – kijelentem, hogy nem történt változás a 2004. augusztus 31-ig benyújtott bruttó 1000 Ft-os támogatás iránti kérelmemben megjelölt jogcímben, ezáltal 2005. évben is (az Önre vonatkozót jelölje x-szel)

- a) ☐ fogyatékosági támogatásban részesülök
- b) ☐ magasabb összegű családi pótlékban részesülök
- c) ☐ rendszeres szociális segélyben részesülök
- d) ☐ időskorúak járadékában részesülök
- e) ☐ alanyi jogon ápolási díjban részesülök

Kelt:,

(helység) (dátum)

.....
(a támogatásban részesülő aláírása)

**A környezetvédelmi és vízügyi miniszter
7/2005. (III. 1.) KvVM
rendelete**

**a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny
területeken levő települések besorolásáról szóló
27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet módosításáról**

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Kvt.) 110. § (8) bekezdés *m)* pontjában kapott felhatalmazás alapján – a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kr.) 7. §-ával és 2. számú mellékletével összhangban – a következőket rendelem el:

1. §

A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról szóló 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet melléklete helyébe e rendelet melléklete lép.

2. §

E rendelet a kihirdetését követő 3. napon lép hatályba.

Dr. Persányi Miklós s. k.,
környezetvédelmi és vízügyi miniszter

Melléklet
a 7/2005. (III. 1.) KvVM rendelethez

**Felszín alatti víz szempontjából fokozottan érzékeny,
érzékeny, kevésbé érzékeny,
valamint a kiemelten érzékeny felszín alatti
vízminőség védelmi területen lévő települések**

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Aba				
Abádszalók				
Abaliget				+
Abasár				
Abaújalpár				
Abaújkér				
Abaújlak				
Abaújszántó				
Abaújszolnok				
Abaújvár				
Abda				
Abod				+
Abony				
Ábrahámhegy				
Ács				
Acsa				
Acsád				
Acsalag				
Ácsteszer				
Adács				
Ádánd				
Adásztevel				+
Adony				+
Adorjánháza				
Adorjás				
Ág				
Ágasegyháza				
Ágfalva				+
Aggtelek				+
Agyagosszergény				
Ajak				
Ajka				+
Aka				
Akasztó				
Alacska				
Alap				
Alattyán				
Albertirsa				
Alcsútdoboz				+
Aldebrő				
Algyő				
Alibánfa				
Almamellék				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Almásfüzitő				
Almásháza				
Almáskamarás				+
Almáskeresztúr				
Álmosd				
Alsóberecki				
Alsóbogát				
Alsódobsza				
Alsógagy				
Alsómocsolád				
Alsónána				
Alsónémedi				
Alsónemesapáti				+
Alsónyék				
Alsóörs				
Alsópáhok				
Alsópetény				+
Alsórajk				
Alsóregmec				
Alsószenterzsébet				
Alsószentiván				
Alsószentmárton				+
Alsószölnök				
Alsószuha				
Alsótelekes				+
Alsótold				
Alsóújlak				
Alsóvadász				
Alsózsolca				+
Ambrózfalva				+
Anarcs				
Andocs				
Andornaktálya				+
Andrásfa				
Annayölgy				+
Apácatorna				
Apagy				
Apaj				
Aparhant				
Apátfalva				
Apátistvánfalva				+
Apátvarasd				+
Apc				
Áporka				
Apostag				+
Aranyosapáti				
Aranyosgadány				+
Arka				
Arló				
Arnót				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Ároktő				+
Árpádhalom				
Árpás				+
Ártánd				
Ásotthalom				
Ásványráró				
Aszaló				+
Ászár				
Aszód				
Aszófő				+
Áta				
Átány				
Atkár				
Attala				
Babarc				
Babarcszőlős				+
Babócsa				
Bábolna				
Bábonymegyer				
Babosdöbréte				
Babót				
Bácsalmás				
Bácsbokod				
Bácsborsód				
Bácsszentgyörgy				
Bácsszőlős				
Badacsonytomaj				
Badacsonytördemic				
Bag				
Bagamér				
Baglad				
Bagod				
Bágyogszovát				
Baj				+
Baja				
Bajánsenye				
Bajna				+
Bajót				+
Bak				
Bakháza				
Bakóca				+
Bakonszeg				
Bakonya				
Bakonybánk				
Bakonybél				+
Bakonycsernye				
Bakonygyirót				
Bakonyjákó				+
Bakonykoppány				+
Bakonykúti				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Bakonynána				+
Bakonyoszlop				+
Bakonypéterd				
Bakonypölöske				+
Bakonyság				
Bakonysárkány				
Bakonyszentiván				
Bakonyszentkirály				+
Bakonyszentlászló				+
Bakonyszombathely				
Bakonyszücs				+
Bakonytamási				
Baks				
Baksa				
Baktakék				
Baktalórántháza				
Baktüttös				
Balajt				
Balassagyarmat				
Balástya				
Balaton				
Balatonakali				+
Balatonalmádi				+
Balatonberény				
Balatonboglár				
Balatoncsicsó				+
Balatonederics				+
Balatonendréd				
Balatonfenyves				
Balatonfőkajár				
Balatonföldvár				
Balatonfüred				+
Balatonfűzfő				+
Balatongyörök				+
Balatonhenye				+
Balatonkenese				
Balatonkeresztúr				
Balatonlelle				+
Balatonmagyaród				
Balatonmárfafüred				
Balatonőszöd				
Balatonrendes				
Balatonszabadi				
Balatonszárszó				
Balatonszemes				
Balatonszentgyörgy				
Balatonszepezd				+
Balatonszőlős				+
Balatonudvari				+
Balatonújlak				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Balatonvilágos				
Balinka				+
Balkány				
Ballószög				
Balmazújváros				
Balogunyom				+
Balotaszállás				
Balsa				
Bálványos				
Bana				
Bánd				+
Bánfa				
Bánhorváti				
Bánk				
Bánokszentgyörgy				
Bánréve				+
Bár				+
Barabás				
Baracs				
Baracska				
Báránd				
Baranyahídvég				
Baranyajenő				
Baranyaszentgyörgy				
Barbacs				
Barcs				
Bárdudvarnok				
Barlahida				
Bárna				
Barnag				+
Bársonyos				
Basal				
Baskó				
Báta				+
Bátaapáti				
Bátaszék				
Baté				
Bátmonostor				
Bátonyterenye				
Bátor				+
Bátorliget				
Battonya				+
Bátya				+
Batyk				
Bázakerettye				
Bazsi				+
Béb				
Becsehely				
Becske				
Becskeháza				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Becsvölgye				
Bedegkér				
Bedő				
Bejcgertyános				
Békás				
Bekecs				+
Békés				
Békéscsaba				
Békéssámszon				
Békésszentandrás				
Bekölce				
Bélapátfalva				+
Bélavár				+
Belecska				
Beled				
Beleg				
Belezná				
Bélmegyer				
Beloianisz				
Belsőárd				+
Belvárdgyula				
Benk				+
Bénye				
Bér				
Bérbaltavár				
Bercel				
Beregdaróc				
Beregsurány				
Berekböszörmény				
Berekfürdő				
Beremend				+
Berente				
Beret				
Berettyóújfalu				
Berhida				+
Berkenye				
Berkesd				
Berkesz				
Bernecebaráti				+
Berzék				+
Berzence				
Besence				
Besenyőd				
Besenyőtelek				
Besenyszög				
Besnyő				
Beszterec				
Bezedek				
Bezenye				
Bezeréd				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Bezi				
Biatorbágy				+
Bicsérd				+
Bicske				+
Bihardancsháza				
Biharkeresztes				
Biharnagybajom				
Bihartorda				
Biharugra				
Bikács				
Bikal				
Biri				
Birján				
Bisse				+
Boba				+
Bocfölde				
Boconád				
Bócsa				
Bocska				
Bocskaikert				+
Boda				
Bodajk				+
Bodmér				+
Bodolyabér				
Bodonyhely				+
Bodony				
Bodorfa				+
Bodrog				
Bodroghalom				
Bodrogkeresztúr				+
Bodrogkisfalud				
Bodrogolaszi				
Bódvalenke				+
Bódvarákó				+
Bódvaszilás				+
Bogács				
Bogád				
Bogádmindszent				
Bogdása				
Bogyiszló				
Bogyoszló				
Bojt				
Bókaháza				
Bokod				+
Bokor				
Boldog				
Boldogasszonyfa				
Boldogkőújfalu				
Boldogkőváralja				
Boldva				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Bolhás				
Bolhó				+
Bóly				
Boncodföldre				
Bonnya				
Bonyhád				
Bonyhádvarasd				
Bordány				
Borgáta				
Borjád				
Borota				
Borsfa				
Borsodbóta				
Borsodgeszt				
Borsodivánka				
Borsodnádásd				
Borsodszentgyörgy				
Borsodszirák				
Borsosberény				
Borszörcsök				
Borzavár				+
Bosta				
Botpalád				
Botykapeterd				
Bozsok				+
Bozzai				
Bózsva				
Bő				
Bőcs				+
Böde				
Bödeháza				
Bögöt				
Bögöte				
Böhönye				
Bököny				+
Bölcske				+
Bőny				
Börcs				
Börzönce				
Bősárkány				
Bőszénfa				
Bucsa				
Bucusu				
Búcsúszentlászló				+
Bucsuta				
Budajenő				+
Budakalász				+
Budakeszi				+
Budaörs				+
Budapest I. kerület				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Budapest II. kerület				+
Budapest III. kerület				+
Budapest IV. kerület				+
Budapest IX. kerület				
Budapest V. kerület				+
Budapest VI. kerület				
Budapest VII. kerület				
Budapest VIII. kerület				
Budapest X. kerület				+
Budapest XI. kerület				+
Budapest XII. kerület				+
Budapest XIII. kerület				
Budapest XIV. kerület				
Budapest XIX. kerület				
Budapest XV. kerület				
Budapest XVI. kerület				
Budapest XVII. kerület				
Budapest XVIII. kerület				
Budapest XX. kerület				
Budapest XXI. kerület				+
Budapest XXII. kerület				+
Budapest XXIII. kerület				
Bugac				
Bugacpusztaháza				
Bugyi				
Buj				+
Buják				
Buzsák				
Bük				+
Bükkábrány				
Bükkaranyos				
Bükkmogyorósd				
Bükkösd				+
Bükkszék				+
Bükkszenterzsébet				
Bükkszentkereszt				+
Bükkszentmárton				
Bükkzsérc				+
Bürös				
Büssü				
Büttös				
Cák				
Cakóháza				
Cece				
Cégénydányád				
Cegléd				
Ceglédbercel				
Cellőmölk				
Cered				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Chernelházadamonya				
Cibakháza				
Cigánd				
Cikó				
Cirák				
Csabacsúd				
Csabaszabadi				
Csabdi				+
Csabrendek				+
Csáfordjánosfa				
Csaholc				
Csajág				
Csákány				
Csákánydoroszló				+
Csákberény				+
Csákvár				+
Csanádalberti				
Csanádapáca				+
Csanádpalota				
Csánig				
Csány				
Csányoszló				
Csanytelek				
Csapi				
Csapod				
Csárdaszállás				
Csarnóta				+
Csaroda				
Császár				
Császártöltés				
Császló				
Csátalja				
Csatár				
Csataszög				
Csatka				
Csávoly				
Csebény				+
Csécse				
Csegöld				
Csehbánya				+
Csehi				
Csehimindszent				
Csém				
Csemő				+
Csempeszkopács				
Csengele				
Csenger				
Csengersima				
Csengerújfalu				
Csengőd				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Csénye				
Csenyété				
Csép				
Csépa				
Csepreg				
Csér				
Cserdi				
Cserénfa				
Cserépfalu				+
Cserépváralja				
Cserháthaláp				
Cserhátsurány				
Cserhátszentiván				
Cserkeszlő				
Cserkút				+
Csernely				
Cserszegtomaj				+
Csertalakos				
Csertő				
Csesznek				+
Csesztreg				
Csesztve				
Csetény				
Csévharaszt				
Csibrák				
Csikéria				
Csikóstóttós				
Csikvánd				
Csincse				
Csipkerek				
Csitár				
Csobád				
Csobaj				
Csobánka				+
Csókakő				+
Csokonyavisonta				
Csokvaomány				
Csolnok				+
Csolyospálos				
Csoma				
Csomád				
Csombárd				
Csongrád				
Csonkahegyhát				
Csonkamindszent				
Csopak				+
Csór				+
Csorna				
Csorvás				
Csót				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Csöde				
Csögle				
Csökmő				
Csököly				
Csömend				
Csömödér				
Csömör				
Csönge				+
Csörnyeföld				
Csörög				
Csörötnek				
Csősz				
Csővár				+
Csurgó				
Csurgónagymarton				
Cún				+
Dabas				
Dabronc				
Dabrony				
Dad				
Dág				+
Dáka				
Dalmand				
Damak				
Dámóc				
Dánszentmiklós				
Dány				
Daraboshegy				
Darány				
Darnó				
Darnózseli				+
Daruszentmiklós				
Darvas				
Dávod				
Debercsény				
Debrecen				+
Debréte				
Decs				+
Dédestapolcsány				+
Dég				
Dejtár				+
Délegyháza				
Demecser				
Demjén				
Dencsháza				
Dénesfa				
Derecske				
Derekegyház				
Deszk				
Detek				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Detk				
Dévaványa				
Devecser				+
Dinnyeberki				
Diósberény				
Diósd				+
Diósjenő				
Dióskál				+
Diósvizsló				+
Doba				
Doboz				
Dobri				
Dobronhegy				
Dóc				
Domaháza				
Domaszék				
Dombegyház				
Dombíratos				
Dombóvár				
Dombrád				
Domony				
Domoszló				
Dormánd				
Dorog				+
Dorogháza				
Dozmat				
Döbörhegy				
Döbröce				
Döbrököz				
Döbrönte				+
Döge				
Dömös				
Dömsöd				
Dör				
Dörgicse				+
Döröske				
Dötk				
Dövény				
Drágszél				
Drávacsehi				+
Drávacsepely				+
Drávafok				+
Drávagárdony				+
Drávaiványi				+
Drávakeresztúr				+
Drávapalkonya				+
Drávapiski				+
Drávaszabolcs				+
Drávaszerdahely				+
Drávasztára				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Drávatamási				+
Drégelypalánk				
Dubicsány				
Dudar				+
Duka				
Dunaalmás				+
Dunabogdány				+
Dunaegyháza				+
Dunafalva				+
Dunaföldvár				
Dunaharaszti				
Dunakeszi				+
Dunakiliti				+
Dunapataj				+
Dunaremete				+
Dunaszeg				
Dunaszekcső				
Dunaszentbenedek				
Dunaszentgyörgy				
Dunaszentmiklós				+
Dunaszentpál				
Dunasziget				
Dunatetőtlen				
Dunaújváros				
Dunavarsány				
Dunavecse				
Dusnok				
Dúzs				
Ebergőc				
Ebes				+
Écs				+
Ecséd				
Ecseg				
Ecsefalva				
Ecseny				
Ecser				
Edde				
Edelény				+
Edve				
Eger				+
Egerág				
Egeralja				
Egeraracs				
Egerbakta				+
Egerbocs				
Egercsehi				
Egerfarmos				
Egerlővő				
Egerszalók				
Egerszólát				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Égerszög				+
Egervár				+
Egervölgy				+
Egyed				
Egyek				
Egyházasdengeleg				
Egyházásfalu				
Egyházasgerge				
Egyházasharaszti				+
Egyházashetye				
Egyházashollós				
Egyházaskesző				
Egyházaskozár				
Egyházasrádóc				
Elek				
Ellend				
Előszállás				
Emőd				
Encs				
Encsencs				
Endrefalva				
Endrőc				
Enese				
Enying				
Eperjes				
Eperjeske				
Eplény				+
Epöl				+
Ercsi				+
Érd				+
Erdőbénye				
Erdőhorváti				
Erdőkertes				
Erdőkővesd				
Erdőkürt				
Erdősmárok				
Erdősmecske				
Erdőtarcsa				
Erdőtelek				
Erk				
Érpatak				
Érsekcsanád				+
Érsekhalma				
Érsekvadkert				
Értény				
Erzsébet				
Esztár				
Eszteregnye				
Esztergályhorváti				
Esztergom				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Ete				
Etes				
Etyek				+
Fábiánháza				
Fábiánsebestyén				
Fácánkert				
Fadd				+
Fáj				
Fajsz				+
Fancsal				
Farád				
Farkasgyepű				+
Farkaslyuk				
Farmos				
Fazekasboda				
Fedémes				
Fegyvernek				
Fehérgyarmat				
Fehértó				
Fehérvárcsurgó				+
Feked				
Feketeerdő				
Felcsút				+
Feldebrő				
Felgyő				
Felpéc				
Felsőberecki				
Felsőcsatár				
Felsődobosza				
Felsőegerszeg				
Felsőgagy				
Felsőjánosfa				
Felsőkelecsény				
Felsőlajos				
Felsőmarác				+
Felsőmocsolád				
Felsőnána				
Felsőnyárád				
Felsőnyék				
Felsőörs				+
Felsőpáhok				
Felsőpakony				
Felsőpetény				
Felsőrajk				
Felsőregmec				
Felsőszenterzsébet				
Felsőszentiván				
Felsőszentmárton				+
Felsőszőlőnk				
Felsőtárkány				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Felsőtelekes				+
Felsőtold				
Felsővadász				
Felsőzsolca				+
Fényeslitke				
Fenyőfő				+
Ferencszállás				
Fertőboz				
Fertőd				
Fertőendréd				
Fertőhomok				
Fertőrákos				+
Fertőszentmiklós				
Fertőszéplak				
Fiad				
Filkeháza				
Fityeház				
Foktő				+
Folyás				
Fonó				
Fony				
Fonyód				
Forráskút				
Forró				
Fót				+
Földeák				
Földes				
Főnyed				
Fulókércs				
Furta				
Füle				
Fülesd				
Fülöp				
Fülöpháza				
Fülöpkajakab				
Fülöpszállás				
Fülpösdaróc				
Fürged				
Füzér				+
Füzérkajata				
Füzérkomlós				
Füzérradvány				
Füzesabony				+
Füzesgyarmat				
Füzvölgy				
Gáborján				
Gáborjánháza				
Gacsály				
Gadács				
Gadány				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Gadna				+
Gádoros				
Gagyapáti				
Gagybátor				
Gagyvendégi				
Galambok				
Galgaguta				+
Galgagyörk				
Galgahévíz				
Galgamácsa				
Gálosfa				
Galvács				+
Gamás				
Ganna				+
Gánt				+
Gara				
Garáb				
Garabonc				
Garadna				
Garbolc				
Gárdony				
Garé				
Gasztony				
Gátér				
Gávavencsellő				+
Géberjén				
Gecse				
Géderlak				+
Gégény				
Gelej				
Gelénes				
Gellénháza				
Gelse				
Gelsesziget				
Gemzse				
Gencsapáti				
Gérce				
Gerde				
Gerendás				
Gerényes				
Geresdlak				
Gerjen				+
Gersekarát				
Geszt				
Gesztely				+
Gesztéréd				+
Gétye				
Gic				
Gige				
Gilvánfa				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Girincs				
Gógánfa				
Golop				+
Gomba				
Gomboszeg				
Gór				
Gordisa				+
Gosztola				
Göd				
Gödöllő				+
Gödre				
Gölle				
Gömörszőlős				
Gönc				
Göncruszka				
Gönyű				
Görbeháza				
Görcsöny				
Görcsönydoboka				
Görgeteg				
Gósfá				
Grábóc				
Gulács				
Gutorföldre				
Gyál				
Gyalóka				
Gyanógeregye				
Gyarmat				
Gyékényes				
Gyenesdiás				+
Gyepükaján				+
Gyermely				+
Gyód				
Gyomaendrőd				
Gyóró				
Gyömöre				
Gyömrő				
Gyöngyfa				
Gyöngyös				+
Gyöngyösfalu				+
Gyöngyöshalász				
Gyöngyösmellék				
Gyöngyösoroszi				
Gyöngyöspata				
Gyöngyössolymos				
Gyöngyöstarján				
Gyönk				
Győr				+
Győrasszonyfa				
Györe				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Györgytarló				+
Györköny				
Györladamér				
Győröcske				+
Gyórság				
Gyórsövényház				
Gyórszemere				
Győrtelek				
Győrújbarát				
Győrújfalú				+
Győrvár				
Győrzámoly				+
Gyugy				
Gyula				
Gyulaháza				
Gyulaj				
Gyulakeszi				+
Gyúró				+
Gyügye				
Gyüre				
Gyűrűs				
Hács				
Hagyárosbörönd				
Hahót				
Hajdúbagos				
Hajdúböszörmény				
Hajdúdorog				
Hajdúhadház				
Hajdúnánás				
Hajdúsámson				+
Hajdúszoboszló				
Hajdúszovát				
Hajmás				
Hajmáskér				+
Hajós				
Halastó				
Halászi				
Halásztelek				+
Halimba				+
Halma				+
Halmajugra				
Halogy				
Hangács				
Hangony				
Hantos				
Harasztifalu				
Harc				
Harka				
Harkakötöny				
Harkány				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Háromfa				
Háromhuta				
Harsány				
Hárskút				+
Harta				+
Hásságy				
Hatvan				
Hédervár				+
Hedrehely				
Hegyesd				+
Hegyeshalom				
Hegyfalu				
Hegyháthodász				
Hegyhátmaróc				
Hegyhátsál				
Hegyhátszentjakab				
Hegyhátszentmárton				
Hegyhátszentpéter				
Hegykő				
Hegymagas				+
Hegymeg				
Hegyszentmárton				+
Héhalom				
Hejce				
Hejőbába				+
Hejőkeresztúr				
Hejőkürt				+
Hejőpapi				
Hejőszalonta				
Helesfa				
Helvécia				
Hencida				
Hencse				
Herceghalom				
Hercegkút				+
Hercegszántó				
Heréd				+
Héreg				+
Herencsény				
Herend				+
Heresznye				+
Hermánszeg				
Hernád				
Hernádbüd				
Hernádcéce				
Hernádkak				+
Hernádkércs				
Hernádnémeti				+
Hernádpetri				
Hernádszentandrás				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Hernádszurdok				
Hernádvécse				
Hernyék				+
Hét				
Hetefejércse				
Hetes				
Hetvehely				+
Hetyefő				
Heves				
Hevesaranyos				
Hevesvezekény				
Hévíz				+
Hévízgyörk				
Hidas				+
Hidasnémeti				
Hidegkút				+
Hidegség				
Hidvégardó				+
Himesháza				
Himod				
Hirics				
Hobol				
Hodász				
Hódmezővásárhely				
Hollád				
Hollóháza				
Hollókő				
Homokbödöge				+
Homokkomárom				
Homokmégy				
Homokszentgyörgy				
Homorúd				
Homrogd				
Hont				
Horpács				
Hort				
Hortobágy				
Horváthertelend				
Horvátlövő				
Horvátzsidány				
Hosszúhetény				+
Hosszúpályi				
Hosszúperesztég				
Hosszúvíz				
Hosszúvölgy				
Hosztót				
Hottó				
Hőgyész				
Hövej				
Hugyag				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Hunya				
Hunyadfalva				
Husztót				
Ibafa				
Iborfia				
Ibrány				+
Igal				
Igar				
Igrici				
Iharos				
Iharosberény				
Ikervár				+
Iklad				
Iklanberény				
Iklódbördőce				
Ikrény				+
Iliny				
Ilk				
Illocska				
Imola				+
Imrehegy				
Ináncs				
Inárcs				
Inke				
Ipacsfa				+
Ipolydamásd				
Ipolytarnóc				+
Ipolytölgyes				+
Ipolyvece				
Iregszemcse				
Irota				+
Isaszeg				+
Ispánk				+
Istenmezeje				
Istvándi				
Iszkaszentgyörgy				+
Iszkáz				
Isztimér				+
Ivád				
Iván				
Ivánbattyán				+
Ivánc				+
Iváncsa				+
Ivándárda				
Izmény				
Izsák				
Izsófalva				
Jágónak				
Ják				
Jakabszállás				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Jákfa				+
Jákfalva				
Jákó				
Jánd				
Jánkmajtis				
Jánoshalma				
Jánosháza				
Jánoshida				
Jánossomorja				
Járdánháza				
Jármí				
Jásd				+
Jászágó				
Jászsószentgyörgy				
Jászapáti				
Jászárokszállás				
Jászberény				
Jászboldogháza				
Jászdózsa				
Jászfelsőszentgyörgy				
Jászfényszaru				
Jászivány				
Jászjákóhalma				
Jászkarajenő				
Jáskisér				
Jászladány				
Jászszentandrás				
Jászszentlászló				
Jásztelek				
Jéke				
Jenő				
Jobaháza				
Jobbágyi				
Jósvafő				+
Juta				
Kaba				
Kacorlak				
Kács				+
Kacsóta				
Kadarkút				
Kajárpéc				
Kajászó				
Kajdacs				
Kakasd				
Kákics				
Kakucs				
Kál				
Kalaznó				
Káld				
Kálló				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kallósd				
Kállósemlén				+
Kálmánca				
Kálmánháza				
Kálócfa				
Kalocsa				
Káloz				
Kám				
Kamond				
Kamut				
Kánó				+
Kántorjánosi				
Kány				
Kánya				
Kányavár				
Kapolcs				+
Kápolna				
Kápolnásnyék				
Kapoly				
Kaposfő				
Kaposgyarmat				
Kaposhomok				
Kaposkeresztúr				
Kaposmérő				
Kapospula				
Kaposszekcső				
Kaposszerdahely				
Kaposújlak				
Kaposvár				
Káptalanfa				+
Káptalantóti				+
Kapuvár				
Kára				
Karácsond				
Karád				
Karakó				
Karakószörcsök				
Karancsalja				
Karancsberény				
Karancsbeszteri				
Karancslapujtő				
Karancsság				
Kárász				+
Karcag				
Karcsa				
Kardos				
Kardoskút				
Karmacs				+
Károlyháza				
Karos				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kartal				
Kásád				
Kaskantyú				
Kastélyosdombó				
Kaszaper				
Kaszó				
Katádfa				
Katafa				
Kátoly				
Katymár				
Káva				
Kávás				
Kazár				
Kazincbarcika				
Kázsmárk				
Kazsok				
Kecel				
Kecskéd				
Kecskemét				
Kehidakustány				
Kék				
Kékcse				
Kéked				+
Kékesd				
Kékkút				+
Kelebia				
Keléd				
Kelemér				
Kéleshalom				
Kelevíz				
Kemecse				
Kemence				
Kemendollár				
Kemeneshőgyész				
Kemeneskápolna				
Kemenesmagasi				
Kemenesmihályfa				+
Kemenespálfa				
Kemenessömjén				
Kemenesszentmárton				
Kemenesszentpéter				
Kéménfa				
Kémes				+
Kemestaródfa				
Kemse				+
Kenderes				
Kenéz				+
Kenézlő				
Kengyel				
Kenyeri				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kercaszomor				
Kercseliget				
Kerecsend				
Kerecseny				
Kerekegyháza				
Kereki				
Kérékteleki				
Kerepes				+
Keresztéte				
Kerkabarabás				
Kerkafalva				
Kerkakutas				
Kerkáskápolna				
Kerkaszentkirály				
Kerkateskánd				+
Kérsemjén				
Kerta				
Kertészsziget				
Keszeg				+
Kesznyéten				+
Keszőhidegkút				
Keszthely				+
Kesztölc				+
Keszü				+
Kétdodony				
Kétegyháza				
Kéthely				
Kétpó				
Kétsoprony				
Kétújfalu				
Kétvölgy				
Kéty				
Kevermes				
Kilimán				
Kimle				+
Kincsesbánya				+
Királd				
Királyegyháza				
Királyhegyes				
Királyszentistván				+
Kisapáti				+
Kisapostag				
Kisar				
Kisasszond				
Kisasszonyfa				
Kisbabot				+
Kisbágyon				
Kisbajcs				+
Kisbajom				
Kisbárapáti				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kisbárkány				
Kisbér				
Kisberény				
Kisberzsény				
Kisbeszterce				
Kisbodak				+
Kisbucsa				
Kisbudmér				
Kiscséc				+
Kiscsehi				
Kiscsősz				
Kisdér				
Kisdobsza				
Kisdombegyház				
Kisdorog				
Kisecset				
Kisfalud				
Kisfüzes				
Kisgörbő				
Kisgyalán				
Kisgyőr				+
Kishajmás				
Kisharsány				+
Kishartyán				
Kisherend				
Kishódos				
Kishuta				
Kisigmánd				
Kisjakabfalva				+
Kiskassa				
Kiskinizs				
Kiskorpád				
Kisköre				
Kiskőrös				
Kiskunfélegyháza				
Kiskunhalas				
Kiskunlacháza				
Kiskunmajsa				
Kiskutas				
Kisláng				
Kisléta				
Kislippó				
Kislőd				+
Kismányok				+
Kismarja				
Kismaros				+
Kisnamény				
Kisnána				
Kisnémedi				
Kisnyárad				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kisoroszi				+
Kispalád				
Kispáli				
Kispirit				
Kisrákos				
Kisrécse				
Kisrosvágy				
Kissikátor				
Kissomlyó				
Kisszállás				
Kisszékely				
Kisszekeres				
Kisszentmárton				+
Kissziget				
Kisszőlős				
Kistamási				
Kistapolca				+
Kistarcsa				+
Kistelek				
Kistokaj				
Kistolmács				+
Kistormás				
Kistótfalu				+
Kisújszállás				
Kisunyor				
Kisvárd				
Kisvarsány				+
Kisvásárhely				
Kisvaszar				
Kisvejke				
Kiszombor				
Kiszsídány				
Klárafalva				
Kocs				
Kocsér				
Kocsola				
Kocsord				
Kóka				
Kokad				
Kolontár				+
Komádi				
Komárom				
Komjáti				+
Komló				+
Komlótótfalu				
Komlósd				
Komlóska				
Komoró				
Kompolt				
Kondó				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kondorfa				
Kondoros				
Kóny				
Konyár				
Kópháza				+
Koppányszántó				
Korlát				+
Koroncó				
Kórós				+
Kosd				
Kóspallag				
Kótaj				+
Kovácsbida				+
Kovácsszénája				
Kovácsvágás				
Kozárd				
Kozármisleny				
Kozmadombja				
Köblény				
Köcsk				
Kökény				
Kőkút				
Kölcse				+
Kölesd				
Kölked				
Kömlő				
Kömlőd				
Kömörő				
Kömpöc				
Körmend				
Környe				
Köröm				
Köröshegy				
Körösladány				
Körösnagyharsány				
Köröstarcsa				
Köröstetétlen				
Körösújfal				
Körösszakál				
Körösszegapáti				
Kőszárhegy				+
Kőszeg				
Kőszegdoroszló				
Kőszegpaty				
Kőszegszerdahely				
Kötcse				
Kötegyán				
Kőtelek				
Kővágóörs				+
Kővágószőlős				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Kővágótöttös				+
Kövegy				
Köveskál				+
Krasznokvajda				
Kulcs				
Kunadacs				
Kunágota				
Kunbaja				
Kunbaracs				
Kuncsorba				
Kunfehértó				
Kunhegyes				
Kunmadaras				
Kunpeszér				
Kunszállás				
Kunszentmárton				
Kunszentmiklós				
Kunsziget				
Kup				
Kupa				
Kurd				
Kurtyán				
Kustánszeg				
Kutas				
Kutasó				
Kübekháza				
Külsősárd				+
Külsővat				
Küngös				
Lábatlan				+
Lábod				
Lácacséke				
Lad				
Ladánybene				
Ládbesenyő				+
Lajoskomárom				
Lajosmizse				
Lak				
Lakhegy				
Lakitelek				
Lakócsa				+
Lánycsók				
Lápafő				
Lapáncsa				
Laskod				
Lasztonya				
Látrány				
Lázi				
Leányfalu				+
Leányvár				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Lébény				
Legénd				+
Legyesbénye				+
Léh				
Lénárdaróc				
Lendvadedes				
Lendvajakabfa				
Lengyel				
Lengyeltóti				
Lenti				+
Lepsény				
Lesencefalu				+
Lesenceistvánd				+
Lesencetomaj				+
Létavértes				
Letenye				+
Letskés				
Levél				
Levelek				
Libickozma				
Lickóvadas				
Liget				
Ligetfalva				
Lipót				+
Lippó				
Liptód				
Lispesztadorján				
Liszó				
Litér				+
Litka				
Litke				
Lócs				
Lókút				+
Lónya				
Lórév				+
Lothárd				
Lovas				+
Lovasberény				
Lovászhetény				
Lovászi				
Lovászipatona				
Lőkősháza				+
Lőrinci				
Lövő				
Lövőpetri				
Lucfalva				
Ludányhalászi				
Ludas				
Lukácsháza				
Lulla				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Lúzsok				+
Mád				
Madaras				
Madocsa				+
Maglóca				
Maglód				
Mágocs				
Magosliget				
Magy				
Magyaralmás				+
Magyaratád				
Magyarbánhegyes				+
Magyarbóly				
Magyarcsanak				
Magyardombegyház				
Magyaregregy				+
Magyaregres				
Magyarföld				
Magyargéc				
Magyargencs				
Magyarhertelend				
Magyarhomorog				
Magyarkeresztúr				
Magyarkeszi				
Magyarlak				
Magyarlukafa				
Magyarmecske				+
Magyarnádalja				
Magyarnándor				
Magyarpolány				+
Magyarsarlós				
Magyarszecsőd				
Magyarszék				
Magyarszentmiklós				
Magyarszerdahely				
Magyarszombatfa				
Magyartelek				
Majosháza				
Majs				
Makád				+
Makkoshotyka				
Maklár				+
Makó				
Malomsok				+
Mályi				
Mályinka				+
Mánd				
Mándok				+
Mánfa				+
Mány				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Maráza				
Marcalgergelyi				
Marcali				
Marcaltő				
Márfa				+
Máriaalom				+
Máriakálnok				+
Máriakéménd				+
Márianosztra				
Máriapócs				
Markaz				
Márkháza				
Márkó				+
Markóc				+
Markotabödöge				
Maróc				
Marócsa				
Márok				
Márokföld				
Márokpapi				
Maroslele				
Mártély				
Martfű				
Martonfa				
Martonvásár				
Martonyi				+
Mátészalka				+
Mátételke				
Mátraballa				
Mátraderecske				
Mátramindszent				
Mátranovák				
Mátraszele				
Mátraszentimre				
Mátraszőlős				
Mátraterenye				
Mátraverebély				+
Mátyásdomb				
Matty				+
Mátyus				+
Máza				+
Mecseknádasd				+
Mecsekpölöske				
Mecsér				
Medgyesbodzás				
Medgyesegyháza				+
Medina				
Meggyeskovácsi				+
Meggyaszó				
Megyehíd				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Megyer				
Méhkerék				
Méhtelek				+
Mekényes				
Mélykút				
Mencshely				+
Mende				
Méra				+
Merenye				
Mérges				+
Mérk				
Mernye				
Mersevát				
Mesterháza				
Mesteri				+
Mesterszállás				
Meszes				+
Meszlen				
Mesztegnyő				
Mezőberény				
Mezőcsát				
Mezőcsokonya				
Meződ				
Mezőfalva				
Mezőgyán				
Mezőhegyes				
Mezőhék				
Mezőkeresztes				
Mezőkomárom				
Mezőkovácsháza				
Mezőkövesd				
Mezőladány				+
Mezőlak				
Mezőnagymihály				
Mezőnyárad				
Mezőörs				
Mezőpeterd				
Mezősas				
Mezőszemere				+
Mezőszentgyörgy				
Mezőszilas				
Mezőtárkány				+
Mezőtúr				
Mezőzombor				
Miháld				
Mihályfa				
Mihálygerge				
Mihályháza				
Mihályi				
Mike				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Mikebuda				
Mikekarácsonyfa				
Mikepércs				
Miklósi				
Mikófalva				
Mikóháza				
Mikosszéplak				
Milejszeg				
Milota				+
Mindszent				
Mindszentgodisa				+
Mindszentkál				+
Misefa				
Miske				
Miskolc				+
Miszla				
Mocsa				
Mogyoród				
Mogyorósbánya				+
Mogyoróska				
Moha				
Mohács				+
Mohora				
Molnári				+
Molnasecsőd				
Molvány				
Monaj				
Monok				
Monor				
Mónosbél				+
Monostorapáti				+
Monostorpályi				
Monoszló				+
Monyoród				+
Mór				+
Mórág				
Mórahalom				
Móricgát				
Mórichida				+
Mosdós				+
Mosonmagyaróvár				
Mosonszentmiklós				
Mosonszolnok				
Mozsgó				
Mócsény				
Mucsfa				
Mucsi				
Múcsony				
Muhi				
Murakeresztúr				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Murarátka				
Muraszemenye				
Murga				
Murony				
Nábrád				
Nadap				
Nádasd				
Nádasdladány				
Nádudvar				
Nágocs				
Nagyacsád				
Nagyalásony				
Nagyar				
Nagyatád				
Nagybajcs				+
Nagybajom				
Nagybakónak				
Nagybánhegyes				
Nagybaracska				
Nagybarca				
Nagybárkány				
Nagyberény				
Nagyberki				
Nagybörzsöny				
Nagybudmér				
Nagycenk				
Nagycsány				
Nagycsécs				
Nagycsepely				
Nagycserkesz				
Nagydém				
Nagydobos				
Nagydobsza				
Nagydorog				
Nagyecséd				
Nagyér				
Nagyesztergár				+
Nagyfüged				
Nagygeresd				
Nagygörbő				
Nagygyimót				
Nagyhajmás				
Nagyhalász				+
Nagyharsány				+
Nagyhegyes				
Nagyhódos				
Nagyhuta				
Nagyigmánd				
Nagyiván				
Nagykálló				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Nagykamarás				+
Nagykanizsa				
Nagykapornak				
Nagykarácsony				
Nagykátá				
Nagykereki				
Nagykeresztúr				
Nagykinizs				
Nagykónyi				
Nagykorpád				
Nagykovácsi				+
Nagykozár				
Nagykökényes				
Nagykölked				
Nagykőrös				
Nagykőrű				
Nagykutas				
Nagylak				
Nagylengyel				
Nagylóc				
Nagylók				
Nagylózs				
Nagymágocs				
Nagymányok				+
Nagymaros				+
Nagymizdó				
Nagynyárád				
Nagyoroszi				
Nagypáli				
Nagypall				
Nagypeterd				
Nagypirit				
Nagyrábé				
Nagyrada				
Nagyrákos				
Nagyrécse				
Nagyréde				
Nagyrév				
Nagyrosvágy				
Nagysáp				+
Nagysimonyi				+
Nagyszakácsi				
Nagyszékely				
Nagyszekeres				
Nagyszénás				
Nagyszentjános				
Nagyszokoly				
Nagytálya				+
Nagytarcsa				+
Nagytevel				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Nagytilaj				
Nagytotfalu				+
Nagytőke				
Nagyút				
Nagyvarsány				
Nagyváty				
Nagyvázsony				+
Nagyvejke				
Nagyveleg				
Nagyvenyim				
Nagyvisnyó				+
Nak				
Napkor				
Nárai				
Narda				
Naszály				
Négyes				
Nekézseny				+
Nemesapáti				+
Nemesbikk				
Nemesborzova				+
Nemesbőd				
Nemesbük				
Nemescsó				
Nemesdéd				
Nemesgörzsöny				
Nemesgulács				+
Nemeshany				+
Nemeshetés				
Nemeske				
Nemeskér				
Nemeskeresztúr				
Nemeskisfalud				
Nemeskocs				
Nemeskolta				
Nemesládony				
Nemesmedves				
Nemesnádudvar				
Nemesnép				
Nemespátró				
Nemesrádó				
Nemesrempehollós				
Nemessándorháza				
Nemesszalók				
Nemesszentandrás				
Nemesvamos				+
Nemesvid				
Nemesvita				+
Németbánya				+
Németfalu				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Németkér				
Nemti				
Neszmély				+
Nézsza				+
Nick				+
Nikla				
Nógrád				
Nógrádkövesd				
Nógrádmарcal				
Nógrádmegyer				
Nógrádsáp				
Nógrádsipek				
Nógrádszakál				
Nóráp				
Noszlop				+
Noszvaj				+
Nova				+
Novaj				
Novajdrány				+
Nőtincs				
Nyalka				
Nyárad				
Nyáregyháza				
Nyárlőrinc				
Nyársapát				
Nyékládháza				
Nyergesújfalu				+
Nyésta				
Nyim				
Nyírábrány				
Nyíracsad				
Nyirád				+
Nyíradony				
Nyírbátor				+
Nyírbéltek				
Nyírbogát				
Nyírbogdány				
Nyírcsaholy				
Nyírcsászári				
Nyínderzs				
Nyíregyháza				
Nyírgelse				
Nyírgyulaj				
Nyíri				
Nyíribrony				
Nyírbákó				
Nyírkársz				
Nyírkáta				
Nyírkércs				
Nyírlövő				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Nyírlugos				
Nyírmada				
Nyírmártonfalva				
Nyírmeggyes				
Nyírmihálydi				
Nyírparasznya				
Nyírpazony				
Nyírpilis				
Nyírtass				
Nyírtelek				
Nyírtét				
Nyírtura				
Nyírvasvári				
Nyomár				
Nyőgér				+
Nyugotszenterzsébet				
Nyúl				+
Óbánya				+
Óbarok				+
Óbudavár				+
Ócsa				
Ócsárd				
Ófalu				
Ófehértó				
Óföldreák				
Óhíd				
Okány				
Okorág				
Okorvölgy				
Olasz				
Olaszfa				
Olaszfalu				+
Olaszliszka				
Olcsva				
Olcsvaapáti				
Old				
Ólmod				
Oltárc				
Onga				+
Ónod				
Ópályi				
Ópusztaszer				
Orbányosfa				
Orci				
Ordacsehi				
Ordas				+
Orfalu				
Orfű				+
Orgovány				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Ormándlak				
Ormosbánya				
Orosháza				
Oroszi				
Oroszlány				+
Oroszló				
Orosztony				
Ortaháza				
Osli				
Ostffyasszonyfa				+
Ostoros				+
Oszkó				
Oszlár				+
Osztopán				
Ózd				
Ózdfalu				
Ozmánbük				
Ozora				
Öcs				+
Öcsény				+
Öcsöd				
Ökörítőfülpös				
Ölbő				
Ömböly				
Ör				
Örbottyán				
Öregcsertő				
Öreglak				
Órhalom				
Órimagyarósd				
Óriszentpéter				
Örkény				
Örményes				
Örménykút				
Órtilos				
Örvényes				+
Ösagárd				
Ösi				
Öskü				+
Öttevény				
Öttömös				
Ötvöskónyi				
Pácin				
Pacsa				
Pácsony				
Padár				
Páhi				
Páka				+
Pakod				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Pákozd				
Paks				
Palé				
Pálfa				
Pálfiszeg				
Pálháza				+
Páli				
Palkonya				+
Pálmajor				
Pálmonostora				
Palotabozsok				
Palotás				
Paloznak				+
Pamlény				
Pamuk				
Pánd				
Pankasz				
Pannonhalma				
Pányok				+
Panyola				
Pap				
Pápa				+
Pápadereske				
Pápakovácsi				+
Pápasalamon				
Pápateszér				
Papkeszi				
Pápoc				
Papos				
Páprád				
Parád				
Parádsasvár				
Parasznya				+
Paszab				+
Pásztó				
Pásztori				
Pat				
Patak				
Patalom				
Patapoklosi				
Patca				
Pátka				
Patosfa				
Pátroha				
Patvarc				+
Páty				+
Pátyod				
Pázmánd				
Pázmándfalu				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Pécel				
Pecöl				+
Pécs				+
Pécsbagota				
Pécsdevecser				
Pécsely				+
Pécsudvard				
Pécsvárad				+
Pellérd				+
Pély				
Penc				
Penészlek				
Pénzesgyőr				+
Penyige				
Pér				
Perbál				+
Pere				
Perecse				
Pereked				
Perenye				
Peresznye				
Peresztég				
Perkátá				
Perkupa				+
Perőcsény				
Peterd				
Péterhida				
Péteri				
Pétervására				+
Pétfürdő				+
Pethőhenye				+
Petneháza				
Petőfibánya				
Petőfiszállás				
Petőháza				
Petőmihályfa				
Petrikeresztúr				
Petrivente				
Pettend				
Piliny				
Pilis				
Pilisborosjenő				+
Piliscsaba				+
Piliscsév				+
Pilisjászfalu				+
Pilismarót				
Pilisszántó				+
Pilisszentiván				+
Pilisszentkereszt				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Pilisszentlászló				
Pilisvörösvár				+
Pincehely				
Pinkamindszent				
Pinnye				
Piricse				
Pirtó				
Piskó				+
Pitvaros				
Pócsa				+
Pocsaj				
Pócsmegyer				+
Pócspetri				
Pogány				
Pogányszentpéter				
Pókaszepetk				
Polány				
Polgár				
Polgárdi				
Pomáz				+
Porcsalma				
Pornóapáti				
Poroszló				
Porpác				
Porrog				
Porrogszentkirály				
Porrogszentpál				
Pórszombat				
Porva				+
Pósfa				
Potony				
Potyond				
Pölöske				
Pölöskefő				
Pörboly				
Pördefölde				+
Pötréte				
Prügy				
Pula				+
Pusztapaáti				
Pusztaberki				
Pusztacsallád				
Pusztacsó				
Pusztadobos				
Pusztaderics				
Pusztafalu				
Pusztaföldvár				+
Pusztahencse				
Pusztakovácsi				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Pusztamagyaród				
Pusztamértes				
Pusztamiske				+
Pusztamonostor				
Pusztaothlaka				
Pusztaradvány				
Pusztaszabolcs				
Pusztaszemes				
Pusztaszentlászló				
Pusztaszer				
Pusztavacs				
Pusztavám				+
Pusztazámor				+
Putnok				
Püski				+
Püspökhátvan				
Püspökladány				
Püspökmolnári				
Püspökszilágy				
Rábacsanak				
Rábacsécsény				+
Rábagyarmat				
Rábahídvég				
Rábakecöl				
Rábapáttona				+
Rábapáty				
Rábapordány				
Rábasebes				
Rábaszentandrás				
Rábaszentmihály				+
Rábaszentmiklós				+
Rábatamási				
Rábatóttos				
Rábcakapi				
Rácalmás				
Ráckeresztúr				
Ráckeve				+
Rád				
Rádfalva				+
Rádóckölked				
Radostyán				
Ragály				
Rajka				+
Rakaca				+
Rakacaszend				+
Rakamaz				+
Rákócziabánya				
Rákócziifalva				
Rákócziújfalva				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Ráksi				
Ramocsa				
Ramocsaháza				
Rárpolt				
Raposka				+
Rásonysápberencs				
Rátka				
Rátót				
Ravazd				
Recsk				
Réde				
Rédics				+
Regéc				
Regenye				
Regöly				
Rém				
Remeteszőlős				+
Répáshuta				+
Répcelak				
Répceszemere				
Répceszentgyörgy				
Répcervis				
Resznek				+
Rétalap				
Rétközberencs				
Rétság				
Révfülöp				
Révleányvár				
Rezi				+
Ricse				+
Rigács				
Rigyác				
Rimóc				
Rinyabesenyő				
Rinyakovácsi				+
Rinyaszentkirály				
Rinyaújlak				
Rinyaújnép				
Rohod				
Románd				
Romhány				+
Romonya				
Rózsafa				
Rózsály				
Rózsaszentmárton				
Röjtökmuzsaj				
Rönök				
Röszke				
Rudabánya				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Rudolftelep				
Rum				+
Ruzsa				
Ságújfalu				
Ságvár				
Sajóbábony				
Sajóecseg				
Sajógalgóc				
Sajóhidvég				
Sajóivánka				+
Sajókápolna				
Sajókaza				
Sajókeresztúr				
Sajólád				+
Sajólaszlófalva				
Sajómercse				
Sajónémeti				
Sajóörös				+
Sajópálfala				
Sajópetri				
Sajópüspöki				
Sajósenye				
Sajószentpéter				
Sajószöged				
Sajóvamos				
Sajóvelezd				
Sajtoskál				
Salföld				
Salgótarján				
Salköveskút				
Salomvár				+
Sály				+
Sámod				+
Sámsonháza				
Sand				
Sándorfalva				
Sántos				
Sáp				
Sáránd				
Sárazsadány				
Sárbogárd				
Sáregres				
Sárfimizdó				
Sárhida				+
Sárisáp				+
Sarkad				
Sarkadkeresztúr				
Sárkeresztes				
Sárkeresztúr				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Sárkeszi				
Sármellék				
Sárok				
Sárosd				
Sárospatak				+
Sárpilis				
Sárrétudvari				
Sárród				
Sárszentágota				
Sárszentlőrinc				
Sárszentmihály				
Sarud				
Sárvár				+
Sásd				
Sáska				+
Sáta				
Sátoraljaújhely				+
Sátorhely				
Sávoly				
Sé				+
Segesd				
Sellye				
Selyeb				
Semjén				
Semjénháza				
Sénye				
Sényő				
Seregélyes				
Serényfalva				
Sérsekszőlős				
Sikátor				
Siklós				+
Siklósbadony				
Siklósnagyfalu				+
Sima				+
Simaság				+
Simonfa				+
Simontornya				
Sióagárd				
Siófok				
Siójut				
Sirok				+
Sitke				
Sobor				+
Sokorópátka				
Solt				+
Soltszentimre				
Soltvadkert				
Sóly				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Solymár				+
Som				
Somberek				+
Somlójenő				
Somlósőzlős				
Somlóvásárhely				+
Somlóvecse				
Somodor				
Somogyacsa				
Somogyapáti				
Somogyaracs				
Somogyaszaló				
Somogybabod				
Somogybükkösd				
Somogyicsó				
Somogydöröcske				
Somogyegres				
Somogyfajsz				
Somogygeszti				
Somogyhárság				
Somogyhatvan				
Somogyjád				
Somogygyes				
Somogysámsón				
Somogysárd				
Somogysimonyi				
Somogyszentpál				
Somogyszil				
Somogyszob				
Somogytúr				
Somogyudvarhely				
Somogyvamos				
Somogyvár				
Somogyviszló				
Somogyzitfa				
Sonkád				
Soponya				
Sopron				+
Sopronhorpács				
Sopronkövesd				
Sopronnémeti				
Sorkifalud				
Sorkikápolna				
Sormás				
Sorokpolány				
Sóshartyán				
Sóskút				+
Sóstófalva				
Sósvertike				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Sótony				
Söjtör				
Söpte				
Söréd				
Sukoró				
Sumony				
Súr				
Surd				
Sükösd				
Sülysáp				
Sümeg				+
Sümegcsehi				
Sümegprága				+
Süttő				+
Szabadbattyán				+
Szabadegyháza				
Szabadhidvég				
Szabadi				+
Szabadkígyós				
Szabadszállás				
Szabadszentkirály				
Szabás				
Szabolcs				
Szabolcsbáka				
Szabolcsveresmart				
Szada				
Szágy				
Szajk				
Szajla				
Szajol				
Szakácsi				+
Szakadát				
Szakáld				
Szakály				
Szakcs				
Szakmár				
Szaknyér				
Szakoly				
Szakony				
Szakonyfalu				
Szákszend				
Szalafo				+
Szalánta				
Szalapa				
Szalaszend				
Szalatnak				+
Szálka				
Szalkszentmárton				+
Szalmatercs				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Szalonna				+
Szamosangyalos				
Szamosbecs				
Szamoskér				
Szamossályi				
Szamosszeg				
Szamoszatárfalva				+
Szamosújlak				
Szanda				
Szank				
Szántód				
Szany				
Szápár				
Szaporca				+
Szár				+
Szárász				
Szárasd				
Szárfa				
Szárliget				+
Szarvas				
Szarvasgede				
Szarvaskend				+
Szarvaskő				+
Szászberek				
Szászfá				
Szászvár				+
Szatmárcseke				+
Szátok				
Szatta				
Szatymaz				
Szava				+
Százhalombatta				
Szebény				
Szécsénke				
Szécsény				
Szécsényfelfalu				
Szécsisziget				+
Szederkény				+
Szedres				
Szeged				
Szegező				+
Szeghalom				
Szegi				
Szegilong				
Szegvár				
Székely				
Székelyszabar				+
Székesfehérvár				
Székkutas				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Szekszárd				+
Szeleste				
Szelevény				
Szellő				
Szemely				
Szemenye				
Szemere				
Szendehely				
Szendrő				+
Szendrőlád				+
Szenna				
Szenta				
Szentantalfa				+
Szentbalázs				
Szentbékakál				+
Szentborbás				+
Szentdénese				
Szentdomonkos				
Szente				
Szentegeát				
Szentendre				+
Szentes				
Szentgál				+
Szentgáloskér				
Szentgotthárd				
Szentgyörgyvár				
Szentgyörgyvölgy				
Szentimrefalva				+
Szentistván				
Szentistvánbaksa				
Szentjakabfa				+
Szentkatalin				+
Szentkirály				
Szentkirályszabadja				+
Szentkozmadombja				
Szentlászló				
Szentlisló				
Szentlőrinc				
Szentlőrincbáta				
Szentmargitfalva				
Szentmártonbáta				
Szentpéterfa				
Szentpéterfölde				
Szentpéterszeg				
Szentpéterúr				
Szenyér				
Szepetnek				
Szerecseny				
Szeremle				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Szerencs				
Szerep				
Szergény				
Szigetbecse				
Szigetcsép				+
Szigethalom				
Szigetmonostor				+
Szigetszentmárton				+
Szigetszentmiklós				+
Szigetújfalu				+
Szigetvár				
Szigliget				
Szihalom				+
Szijártóháza				
Szikszó				
Szil				
Szilágy				
Szilaspogony				+
Szilsárkány				
Szilvág				
Szilvás				
Szilvásvárad				+
Szilvásszentmárton				
Szin				+
Szinpetri				+
Szirák				+
Szirmabesenyő				
Szob				+
Szokolya				
Szólád				
Szolnok				
Szombathely				+
Szomód				+
Szomolya				
Szomor				+
Szorgalmatos				+
Szorosad				
Szőc				+
Szőce				
Sződ				
Sződliget				
Szőgliget				+
Szőke				
Szőkéd				
Szőkedencs				
Szőlősardó				+
Szőlősgyőrök				
Szőrény				
Szúcs				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Szuha				
Szuhafő				+
Szuhakálló				
Szuhogy				
Szulimán				
Szulok				
Szurdokpüspöki				
Szücsi				
Szügy				
Szűr				
Tab				
Tabajd				+
Tabdi				
Táborfalva				
Tác				
Tagyon				+
Tahitótfalu				+
Takácsi				
Tákos				
Taksony				
Taktabáj				
Taktaharkány				
Taktakenéz				
Taktaszada				
Taliándörög				+
Tállya				+
Tamási				
Tanakajd				+
Táp				
Tápióbicske				
Tápiógyörgye				
Tápióság				
Tápiószecső				
Tápiósele				
Tápiószentmárton				
Tápiószőlős				
Táplánszentkereszt				+
Tapolca				+
Tapsony				
Tápszentmiklós				
Tar				
Tarany				
Tarcal				
Tard				
Tardona				
Tardos				+
Tarhos				
Tarján				+
Tarjampuszta				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Tárkány				
Tarnabod				
Tarnalelesz				
Tarnaméra				
Tarnaórs				
Tarnaszentmária				
Tarnaszentmiklós				
Tarnaszánya				
Tárnok				+
Tárnokréti				
Tarpa				
Tarrós				
Táska				
Tass				+
Taszár				
Tát				+
Tata				+
Tatabánya				+
Tataháza				
Tatárszentgyörgy				
Tázlár				
Téglás				
Tékes				
Teklafalu				
Telekes				
Telekgerendás				
Teleki				
Telki				+
Telkibánya				
Tengelic				
Tengeri				
Tengőd				
Tenk				
Tényő				
Tépe				
Terem				
Terény				
Tereske				
Teresztenye				+
Terpes				
Tés				+
Tésa				+
Tésenfa				+
Tésény				
Teskánd				
Tét				
Tetétlen				
Tevel				
Tibolddaróc				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Tiborszállás				
Tihany				+
Tikos				+
Tilaj				
Timár				+
Tinnye				+
Tiszaadony				
Tiszaalpár				
Tiszabábolna				
Tiszabecs				
Tiszabercel				+
Tiszabездéd				+
Tiszabő				
Tiszabura				
Tiszacsécse				
Tiszacsege				+
Tiszacsermely				
Tiszadada				
Tiszaderzs				
Tiszadob				+
Tiszadorogma				+
Tiszaeszlár				
Tiszaföldvár				
Tiszafüred				
Tiszagyenda				
Tiszagyulaháza				+
Tiszaigar				
Tiszainoka				
Tiszajenő				
Tizsakanyár				
Tizsakarád				+
Tizsakécske				
Tizsakerecseny				
Tizsakészi				+
Tizsakóród				+
Tizsakürt				
Tizsaladány				
Tizsalók				
Tizsalúc				
Tizsamogyorós				
Tizsanagyfalu				+
Tizsanána				
Tiszaörs				
Tizsapalkonya				+
Tizsapüspöki				
Tizsarád				
Tizsaróff				
Tizsasas				
Tizsasüly				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Tizsaszalka				
Tizsaszentimre				
Tizsaszentmárton				
Tizsasziget				
Tizsaszőlős				
Tizsatarodos				
Tizsatarján				+
Tizsatelekek				
Tizsatenyő				
Tizsaug				
Tizsajúváros				+
Tizsavalk				
Tizsavárkony				
Tizsavasvári				
Tizsavid				
Tizstaberek				
Tivadar				
Tóalmás				
Tófalú				
Tófej				+
Tófü				
Tokaj				+
Tokod				+
Tokodaltáró				+
Tokorcs				+
Tolcsva				
Told				
Tolmács				
Tolna				
Tolnanémedi				
Tomajmonostora				
Tomor				
Tompa				
Tompaládony				
Tordas				
Tormafölde				
Tormás				
Tormásliget				
Tornabarakony				
Tornakápolna				+
Tornanádaska				+
Tornaszentandrás				+
Tornaszentjakab				
Tornyiszentmiklós				
Tornyosnémeti				
Tornyospálca				
Torony				+
Torvaj				
Tószeg				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Tótkomlós				
Tótszentgyörgy				
Tótszentmárton				
Tótszerdahely				+
Tótújfalu				+
Tótvázsony				+
Tök				+
Tököl				+
Töltéstava				
Tömörd				
Tömörkény				
Törökbálint				+
Törökkoppány				
Törökszentmiklós				
Törtel				
Töttös				
Trizs				
Tunyogmatolcs				
Tura				+
Túristvándi				+
Túrkeve				
Túrony				+
Túrlicse				
Tuzsér				
Türje				
Tüskevár				
Tyukod				
Udvar				
Udvari				
Ugod				+
Újbarok				+
Újcsanáros				
Újdombrád				
Újfehértó				
Újhartyán				
Újiráz				
Újireg				
Újkenéz				
Újkér				
Újkígyós				+
Újlengyel				
Újléta				
Újlőrincfalva				
Újpetre				
Újrónafő				
Újsolt				
Újszalonta				
Újszász				
Újszentiván				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Újszentmargita				
Újszilvás				
Újtelek				
Újtikos				
Újudvar				
Újvárfalva				
Ukk				
Und				
Úny				+
Uppony				+
Ura				
Uraiújfalu				+
Úrhida				+
Úri				
Úrkút				+
Uszka				
Uszód				+
Uzsa				+
Üllés				
Üllő				
Üröm				+
Vác				+
Vácduka				
Vácegres				
Váchartyán				
Váckisújfalu				
Vácrátót				
Vácszentlászló				
Vadna				+
Vadosfa				
Vág				
Vágáshuta				
Vaja				
Vajdácska				
Vajszló				
Vajta				
Vál				+
Valkó				
Valkonya				
Vállaj				
Vállus				+
Vámosatya				
Vámoscsalád				
Vámosgyörk				
Vámosmikola				
Vámosoroszi				
Vámospécs				
Vámosújfalu				
Vámosszabadi				+

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Váncsod				
Vanyarc				
Vanyola				
Várad				
Váralja				+
Varászló				
Váraszó				
Várbalog				
Varbó				+
Varbóc				+
Várda				
Várdomb				
Várfölde				
Varga				
Várgesztes				+
Várkesző				
Várong				
Városföld				
Városlőd				+
Várpalota				+
Varsád				
Varsány				
Várvölgy				+
Vasad				
Vasalja				
Vásárosbéc				
Vásárosdombó				+
Vásárosfalu				
Vásárosmiske				
Vásárosnamény				+
Vasasszonyfa				
Vasboldogasszony				
Vasegerszeg				
Vashosszúfalu				
Vaskeresztes				
Vaskút				
Vasmegyer				
Vaspör				
Vassurány				
Vászoly				+
Vasszécseny				+
Vasszentmihály				
Vasszilvágy				
Vasvár				
Vaszar				
Vát				+
Vatta				
Váznok				
Vécs				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Vecsés				
Végegyháza				
Vejtő				+
Vékény				+
Vekerd				
Velem				+
Velemér				
Velence				
Velény				+
Véménd				
Vének				+
Vép				
Vereb				
Veresegyház				
Verőce				+
Verpelét				
Verseg				
Versend				+
Vértesacsá				
Vértesboglár				+
Vérteskethely				
Vértessomló				+
Vértestolna				+
Vértesszőlős				+
Vése				
Veszkény				
Veszprém				+
Veszprémfajsz				+
Veszprémgalsa				
Veszprémmarsány				
Vésztő				
Vezseny				
Vid				
Vigántpetend				+
Villány				+
Villánykövesd				+
Vilmány				
Vilonya				+
Vilyvitány				
Vinár				
Vindornya				+
Vindornyalak				
Vindornyaszőlős				
Visegrád				+
Visnye				
Visonta				
Viss				
Visz				
Viszák				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Viszló				
Visznek				
Vitnyéd				
Vízvár				+
Vizslás				
Vizsoly				
Vokány				+
Vonyarcvashegy				+
Vöckönd				
Völcsej				
Vönöck				+
Vöröstó				+
Vörs				
Zabar				
Zádor				
Zádorfalva				
Zagyvarékas				
Zagyvaszántó				
Záhony				
Zajk				
Zajta				
Zákány				
Zákányfalu				
Zákányszék				
Zala				
Zalaapáti				
Zalabaksa				
Zalabér				
Zalaboldogfa				
Zalacsány				
Zalacséb				+
Zalaegerszeg				+
Zalaerdőd				
Zalagyömörő				+
Zalahaláp				+
Zalaháshágy				
Zalaigrice				
Zalaistvánd				
Zalakaros				
Zalakomár				
Zalaköveskút				+
Zalalövő				+
Zalameggyes				
Zalamerenye				
Zalasárszeg				
Zalaszabar				
Zalaszántó				+
Zalaszegvár				
Zalaszentbalázs				

Település	Fokozottan érzékeny	Érzékeny	Kevésbé érzékeny	Kiemelten érzékeny f.a. terület
Zalaszentgrót				
Zalaszentgyörgy				
Zalaszentiván				+
Zalaszentjakab				
Zalaszentlászló				
Zalaszentlőrinc				
Zalaszentmárton				
Zalaszentmihály				
Zalaszombatfa				
Zaláta				+
Zalatárnok				
Zalaújlak				
Zalavár				
Zalavég				
Zalkod				
Zamárdi				
Zámoly				+
Zánka				+
Zaránk				
Závod				
Zebecke				
Zebegény				+
Zemplénagárd				
Zengővárkony				+
Zichyújfalu				
Zics				
Ziliz				
Zimány				
Zirc				+
Zók				+
Zomba				
Zsadány				
Zsáka				
Zsámbék				+
Zsámbok				
Zsana				
Zsarolyán				
Zsebeháza				
Zsédeny				
Zselickisfalud				
Zselickislak				
Zselicszentpál				
Zsennye				
Zsira				
Zsombó				
Zsujta				
Zsurk				
Zubogy				

**A nemzeti kulturális örökség minisztere
6/2005. (III. 1.) NKÖM
rendelete**

**az „art” mozi-hálózat fejlesztésének
támogatásáról**

A Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Tv.) 5. számú mellékletének 13. pontjában foglalt felhatalmazás alapján az „art” mozi-hálózat fejlesztését szolgáló előirányzat felhasználására vonatkozó részletes szabályok megállapítása céljából a következőket rendelem el:

1. §

(1) A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (a továbbiakban: minisztérium) a Tv. 5. számú mellékletének 13. pontjában meghatározott 200 millió Ft támogatási előirányzatot az e rendeletben előírt pályázati eljárás (a továbbiakban: pályázat) útján osztja el a támogatottak között.

(2) A támogatás visszatérítési kötelezettség nélküli juttatás, amely az e rendeletben és a pályázati felhívásban meghatározott módon, csak a pályázati támogatást elnyerő fejlesztésekre használható fel.

2. §

A pályázat célja, hogy

a) elősegítse az „art” mozik korszerűsítését és ez által a nézői igények magas technikai színvonalon való kielégítésének lehetőségét, ideértve a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvénynek a középületek akadálymentesítésére vonatkozó rendelkezései megvalósulását;

b) elősegítse a helyi önkormányzatok által fenntartott vagy támogatott mozik olyan fejlesztéseinek megvalósulását, amelyek a filmszínházak műszaki, illetve kényelmi feltételeire vonatkozó nemzetközi paraméterek kialakítását szolgálják;

c) a fővároson kívül az ország más településein is lehetőséget teremtsen a magyar és európai, illetve az egyéb „art” besorolású filmalkotások megfelelő körülmények között történő bemutatására, és ezzel ösztönözze e filmek széles körű terjesztését;

d) segítse több éves mozi-fejlesztési program keretében az „art” mozik korszerűsítését, illetve kialakítását.

3. §

(1) A pályázaton a helyi önkormányzatok (a továbbiakban: önkormányzat) vehetnek részt. Pályázatot nyújthatnak be

a) azok az önkormányzatok, amelyek a fejlesztési kívánt mozi tulajdonosai, továbbá

b) azok az önkormányzatok, amelyek vállalják, hogy a más tulajdonú mozi működéséhez a pályázat megvalósulását követő három évben folyamatosan, az éves működési, üzemeltetési költségek legalább 15%-át biztosítják.

(2) A támogatás nyújtásának feltétele, hogy a fejlesztési kívánt mozit a Nemzeti Filmiroda az „art” mozik minősítésének, valamint a filmalkotások korhatár szerinti megjelölésének feltételeiről szóló 24/2004. (XII. 8.) NKÖM rendelet (a továbbiakban: „art” mozi rendelet) alapján „art” mozinak minősítette.

4. §

A pályázati felhívást a minisztérium honlapján teszi közzé legkésőbb az adott költségvetési év március 4. napjáig.

5. §

(1) Támogatás csak olyan fejlesztéshez adható, amelynél a fejlesztés bekerülési összegének legalább 25%-át a pályázó saját forrásból biztosítja.

(2) Megkezdett, illetve folyamatban lévő fejlesztéshez, beruházáshoz támogatás nem adható, kivéve a 2003. vagy 2004. évi „art” mozi pályázat keretében támogatásban részesített azon mozikat, amelyek a korábban vállalt fejlesztést időarányosan teljesítették. A pályázat szempontjából megkezdett beruházásnak minősül az, amelynél a pályázatban szereplő bármely kiviteli munkafázis elkezdődött vagy a kivitelezésre szerződést kötöttek.

(3) Több éves fejlesztési program esetén a 2003. vagy a 2004. évi pályázaton vállalt önrész összege a jelen pályázaton önrészként beszámítható, ha a korábban támogatott fejlesztés önrészének összege eléri a pályázatban szereplő fejlesztés összegének 25%-át.

(4) Pályázni a 2005. évben megvalósuló fejlesztéssel, több éves fejlesztési program esetén annak önállóan is működőképes ütemével lehet. A támogatás szempontjából a fejlesztés bekerülési összege nem tartalmazhatja a pályázat beadási határidejét megelőző hat hónappal régebben a fejlesztéssel összefüggésben felmerült tervezési és előkészítési költségeket. A fejlesztés bekerülési összegébe beszámítható a pályázat beadási határidejét megelőző hat hónapon belül a fejlesztéssel összefüggésben felmerült tervezési, építési engedélyezési díj, továbbá a lebonyolítás díja, amely a pályázói saját forrás részeként elismerhető, kivéve, ha ezeket a díjakat és költségeket a pályázó 2004-ben elnyert állami támogatásból fedezte.

6. §

(1) Támogatás igényelhető:

a) a fejleszteni kívánt mozi meglévő vetítőterme műszaki, kényelmi feltételeinek fejlesztéséhez, ezen belül az alábbi fejlesztések együttes vagy önálló megvalósítására:

aa) megfelelő kényelmű székek beszerelése,

ab) megfelelő minőségű és paraméterű vászon beszerelése,

ac) megfelelő minőségű audiovizuális technika (vetítőberendezés, DVD-, videokivetítő hangberendezés) beszerelése,

ad) megfelelő minőségű fűtő- és légkondicionáló berendezés beszerelése;

b) a mozi számítógépes jegykiadó rendszerének, illetve internetes kapcsolatának kialakításához;

c) a mozi belsőépítészeti átalakításához többlétszolgáltatások – így különösen büfé, kávézó, videotéka, illetve DVD-kölcsönző – bevezetése céljából;

d) a mozi egyéb szolgáltatásainak – így különösen az előcsarnok, a mellékhelyiségek, a ruhatár, a mozi közmű és épületgépészeti rendszerének – fejlesztéséhez;

e) a mozi homlokzatának, külső falainak felújításához;

f) a mozi elektronikus vetítési technikájának kialakítására, fejlesztésére, ha a mozi már rendelkezik kifogástalan műszaki állapotú 35 mm-es vetítőtechnikával;

g) a különböző fogyatékosági csoportok speciális igényeinek megfelelő akadálymentesítési munkálatokra.

(2) Az (1) bekezdésben szereplő fejlesztési céloktól való eltérést csak kivételesen, a pályázatban leírt fejlesztés sajátosságaival indokolt esetben fogadhat el a Bíráló Bizottság (10. §).

7. §

A támogatás nem haladhatja meg a bekerülési költség 75%-át, felső határa 30 millió Ft.

8. §

A pályázatnak tartalmaznia kell:

a) tartalomjegyzéket a benyújtott dokumentumokról;

b) a rendelet 1. számú mellékletét képező kitöltött pályázati adatlapot;

c) a jelen rendelet 2. számú melléklete szerint az igényelt támogatás összegének kiemelt előirányzatok szerint bontását;

d) a pályázó nyilatkozatát az alábbi kérdésekben:

da) a fejleszteni kívánt mozit, illetve mozitermet a pályázó a fejlesztés igazolt befejezésétől számított öt éven keresztül az „art” mozi rendeletben meghatározott feltételeknek megfelelően „art” moziként működteti,

db) a mozi tulajdonjogának vagy üzemeltetési jogának átadása esetén úgy köt szerződést az új tulajdonossal vagy üzemeltetővel, hogy a pályázatban meghatározott feltételek a da) pontban megjelölt határidő leteltéig az új tulajdonost, illetve üzemeltetőt is kötelezzék,

dc) ha a pályázó nem tulajdonosa a fejleszteni kívánt mozinak, a tulajdonosnak a da), db), dd) pontok szerinti tartalmú nyilatkozatát,

dd) ha az önkormányzat pályázati jogosultsága nem tulajdonjogon, hanem a mozi támogatásán alapul, az önkormányzat által kiadott kötelezettségvállaló nyilatkozattal igazolni kell, hogy a mozi részére e rendelet 3. §-a (1) bekezdésének b) pontja szerint az önkormányzat támogatást biztosít. A 2003. és 2004. évi pályázaton nyert önkormányzatoknak ilyen nyilatkozatot nem kell csatolniuk;

e) a pályázó szöveges indokolását a tervezett fejlesztés céljáról, annak esetleges hosszabb távú mozi-fejlesztési tervvel való összefüggéséről, illetve arról, mindez miként illeszkedik az önkormányzat kulturális területre vonatkozó fejlesztési terveihez;

f) a fejleszteni kívánt mozi ingatlan tulajdonjogának igazolását;

g) a fejlesztés pénzügyi háttérének bemutatása céljából:

ga) a pályázónak a saját forrásrész biztosítására vonatkozó igazolását,

gb) egyéb külső, illetőleg helyi hozzájárulás esetén – hat hónapnál nem régebbi és a 2005. évre érvényes – kötelezettségvállalási nyilatkozatot a hozzájáruló részéről,

gc) a fejlesztés megvalósításához rendelkezésre álló, pályázaton kívüli központi költségvetési forrás fedezetigazolását,

gd) a fejlesztésre vonatkozó költségvetési tervet,

ge) a fejleszteni kívánt mozi üzemeltetésére vonatkozó üzleti tervet,

gf) megvalósíthatósági tanulmányt, amely a fejlesztés szakmai, gazdaságossági, pénzügyi és működtetési feltételeit mutatja be, különös tekintettel arra, hogy a működtetés milyen reális piaci igényeken alapul, illetve miként illeszkedik a településen, illetve annak körzetében már működő mozi szolgáltatásokhoz;

h) a fejlesztés műszaki háttérének bemutatása céljából:

ha) műszaki (engedélyezési) tervet (ha a fejlesztés építési engedélyhez kötött),

hb) tervjegyzéket,

hc) műszaki leírást;

i) ha a mozi a 2003. vagy a 2004. évben az „art” mozi pályázat keretében fejlesztési támogatásban részesült, csatolni kell a korábbi pályázat megvalósításáról szóló szakmai beszámolót, melynek tartalmaznia kell a korábbi pályázati cél leírását és annak tényleges kivitelezését;

j) igazolást arról, hogy a fejleszteni kívánt mozit a Nemzeti Filmiroda az „art” mozik minősítésének, valamint a filmalkotások korhatár szerinti megjelölésének feltételeiről szóló 24/2004. (XII. 8.) NKÖM rendelet alapján „art” mozinak minősítette.

9. §

(1) A pályázatot a pályázati felhívás alapján egy eredeti és négy másolati példányban az önkormányzat székhelye szerint illetékes Magyar Államkincstár Megyei Területi Igazgatóságaihoz, illetve a Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóságához (a továbbiakban: Igazgatóság) kell benyújtani 2005. április 30-ig.

(2) Az Igazgatóság a pályázatokat megvizsgálja és a pályázati felhívásnak nem megfelelő, hiányos pályázat esetén a benyújtást követő 8 napon belül haladéktalan hiánypótlásra szólítja fel a pályázót.

(3) Az Igazgatóság a felülvizsgált pályázatok egy eredeti és három másolati példányát 2005. május 23-ig továbbítja a minisztériumnak.

10. §

(1) A pályázatok értékelésére és javaslatételre a nemzeti kulturális örökség minisztere (a továbbiakban: miniszter) Bíráló Bizottságot hoz létre.

(2) A Bíráló Bizottság tagjai tiszteletdíjban részesülnek, amelynek mértékét a miniszter állapítja meg.

11. §

(1) A bírálatra alkalmas, tartalmilag és formailag megfelelő pályázatokat a Bíráló Bizottság részletesen elbírálja, és a bírálatakor előnyben részesíti azt a pályázót, amely

a) a 2003. és 2004. évi „art” mozi pályázat során több évre szóló fejlesztési programot nyújtott be, és pályázatát a Bíráló Bizottság a 2004. évben támogatásban részesítette, a pályázó pedig annak időarányos részét sikeresen megvalósította;

b) a mozi egyes részeit vagy szolgáltatásait érintő fejlesztésre kér támogatást, de a fejlesztés többéves korszerűsítési vagy átalakítási terv része, amely a pályázatban meghatározott minőségi paraméterekkel rendelkező „art” mozi kialakításához vezet;

c) a fejlesztéssel nemcsak az adott település, hanem annak vonzáskörzetében lakók filmigényét is kielégíti;

d) „art” mozi fejlesztési koncepciója kialakítása során figyelembe veszi a település piaci adottságait, várható fejlődési irányát és ennek alapján a gazdaságos működtetés valószínűsíthető feltételeit;

e) többéves „art” mozi üzemeltetési gyakorlattal rendelkezik;

f) a pályázati felhívásban meghatározottnál nagyobb mértékű önrész biztosítását vállalja.

(2) A Bíráló Bizottság munkájához szakértőket vehet igénybe.

12. §

(1) A Bíráló Bizottság a javaslatát a pályázatok hozzá való beérkezésétől számított 30 napon belül készíti el.

(2) A Bíráló Bizottság a javaslatát jegyzőkönyvben rögzíti.

13. §

A pályázat alapján nyújtható támogatásról a Bíráló Bizottság javaslata alapján a miniszter 2005. július 15-ig dönt.

14. §

(1) A minisztérium a támogatási döntést 2005. július 19-ig közzéteszi a minisztérium honlapján.

(2) A támogatásban részesült önkormányzatokat a minisztérium írásban is tájékoztatja.

15. §

(1) A minisztérium a támogatott pályázóval – a támogatás igénybevételeiről, felhasználásának feltételeiről, folyósításának ütemezéséről, rendeltetésszerű felhasználásának ellenőrzéséről és elszámolásáról, valamint a szerződésszegés jogkövetkezményeiről, az elállás jogáról – szerződésben állapodik meg.

(2) A támogatási összeg vagy annak részletei folyósítására a támogatott pályázóval kötött szerződés alapján kerülhet sor.

(3) A kedvezményezett a támogatási összegből finanszírozott beszerzéseit a közbeszerzésekre vonatkozó hatályos jogszabályi előírások szerint köteles megvalósítani.

16. §

A minisztérium utalványozás céljából a támogatásban részesült önkormányzatok és a részükre jóváhagyott és kifizetendő támogatás összegének jegyzékét, valamint a támogatási szerződés egy-egy példányát megküldi a Belügy-minisztériumnak.

17. §

(1) A támogatásban részesült önkormányzat köteles biztosítani, hogy a támogatás az e rendeletben előírt célra kerüljön felhasználásra.

- 1.1. Az önkormányzat megnevezése:
- 1.2. Székhelye: irsz.: □ □ □ □ megye: helység:
út, utca: házszám:
- 1.3. Levelezési címe: irsz: □ □ □ □ megye: helység:
út, utca: házszám:
- 1.4. Telefonszáma:
- 1.5. Faxszáma: E-mail címe:
- 1.6. Adószáma: □ □ □ □ □ □ □ □ - □ - □ □
- 1.7. TB száma/vagy TB azonosító száma:
- 1.8. Számlavezető bank megnevezése, címe:
- 1.9. Önkormányzat bankszámlaszáma:
□ □ □ □ □ □ □ □ □ - □ □ □ □ □ □ □ □ □ - □ □ □ □ □ □ □ □ □

- 1.10. KSH azonosító:
1.11. PIR törzsszáma:

2. *A megvalósítással kapcsolatos adatok*

- 2.1. A pályázati cél megnevezése és rövid ismertetése (Részletes megvalósítási terv a melléklet részét képezi):

.....
.....
.....

- 2.2. Megvalósítás helye: irsz.: ☐ ☐ ☐ ☐ megye:
helység: út, utca: házsám:

- 2.3. A megvalósító intézmény megnevezése:

- 2.4. A megvalósító intézmény címe: irsz.: ☐ ☐ ☐ ☐ megye:
helység: út, utca: házsám:

- 2.5. A megvalósító intézmény adószáma: ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ - ☐ - ☐ ☐

3. *Az igényelt támogatással kapcsolatos adatok*

- 3.1. A megvalósítás teljes költségigénye
(általános forgalmi adóval együtt) (ezer Ft-ban):

- 3.2. Megvalósításhoz meglévő saját forrás összege (ezer Ft):

- 3.3. Más forrásból rendelkezésre álló összeg (ezer Ft):
.....
.....

- 3.4. Igényelt támogatási összeg (ezer Ft):

Jelen pályázat keretében igényelt támogatás összegének részletezése (ezer Ft-ban):

- 3.5. Személyi juttatások:

- 3.6. Munkaadókat terhelő járulékok:

- 3.7. Dologi kiadások:

- 3.8. Működési kiadások összesen:

- 3.9. Felújítás:

- 3.10. Beruházás:

- 3.11. Felhalmozási kiadások összesen:

- 3.12. Támogatás összesen:

4. *A pályázati cél megvalósításának adatai*

Tervezett kezdő időpontja: 2005. év hó nap

Tervezett befejező időpontja: 200... év hó nap

5. Pályázati megbízott neve, (munkahelyi) címe, beosztása:
.....

6. Telefonszáma:

7. Faxszáma: E-mail címe:

8. Pályázatért felelős neve, beosztása:

9. Szerződést aláíró(k) neve, beosztása:
.....

10. Utalványozó(k) neve, beosztása:
.....

....., 2005. év hó nap

P. H.

.....
a pályázó (cégszerű) aláírása*

Mellékletek: db

* A cégszerű aláírásnál a neveket írógéppel vagy nyomtatott nagybetűkkel is szíveskedjenek feltüntetni.

2. számú melléklet a 6/2005. (III. 1.) NKÖM rendelethez

A támogatás összegének előirányzatok szerinti bontása

Támogatást igénylő neve:

címe:

telefonszáma:

1. Személyi juttatások:

megbízási díjak
szakértői díjak, műszaki ellenőr díja,
egyéb megbízásos jogviszonyban végzett díjak,
napidíj stb.

2. Személyi juttatás járuléka:

TB, EHO, munkaadói

3. Dologi kiadások:

anyagok és készletvásárlás (pl. alkatrészek, szerszámok, szakmai készletek stb.)
szolgáltatás (pl. nyomdai költség, telefon, posta, szállítási díjak, utazási költség)

4. Felhalmozás:

szakmai eszközök, gépek, berendezések-felszerelések vásárlása stb.

....., 2005. hó nap

P. H.

.....
cégszerű aláírás

A nemzeti kulturális örökség miniszterének 7/2005. (III. 1.) NKÖM rendelete

Budapest és Pannonhalma világörökségi helyszíneinek műemléki jelentőségű területté nyilvánításáról

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 32. §-a és 39. §-a alapján a következőket rendelem el:

1. §

(1) Műemléki jelentőségű területté nyilvánítom a Budapest főváros területén világörökségi védelem alatt álló, a (3) bekezdésben leírt határon belül a rendelet *1. számú mellékletében* felsorolt helyrajzi számú ingatlanokat.

(2) Budapest főváros területén a 960.488/1989. KÖHÉM és 58407/1989. MM sz. együttes határozattal, illetve e rendelet 1. §-ának (1) bekezdésével védetté nyilvánított műemléki jelentőségű területek teljes körét e rendelet *2. számú melléklete* tartalmazza.

(3) A műemléki jelentőségű terület határa a Margitsziget déli bejárótól indulva a Margit híd északi széle mentén halad délkeletre a híd pesti hídfőjéig, majd az Újpesti rakpart páratlan oldala mentén északra, a Katona József utca páros oldala mentén délkeletre, a Hollán Ernő utca páros oldala mentén délre a Szent István körútig. A Szent István körúton a kerülethatár mentén délkeletre halad, a Nyugati téren a kerülethatár mentén elfordul, s a Bajcsy-Zsilinszky úton a kerülethatár mentén délre halad a Podmaniczky utcáig. A Podmaniczky utca páratlan oldala mentén északkeletre halad a Dózsa György útig, a Dózsa György út páratlan oldala mentén északnyugatra indulva elfordul, s az Állatkert északnyugati telekhatára mentén halad, majd a Varannó utca mentén halad körülölelve a Vidámparkot, délnyugatnak indul a Kós Károly sétány mentén, a Hermina útnál elfordul, s innen a Hermina út Városliget felé eső oldala mentén délkeletre halad. Az Ajtósi Dürer sor Városliget felé eső oldala mentén délnyugatra halad, majd a Dózsa György úton a kerülethatár mentén északnyugatra halad a Városligeti fasorig. A kerülethatár mentén délnyugatra halad a Városligeti fason, keresztezve a Lövölde teret a kerülethatár mentén délnyugatra halad a Király utcán egészen a Csányi utcáig, innen délkeletre halad a Csányi utca páros oldala mentén, a Klauzál tér északkeleti oldala mentén, majd a Klauzál utca páros oldala mentén a Dohány utcáig. A Dohány utca páros oldala mentén délnyugatnyugatra halad a Károly körútig, innen a kerülethatár mentén délre halad a Károly körúton, majd a Múzeum körúton, a Kálvin tér északnyugati oldala mentén haladva a Várműház körúton a kerülethatár mentén délnyugati irány-

ban folytatódik a Pipa utcáig. A Pipa utca páratlan oldala mentén délkeletre halad, a Csarnok tér északi oldalán elhaladva az Imre utca páratlan oldala mentén délkeletre folytatódik, majd a Mátyás utca páros oldala mentén délnyugatra halad, és eléri a Közraktár utcát. Innen a Közraktár utca páros oldala mentén délkeletre halad a Petőfi híd pesti hídfőjéig. A Petőfi híd déli oldala mentén jut el Budára. A Petőfi híd budai hídfőjétől a Goldmann György tér délnyugati határa mentén, majd annak vonalát folytatva jut el az Egry József utcáig. Innen az Egry József utca páratlan oldala mentén délnyugatra, majd a Sztoczek utca páros oldala mentén északra, a Bertalan Lajos utca páratlan oldala mentén nyugatra, a Budafoki út páros oldala mentén északra, s a Csíky utca páratlan oldala mentén nyugatra halad, majd keresztezve a Bartók Béla utat az Orlay utca páratlan oldala mentén halad tovább nyugatra. A Mátyási út páros oldala mentén északra halad, ráfordul a Kelenhegyi útra, annak páratlan oldala mentén halad előbb délnyugatnak, majd északnak a Minerva utcáig. A Minerva utca páratlan oldala mentén visszatér a Kelenhegyi útra, annak páratlan oldala mentén halad északnyugatra, innen a Szirtes út páros oldala, majd a Sándor utca páros oldala mentén halad tovább északnyugatra, a Hegyalja úton keletre fordul, annak páros oldala mentén, majd a Kereszt utca közepetengelyében északkelet felé halad, keresztezi a Krisztina körutat, a Szarvas tér északnyugati oldala mentén eléri az Attila utat. Az Attila út páratlan oldala mentén halad északnyugatra, majd a Vörösmarty út páros oldala mentén északra, a Várkert utca páros oldala mentén keletre, a Batthyány utca páros oldala mentén északkeletre, a Kapás utca páratlan oldala mentén északra, majd a Csalogány utcában a kerülethatár mentén keletre haladva éri el a Fő utcát. Innen a Fő utca páratlan oldala mentén halad északra, a Bem József tér nyugati és északi oldalán végighaladva a Lipthay utca páratlan oldala mentén halad észak felé, keresztezve a Margit körutat a Vidra utca közepetengelye mentén nyugatra fordul, majd a Frankel Leó utca páros oldala mentén halad északra, a Komjáti Béla utca közepetengelyében és vonalának meghosszabbítása mentén halad kelet felé a budai Duna-partig. Onnan a Duna partján dél felé halad a Margit híd budai hídfőjéig, innen a Margit híd északi széle mentén a Margitsziget déli bejáróig.

(4) Műemléki környezetet nem jelölök ki.

(5) A védetté nyilvánított közterületeken a védelem nem korlátozza az illetékes közúti hatóságoknak és kezelő szervezeteknek a fenntartással, üzemeltetéssel kapcsolatos tevékenységét.

(6) A műemléki jelentőségű terület bővítésének célja a budai Vár, a budapesti Duna-partok panorámája, az Andrássy út, a Millenniumi Földalatti Vasút és ezek történeti környezetének Világörökségi Listára felvett, várostörténetileg-városképileg szervesen összetartozó együttese számára a területi műemléki védelem egységes biztosítása.

2. §

(1) Műemléki jelentőségű területté nyilvánítom a Győr-Moson-Sopron megye, Pannonhalma 1, 2, 3/1, 3/3, 5, 6, 21, 23/2, 23/3, 24/2, 24/3, 24/4, 24/5, 27/1, 27/2, 27/3, 28, 29/1, 29/2, 29/3, 29/4, 29/5, 47, 178, 179/1, 179/2, 1130/1, 1131, 1132, 1140, 1158/1, 1158/2 helyrajzi számú ingatlanokat, a 10/1 helyrajzi számú közterületet és a 10/2, 23/1, 180/2 helyrajzi számú közterületek fenti ingatlanok által mindkét oldalon határolt szakaszát.

(2) A műemléki jelentőségű terület határa az 1158/2 helyrajzi számú ingatlan keleti sarkánál kezdődik, megkerüli kelet felől az 1158/1 helyrajzi számú ingatlant, az 1140 és az 1142 helyrajzi számú ingatlanok közös határának vonalában keresztezi a 180/2 helyrajzi számú utcát, és az 1140 helyrajzi számú ingatlan határvonalán halad dél-nyugat felé, majd elérkezik az 1130/1 helyrajzi számú ingatlanhoz, azt megkerüli dél felől, továbbhalad a 23/2 helyrajzi számú ingatlan nyugati határán, annak északnyugati sarkánál nyugat felé fordul, és az 1125 helyrajzi számú ingatlan északi határán halad tovább, majd keresztezi a 23/1 helyrajzi számú utcát a 35 és a 29/2 helyrajzi számú ingatlanok határvonalánál, nyugat felől megkerüli a 29/2 helyrajzi számú ingatlant, elérkezik a 29/1 helyrajzi számú ingatlanhoz, annak északi határán kelet felé halad, majd észak felé fordul, és a 10/2 helyrajzi számú utca északkeleti határán halad északnyugat felé, eléri a 105 helyrajzi szá-

mú utcát, annak délkeleti határán halad északkelet felé, eléri a 180/1 helyrajzi számú utcát, annak délkeleti határán halad északkelet felé, míg eléri a 180/2 helyrajzi számú utcát, annak északi és északkeleti határán haladva eléri az 1158/2 helyrajzi számú ingatlan északnyugati sarkát, s azt észak felől megkerülve elérkezik a kiindulási ponthoz.

(3) Műemléki környezetet nem jelölök ki.

(4) A védetté nyilvánított közterületeken a védelem nem korlátozza az illetékes közúti hatóságoknak és kezelő szervezeteknek a fenntartással, üzemeltetéssel kapcsolatos tevékenységét.

(5) A műemléki jelentőségű területté nyilvánítás célja a 996-ban alapított Pannonhalmi Bencés Főapátság apátsági épületeinek, a Boldogasszony kápolnának, a Millenniumi Emlékműnek és az arborétumnak a megőrzése, a Világörökségi Listára felvett helyszín területi műemléki védelmének biztosítása.

3. §

Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.

Vass Lajos s. k.,

nemzeti kulturális örökség minisztériumi
politikai államtitkár

1. számú melléklet a 7/2005. (III. 1.) NKÖM rendelethez

24225	28471–74	28972	29132–41
24274	28557–59	28926–28994 hrsz.	29143–44
24297–98	28619–21	közötti szakasza	29148–50
24314–15	28665–67	28994–95	29152–53
24317	28719–20	29017	29155–56
24323	28721	29037	29158–64
24339	28227–28243 hrsz.	29058–59	29166
24356	közötti szakasza	29061–63	29168–73
24359	28770–71	29066	29176–81
24364	28772	29068–72	29183
24368	28227–28243 hrsz.	29074	29186–92
24369	közötti szakasza	29076–78	29194–95
24389	28821–23	29080–87	29208
24406	28828	29089–91	29210
24416	28831	29093–95	29213–17
24427	28871	29098	29221–30
28227	28926–29418 hrsz.	29100–102	29232
28243	közötti szakasza	29104	29238
28262	28880	29106–110	29241
28273–75	28887	29112–13	29245
28327–29	28893	29119–21	29255–57
28346	28926	29123	29308–09
28367–69	28949	29125–28	29331–33
28418–21	28971	29130	29363–64

29366	13466	14049/1, 2	14189/1, 2
29388–89	13469	14050–59	14190–94
29405	13472/2	14060/2	14206–208
29408	13474/1, 2	14061–74	14214
29418–19	13475–77	14075/1, 2	14216–21
29432–34	13479/2	14076/1, 2	14223–25
29467–68	13480/2	14077–78	14229–35
29469	13482/2	14079/1	14238/1, 2
29468–29510/2 hrsz.	13484	14080	14239–43
közötti szakasza	13506	14081/1, 2	14245
29476	13543/3	14082/1	14247/2, 3, 4
29468–29510/2 hrsz.	13484–13474/2 hrsz.	14083/1, 2	14248
közötti szakasza	közötti szakasza	14084/1	14249/1, 2
29483	13874/2	14086/1	14249/4, 5
29489	14472–13920 hrsz.	14087–92	14254–60
29508	közötti szakasza	14093/1	14261/1, 2, 3
29509	13875/4, 5, 6, 7	14094–95	14263
29489–29510/2 hrsz.	13877/1	14096/1, 2	14265
közötti szakasza	13877/2	14098/1, 2, 3	14268/2
29532	13878	14100–108	14270–84
29587–29510/2 hrsz.	13881–82	14111/1	14286
közötti szakasza	13883/2, 3, 4	14111/3, 4, 5	14287/2
29541	13891	14111/7	14288–89
29551	13899–901	14116–17	14290/1
29567–68	13908–911	14118/1, 2	14291–97
29587–91	13912	14119	14298/1, 2
29616–17	14001–13874/2 hrsz.	14121–24	14299–301
29642–43	közötti szakasza	14125	14304–307
29651–52	13916–17	14130–13874/2 hrsz.	14309–23
29663	13918/2, 3	közötti szakasza	14326–27
29694	13918/5	14126/1, 2	14329–38
29730	13963–64	14128–33	14339/3
34108	13978	14139	14340–51
34127	13984/2	14141–42	14353
34162	13985–86	14145–50	14356–57
34183	13988/3, 4	14151/1, 2	14359
34206	13989–91	14152/1, 2	14361–62
34223–24	13995–98	14153–58	14363/1, 2
34230	13999/1	14159/1, 2	14365–68
34242	13999/4, 5, 6	14160	14371/1
34256	14000–001	14162	14372
34281	14012	14164	14373/2
34294	14013/1	14165/1, 2	14374–76
34362	14014	14166/3, 4, 5, 6, 7	14380–82
34445	14016–19	14167–68	14384
34362–34521 hrsz.	14020/1, 2, 3	14172	14387/1, 2
közötti szakasza	14021/1, 2	14173/2, 3	14391–94
34463	14022–23	14177–79	14396–98
34362–34521 hrsz.	14026–32	14180/3, 4	14400–412
közötti szakasza	14033/1, 2, 3	14181/1, 2	14413/2
34484	14036/1, 2	14182/1, 2	14414–27
34505	14037/1, 2	14183/1, 2	14428/1, 2
34521	14040/1, 2, 3	14184/1, 2	14429–30
34224–34424/1 hrsz.	14042	14185–86	14432–34
közötti szakasza	14044/1, 2	14187/1, 2	14435/1, 2
13464/2	14045–48	14188/1, 2	14436–39

14440/2, 3, 4	23920–22	24318	24516
14440/6, 7, 8, 9	23924	24320	24519
14440/10, 11	23928	24322/1	24523–50
14441/1, 2	23931	24322/3	24552–60
14442–46	23932/1, 2	24326	24563–64
14447/1, 2	23934–76	24331–38	24566
14448/1, 2, 3, 4	23978	24340	24568–71
14449/1, 2	23980–81	24341	24577–78
14455/2	23986–93	24340–24352 hrsz.	24582
14458/2	23997–016	közötti szakasza	24587
14462	24018–22	24342–48	24589–611
14461 hrsz. menti	24024–36	24349/1, 2, 3	24612/1
szakasza	24037/1, 2	24350/1, 2	24613–16
14464/2	24038–42	24351–53	24617/1
14465/2	24043/1, 2, 3, 4, 5	24354/3, 4	24620–21
14466/2	24044–50	24355	24624–31
14468	24052	24357/1	24633–46
14472–14477/5 hrsz.	24053/3, 4	24358/2	24651
közötti szakasza	24055–57	24360–62	24652/2
14472	24059–60	24365	24654–56
14473	24062/1, 2, 3	24366/1, 2	24659–62
14472–14477/5 hrsz.	24063–77	24370–88	24664–66
közötti szakasza	24079–121	24390–91	24668–76
14477/3, 4, 5, 6	24122/2	24393	24678–80
14478/1, 2, 3, 4	24123–25	24400	24682
14478/7	24126/1, 2	24408/2, 3	24685–91
14479	24127–37	24411–13	24692/1, 2
14479/2	24139–46	24415	24699–702
14480–84	24149–64	24417–26	24708
14486	24166/1	24428	24710/4
14561	24167–76	24431–32	24711
14617/3	24177/3, 4	24437–46	24713–17
14617/5	24178–88	24446/2	24719–21
14617/6	24188/2	24447	24723–46
14617/3–14478 hrsz.	24189/1, 2	24451	24747/1, 2
közötti szakasza	24190–200	24454	24748–58
14617/8	24203–10	24456/1	24761
14617/3–14478/7 hrsz.	24213	24456/3	24763–75
közötti szakasza	24215–17	24457–60	24778–94
23624	24219–21	24462–63	24796–799
23810/1, 2	24223–24	24468	24803–21
23813/1	24226–68	24471	24823–24
23817/1, 2, 3	24269/1, 2	24473/1, 2, 3	24825/1, 2
23820–21	24270–72	24474–76	24826–32
23826–30	24275–82	24478–80	24833/2
23837–44	24283/1, 2	24482–86	24834/1, 2
23850–51	24284–93	24488–89	24835–71
23852/1, 2	24294/1, 2	24491	24873/1, 2, 3
23853–58	24295–96	24493–94	24875–83
23864–65	24299	24497–99	24886–90
23869–73	24301/1, 2, 3	24502/1, 2	24892–94
23875	24301/5, 6, 7	24504–505	24897/1, 2
23877–78	24302–306	24507–508	24898/2
23881–82	24308	24510–11	24899
23891–904	24310–11	24514	24901–903
23909–914	24316	24515/1, 2	24904/1, 2, 3

24905–14	25255/1	29018–036	29289–307
24915/2, 3	25122/3–25125 hrsz.	29038/1, 2, 3	29310–330
24921–26	közötti szakasza	29039	29334–362
24930–31	25255/2	29043–56	29365–87
24933–34	28228/1	29060	29390–93
24938–42	28227–29633/3 hrsz.	29064–65	29393/1, 2
24944–49	közötti szakasza	29067	29394–404
24950/2	28229	29073	29406–407
24951	28233–34	29075	29409–17
24952/2	28236–42	29079	29420–31
24953/2	28244–45	29087	29435–49
24954/2	28246/1, 2	29088/1, 2	29451–62
24955/2	28247–51	29092	29464–66
24956/2	28253–61	29099	29470–75
24957	28263–72	29103	29477–88
24962–64	28276/1, 2, 3	29105	29490–507
24965/2	28277–96	29111	29510/2
24970	28300–326	29115–16	29511–31
24971/2	28330–45	29122	29533–40
24972	28347–51	29124	29542–50
24973/2	28352/1, 2	29129	29552/1, 2
24974	28355–60	29131	29554–66
24975/2	28362–66	29142	29569–86
24976	28370–392	29145–47	29592–606
24977/2	28394–417	29151	29607/2, 3, 4, 5
24978	28422–66	29154	29608–13
24980–88	28468/1, 2	29157/1, 2	29615
24989/2	28469–70	29165	29618–32
24993–95	28475–88	29167	29633/2, 3
24997–98	28491–556	29174–75	29634–38
24998/2	28560–83	29182	29639/1, 2
25002/10, 11, 12	28584/1, 2	29184–85	29640–41
25002/15, 16, 17, 18	28585–604	29193	29644/1, 2
25002/2, 3, 4	28605/1, 2	29196–206	29645–46
25002/7, 8, 9	28606–618	29207/1, 2, 3, 4, 5, 6	29647/1, 2
25003–007	28622–33	29209	29648
25010–12	28636–664	29211	29650
25014–21	28668–77	29212/1, 2	29653–54
25022/1, 2	28678/1, 2	29218	29655/1, 2
25023–25	28679–717	29220/1	29656–62
25027–51	28722–47	29220/3, 4, 5, 6, 7	29664–698
25052/1, 2	28749–69	29231	29698/2, 3, 4, 5
25116	28773–820	29233–37	29699
25119/4, 5, 6	28824–27	29239–40	29700/1
25119/8, 9	28829–30	29242–44	29700/3
25120/4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	28832–61	29246–54	29701–712
25122/1	28863–70	29258–63	29714–23
25122/3, 4, 5, 6	28872–79	29264/1, 2	29724/1, 2
25123/10	28881–86	29265–67	29725–27
25124–25122 hrsz.	28888–91	29268/1	29729/10, 11
közötti szakasza	28892/1, 2	29268/4, 5	29729/4, 5
25124	28894–98	29269–70	29729/9
25125	28927–48	29272–74	29731/2
25255/1–25253 hrsz.	28950–70	29275/1, 2	29732/1, 2, 3
közötti szakasza	28973–993	29276–88	29732/5
25253	28996–29016	29288/3	29732/8, 9

29739/1	34424/1	5319/9	5497
29742–43	34362–34521 hrsz. közötti szakasza	5320/1, 2	5466–5506 hrsz. kö- zötti szakasza
29753	34424/2	5321	5499–506
32700/2	34425–28	5322/1, 2	5520
34060	34429/1, 2	5324–25	5536/1–5028/2 hrsz. közötti szakasza
34109–13	34430–41	5326/1, 2	5536/1, 2
34115–26	34442/1, 2	5328–34	5537/4, 5
34128–60	34443	5335/1	5537/7
34163/1	34446–55	5335/3, 4	5539
34164–82	34456/1	5336–37	5541–42
34184–85	34457–58	5338/1	5544
34186/1, 2	34459/2	5338/3, 4	5692/1, 2
34187/1, 2	34460–62	5340–41	5959–60
34188–99	34464–75	5342/2	5966
34200/1, 2, 3	34476/1, 2, 3	5377	5973
34201/1	34477–83	5290/1–5394/1 hrsz. közötti szakasza	6000
34201/3, 4	34485–515	5377	5690–5224/2 hrsz. közötti szakasza
34202/1	34520	5394/1–5433/1 hrsz. közötti szakasza	6001
34202/3, 4, 5	37017	5382	6006
34203/1, 2, 3	37054/10	5390	6171–72
34204/1, 2	37055	5391/5, 6	6228
34205	37057	5391/8	6229/1, 2
34210/1, 2, 3	37061/5, 6	5392/1, 2, 3	6230/1, 2
34212/14, 15, 16, 17	37062	5393/2	6231–36
34212/3, 4, 5	37102/2	5394/1	6239–46
34213/10	38808	5394/4	6259
34213/14, 15	4107/53	5396/2	6261–62
34213/17, 18, 19, 20	4108/1, 2	5398/2, 3	6267/1
34213/22, 23, 24	4110	5399	6271/1, 2
34213/5, 6, 7, 8, 9	4116/2	5402–04	6272
34214/3	4132/9	5406/3, 4	6329
34214/5	4116/2–4108/1 hrsz. közötti szakasza	5408/1	6332
34214/7, 8	5028/2	5409/1, 2, 3	6335
34215/1, 2	5520–4108/2 hrsz. közötti szakasza	5412	6339/1
34217/1, 2	5056	5413/4	6342
34218/1, 2	5224/2	5413/6, 7	6343/2
34219–22	5290/1	5421–24	6348/3
34225–29	5224/2–6413/3 hrsz. közötti szakasza	5425/1, 2, 3	6350–51
34231–35	5290/2	5427–28	6413/3
34236/1, 2	5294/1	5429/1	6452/1, 2, 3
34237–41	5300/11, 12, 13, 14	5430/2	6453/1, 2, 3, 4
34243–44	5300/17	5432/2, 3	6455/1
34247/2	5300/4, 5, 6	5433/1, 2	6456/1
34248–49	5300/9	5434/1, 2	6457
34251–56	5301	5435/2, 3	6459
34259	5306/1	5449–50	6460
34262–66	5308–10	5466	6461
34268–69	5312–13	5473	6462
34271–76	5314/2	5476	6464
34278	5315–18	5479–80	6469–76
34280	5319/10	5482–83	6477/1, 2
34282/1, 2	5319/3	5483/7	6478–514
34284–93	5319/6, 7	5484	6516
34295–302		5487	

6518–20	6641	6741/1	6793/2
6521/1, 2	6643–47	6742–48	6794/3
6522–25	6649–73	6749/1, 2	6798/1, 2
6527/1, 2	6675–76	6750–51	6800
6529	6677/3, 4	6752/1, 2	7105–107
6531–34	6678–83	6753–54	7108/1, 2
6536	6684/1, 2	6755/1, 2, 3, 4	7109–110
6539–42	6685–96	6756/1	7111/1, 2
6543/3	6699–701	6757–58	7112–15
6543/5, 6	6703/1, 2	6758/2	7117
6545–51	6704/1, 2	6759–65	7119–21
6551/1	6705	6767/1	7123
6553	6707/3, 4, 5, 6	6767/3, 4, 5	7124/2
6553/1, 2	6708/1, 2, 3, 4	6768	7125
6554	6710–14	6769/1, 2	7127–40
6555/2	6718–19	6770–71	7142
6555/4	6720/3, 4	6772/1, 2	7145/1
6556/1, 2	6721/2	6773/1, 2, 3	7147
6557/3, 4, 5, 6	6722	6775	7154
6558	6800–6721/2 hrsz. közötti szakasza	6776/10, 11	7157
6561/1, 2	6723	6776/5	7159
6563–54	6724/2	6776/9	6723–6800 hrsz. közötti szakasza
6565/1, 2	6725/1, 2	6777	7160/1, 2
6566–83	6726	6778/1, 2	7161
6584/1, 2	6727/1, 2, 3	6779–82	7177
6585/1, 2	6729–30	6783/1, 2	7181
6586–90	6733/1, 2	6783/4, 5	7182/1, 2
6592–622	6734	6786/1, 2	7183
6627–32	6735/1, 2	6787/1, 2	8184
6634	6736–39	6788	8766
6635/1, 2	6740/1	6789/1, 2	6723–6800 hrsz. közötti szakasza
6636		6790/4	8839/2
6638		6791	

2. számú melléklet a 7/2005. (III. 1.) NKÖM rendelethez

24225	28273–75	28828	29061–63
24274	28327–29	28831	29066
24297–98	28346	28871	29068–72
24314–15	28367–69	28926–29418 hrsz. közötti szakasza	29074
24317	28418–21	28880	29076–78
24323	28471–74	28887	29080–87
24339	28557–59	28893	29089–91
24356	28619–21	28926	29093–95
24359	28665–67	28949	29098
24364	28719–20	28971	29100–102
24368–69	28721	28972 28926–28994 hsz. közötti sza- kasza	29104
24389	28227–28243 hrsz. közötti szakasza	28994–95	29106–10
24406	28770–71	29017	29112–13
24416	28772	29037	29119–21
24427	28227–28243 hrsz. közötti szakasza	29058–59	29123
28227			29125–28
28243			29130
28262			29132–41

29143–44	34108	13920	14125
29148–50	34127	14001–13874/2 hrsz.	14130–13874/2 hrsz.
29152–53	34162	közötti szakasza	közötti szakasza
29155–56	34183	13963–64	14126/1, 2
29158–64	34206	13978–83	14128–133
29166	34223–24	13984/1, 2	14139
29168–73	34230	13985–86	14141–42
29176–81	34242	13988/3, 4	14145–50
29183	34256	13989–98	14151/1, 2
29186–92	34281	13999/1	14152/1, 2
29194–95	34294	13999/4, 5, 6	14153–158
29195	34362	14000–01	14159/1, 2
29208	34445	14003–12	14160
29210	34362–34521 hrsz.	14013/1, 2	14162
29213–17	közötti szakasza	14014	14164
29221–30	34463	14016–19	14165/1, 2
29232	34362–34521 hrsz.	14020/1, 2, 3	14166/3, 4, 5, 6, 7
29238	közötti szakasza	14021/1, 2	14167–68
29241	34484	14022–23	14172
29245	34505	14026–32	14173/2, 3
29255–57	34521	14033/1, 2, 3	14177–79
29308–309	34224–34424/1 hrsz.	14036/1, 2	14180/3, 4
29331–33	közötti szakasza	14037/1, 2	14181/1, 2
29363–64	13464/2	14040/1, 2, 3	14182/1, 2
29366	13465–66	14042	14183/1, 2
29388–89	13469–70	14044/1, 2	14184/1, 2
29405	13472/2	14045–48	14185–86
29408	13474/1, 2	14049/1, 2	14187/1, 2
29418–19	13475–78	14050–60	14188/1, 2
29432–34	13479/1, 2	14060/2	14189/1, 2
29467–68	13480/1, 2	14061–74	14190–94
29469	13481	14075/1, 2	14206–08
29468–29510/2 hrsz.	13482/1, 2	14076/1, 2	14214
közötti szakasza	13484–85	14077–78	14216–21
29476	13506	14079/1	14223–25
29468–29510/2 hrsz.	13543/3	14080	14229–35
közötti szakasza	13484–13474/2 hrsz.	14081/1, 2	14238
29483	közötti szakasza	14082/1	14238/1, 2
29489	13874/2	14083/1, 2	14239–43
29508	14472–13920 hrsz.	14084/1	14245
29509	közötti szakasza	14086/1	14247/2, 3, 4
29489–29510/2 hrsz.	13875/4, 5, 6, 7	14087–92	14248
közötti szakasza	13877/1, 2	14093/1	14249/1, 2
29532	13878	14094–95	14249/4, 5
29587–29510/2 hrsz.	13881–82	14096/1, 2	14254–60
közötti szakasza	13883/1, 2, 3, 4	14098/1, 2, 3	14261/1, 2, 3
29541	13891	14100–108	14263
29551	13899–902	14111/1	14265
29567–68	13903/1, 2	14111/3, 4, 5	14268/2
29587–91	13908–11	14111/7	14270–84
29616–17	13912	14116–17	14286
29642–43	14001–13874/2 hrsz.	14118/1, 2	14287/2
29651–52	közötti szakasza	14119	14288–89
29663	13913–17	14121–124	14290/1
29694	13918/2, 3, 4, 5		14291–97
29730	13919		14298/1, 2
			14299–301

14304-07	14474-75	24149-64	24417-26
14309-23	14477/3, 4, 5, 6	24166/1	24428
14326-27	14478/1, 2, 3, 4	24167-76	24429/1, 2
14329-38	14478/7	24177/3, 4	24431-46
14339/3	14479	24178-81	24446/2
14340-51	14479/2	24183-88	24447
14353	14480-84	24188/2	24451
14356-57	14486	24189/1, 2	24454
14359	14561	24190-200	24456/1
14361-62	14617/3	24203-210	24456/3
14363/1, 2	14617/5	24213	24457-60
14365-68	14617/6	24215-17	24462-72
14371/1	14617/3-14478 hrsz.	24219-21	24473/1, 2, 3
14372	közötti szakasza	24223-24	24474-76
14373/2	14617/8	24226-68	24478-80
14374-76	14617/3-14478/7 hrsz.	24269/1, 2	24481/1, 2
14380-84	közötti szakasza	24270-72	24482-86
14387/1, 2	23624	24275-82	24488-89
14391-94	23810/1, 2	24283/1, 2	24491
14396-98	23813/1	24284-93	24493-95
14400-12	23817/1, 2, 3	24294/1, 2	24497-99
14413/2	23818-23	24295-96	24502/1, 2
14414-27	23825-51	24299-300	24504-14
14428/1, 2	23852/1, 2	24301/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	24515/1, 2
14429-30	23853-58	24302-312	24516-50
14432-34	23864-73	24316	24552-64
14435/1, 2	23875	24318	24566
14436-39	23877-82	24320-21	24568-611
14440/10, 11	23883/1, 2	24322/1	24612/1
14440/2, 3, 4	23884-916	24322/3, 4	24613-16
14440/6, 7, 8, 9	23919-22	24324	24617/1
14441/1, 2	23924-26	24326	24620-21
14442-46	23928-29	24327/1, 2, 3, 4	24624-31
14447/1, 2	23931	24328-38	24633-47
14448/1, 2, 3, 4	23932/1, 2	24340	24649-51
14449/1, 2	23934-76	24341	24652/2
14451	23978-93	24340-24352 hrsz.	24654-91
14454	23994/1, 2	közötti szakasza	24692/1, 2
14455/1, 2	23996-22	24342-48	24693
14456	24024-36	24349/1, 2, 3	24696-97
14458/1, 2	24037/1, 2	24350/1, 2	24698/1
14460-61	24038-42	24351-53	24699-709
14462	24043/1, 2, 3, 4, 5	24354/3, 4	24710/1, 2
14461 hrsz. menti	24044-50	24355	24710/4
szakasza	24052	24357/1	24711-46
14464/1, 2	24053/3, 4	24358/2	24747/1, 2
14465/1, 2	24055-57	24360-62	24748-58
14466/1, 2	24059-60	24365	24761
14467	24062/1, 2, 3	24366/1, 2	24763-75
14468	24063-77	24370-88	24778-94
14472-14477/5 hrsz.	24079-121	24390-93	24796-99
közötti szakasza	24122/2	24396-98	24803-821
14469-72	24123-25	24398/2	24823-24
14473	24126/1, 2	24400-401	24825/1, 2
14472-14477/5 hrsz.	24127-137	24408/1, 2, 3, 4	24826-32
közötti szakasza	24139-47	24409-15	24833/2

24834/1, 2	25120/1, 2, 3, 4, 5, 6,	28824–27	29242–44
24835–71	7, 8, 9, 10	28829–30	29246–54
24873/1, 2, 3	25121/1	28832–70	29258–63
24875–94	25121/3, 4, 5, 6	28872–79	29264/1, 2
24897/1, 2	25122/1	28881–86	29265–67
24898	25122/3, 4, 5, 6	28888–91	29268/1
24898/2	25123/10	28892/1, 2	29268/4, 5
24899	25124–25122 hrsz.	28894–98	29269–70
24900/1, 2, 3	közötti szakasza	28927–48	29272–74
24901–903	25124	28950–70	29275/1, 2
24904/1, 2, 3	25125	28973–93	29276–88
24905–914	25255/1–25253 hrsz.	28996–29016	29288/3
24915/1, 2, 3, 4	közötti szakasza	29018–36	29289–307
24916–19	25253	29038/1, 2, 3	29310–30
24921–31	25255/1	29039	29334–62
24933–34	25122/3–25125 hrsz.	29043–56	29365–93
24938–42	közötti szakasza	29060	29393/1, 2
24944–49	25255/2	29064–65	29394–404
24950/2	28228/1	29067	29406–407
24951	28227–29633/3 hrsz.	29073	29409–417
24952/2	közötti szakasza	29075	29420–31
24953/2	28229	29079	29435–49
24954/2	28233–34	29087	29451–62
24955/2	28236–42	29088/1, 2	29464–66
24956/2	28244–45	29092	29470–75
24957–58	28246/1, 2	29099	29477–507
24960	28247–51	29103	29510/2
24962–64	28253–61	29105	29511–31
24965/2	28263–72	29111	29533–40
24970	28276/1, 2, 3	29115–16	29542–50
24971/2	28277–96	29122	29552/1, 2
24972	28300–26	29124	29554–66
24973/2	28330–45	29129	29569–86
24974	28347–51	29131	29592–606
24975/2	28352/1, 2	29142	29607/2, 3, 4, 5
24976	28355–60	29145–47	29608–613
24977/2	28362–66	29151	29615
24978	28370–92	29154	29618–32
24980–88	28394–417	29157/1, 2	29633/2, 3
24989/2	28422–66	29165	29634–38
24990–95	28468/1, 2	29167	29639/1, 2
24997–98	28469–70	29174–75	29640–41
24998/2	28475–88	29182	29644/1, 2
25002/10, 11, 12	28491–556	29184–85	29645–46
25002/15, 16, 17, 18	28560–83	29193	29647/1, 2
25002/2, 3, 4	28584/1, 2	29196–206	29648
25002/7, 8, 9	28585–604	29207/1, 2, 3, 4, 5, 6	29650
25003–021	28605/1, 2	29209	29653–54
25022/1, 2	28606–618	29211	29655/1, 2
25023–25	28622–33	29212/1, 2	29656–62
25027–51	28636–64	29218	29664–93
25052/1	28668–77	29220/1	29695–97
25053/2	28678/1, 2	29220/3, 4, 5, 6, 7	29698/2, 3, 4, 5
25116–17	28679–717	29231	29699
25119/1, 2, 3, 4, 5, 6	28722–69	29233–37	29700/1
	28773–820	29239–40	29700/3

29701–12	34259	5300/9	5430/2
29714–23	34262–66	5301	5431
29724/1, 2	34268–69	5306/1	5432/1, 2, 3
29725–27	34271–78	5308–10	5433/1, 2
29729/10, 11	34280	5312–13	5434/1, 2
29729/4, 5	34282/1, 2	5314/2	5435/2, 3
29729/9	34284–88	5315–18	5436
29731/2	34290–93	5319/3	5437/1, 2, 3
29732/1, 2, 3	34295–302	5319/6, 7	5449–52
29732/5	34424/1	5319/9, 10	5453/1, 2
29732/8, 9	34362–34521 hrsz.	5320/1, 2	5457
29739/1	közötti szakasza	5321	5460
29742–43	34424/2	5322/1, 2	5466–73
29753	34425–28	5324–25	5476
32700/2	34429/1, 2	5326/1	5479–80
34060	34430–41	5327/2	5482–83
34109–113	34442/1, 2	5328–34	5483/7
34115–26	34443	5335/1	5484
34128–60	34446–55	5335/3, 4	5487
34163/1	34456/1	5336–37	5497
34164–82	34457–58	5338/1	5466–5506 hrsz.
34184–85	34459/2	5338/3, 4	közötti szakasza
34186/1, 2	34460–62	5340–41	5498–506
34187/1, 2	34464–75	5342/2	5520
34188–99	34476/1, 2, 3	5377	5536/1–5028/2 hrsz.
34200/1, 2, 3	34477–83	5290/1–5394/1 hrsz.	közötti szakasza
34201/1	34485–504	közötti szakasza	5534
34201/3, 4	34506–15	5377	5536/1, 2
34202/1	34520	5394/1–5433/1 hrsz.	5537/4, 5
34202/3, 4, 5	37017	közötti szakasza	5537/7
34203/1, 2, 3	37054/10	5380/1	5539
34204/1, 2	37055–59	5380/5	5541–42
34205	37061/5, 6	5382	5544
34210/1, 2, 3	37062	5390	5692/1, 2
34212/14, 15, 16, 17	37102/2	5391/5, 6	5959–60
34212/3, 4, 5	38808	5391/8	5966
34213/10	4107/53	5392/1, 2, 3	5973
34213/14, 15	4108/1, 2	5393/2	6000
34213/17, 18, 19, 20	4110	5394/1	5690–5224/2 hrsz.
34213/22–24	4116/2	5394/3, 4, 5, 6	közötti szakasza
34213/5, 6, 7, 8, 9	4132/9	5396	6001
34214/3	4116/2–4108/1 hrsz.	5396/2	6006
34214/5	közötti szakasza	5397/1	6171–72
34214/7, 8	5028/2	5398/2, 3	6209
34215/1, 2	5520–4108/2 hrsz.	5399	6228
34217/1, 2	közötti szakasza	5402–404	6229/1, 2
34218/1, 2	5056	5406/3, 4	6230/1, 2
34219–22	5224/2	5408/1	6231–36
34225–29	5290/1	5409/1, 2, 3	6239–46
34231–35	5224/2–6413/3 hrsz.	5412	6255
34236/1, 2	közötti szakasza	5413/4	6259
34237–41	5290/2	5413/6, 7	6261–63
34243–44	5294/1	5421–24	6267/1, 2
34247/2	5300/11, 12, 13, 14	5425/1, 2, 3	6268
34248–49	5300/17	5427–28	6271/1, 2
34251–56	5300/4, 5, 6	5429/1, 2	6272

6329	6556/1, 2	6723	6787/1, 2
6331–32	6557/3, 4, 5, 6	6724/2	6788
6335–38	6558	6725/1, 2	6789/1, 2
6339/1, 2	6561/1, 2	6726	6790/1
6341–42	6563–64	6727/1, 2, 3	6790/4
6343/1, 2, 3	6565/1, 2	6729–30	6791
6346	6566–83	6733/1, 2	6792
6348/3, 4	6584/1, 2	6734	6793/1, 2
6349–51	6585/1, 2	6735/1, 2	6794/2, 3
6413/3	6586–88	6736–29	6797
6452/1, 2, 3	6590	6740/1	6798/1, 2
6453/1, 2, 3, 4	6592–99	6741/1	6800
6455/1	6600–622	6742–48	7105–107
6456/1	6627–32	6749/1, 2	7108/1, 2
6457	6634	6750–51	7109–10
6459–62	6635/1, 2	6752/1, 2	7111/1, 2
6464	6636	6753–54	7112–15
6469–76	6638	6755/1, 2, 3, 4	7117
6477/1, 2	6641	6756/1	7119–21
6478–83	6643–47	6757–58	7123
6485–514	6649–67	6758/2	7124/2
6516	6670–73	6759–65	7125
6518–20	6675–76	6767/1	7127–44
6521/1, 2	6677/3, 4	6767/3, 4, 5	7145/1, 2
6522–25	6678–83	6768	7147–49
6527/1, 2	6684/1, 2	6769/1, 2	7151–57
6529	6685–96	6770–71	7159
6531–34	6699–701	6772/1, 2	6723–6800 hrsz.
6536	6703/1, 2	6773/1, 2, 3	közötti szakasza
6539–42	6704/1, 2	6775	7160/1, 2
6543/3	6705	6776/10, 11	7161
6543/5, 6	6707/3, 4, 5, 6	6776/5	7177
6545–51	6708/1, 2, 3, 4	6776/9	7181
6551/1	6710–19	6777	7182/1, 2
6553	6720/3, 4	6778/1, 2	7183–84
6553/1, 2	6721/2	6779–82	8766
6554	6722	6783/1, 2	6723–6800 hrsz.
6555/2	6800–6721/2 hrsz.	6783/4, 5	közötti szakasza
6555/4	közötti szakasza	6786/1, 2	8839/2

A nemzeti kulturális örökség miniszterének 8/2005. (III. 1.) NKÖM rendelete

a XXIII. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma kötségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok pályázat útján történő felhasználásának szabályairól szóló 3/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet módosításáról

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 49. § o) pontjában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendelem el:

1. §

A XXIII. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma költségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok pályázat útján történő felhasználásának szabályairól szóló 3/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 3. §-a a következő új (4) bekezdéssel egészül ki, és az eredeti (4)–(9) bekezdés számozása (5)–(10) bekezdésre változik:

„(4) Amennyiben a pályázó az adott naptári évben már nyújtott be pályázatot és nyilatkozik arról, hogy adataiban az előző pályázathoz benyújtott dokumentumokhoz képest

változás nem történt, a (3) bekezdés *a)–d)* pontjaiban foglaltakat nem kell a pályázatához csatolnia.”

2. §

A Rendelet 4. §-a a következő új (2) bekezdéssel egészül ki és az eredeti (2)–(5) bekezdés számozása (3)–(6) bekezdésre változik:

„(2) Nem vehet részt a pályázat elbírálásában – az őt érintő rész vonatkozásában – a szakértői bizottságnak (kuratóriumnak, testületnek) az a tagja, aki a pályázó szervezetnek vezető tisztségviselője, tagja, tulajdonosa, képviselője, felügyelő bizottsági tagja, munkavállalója, illetve a szervezettel munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, továbbá ezek hozzátartozója [Ptk. 685. § *b)* pontja]. Ha a döntéshozatalban az összeférhetetlenség által érintett személy vett részt, szavazatát figyelmen kívül kell hagyni.”

3. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetése napján lép hatályba, rendelkezéseit a hatálybalépését követően közzétett pályázatok esetén kell alkalmazni.

(2) E rendelet hatálybalépésével a Rendelet

a) 3. §-ának (8)–(9) bekezdésében az „(1)–(5) bekezdésekben” szöveg „(1)–(6) bekezdésekben” szövegre módosul;

b) 3. §-ának (9) bekezdésében a „(6) bekezdésben” szöveg „(7) bekezdésben” szövegre módosul;

c) 5. §-ának (2) bekezdésében a „4. § (4) bekezdésében” szöveg „4. § (5) bekezdésében” szövegre módosul.

(3) E rendelet hatálybalépésével a Rendelet 3. § (6) bekezdésének *c)* és *e)* pontjában az „aki” szó hatályát veszti.

Dr. Bozóki András s. k.,
a nemzeti kulturális örökség minisztere

A nemzeti kulturális örökség miniszterének 9/2005. (III. 1.) NKÖM rendelete

a XXIII. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
kötségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű
előirányzatok felhasználásáról szóló
6/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet módosításáról

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 49. § *o)* pontjában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendelem el:

1. §

A XXIII. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma költségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásáról szóló 6/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet melléklete helyébe e rendelet *melléklete* lép.

2. §

Ez a rendelet a kihirdetését követő 3. napon lép hatályba.

Vass Lajos s. k.,
nemzeti kulturális örökség minisztériumi
politikai államtitkár

Melléklet a 9/2005. (III. 1.) NKÖM rendelethez

[Melléklet a 6/2004. (II. 20.) NKÖM rendelethez]

Fejezeti kezelésű előirányzatok

Alcím száma	Alcím megnevezése	Felhasználási cél
30	Beruházás	Kulturális célú beruházások támogatása, így különösen: <i>a)</i> múzeumok, műemléki épületek, emlékhelyek rekonstrukciója, <i>b)</i> vári, palotai rekonstrukciók, <i>c)</i> kulturális tevékenységek beruházásai, <i>d)</i> külföldi kulturális intézetek bővítése, rekonstrukciója, kiépítése, <i>e)</i> örökségvédelmi fejlesztések.

Alcím száma	Alcím megnevezése	Felhasználási cél
31	Kulturális feladatok és szervezetek támogatása	Kulturális feladatok, intézmények és szervezetek támogatása, így különösen: <i>a)</i> önkormányzati intézményeket érintő feladatok támogatása, <i>b)</i> hitelfelvételhez kapcsolódó kiadások, <i>c)</i> a kulturális szaktörvényből adódó feladatok és kötelezettségek ellátása, <i>d)</i> modern, a III. évezred kihívásainak megfelelő multifunkcionális kulturális és művészeti központtal (Művészetek Palotája) kapcsolatos feladatok ellátása, <i>e)</i> a kulturális tevékenységet folytató gazdasági, közhasznú társaságok támogatása, <i>f)</i> nemzeti történelmünk kutatása, bemutatása, illetve kulturális örökségi értékeink megőrzése érdekében egyes kiemelt kulturális és művészeti jellegű közérdekű célok megvalósítását szolgáló (köz)alapítványok támogatása, <i>g)</i> közgyűjtemények modernizációja, működésének támogatása, <i>h)</i> nemzeti kulturális intézményeink felújítása működésük és a kulturális örökség védelme biztosítása érdekében, <i>i)</i> a filmszakma támogatása, <i>j)</i> kulturális intézmények és szövetségek támogatása, <i>k)</i> hazai és külföldi kulturális, örökségi rendezvények támogatása, <i>l)</i> a helyi társadalom közösségi, kulturális, művelődési életéhez és tevékenységéhez szükséges intézmények és szervezetek támogatása a kulturális esélyegyenlőség fokozása érdekében, <i>m)</i> világörökségi értékeink bemutatása és fejlesztése, <i>n)</i> magyar néphagyományok értékeinek kutatása, nemzetközi megismertetése, az európai folklór hagyományainak hazai bemutatása.
32	Közkultúra, kulturális vidékfejlesztés	A közkultúra és a kulturális vidékfejlesztés támogatása, így különösen: <i>a)</i> kulturális nagyrendezvények, múzeumi és levéltári szakmai programok támogatása, <i>b)</i> közkinccs program megvalósítása, <i>c)</i> a jövő könyvtára: a könyvtár a jövő program támogatása, <i>d)</i> levéltár és nyilvánosság kapcsolatának erősítése.
33	Magyar kultúra külföldön, kultúránk az EU-ban és a nagyvilágban	A magyar kultúra bemutatása külföldön, így különösen: <i>a)</i> Kulturális Évadok támogatása, <i>b)</i> nemzetközi művészeti együttműködés és munkatervből adódó feladatok támogatása, <i>c)</i> Európai Unióval kapcsolatos feladatok támogatása.
34	Hazai művészeti fesztiválok és nagyrendezvények, művészeti tevékenység támogatása	A művészeti és a kulturális élet területein jelentkező feladatok és kiemelt programok támogatása, így különösen: <i>a)</i> kulturális örökségi értékeink megóvása és közkinccsá tétele, <i>b)</i> nemzeti évfordulós megemlékezések támogatása, <i>c)</i> művészeti fesztiválok, rendezvények támogatása, <i>d)</i> művészeti alkotótevékenység támogatása.

Alcím száma	Alcím megnevezése	Felhasználási cél
35	Civil és nonprofit kulturális szervezetek támogatása	Kulturális jellegű civil és nonprofit szervezetek támogatása, így különösen: a) a civil társadalom fejlesztése a kultúra, az örökség és a művészet területein, beleértve a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségeket, valamint a határon túli magyarságot is, b) a tudományos ismeretterjesztés és ismeretszerzés fenntartása, c) a nemzeti nyelv ápolása, d) a népfőiskolai mozgalom fenntartása.
36	Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány támogatása	Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány közérdekű feladatának megvalósítása.
37	Audiovizuális archívum kialakítása	A Nemzeti Audiovizuális Archívum kialakításának támogatása a nemzeti kulturális örökség digitalizálása és telematikai fejlesztése érdekében.
38	Közzszolgálati műsorszámok támogatási kerete	Közzszolgálati műsorszámok támogatása.
39	Egyházak támogatása	Egyházak tevékenységének, működésének támogatása, így különösen: a) egyházi közgyűjtemények és közművelődési intézmények támogatása, b) egyházak nemzetközi tevékenységének támogatása, c) hittanoktatás támogatása, d) egyházi alapintézmény-hálózat működésének támogatása, e) átadásra nem került egyházi ingatlanok utáni járadék, f) egyházi személyek jövedelempótléka, g) Egyházi Kulturális Alap, h) egyházi kulturális emlékek megőrzésének, felújításának támogatása.
49	Nemzeti Kulturális Alapprogram	Az 1993. évi XXIII. törvényben előírt kulturális feladatok ellátása.

**Az oktatási miniszter
2/2005. (III. 1.) OM
rendelete**

**a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai
nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű
tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról**

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatásról szóló törvény) 94. §-a (1) bekezdésének a) pontjában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendelem el:

1. §

A sajátos nevelési igényű – a testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, halmozottan fogyatékos, vala-

mint a pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott – gyermekek óvodai nevelését végző óvoda, a nevelési programját az Óvodai nevelés országos alapprogramja, valamint az e rendelet 1. számú mellékleteként kiadott Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelveiben foglaltak figyelembevételével készíti el, illetve fogadja el.

2. §

(1) A sajátos nevelési igényű – testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, halmozottan fogyatékos, valamint a pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott – tanulók iskolai nevelését és oktatását végző iskola helyi tantervét az iskolatípusra kiadott – választható – kerettantervek és az

e rendelet 2. számú mellékleteként kiadott Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvében foglaltak figyelembevételével készíti el, illetve fogadja el.

(2) A sajátos nevelési igényű tanulót a többi tanulóval együtt nevelő, oktató iskola a helyi tantervnek elkészítésénél az e rendelet 2. számú mellékleteként kiadott Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvét is figyelembe veszi. Az együtt oktatott tanuló egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációját központilag kiadott egyéni fejlődési lapon dokumentálja.

3. §

A közoktatásról szóló törvény 23. §-ára tekintettel engedélyt kap az értelmi fogyatékos tanulókat nevelő és oktató általános iskola, a speciális szakiskola, a készségfejlesztő speciális szakiskola fenntartója, hogy olyan helyi tantervet hagyjon jóvá, amely alapján az iskola a tanulókat – fejlettségüktől függően – alapfokú iskolai végzettség megszerzésére vagy alapfokú iskolai végzettség megszerzésére és alpműveltségi vizsga letételére készíti fel. Az iskola a felvétel előtt tájékoztatja a jelentkezőket és a szüleiket a helyi tantervben foglaltakról.

4. §

(1) Ez a rendelet 2005. június 15. napján lép hatályba azzal, hogy a 2. § (2) bekezdésében meghatározott egyéni fejlődési lap vezetésére és alkalmazására vonatkozó rendelkezéseit első alkalommal a 2005/2006-os tanév első évfolyamán kell alkalmazni.

(2) A Fogyatékos gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve kiadásáról szóló 23/1997. (VI. 4.) MKM rendelet (a továbbiakban: R.) 1. számú melléklete alapján elkészített és jelenleg alkalmazott óvodai nevelési programokat az óvodák, az R. 2. számú melléklete alapján elkészített és jelenleg alkalmazott tanterveket az iskolák kifutó rendszerben alkalmazhatják.

(3) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti az R., valamint a módosításáról rendelkező 37/2000. (XII. 29.) OM rendelet és a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet módosításáról szóló 23/2001. (VII. 20.) OM rendelet 3. §-a (2) bekezdésének a) pontja.

Dr. Magyar Bálint s. k.,
oktatási miniszter

1. számú melléklet a 2/2005. (III. 1.) OM rendelethez

A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve

1. Általános elvek

1.1. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésében

Az alapidokumentumban meghatározott nevelési, fejlesztési tartalmak minden gyermek számára szükségesek. Az óvodai nevelés a sajátos nevelési igényű gyermekeknek is a nevelés általános célkitűzéseinek megvalósítására törekszik. A nevelés hatására a sérült kisgyermeknél is fejlődik az alkalmazkodó készség, az akaraterő, az önállóságra törekvés, az érzelmi élet, az együttműködés. A sajátos nevelési igény szerinti környezet kialakítása, a szükséges tárgyi feltételek, és segédeszközök megléte akkor biztosítja a nevelési célok megvalósíthatóságát, ha a napirend során a gyermek mindig csak annyi segítséget kap, ami a további önálló cselekvéséhez szükséges.

1.2. Az Irányelv célja

Az Irányelv célja, hogy a nevelési programban foglaltak és a sajátos nevelési igény összhangba kerüljenek. Annak biztosítását szolgálja, hogy

- az elvárások igazodjanak a gyermekek fejlődésének üteméhez,
- fejlesztésük a számukra megfelelő területeken valósuljon meg,
- a sajátos nevelési igényű gyermekeket a nevelés, a fejlesztés ne terhelje túl,
- a rehabilitációs, rehabilitációs célú fejlesztő terápiák programjai váljanak az óvodák nevelési programjainak tartalmi elemeivé.

Az Irányelv egyaránt vonatkozik a gyógypedagógiai intézményrendszerhez tartozó óvodákban, óvodai csoportokban, és a sajátos nevelési igényű gyermekek többiekkel együtt – integráltan – megvalósuló óvodai nevelésére.

A fejlesztés szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a gyermekek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg. A többségi óvodában történő együttnevelés – az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményének figyelembevételével – minden esetben egyéni döntést, esetenként egyéni fejlesztést igényel.

1.3. A rehabilitációs, rehabilitációs ellátás közös elvei

A sajátos nevelési igény kifejezi

- a) a gyermek életkori sajátosságainak a fogyatékoság által okozott részleges vagy teljes körű módosulását,
- b) a képességek részleges vagy teljes kiesését, fejletlenségét, eltérő ütemű fejleszthetőségét.

Az egészségügyi és pedagógiai rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység olyan teammunkában kialakított és szervezett nevelési folyamatban valósul meg, mely az egyes

gyermek vagy gyermekcsoport igényeitől függő eljárások (időkeret, eszközök, módszerek, terápiák) alkalmazását teszi szükségessé.

A sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárási differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teszi szükségessé.

A nevelés, a fejlesztés feltételeit a közoktatási törvény és az ahhoz kapcsolódó jogszabályok határozzák meg. Az általánosan kötelező feltételeket a jogszabályok több területen módosítják, illetve kiegészítik olyan többletszolgáltatásokkal, amelyeket ki kell alakítani, és hozzáférhetővé kell tenni.

A gyermekek rehabilitációs, rehabilitációs célú fejlesztésének az alapja a szakértői bizottság szakvéleménye. Az óvodai nevelőmunka során figyelemmel kell lenni arra, hogy:

- a sérült kisgyermek harmonikus személyiségfejlődését az elfogadó, az eredményeket értékelő környezet segíti;

- a gyermek iránti elvárást fogyatékoságának jellege, súlyosságának mértéke határozza meg;

- terhelhetőségét biológiai állapota, esetleges társuló fogyatékosága, személyiségjegyei befolyásolják.

A rehabilitációs, rehabilitációs egyéni és/vagy csoportos fejlesztés gyógypedagógiai kompetencia. Az egyéni fejlesztési terv elkészítéséhez a gyermek fogyatékoságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező gyógypedagógiai tanár, terapeuta közreműködése szükséges.

1.4. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

- a) A testi, érzékszervi, értelmi, beszéd- és egyéb fogyatékoságból, az autizmusból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók helyreállítása, újak kialakítása.

- b) A meglévő ép funkciók bevonása a hiányok pótlása érdekében.

- c) A különféle funkciók egyensúlyának kialakítása.

- d) A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.

- e) Az egyéni sikereket segítő tulajdonságok, funkciók fejlesztése.

A fejlesztés rövid távú céljait minden esetben a fejlesztetőséget megfogalmazó gyógypedagógiai-orsos-pszichológiai komplex vizsgálat diagnózisára, javaslatára kell építeni.

1.5. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

- a) A fogyatékoság típusa, súlyossága.

- b) A fogyatékoság kialakulásának, diagnosztizálásának és a speciális ellátás megkezdésének ideje.

- c) A gyermek

- életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei,

- képességei, kialakult készségei,

- kognitív funkciói, meglévő ismeretei.

Mindezek alapján a fejlesztés magába foglalja a vizuális, akusztikus, taktilis mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességek, a beszéd- és nyelvi készségek fejlesztését. Az egyes fogyatékosági típusok függvényében más-más terület kap nagyobb hangsúlyt.

Halmazott fogyatékoság esetén az adott gyermeknél, gyermekcsoportnál megállapított fogyatékoságok mind-egyikére tekintettel kell lenni.

Indokolt esetben a nevelési programot egyéni fejlesztési terv is kiegészítheti.

1.6. A szükséges pedagógiai feltételek biztosítása a sajátos nevelési igényű gyermek számára

- a) A sérülésspecifikus módszerek, terápiák, technikák szakszerű megválasztása és alkalmazása;

- b) az egyéni szükségletekhez igazodóan speciális segédeszközök használata; a segédeszközök elfogadtatása, azok következetes használatára és megóvására nevelés;

- c) a kompenzációs lehetőségek körének bővítése a nem vagy kevésbé sérült funkciók differenciáltabb működésének tudatos fejlesztésével;

- d) annak felismerése, hogy a sajátos nevelési igényű kisgyermek egyes területeken kiemelkedő teljesítményre is képes;

- e) rugalmas szervezeti keretek kialakítása a sajátos nevelési igényű gyermekek egyéni foglalkoztatásának megvalósulásához;

- f) az óvoda pedagógusai, pedagógiai munkát segítő alkalmazottai és a szülők megfelelő tájékoztatása a sajátos nevelési igényű gyermek befogadására, együttműködés a sérült gyermek családjával.

1.7. A többségi óvodákban megvalósuló – integrált – nevelés, oktatás

A sajátos nevelési igényű gyermekek családi nevelését, a közösségbe való beilleszkedését elősegíti/elősegítheti a többi gyermekkel együtt történő integrált nevelésük. Az együttnevelést vállaló intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál a sajátos nevelési igényű gyermeknek, mint részvétet és védettséget.

Az integrált fejlesztésben résztvevő óvoda:

- a) pedagógiai programjának, illetve a speciális tartalmak közvetítésének figyelembe kell vennie a sajátos nevelési igényű gyermek fejlesztésének igényeit,

- b) külön gondot fordít arra, hogy a gyermek minden segítségét megkapjon hátrányainak leküzdéséhez.

Az adott gyermek fejlesztési stratégiájának kialakítását a gyermek fogyatékoságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező, az integrált fejlesztésben tapasztalatokkal rendelkező gyógypedagógus, terapeuta segíti (módszertani intézmény, utazótanári szolgálat). Közreműködése kiterjed a gyermeket fejlesztő óvodapedagógusok

felkészítésére, a fogadó óvoda sajátos teendői ellátásának tervezésére, folyamatos tanácsadásra, mely az óvodai nevelőmunkán túl a szülők és az óvoda együttműködésére is kellő hangsúlyt helyez.

Az integráltan fejlesztett gyermek számára biztosítani kell mindazokat a speciális eszközöket, egészségügyi és pedagógiai rehabilitációs, rehabilitációs ellátást, melyekre a szakértői és rehabilitációs bizottság javaslatot tesz.

Sikerkritériumnak a gyermekek beilleszkedése, fejlődése, az együtt haladás lehetősége tekinthető, melynek eredményes megvalósítását az alábbiak szolgálják:

a) Az együttnevelés megvalósításában érvényesül a rehabilitációs, rehabilitációs szemlélet és a sérülésspecifikus módszertani eljárások alkalmazása. A módszerek, módszerkombinációk megválasztásában a „sérülésspecifikus” alkalmazkodást jelent a sajátos nevelési igény típusához, az eltérő mértékéhez, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz.

b) A gyermekek integrált nevelésében, fejlesztésében részt vevő, magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező óvodapedagógus

- szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, individuális módszereket, technikákat alkalmaz,

- a foglalkozások során a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti, a gyermek fejlődésének elemzése alapján – szükség esetén – eljárásait megváltoztatja, az adott szükséglethez igazodó módszereket megválasztja,

- egy-egy nevelési helyzet, problémamegoldáshoz alternatívákat keres,

- alkalmazkodik az eltérő képességekhez, az eltérő viselkedésekhez,

- együttműködik a különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba.

c) A gyermek fogyatékoságának típusához igazodó szakképesítéssel rendelkező – gyógypedagógiai tanár/terapeuta – az együttműködés során:

- segíti a pedagógiai diagnózis értelmezését, figyelemmel kíséri a gyermek haladását,

- javaslatot tesz gyógypedagógia-specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására, az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra, a gyermek igényeihez igazodó környezet kialakítására,

- segítséget nyújt a szükséges speciális (segéd)eszközök kiválasztásában, tájékoztat a beszerzés lehetőségéről,

- együttműködik az óvodapedagógusokkal, figyelembe veszi a gyermekkel foglalkozó óvodapedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait,

- kapcsolatot tart a szülővel a rehabilitáció sikerességét szolgáló ismeretek átadásával.

Az integrált nevelésben közreműködő közoktatási intézmények az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények szak- és pedagógiai szakmai szolgáltatását, az utazó gyógypedagógiai hálózat működtetésére kijelölt in-

tézmények segítségét vehetik igénybe a megyei/fővárosi közoktatás-fejlesztési tervekben meghatározott feladatelátás szerint.

2. A sajátos nevelési igényű gyermekek sérülésspecifikus fejlesztésének elvei, feladatai az óvodai nevelés során

2.1. A testi fogyatékos (mozgáskorlátozott) gyermek

A testi fogyatékos (mozgáskorlátozott) gyermeknél a mozgásszervrendszer veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara miatt jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn, melynek következtében megváltozik a mozgásos tapasztalatszerzés és a szocializáció. A különleges gondozási igényt meghatározza a károsodás keletkezésének ideje, formája, mértéke és területe.

A jelentősen eltérő kóreredit – végtagredukciós fejlődési rendellenességek és szerzett végtaghiányok; petyhüdt bénulást okozó kórfarmák; a korai agykárosodás utáni mozgás-rendellenességek; egyéb, maradandó mozgásállapot-változást, mozgáskorlátozottságot okozó kórfarmák; a halmozott sérüléssel járó különböző kórfarmák – és károsodás miatt a mozgáskorlátozottság egyénileg is sok eltérést mutat.

A testi fogyatékos (mozgáskorlátozott és halmozottan sérült mozgáskorlátozott) gyermek óvodai nevelése során kiemelt feladat a speciális, egyénre szabott eszközök használatának kipróbálása, megtanítása, s ezek segítségével a tágabb és szűkebb környezet minél sokrétűbb megismertetése, és ily módon az életkornak megfelelő tapasztalatok megszerzése, a megtanult mozgás alkalmaztatása. Az óvodában biztosítani kell – a gyermek állapotának megfelelően – az akadálymentes közlekedést, a megfelelő mozgás- és étletteret (az ehhez szükséges eszközöket, például lejtő, kapaszkodó), mindig szem előtt tartva az önállóságra nevelés elvét. A mozgásnevelést az óvodai foglalkozások körébe kell beépíteni. Az elsajátított mozgásminták rögzítése, a szükséges korrekciós helyzetek alkalmaztatása a napirend egészét átszövő feladat.

A halmozottan sérült mozgáskorlátozott gyermekek esetében a mozgáskorlátozottságon kívül még más – érzékszervi, beszéd- vagy értelmi sérülés – is nehezíti a fejlesztés lehetőségét. Fejlesztésük döntően a mozgáskorlátozottak pedagógiája és a társuló fogyatékoság gyógypedagógiai módszereinek kombinációival történik.

2.2. A látássérült gyermek

A látássérült gyermek látásteljesítménye (vízusa) az ép látáshoz (vízus: 1) viszonyítva két szemmel és korrigáltan (szemüveggel) is 0–0,33 (0–33%-os látásteljesítmény) közötti. A látássérült gyermekek a nevelés-oktatás szempontjából lehetnek: vakok, aliglátók és gyengénlátók. A speciális, gyermekekre szabott pedagógiai program meghatározója a látásélesség mellett: a látássérülés kóroki tényezője, a látássérülés bekövetkeztének időpontja, és a látás-

sérüléshez esetleg csatlakozó egyéb fogyatékoság, rendellenesség.

A látási kontroll hiányosságainak korrigálására minden látássérült gyermek esetében segíteni kell a részvételt a közös játékban, a közösséghez való alkalmazkodást, a viselkedési formák megtanulását és gyakorlását, a közösség előtti szereplést.

Kiemelt hangsúlyt kap az önkiszolgálás megtanítása, a tárgyak és helyük megismertetése, a rendszertet, a higiéne, különösen a szem és a kéz tisztán tartása.

Az óvodai nevelés során mindvégig figyelembe kell venni a látássérült gyermek fizikai terhelhetőségének korlátait, különös tekintettel az adott szembetegségekre.

a) Az óvodai nevelésben részesülő vak gyermekeknél (vízus: 0) is kiemelt szerepet kap a játék, ami tág lehetőséget ad az ép érzékszervek aktivizálásával a hallás, tapintás, szaglás, íz-érzékelés, mozgás-ritmus, tájékozódási képesség intenzív fejlesztésére. Kiemelten fontos a testkultúra kialakítása, a tartáshibák megelőzése, a helyes testtartás megtanítása, majd folyamatos fejlesztése.

Az önkiszolgálás terén életkoruk és sérültségük mértéke szerinti önállóság kialakítása a cél. A környezetük valóságghú megismerése széles körű érzékeltetéshez, a biztonságos téri tájékozódás támpontokhoz kötötten valósítható meg. Az eszközök kiválasztásánál – színek helyett – elsődleges szempont a jól tapinthatóság biztosítása. A számélmények kialakulását az akusztikus minták, a mozgás és a verbális kifejezések is hatékonyabbá teszik, az óvodai foglalkozások során a hatrekeszes dobozok, gombás-, szöges táblák alkalmazása a Braille-írás-, -olvasásrendszer megtanulását készíti elő.

b) Az aliglátó gyermekek (vízus: a fényérzéstartól 10%-os látásteljesítményig) adottságaik szerint vagy a tapintó-halló vagy a látó-halló (tapintó) életmódra készíthetők fel.

A gyakorlatilag vaknak tekinthető aliglátók (pl. fényérzékelők, színeket felismerők) nevelési programja a tapintó-halló életmódra felkészítést célozza [2.2. a) pont], de nem hanyagolható el látásteljesítményük megőrzése, intenzív fejlesztése sem.

Az aliglátó gyermekek közül a látásukat praktikusán is használók számára olyan fejlesztő programot kell biztosítani, mely a látó-halló (tapintó) életmódra felkészítést tűzi ki célul.

A fejlesztés fő területei ez esetben megegyeznek a gyengénlátó gyermekek nevelésének elveivel [2.2. c) pont].

c) A gyengénlátó gyermekek (vízus: 10%-os látásteljesítménytől 33%-ig) főleg látásuk útján tájékozódnak a világban, de az ép látásúakhoz képest sokkal közelebről, kisebb térben tudják azt használni. Nevelésük speciális optikai eszközök segítségével a vizuális megismerés útján történik, de jelentős szerep jut a nevelésben a többi, elsősorban a hallási és tapintási analízátor kompenzativ működésének is. Kiemelten fontos a testtartási hibák megelőzése, a helyes testtartás megtanítása, az ehhez szükséges kör-

nyezet (pl. dönthető asztallap, egyéni megvilágítás) biztosítása.

A gyengénlátó gyermek fejlesztésének kiemelt területei az óvodában:

A gyengénlátó gyermek gondolkodás- és beszédfejlődését a látásos élmények hiányossága jelentősen befolyásolja, ezért különösen fontos a környezet vizuális megismertetése.

Területei:

– Látásnevelés: a látás használatának megtanítása a távoli és a közeli környezetben.

– A nagymozgás fejlesztése: mozgáskoordináció, mozgásbiztonság.

– Térbeli tájékozódás a látás felhasználásával.

– A finommozgás fejlesztése: a kézügyesség fejlesztése, az írás előkészítése.

– A látás-mozgáskoordináció fejlesztése: finommozgások és nagymozgások esetében egyaránt.

d) A halmozottan fogyatékos látássérült gyermekek esetében a látás hiányán vagy különböző mértékű csökkenésén kívül még más, testi, érzékszervi vagy értelmi sérülés is nehezíti a fejlesztés lehetőségét, amely döntően a látássérültek pedagógiája és a társuló fogyatékoság gyógy-pedagógiai módszereinek kombinációival történik. Az eredményességet a döntően egyéni vagy kiscsoportos szervezés biztosítja. Ez gyógy-pedagógiai óvodai ellátásban valósulhat meg. Abban az esetben, amikor az enyhébb látási sérülésekhez enyhébb fogyatékoságok csatlakoznak, akkor az integrált óvodai nevelés is lehet eredményes.

2.3. A súlyosan hallássérült – siket – és enyhébben hallássérült – nagyothalló – gyermek

A súlyosan hallássérült – siket – és enyhébben hallássérült – nagyothalló – gyermekek hallásvesztesége a főbb beszédfrekvenciákon olyan mértékű, hogy ennek következtében a beszédnek hallás útján történő megértésére nem, vagy csak részben képesek. A halláskárosodás miatt – az állapot fennmaradása esetén – a beszédkommunikációban az érthető ejtés teljesen elmarad, vagy erősen sérül. Fentiek miatt korlátozott a nyelvi alapokon történő fogalmi gondolkodás kialakulása, aminek következtében módosul a gyermek megismerő tevékenysége, esetenként egész személyisége megváltozhat. A legkorábbi életkortól alkalmazott orvosi-egészségügyi és speciális pedagógiai ellátás együttes alkalmazása megvalósításával a súlyos következmények csökkenthetők.

A megfelelő otológiai, audiológiai gondozás, a korszerű hallókészülékkel történő ellátás és hallásjavító műtétek mellett a speciális pedagógiai segítség eredményeként a gyermek óvodás életkorára elérhető, hogy a súlyos fokban hallássérült (siket) kisgyermek jelzi a hang érzékelését. Képes lesz az emberi hang kommunikációs funkciójának felismerésére. A beszédhallás fejlődésével és a szájra irányultság kialakulásával párhuzamosan tudatos hangadásra képessé válik. Megindul a passzív és aktív szókinccs fejlőd-

dése, akusztikusan is körvonalazódnak az első aktív szakok. Mindez a szülők folyamatos közreműködését és együttműködését is igényli.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a súlyosan hallássérült szülők gyermekeire. Nagy részük használja a jelkommunikációt vagy annak elemeit, mint kifejezőeszközt.

Kíváncsú, hogy a (gyógy)pedagógus oly mértékben legyen jártas a jelnyelv használatában, hogy azt, valamint az ujj-abc-t szükség esetén fel tudja használni a gyermekekkel való kommunikációban és a hallássérült szülőkkel való érintkezésben.

Az enyhébben hallássérült (nagyothalló) és a korai életkorban cochlea implantált kisgyermekek képessé válnak a hallásra épített kommunikációra.

A nyelvi és pszichoszociális fejlettség kedvező esetben olyan szintű lehet az óvodás kor kezdetére, hogy a hallássérült kisgyermek egy része további speciális segítséggel halló társaival együtt vehet részt óvodai nevelésben.

A hallássérült gyermekek óvodai nevelésének központi feladata – a korai pedagógiai és audiológiai gondozásra építve – a nyelvi kommunikáció megalapozása, megindítása, fejlesztése. A fejlesztés eredményességét döntően meghatározza, hogy a gyermek az óvodába lépés időszakában milyen beszédmegértési, beszédképzési állapotban van. Ez függ a hallásállapottól és a beszéd kialakulását egyénenként is nagymértékben és eltérő módon befolyásoló egyéb tényezőktől (például mentális állapot, szociokulturális környezet stb.).

Az anyanyelvi-kommunikációs fejlesztés az óvoda egész napi tevékenységében megjelenik. Minden, a szocializációt hatékonyan segítő munkajellegű tevékenységbe be kell vonni a hallássérült gyermekeket.

A fejlesztés feladatai:

a) A *súlyos fokban hallássérült – siket – gyermekek* (a beszéd tartományban mért hallásszintek átlaga 90 dB vagy nagyobb veszteséget mutat) óvodás életkorban történő fejlesztési feladata a nyelvi kommunikáció rendszerében a hallás fejlesztése, a hangos beszéd aktív használatának építése, a grafomotoros készségfejlesztés és a diszfázia-prevenció.

Az óvodai nevelés során arra kell törekedni, hogy a súlyos fokban hallássérült kisgyermek hangmegnyilvánulásaival, majd beszéddel hívja fel magára a figyelmet, közölje kívánságait. Környezete igyekezzen a gyermek közölnivalóját, kommunikációs próbálkozásait megérteni.

Az óvodai nevelés egész időtartamát átfogó feladat a kognitív funkciók és az érzelmi élet fejlesztése, alapvető önkiszolgálási szokások elsajátítása, az aktív nyelvhasználat építése. Ennek keretében kell fejleszteni a beszédértést, szókincset, szájról olvasási készséget, érthető kiejtése nevelést.

A nyelvi kommunikáció megalapozása érdekében kíváncsú, hogy értsék legalább 300–400 szó terjedelmében a

hozzájuk intézett kérdéseket, közléseket, azok globális szóképi felismerését, mondatba foglalt formában is.

b) Az *enyhe fokban hallássérült – nagyothalló – gyermekek* a beszéd tartományban mért hallásszintek enyhe nagyothallás esetében 30–45 dB, középsúlyos esetben 45–65 dB, súlyos esetben 65–90 dB hallásvesztiséget mutatnak. A nagyothalló óvodás korú gyermekek az emberi beszédhang, a környezeti hangok korlátozott felfogására, differenciálására képesek. Beszédfejlődésük késve, általában spontán (hallókészülék segítségével), esetenként azonban csak speciális segítséggel indul meg.

A nagyothalló gyermekek óvodai fejlesztésében hangsúlyt kap a nyelvi kommunikáció megindítása, a kommunikációs igény és tevékenység állandó erősítése, a beszédértés, a szókincsfejlesztés, a szintaktikai elemek nyelvhasználatba építése, a beszédérthetőség folyamatos javítása, melynek eredményeként a nagyothalló gyermekek különböző mértékben közelítik meg a halló társak nyelvi teljesítményét.

A hallássérült kisgyermek eredményes fejlesztésének feltétele a gyermeket körülvevő környezet minden elemében a nyelvi kommunikáció helyzetekhez kötött alkalmazása, szükség esetén a beszédértést és a konkrét megnyilvánulást segítő egyéb eszközrendszerek használata, valamint a családi szociális háttér bekapcsolása a kommunikáció-fejlesztés rendszerébe.

c) A *hallásukat műtét útján helyreállított/létrehozott (pl. cochlea implantált) hallássérült gyermeknél* – egyik vagy mindkét oldalon végzett hallásjavító műtét után – fizikai értelemben közel ép hallás mérhető.

Fejlesztésük stratégiája döntően a beszédhallásra alapozott módszerek alkalmazásával történik. Szövegértésük, hangzó beszéd produkciójuk fejlődése hasonlóságot mutat a hallók beszédfejlődésével.

Fejlesztetheységük, fejlődési ütemük döntően függ a műtét időpontjától. A minél korábban végzett hallásjavító műtét előtti és utáni pedagógiai habilitációs és rehabilitációs fejlesztés – valamint azzal párhuzamosan –, az audiológiai gondozás eredményezi a nyelvi fejlődés gyorsabb, magasabb szintű elsajátítását.

Fejlesztésük kíváncsú színtere az ép hallásúak környezetében van. Teljesítményüket döntően befolyásolja intellektusuk, esetleges – a pszichés fejlődés zavara miatti – beszéd-, nyelvtanulási akadályozottságuk.

d) A *halmozottan fogyatékos hallássérült óvodás korú gyermekek* esetében a hallás különböző mértékű csökkenésén kívül még más (esetenként több: például testi, érzékszervi, értelmi vagy a pszichés fejlődés zavara) fogyatékoság is súlyosbítja a fejlesztés lehetőségét. A velük való foglalkozás döntően a szurdopedagógia és a társuló fogyatékoság gyógypedagógiai módszereinek kombinációival, egyéni fejlesztési terv alapján történik. Fejlesztésüket eredményesen egyéni vagy kiscsoportos formában lehet megvalósítani.

3. Az enyhén értelmi fogyatékos gyermek

Az enyhén értelmi fogyatékos gyermek fejlesztésében meghatározó a nem fogyatékos óvodás korúakkal történő együttnevelés. A spontán tanulást, a társakkal való együttműködést, a kommunikáció fejlődését segítik azok az élmények, tapasztalatok és minták, amelyeket a gyermek a kortárs csoportban megél. Az integrált óvodai nevelés keretében szükség szerint gondoskodni kell a folyamatos gyógypedagógiai megsegítésről.

Külön óvodai csoport létesítése kizárólag az 5. életévét betöltött – óvodai nevelésre kötelezett – és a komplex – gyógypedagógiai, pedagógiai, pszichológiai és orvosi – vizsgálat diagnózisa alapján egyértelműen az enyhe értelmi fogyatékos övezetbe sorolt gyermekek számára abban az esetben lehet szakmailag indokolt, ha az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget a gyermek vélhetően csak a speciális nevelés keretében biztosított, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés mellett éri el.

4. A középsúlyosan értelmi fogyatékos gyermek

A középsúlyosan értelmi fogyatékos gyermekek óvodai nevelése a korai fejlesztésre épül. A kis lépések elvét alkalmazva, a gyermekekre jellemző cselekvésbe ágyazott gondolkodást figyelembe vevő képességfejlesztésük kellő időt, alkalmat biztosít:

- a) az alapmozgások kialakítására, fejlesztésére,
- b) a minimális kontaktus, kooperációs készség, a non-verbális és verbális kommunikáció fejlesztésére,
- c) a beszédindításra, a beszédmegértés fejlesztésére, az aktív szókincs bővítésére,
- d) az alapvető önkiszolgálási szokások kialakítására,
- e) az adekvát játékhasználat elsajátítására, a kognitív funkciók fejlesztésére.

Ezek kialakításánál kiemelt szerepe van a rendszerességnek, az utánzásnak, a gesztussal kísért, egyszerű verbális utasításnak, a zenének, a ritmusnak, a sok ismétlésnek.

Az egymáshoz való közeledés, az egymás melletti tevékenykedés fejlesztése a csoportos foglalkozásokon valósítható meg.

5. A beszéd fogyatékos/súlyos, akadályozott beszédfejlődésű gyermek

A beszéd fogyatékos/súlyos, akadályozott beszédfejlődésű gyermek szenzoros, motoros vagy szenzomotoros problémája (megkésett beszédfejlődés, centrális dyslalia, súlyos orrhangzósság stb.), illetve a beszédhibához csatlakozó tanulási és/vagy magatartási zavara miatt eltérően fejlődik. Mindez az anyanyelvi fejlettség alacsony szintjében, a beszédszervek gyengeségében, a beszédhangok tiszta ejtésének hiányában, a szegényes szókincsben, a beszédmozgásokról szerzett emlékképek felhasználásának hiányában, a grammatikai fejletlenségben, az utánzóképeség gyengeségében nyilvánul meg.

A fejlesztés az anyanyelvi nevelést középpontba állító, speciális terápiákat alkalmazó intenzív, komplex – az élet-

kori sajátosságokat, a játékoság elvét szem előtt tartó – nevelési környezetben valósulhat meg.

Az óvodai nevelés során az anyanyelvi nevelés, a mozgás, a kommunikáció, illetve a vizuomotoros koordinációs készség fejlesztése, a speciális terápiák alkalmazása (dislexia-prevenció, grafomotoros fejlesztés stb.) segít az iskolába lépéshez szükséges fejlettség elérésében.

6. Az autista, autisztikus gyermek

Az autizmus-spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és sajátos gondolkodási képességek minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autisztikus gyermekekre legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányosságai, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedés, a szervezés és kivitelezés képességének minőségi sérülése és az egyenetlen képességprofil.

Az autisztikus kisgyermek lehető legkorábbi diagnózist követő rehabilitációs terápiája megelőzheti a kóros viselkedés kialakulását, enyhítheti a fejlődés devianciáját. Ennek eredményeként (ha mentális szintje megengedi) óvodába lépéskor már rendelkezhet korlátozott mennyiségű, de célszerűen használt augmentált – vizuálisan segített – kommunikációs eszköztárral. A szociális interakció csecsemőkori szintjét segítséggel használhatja, és a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési helyzetekben, illetve környezetben az egyéni fejlesztéshez szükséges viselkedéselemekkel képességeitől függő szinten rendelkezhet.

A korai speciális terapia hiányában ezek lesznek az óvodai fejlesztés fő céljai, kiegészítve a viselkedésproblémák, viselkedés- és gondolkodási készségek terápiájával, szükség esetén a korai elemi készségek kialakításával (szobatisztaság, rágás-evés, önkiszolgálás) fejlesztésének elemeivel.

A jó értelmi képességekkel rendelkező, jól beszélő autisztikus kisgyermek számára is a kommunikációs, szociális és kognitív rehabilitációs terapia az óvodai nevelés elsődleges feladata. Ennek érdekében az óvodai nevelés, illetve ideálisan a szülőkkel való együttműködés eredményeképpen az egész ébren töltött idő – különösen a természetes élethelyzetek – használandóak a fejlesztésre. A fejlesztések során szükséges az intenzív, jól strukturált és a meglévő töredékkészségek használata, az egyéni motiváció megteremtése, a speciálisan a gyermek szükségleteihez alkalmazkodó módszerek alkalmazása.

Az óvodai fejlesztés alapja minden esetben pszichológiai képességmérés. A fejlődési szint és szociális alkalmazkodás követése egyéni tervekkel történik, speciális eszközök és módszerek használatával, egyéni fejlesztési helyzetben megalapozva. Az autisztikus gyermekek szükségleteinek megfelelő fejlesztéséhez az óvodai környezet megfelelő kialakítása, és a speciális módszerekben képzett szakember vagy fejlesztő asszisztens jelenléte szükséges.

2. számú melléklet a 2/2005. (III. 1.) OM rendelethez**A Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve****1. Általános elvek****1.1. Nemzeti alaptanterv alkalmazása a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásában**

A Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: NAT) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapdokumentuma, az abban meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok a sajátos nevelési igényű tanulóakra is érvényesek. A sajátos nevelési igényű tanulókat nevelő-oktató iskolák pedagógiai programjuk, helyi tantervük elkészítésénél figyelembe veszik:

- a közoktatási törvény, a NAT és az Irányelv rájuk vonatkozó előírásait,
- a kollégiumi nevelés országos alapprogramját,
- a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- a helyi önkormányzati intézményfenntartó minőségirányítási programját,
- a szülők elvárásait és
- az általuk nevelt tanulók sajátosságait.

1.2. Az Irányelv célja

Az Irányelvben foglaltak célja, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok ugyanúgy összhangba kerüljenek, mint más gyermekeknél. Az Irányelv annak biztosítását szolgálja, hogy:

- a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósuljon meg, segítse a minél teljesebb önállóság elérését és a társadalomba való mind teljesebb beilleszkedést,
- az iskola fejlesztési követelményei igazodjanak a fejlődés lehetséges üteméhez,
- ha szükséges, a fejlesztés az iskoláskor előtti képességfejlődés területeire is terjedjen ki,
- a rehabilitációs célú fejlesztő terápiák programjai váljanak az intézmények pedagógiai programjainak tartalmi elemeivé,
- a tanulókat a nevelés, oktatás, fejlesztés ne terhelje túl.

Ennek érvényesítése érdekében meghatározza:

- a tartalmak kijelölésekor egyes területek módosításának, elhagyásának vagy egyszerűsítésének, illetve új területek bevonásának lehetőségeit,
- a sérült képességek rehabilitációs, habilitációs célú korrekciójának területeit,
- a nevelés, oktatás és fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére vonatkozó javaslatokat.

Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt (integráltan) és a tőlük elkülönítetten (gyógypedagógiai intézményekben) történő nevelésére, oktatására.

1.3. A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs, rehabilitációs célú ellátása

A sajátos nevelési igényű tanulók különleges gondozási igénye biológiai, pszichológiai és szociális tulajdonság-együttes, amely a tanuló nevelhetőségének, oktathatóságának, képezhetőségének az átlagtól eltérő jellegzetes különbségeit fejezi ki. A tanulók között fennálló – egyéni adottságokból és igényekből adódó – különbségeket az iskolák a helyi pedagógiai programok kialakításakor veszik figyelembe.

A sajátos nevelési igény kifejezi:

- a) a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékoság által okozott részleges vagy teljes körű módosulását,
- b) az iskolai tanuláshoz szükséges képességek részleges vagy teljes kiesését, fejletlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszthetőségét.

A sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teszi szükségessé.

1.3.1. A habilitációs, rehabilitációs ellátás közös elvei

a) A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében, oktatásában részt vevő közoktatási intézmények egész nevelési-oktatási rendszerét átfogó, hosszú távú habilitációs, rehabilitációs célok és feladatok határozzák meg, melyeket az intézmény dokumentumai tartalmaznak.

b) A habilitációs, rehabilitációs tevékenység olyan szakmaközi együttműködésben kialakított és szervezett nyitott tanítási-tanulási folyamatban valósul meg, mely az egyes tanulók vagy tanulócsoporthoz tartozó igényeitől függő eljárások, időkeret, eszközök, módszerek, terápiák alkalmazását teszi szükségessé.

1.3.2. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

- a) A testi, érzékszervi, értelmi, beszéd- és egyéb fogyatékból, az autizmusból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók helyreállítása, újak kialakítása.
- b) A meglévő ép funkciók bevonása a hiányok pótlása érdekében.
- c) A különféle funkciók egyensúlyának kialakítása.
- d) A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.
- e) Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók fejlesztése.

1.3.3. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

- a) A fogyatékból típusa, súlyossága.
- b) A fogyatékból kialakulásának ideje.
- c) A sajátos nevelési igényű tanuló
 - életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei,
 - képességei, kialakult készségei,
 - kognitív funkciói, meglévő ismeretei.
- d) A társadalmi integráció kívánalmai: lehetséges egyéni életút, továbbtanulás, pályaválasztás, életvitel.

A sajátos nevelési igényű tanuló fejlesztésére vonatkozó célokat, feladatokat, tartalmakat, tevékenységeket, követelményeket meg kell jeleníteni:

- a) az intézmény pedagógiai programjában,
- b) az intézmény minőségirányítási programjában (tervezési és ellenőrzési szinten),
- c) a helyi tantervben műveltségi területek, tantárgyak programjában,
- d) a tematikus egységekhez, tervekhez kapcsolódó tanítási-tanulási programban,
- e) az egyéni fejlesztési tervben.

A szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógiai tanár/terapeuta kompetenciája:

- 1. a programok, programcsomagok összeállítása,
- 2. a rehabilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos fejlesztés,
- 3. közreműködés az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztő tevékenység tervezésében, ezt követően a konzultációban.

1.4. A szükséges pedagógiai feltételek biztosítása a sajátos nevelési igényű tanulók számára

A nevelés, oktatás, fejlesztés kötelezően biztosítandó pedagógiai feltételeit a közoktatási törvény foglalja össze. A közoktatási törvény a sajátos nevelési igényű tanulókhöz igazodva az általánosan kötelező feltételeket több területen módosítja, illetve kiegészíti olyan többlétszolgáltatásokkal, amelyeket ki kell alakítani, és hozzáférhetővé tenni a sajátos nevelési igényű tanulók számára, mint például:

- speciális tanterv, tankönyvek, tanulási segédletek,
- speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő technikai eszközök.

1.5. A többségi intézményekben megvalósuló (integrált) nevelés, oktatás

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk. Az együttnevelést megvalósító intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál, mint részvétet és védettséget. Sikerkritériumnak a tanulók beilleszkedése, a többi tanulóval való együtt haladása tekinthető, melynek eredményes megvalósítását az alábbi tényezők biztosítják:

- Az együttnevelést megvalósító iskolák pedagógusainak, a szülők közösségének felkészítése a sajátos nevelési igényű tanulók fogadására.
- Az együttnevelés megvalósításában, a különböző pedagógiai színtereken a rehabilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése és a sérülésspecifikus módszertani eljárások alkalmazása. A módszerek, módszerkombinációk megválasztásában a „sérülésspecifikusság” alkalmazkodást jelent a sajátos nevelési igény típusához, az elmaradások súlyosságához, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz.
- A nyitott tanítási-tanulási folyamatban megvalósuló tevékenység, amely lehetővé teszi az egyes gyermek vagy csoport igényeitől függő pedagógiai – esetenként egészségügyi – eljárások, eszközök, módszerek, terápiák, a tanítás-tanulást segítő speciális eszközök alkalmazását.
- A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő, magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező pedagógus, aki

- a) a tananyag-feldolgozásnál figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait;
- b) szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít, a differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz;
- c) a tanórai tevékenységek, foglalkozások során a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti, a folyamatos értékelés, hatékonyság-vizsgálat, a tanulói teljesítmények elemzése alapján – szükség esetén – megváltoztatja eljárásait, az adott szükséglethez igazodó módszereket alkalmaz;
- d) egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres;
- e) alkalmazkodik az eltérő képességekhez, az eltérő viselkedésekhez;
- f) együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő – a tanuló fogyatékoságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező – gyógypedagógiai tanár/terapeuta az együttműködés során

- a) segíti a pedagógiai diagnózis értelmezését;
- b) javaslatot tesz a fogyatékoság típusához, a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítására (a tanuló elhelyezése az osztályteremben, szükséges megvilágítás, hely- és helyzetváltoztatást segítő bútorok, eszközök alkalmazása stb.);
- c) segítséget nyújt a tanuláshoz, művelődéshez szükséges speciális segédeszközök kiválasztásában, tájékoztat a beszerzési lehetőségekről;
- d) javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására;
- e) figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra;
- f) együttműködik a többségi pedagógusokkal, figyelembe veszi a tanulóval foglalkozó pedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait;
- g) terápiás fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon – egyéni fejlesztési terv alapján a rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben –, ennek során támaszkodik a tanuló meglévő képességeire, az ép funkciókra.

Az integrált nevelésben, oktatásban részt vállaló közoktatási intézmények igénybe vehetik az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények, szak- és pedagógiai szakmai szolgáltatását, az utazó gyógypedagógiai hálózat működtetésére kijelölt intézmények segítségét a megyei/fővárosi közoktatás-fejlesztési tervekben meghatározott feladatellátás szerint.

1.6. A kollégiumot is magában foglaló intézmények pedagógiai programja

A sajátos nevelési igényű tanulók egy része többcélú – kollégiumot (diákotthont) is magába foglaló – gyógypedagógiai intézményben teljesíti tankötelezettségét. Az intézmények pedagógiai programját az Irányelvben megfogalmazott célok, tartalmak és feladatok, valamint a Kollégiumi nevelés alapprogramjának figyelembevételével kell elkészíteni.

A kollégiumi nevelőmunka a társadalmi beilleszkedéshez szükséges képességek fejlesztését szolgálja. Ennek során jelentős szerepet kap az egyéni bánásmód, a személyre szabott nevelési eljárások, az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tevékenységformák alkalmazása.

A diákotthoni foglalkozások szervezésekor kiemelt szerepet kap:

- a szocializációt segítő képességek (együttműködés, alkalmazkodás, normakövetés, önállóság, önellátás, önkifejezés, pozitív önértékelés) fejlesztése,
- az egyéni tanulási és ismeretszerzési technikák megtanulása, alkalmazása,
- az egészséges életmódra nevelés – a tanuló speciális igényeihez igazítva az egészség megőrzéséhez szükséges technikák, képességek megszerzése, megőrzése,
- a környezeti nevelés, az egyéni igények alapján a saját környezet megfelelő kialakítása,
- a szabadidős program, önkiszolgálás, munka, tehetséggondozás, felzárkóztatás, társas kapcsolatok, közösségi tevékenységek alkalmazása, amelyek a tanuló eredményes társadalmi beilleszkedését segítik elő.

2. A testi fogyatékos (mozgáskorlátozott) tanulók iskolai fejlesztésének elvei

2.1. A mozgáskorlátozott tanuló

Mozgáskorlátozott az a tanuló, akinél a mozgásszervrendszer veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara miatt jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn, melynek következtében megváltozik a mozgásos tapasztalatszerzés és a szocializáció.

A tanuló speciális nevelési szükségletét meghatározza a károsodás keletkezésének ideje, annak formája, mértéke és területe. Egy kategóriába tartoznak azok a mozgásos tünetcsoportok, amelyek a pedagógiai gyakorlat terén azonos vagy hasonló feladatot jelentenek.

Ebből a szempontból a következő csoportosítás alakítható ki:

- végtagredukciós fejlődési rendellenességek és szerzett végtaghiányok,
- petyhüdt bénulást okozó kórfarmák,
- a korai agykárosodás utáni mozgás-rendellenességek,
- egyéb, maradandó mozgásállapot-változást, mozgáskorlátozottságot okozó kórfarmák,
- a halmozott sérüléssel járó különböző kórfarmák.

A mozgás minden kisgyermek tapasztalatszerzési lehetőségére hatással van, befolyásolja személyiségfejlődését is. A sérült gyermek esetében a mozgásos tanulás lehetősége módosul. Mások a környezetéről, a saját testéről szerzett tapasztalatai, mint az ép mozgású társainak. A mozgásállapot tartóssága, visszafordíthatatlansága is befolyásolja a fejlődés menetét. Ez nem ritkán az átlagostól eltérő pszichés, szociális és fizikai szükségleteket teremt.

A jelentősen eltérő kóreredit és károsodás miatt a mozgáskorlátozottság egyénileg is sok eltérést mutat. Ebből eredően a tanulók más-más személyiségfejlődési utat járnak be. Nevelhetőségüket meghatározza, hogy tapasztalatszerzési lehetőségeik beszűkültek, a környezethez való alkalmazkodásukban gátoltak. A hely- és helyzetváltoztatás, az önkiszolgálás, a kézfunctió, a manipuláció, a tárgy- és eszközhasználat, a grafomotoros teljesítmény, illetve a verbális és nonverbális kommunikáció eltérő mértékű akadályozottsága az iskolai képzés egész időtartama alatt megkívánja az egyénre szabott módszerek, eljárások, technikák és eszközök, valamint a pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció és a fizikai korlátozottságot csökkentő környezeti adaptáció alkalmazását.

2.2. A mozgáskorlátozott tanulók iskolai fejlesztése

2.2.1. A mozgáskorlátozott tanulók fejlesztésének alapelvei, célja és kiemelt feladatai

2.2.1.1. Alapelvek

A mozgáskorlátozott tanuló nevelésének, oktatásának, mozgásfejlesztésének alapelve, hogy a sérülésből adódó hátrányos következményeket segítsen csökkenteni vagy ellensúlyozni.

A képességek tervszerű fejlesztése az egyéni fejlődési sajátosságokhoz szabottan történjen meg annak érdekében, hogy a gyermekek mozgáskorlátozottként is meg tudják állni a helyüket a környezetükben, a társadalomban.

Mindig szem előtt tartva az önállóságra nevelés elvét, az iskolában – a tanuló állapotának megfelelően – biztosítani kell az akadálymentes közlekedést, a megfelelő mozgás- és étletteret, illetve az ehhez szükséges eszközöket (pl. lejtő, kapaszkodó).

2.2.1.2. Célok

Megteremteni az esélyegyenlőség alapjait, hogy a mozgáskorlátozott gyermekek az iskolai tanulmányok adott pontján felkészültek legyenek az önálló életvitelre.

Ennek érdekében:

- ki kell alakítani a tanulóknál az egészséges énképet és önbizalmat,
- növelni a kudarcűrő képességüket,
- önállóságra nevelni őket.

2.2.1.3. Kiemelt feladatok

A mozgáskorlátozott tanuló iskolai tanulásának nehézségeit leginkább a mozgásszervi károsodás következtében kialakult kommunikációs zavarok és a mozgásteljesítményt igénylő feladatok kivitelezése jelentik. Mindkettő befolyásolja az olvasás, írás, beszéd elsajátítását is, ezért kiemelt fejlesztési feladatként kell kezelni.

A mozgáskorlátozott tanuló egyedi, speciális megsegítést igényel. Ennek során figyelembe kell venni kommunikációjának formáját, szintjét, a gyermek érzelmi állapotát, értelmi képességeit és fizikai adottságait is.

A speciális módszerek, terápiák és technikák alkalmazása és a technikai jellegű segédeszközök igénybevétele segíti

- a mozgásbiztonságot,
- a mozgásreflexek célszerűségét és gyorsaságát,
- az író, rajzoló és eszközhasználó mozgást, a hallásra, beszédészlelésre támaszkodó tevékenységeket.

2.2.2. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

Az iskolai fejlesztés szakaszai megegyeznek a NAT pedagógiai szakaszolásával.

A mozgáskorlátozott gyermek iskolakészültsége általában indokolja, hogy az első évfolyam teljesítésére a helyi pedagógiai program egy tanévnél hosszabb időt (két tanév) biztosítson, de szükség esetén a további pedagógiai szakaszok is szerveződhetnek hosszabb időszámban.

Az iskolai fejlesztés teljes időtartama alatt kiemelt feladat a mozgásnevelés, ami egy komplex rehabilitációs hatásrendszer. Ötvözi a sérült tartási és mozgási funkció helyreállítását célzó, a gyógyító és a motoros képességek fejlesztését szolgáló pedagógiai eljárásokat, s e feladatokat integrálja a tanítás-tanulás folyamatába.

Mivel a mozgáskorlátozott tanulóknál minden esetben a mozgató és tartó szervrendszer irreverzibilis károsodása áll fenn, a mozgásnevelés feladatait nem az életkor, hanem a betegség – annak végleges, javuló vagy romló volta –, továbbá a mozgásállapot súlyossága határozza meg.

2.2.3. A többségi iskolában történő együttnevelés

Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre.

a) Ha a sérült tanuló fogadása az integráló iskola nevelőtestületének egyetértésével találkozik, akkor az garancia arra, hogy a befogadás eredményes lesz.

b) A mozgáskorlátozott tanulók optimális fejlődése érdekében a pedagógiai programban megfogalmazódnak a speciális elvárások és tennivalók (eszköz, segédeszköz, segédletek, differenciálás, az értékelés, minősítés, a követelmény egyénre szabott formái stb.). Különösen jelentős az osztályfőnök szerepe az osztályban tanító pedagógusok tájékoztatásában a tanuló sajátos nevelési igényeiről. Az együttnevelés eredményes megvalósulását szolgálja az Irányelv 1.5. pontjában leírtak érvényesítése.

2.2.4. A NAT alkalmazása

A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges. A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők. Ha a tanulót mozgás- és pszichés állapota akadályozza, akkor az Irányelvben megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése.

2.2.4.1. Kiemelt fejlesztési feladatok

A kiemelt fejlesztési feladatok teljesítését a tanulók életkori sajátosságai és a mozgáskárosodásból adódó egyéni eltérések egymással kölcsönhatásban befolyásolhatják.

Énkép, önismeret

A személyiség építésének és a lelki egyensúly fenntartásának egyik eszköze a lehetőségek szerinti önállóságra nevelés. A tanulóknál akkor alakul ki reális, pozitív énkép, ha önmagához képest fejlődik, ér el sikereket.

Információs és kommunikációs kultúra

A mozgáskorlátozott tanulóknak gondot okozhat a kommunikáció, a szóbeli információk feldolgozása, érzékelése, megértése és alkalmazása. Hátrányaikat az információszerzésben és adásban pótolhatja az elektronikus eszközök, a média használata. Az információs társadalom fejlődése azt is lehetővé teszi, hogy a mozgáskorlátozott tanuló nem az alkalmatlanságot, a képességek hiányát érzi, mert olyan eszközöket használhat, amelyek alkalmazásával az életminősége javulhat.

Lehetőséget kell teremteni arra, hogy a tanulók ne csak az *Informatika* műveltségi területen belül használják a számítógépet, hanem – ha szükséges – a tanítási órákon is. A számítógép írástechnikai segédeszközként tanulási és munkaeszköz a kézírásra a mozgásállapota miatt képtelen és a beszéd útján nehézségekkel kommunikáló tanuló számára.

Tanulás

A mozgáskorlátozott tanulóknál fokozott figyelmet kell fordítani a tanulás összetevőinek tanítására, az egyénre szabott tanulás módszereinek megválasztására. Az előzetes tapasztalatszerzésre a mozgáskorlátozottság miatt nem mindig kerül sor, ezért a tanuló előzetes tudása is hiányos lehet. Esetenként a mozgásos tapasztalatszerzés is akadályozott. A tapasztalati alapozás lehetőségeinek megteremtésével, a kíváncsiság, érdeklődés és megoldási késztetés felkeltésével és megtartásával stabil motiváció érhető el.

Testi és lelki egészség

A fejlesztések során törekedni kell arra, hogy a tanulók minél inkább megismerjék mozgáskorlátozottságuk okát és annak következményeit, elsajátítsák és alkalmazzák az azzal kapcsolatos higiéniai szabályokat. A kellő mértékű önállóság akkor valósítható meg, ha ismerik a számukra nem javasolt mozgásokat, azoknak az eszközöknek a használatát, amelyek a hely- és helyzetváltoztatást lehetővé teszik számukra. A tanulóknál ki kell alakítani, hogyan viszonyuljanak mozgásállapotukhoz, ismerjék meg saját értékeiket.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az iskolai fejlesztések során kiemelt feladat a lehető legnagyobb önállóság elérése. Ezért lényeges azoknak az eljárásoknak, módszereknek, tevékenységeknek a megkeresése, kidolgozása és működtetése, illetve azoknak az eszközöknek

a megtalálása, amelyek a mozgáskorlátozott tanuló életének minden színterén az önálló életvitel kialakítását segítik, gyakoroltatják. Kiemelt jelentőséggel bír a mozgáskorlátozottak számára elérhető pályák, munkahelyek megismertetése, az ezek iránt való érdeklődés felkeltése. A lelki egyensúly fenntartásának elengedhetetlen eszköze a bizonytalanság kezelésének képessége, amelynek kialakítása a nevelő-oktató munka fontos feladata.

2.2.5. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye. Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

Magyar nyelv és irodalom

Az olvasás- és írástanítás – a helyesírásra és a tartalomra koncentrálni – az egyénnek megfelelő tempó és segédeszköz kiválasztásával történjen. Egyes tanulóknál a gépi írás elsajátítása teremt lehetőséget az írásbeli kommunikációra. Mivel a beszéd formája a sérülés függvénye, ezért annak a tartalmi részére kerüljön a nagyobb hangsúly.

Élő idegen nyelv

A nyelvtanulás a továbbtanulás, a későbbi munkavállalás, az önbizalom növelésének fontos eszköze, ezért minden esetben szükség van a megszerzett nyelvtudás gyakorlati felhasználhatóságának egyénre szabott megfogalmazására.

Az olvasási és írásnehézségekkel küzdő gyermekek esetében az auditív tanulási módszerek nagyobb eredményességet tesznek lehetővé.

Matematika

Kiemelten szerepe van a tanítás során a sokoldalú érzéketli megerősítésnek.

A geometriai anyag gyakorlati részének tanítása a mozgásállapottól függően egyéni elbírálás alapján történjen, a sérültségnek megfelelő, egyénre adaptált eszközök használatával, mert ezek át tudják segíteni a tanulót a technikai nehézségeken.

Ember és társadalom

Szükség van a társadalmi tapasztalatszerzés hiányainak pótlására.

Meg kell ismertetni a tanulókkal a mozgáskorlátozottakra vonatkozó jogszabályokat és érdekvédelmi szerveződéseket.

Ember a természetben. Földünk és környezetünk

Az embertani, egészségügyi ismeretek tartalmazzák a tanuló diagnózisának ismeretét, az ezzel kapcsolatos egészségügyi feladatok és problémák kezelését.

Amennyiben a tanuló mozgásos ismeretszerzése gátolt, segédeszközök igénybevétele, a tanulási környezet megfelelő alakítása teremti meg a tapasztalás lehetőségét.

Művészetek

A mozgáskorlátozott tanuló harmonikus fejlődésének és önkifejezésének egyik fontos eszköze a zene, a mozgás a dramatikusan interakció és az alkotás.

A felmentés bármely formája indokolatlan, minden esetben meg kell keresni azokat az eljárásokat, módszereket, testhelyzeteket, eszközöket, amelyeknek segítségével a tanuló alkotni képes.

Informatika

Az informatika tanítása szükség esetén az egyénre szabott, adaptált eszközök (pl. speciális egér, klaviatúravédő stb.) alkalmazásával történik.

Az információs-kommunikációs technológiák megismertetése, azok tanulóhoz igazított egyéni használatának megtanítása segítségével válik lehetővé az információszerzés, az önálló tanulás, a tanulók életminőségének a javítása.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

Olyan ismeretek, tevékenységformák és eszközök használatának megtanítása szükséges, amelyeket a tanuló hasznosítani tud szabadideje eltöltése, pályaválasztása, önálló felnőtt élete, illetve a társadalomba való beilleszkedés során.

A mozgásállapot alapján kitűzött célok határozzák meg az egyéni képességekhez igazodó feladatokat, az egyéni fejlődéshez szükséges eszközök alkalmazását, az önállóság elérését segítő praktikumok elsajátítását.

Az életminőség javítását az segíti, ha a tanuló megismeri és gyakorolja a gyógyászati segédeszközök használatát, karbantartását és a velük való közlekedést.

Testnevelés és sport

A műveltségi terület elemei és feladatai az alábbiak szerint módosulnak.

Elemek

- a) A gyógytorna passzív és aktív eljárásai.
- b) A fizikoterápia módszerei és eljárásai.
- c) Korrekciós és gyógyászati segédeszközök alkalmazása.
- d) Hidroterápia és egyéb terápiás eljárások.
- e) A testnevelés mozgásanyagának (gimnasztika, torna, atlétika, testnevelési és sportjátékok) sérülésspecifikusan adaptált formái.
- f) Adaptált sportfoglalkozások.
- g) A mindennapos tevékenységek végzésére való mozgásos felkészítés és adaptív eszköz használatának megtanítása.

Feladatok

- a) A károsodott mozgási és tartási funkciók helyreállítása, korrekciója, kompenzációja.
- b) A mozgásszervrendszer optimális működőképességének biztosítása.
- c) Az állapotromlás, másodlagos károsodások megelőzése.
- d) A motoros képességek fejlesztése, fizikai kondíció növelése, egészséges életre nevelés, mozgásigény, mozgás-tudat kialakítása.
- e) A reális mozgásos éntudat kialakítása, önálló életvitelre elő- és felkészítés.
- f) Tehetséggondozás különböző adaptált sportfoglalkozásokon keresztül.

A fejlesztési követelmények jelentős eltérései miatt a helyi tantervekben a testnevelés tantárgyi elnevezés helyett a *mozgásnevelés* elnevezés javasolt.

2.2.6. Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A mozgáskorlátozott tanulók rehabilitációs fejlesztésének sajátos célja, hogy a sérülés következtében hátránnyal induló tanulónak nagyobb esélyt biztosítson az eredményes tanulásra, fejlődésre, a sikeres társadalmi beilleszkedésre.

Ennek érdekében szükséges:

- a központi idegrendszer sérülése által előidézett funkciózavar (beszédzavar, beszédhiba, figyelemzavar, a szenzomotorium zavara, rész képesség-kiesés, pszichés és/vagy motoros tempó lassúsága stb.) megszüntetése vagy csökkentése;
- a pszichomotoros funkciók korrekciója, fejlesztése, mivel a szenzomotoros zavar dyslexiához, apraxiához vezethet és ez tanulási problémákat idézhet elő;
- a tanulók folyamatos logopédiai fejlesztése, különös tekintettel a központi idegrendszeri sérülés következtében dysarthriás gyermekek esetében a speciális szomatopedagógiai és logopédiai terápiára. Mindez szervesen illeszkedik a komplex rehabilitációs célú programba;
- a kórforma és mozgásállapot fajtája és súlyossága függvényében kialakított és a tanrendbe iktatott csoportos és egyéni mozgásnevelés;
- a diagnózis szerinti speciális gépírás (gépi írás) megtanítása, amely akkor indokolt, ha a kóreredet miatt a tanuló nem tudná iskolai munkáját kézírással végezni;
- speciális felkészítés az önkiszolgálásra, az önálló életvezetésre;
- az önkiszolgálást, az iskolai munkát segítő és a fejlesztést szolgáló sérülésspecifikus egyedi eszközök biztosítása;
- a nyelvoktatás megvalósítása úgy, hogy az segítse a gyermek más anyanyelvű emberekkel történő kommunikációját és a média segítségével biztosítsa a számára elérhetetlen élményeket;
- a gyógyászati segédeszközök és az orvosi, egészségügyi háttér biztosítása;
- alapos szakmaismereten és önismereten alapuló pályaorientáció;
- a mozgáskorlátozottak jogi lehetőségeinek és érdekvédelmi ismereteinek (szövetség, egyesületek, klubok, alapítványok stb.) ismerete.

2.2.7. A halmozottan sérült mozgáskorlátozott tanulók fejlesztése

A halmozott fogyatékoság olyan állapotot jelent, amelyben különböző társult formában van jelen az értelmi képességek, a mozgásfunkciók, a verbális kommunikáció, a látás, a hallás, valamint más megismerési funkciók, esetenként a személyiség és viselkedés zavara.

Az épen maradt és sérült funkciók korrekciós jellegű fejlesztésével a gyermeket olyan szintre kell eljuttatni, mely az adottságaikhoz és korlátaikhoz mért legteljesebb habilitációt vagy rehabilitációt teszi lehetővé.

Az egyéni felzárkóztató programok alapján történő fejlesztés során a domináns fogyatékosághoz igazodva, de a társult fogyatékoságból eredő korlátokra figyelve szükséges a képességek fejlesztését megvalósítani. Az egyéni fejlődést

nyomon kísérő pedagógiai diagnosztizálás az alapja a fejlesztés rövid távú céljai feladatai és követelményei meghatározásának.

2.2.7.1. Kiemelt pedagógiai feladatok

- A műveltségi tartalmaknak az adottságokhoz és korlátokhoz rugalmasan alkalmazkodó mennyiségben és minőségben történő elsajátítása.
- Minden sérült funkció korrekciós jellegű fejlesztése.
- Tanulási zavarok esetén sérülésspecifikus módszerek alkalmazása.
- Egyéni fejlesztési terv kidolgozása abban az esetben is, ha a gyermek csoportfoglalkozáson vesz részt.
- Az egyéni fejlesztéssel nem korrigálható esetekben áttérés a szociális tanulásra.
- Felkészítés – a gyermek képességeihez mérten – az önkiszolgálásra és – esetleg – munkavégzésre.
- A személyiség fejlesztése a kiegyensúlyozottság, harmonikusság, a szocializációra való alkalmasság irányában.

3. A látássérült (vak, aliglátó, gyengénlátó) tanulók iskolai fejlesztésének elvei

3.1. A látássérült tanuló

A látássérülés a szem, a látóideg vagy az agykérgi látóközpont sérülése következtében kialakult állapot, mely megváltoztatja a tanuló megismerő tevékenységét, alkalmazkodó képességét, személyiségét.

Gyógypedagógiai szempontból azok a tanulók látássérültek, akiknek látásteljesítménye (vízusa) az ép látáshoz (vízus: 1) viszonyítva két szemmel és korrigáltan (szemüveggel) is 0–0,33 (látásteljesítmény 0–33%) közötti.

Ezen belül:

- a) *vakok* azok a tanulók, akiknek látóképessége teljesen hiányzik (vízus: 0);
- b) *aliglátók* azok a tanulók, akik minimális látással rendelkeznek: fényt érzékelők, ujjolvasók, nagytárgylátók (vízus: fényérzés –0,1);
- c) *gyengénlátók* azok a tanulók, akiknek az életvitelét nagymértékben korlátozza a csökkent látásteljesítmény (vízus: 0,1–0,33).

A vak, valamint a gyakorlatilag vak, aliglátó tanulókat elsősorban a tapintó-halló életmód, a látásukat praktikus használó aliglátókat és a gyengénlátókat a látó-halló (tapintó) életmód jellemzi.

A pedagógiai fejlesztés szempontjából elsődlegesen a látásélesség és a látási funkciók ismerete fontos, de a pedagógusnak tájékozottnak kell lennie

- a látássérülés kórkáráról, a látássérültség kialakulásának időpontjáról;
- a szemészeti állapot – prognózis javuló vagy romló tendenciájáról, a pedagógiai látásvizsgálat eredményéről, a gyermek intelligenciájáról, személyiségvonásairól.

A látássérüléshez gyakran társulhat egyéb fogyatékoság is (pl. mozgás-, hallás- és értelmi fogyatékoság, részképesség-kiesés, autizmus).

A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a tanulók állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

3.2. A látássérült tanulók iskolai fejlesztése

3.2.1. A látássérült tanulók fejlesztésének alapelvei, célja és kiemelt feladatai

A látássérült tanulók nevelését, oktatását ellátó közoktatási intézmények az iskoláztatás során két fő feladat megoldását vállalják: az általános, korszerű alpműveltség nyújtását, valamint azon túl a speciálisan jelentkező, a látás hiányából, a gyengénlátásból és az esetleg csatlakozó fogyatékoságból adódó hátrányok leküzdését. A fejlesztési feladatok megtervezésekor, a módszerek kiválasztásánál figyelembe kell venni, hogy a látás hiánya vagy csökkent volta miatt a látássérült gyermek ismeretszerzését a külvilág iránti látó beállítódás helyett más – a haptikus (bőr- és mozgásérzékelés együttese) és a hallási – beállítódás is jellemzi. Fontos az ép érzékszervek – hallás, tapintás, szaglás, ízérzékelés – fejlesztése, valamint a meglévő látás használatának tanítása.

A látás hiánya, az aliglátás és a gyengénlátás nemcsak a tanulás terén okoz eltéréseket, hanem nehezítette a mindennapi élet tevékenységei (a tájékozódás, a közlekedés, az önkiszolgálás) is. Mindez pszichésen megterhelő, emiatt gyakran személyiség- és szocializációs zavar is kialakulhat (önállótlanág, lassú reakciókészség, passzivitás, önbizalomhiány, elkülönülésre való hajlam vagy túlzott önérvényesítő magatartás, indulatosság, téves eszmék).

A pedagógus fokozott odafigyeléssel, egyéni bánásmóddal és a közösség segítségével tudja mindezt korrigálni.

3.2.2. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A látássérült tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai megegyeznek a NAT-ban alkalmazott szakaszolással. Az első évfolyam tananyagának a helyi tantervben két évre történő elosztása a Braille-írás-olvasás előkészítése, a

matematikai fogalmak kialakítása, eszköz- és jelrendszerének elsajátítása, a környezet vizuális és tapintásos megismerése miatt indokolt.

A képzési szakaszok tervezésekor – az ép tanulókhoz hasonlóan – a látássérült tanulók nevelése során is figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat. Az eltérő életkori jellemzők miatt a személyiségfejlesztésnek speciális feladatai vannak az alábbiak szerint.

Az iskolakezdéstől a pubertásig

- Az önállóság iránti igény fejlesztése elsősorban az önkiszolgálás, a mozgás és tájékozódás terén.
- Az érdeklődés felkeltése a környezet, a látható, hallható, tapintható világ megismerése iránt a speciális segédeszközök használatával.
- A működő érzékszervek fokozott kihasználása.
- Az akarat tulajdonságok erősítése a látássérülés hátrányainak leküzdéséhez.
- Az önbizalom, a pozitív énkép alapozása.
- Felkészítés az ép látásúakkal való kapcsolatépítésre, a közösségbe való beilleszkedésre.
- Az egészségvédő viselkedés szokásainak kialakítása, a higiénés tevékenységek elsajátítása, a szem védelme.

Serdülő- és ifjúkor

- Az önállóság további fejlesztése, illetve – a különböző fokú látásteljesítménnyel rendelkező tanulók esetében különösen – a látás kihasználását maximálisan segítő speciális optikai segédeszközök használata iránti igény kialakítása.
- Az érdeklődés irányítása a látóképesség szempontjából reális pályaválasztási területek felé.
- Az akarat tulajdonságok (céltudatosság, kitartás) kialakítása az önálló tanulás és a későbbi munkavégzés céljából.
- Az önfejlesztés igényének kialakítása különösen az ismeretszerzés terén és az egyéni tehetség kibontakoztatásában.
- Az önbizalom és az önkritika egyensúlyának megteremtése, reális énkép kialakítása.
- Az egészségvédő magatartás szokásainak továbbfejlesztése, az egészséges életmód iránti igény kialakítása.
- Az egyéni igényeknek megfelelő közvetlen környezet tudatos át-, illetve kialakításának ismerete.

3.2.3. A többségi iskolában történő együttnevelés

A többségi iskolában történő együttnevelés minden esetben egyéni döntést, esetenként egyéni felkészítést igényel. Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre:

A látássérült tanuló vegyen részt olyan egyéni fejlesztésekben, amelyre állapotából fakadóan szüksége van. Ennek megvalósításához a szakértői javaslat nyújt támpontot, illetve igénybe vehető a látássérültek iskoláiban létrejött egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények által biztosított szak- és szakmai szolgáltatás.

– A látássérült tanulók optimális fejlődése érdekében a pedagógiai programban megfogalmazódnak a speciális elvárások és tennivalók (eszköz, segédeszköz, segédletek, differenciálás, az értékelés, minősítés, a követelmény egyénre szabott formái stb.). Különösen jelentős az osztályfőnök szerepe, az osztályban tanító pedagógusok tájékoztatásában a tanuló sajátos nevelési igényeiről.

– Az együttnevelés eredményes megvalósulását szolgálja az *Irányelv* 1.5. pontjában leírtak érvényesítése.

3.3. A vak és a gyakorlatilag vak, aliglátó tanulók iskolai fejlesztése

3.3.1. A NAT alkalmazása

A vak és az aliglátó tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges.

3.3.1.1. Kiemelt fejlesztési feladatok

A vak és aliglátó tanulók nevelésében a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő készségek és képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvényei.

Énkép, önismeret (lásd még: Testi és lelki egészség)

A vak és az aliglátó tanulóknak fel kell készülniük arra, hogy – látássérülésük ellenére – felelősek saját biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában. A megfelelő tanulási környezet kialakítása segíti az önálló tevékenységek megvalósítását.

Információs és kommunikációs kultúra

A vak és aliglátó gyermekek ismeretelsajátításában elsődleges szerepe van a verbális kommunikációnak. Törekedni kell arra, hogy a bő szókincs (verbalizmus) mögött tényleges tartalom legyen. Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan érzékelhetők (pl. színek, fények, fényképek, festmények), a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani.

A metakommunikáció (fej- és testtartás, a beszélő felé fordulás, távolságtartás, gesztus, mimika stb.) következetes nevelői ráhatással, különféle helyzetekben történő sok gyakorlattal sajátítható el.

Az információszerzésben kiemelt jelentőségű a virtuális csatornákon keresztüli ismeretszerzés, ezért különösen fontos az elektronikus média használatának megtanítása: a kiválasztás szempontjából elsődleges az információk hallhatósága („beszélő egységek”).

Tanulás

A tanítási-tanulási folyamatban építeni lehet arra, hogy a vak gyermekek figyelme a folyamatos gyakoroltatás eredményeként koncentráltabb, emlékezetük terjedelme jobb, mint látó társaiké. Ugyanakkor a hiányos szemléletes gondolkodásra épülő elvont gondolkodásuk jellegzetesen „vakos”. Az iskolai évek során el kell sajátítaniuk az önálló tanulást segítő speciális eszközök használatát (pl. beszélő számítógép, olvasóeszközök, Braille-kijelző).

Testi és lelki egészség

A vak, aliglátó gyermek ismerje meg látássérülésének kórokat, az ebből eredő következményeket, fizikai terhelhetőségét (pl. nehéz súlyok emelésének tilalma, megerőltető testmozgás korlátai). Tisztában kell lennie azzal, hogy a balesetek elkerülése csak megfelelő tájékozódási és közlekedési ismeretek birtokában lehetséges (pl. a megszokott haladási irány betartása a közvetlen környezetben, a kéz védekező tartása, egyértelmű/állandó/száma jellegzetes stb. támpontok szerinti tájékozódás, a fehér bot használatának elsajátítása nagyobb térségben).

Ügyelnie kell a szem higiéniájának betartására, a fülészeti problémák mielőbbi kezeltetésére, a rendszeres orvosi ellenőrzés szükségességére. Az egészséges életmódra nevelés segítse a vak tanulót a betegségek megelőzésében, egészségének megőrzésében.

A vak, aliglátó gyermek számára is fontos a rendszeres mozgás, testedzés. Ismerje az egészséget károsító tényezőket, a helyes táplálkozás előnyeit. Kerülje – majd felnőtt élete során is – a káros szenvedélyeket (pl. alkohol, kábítószer, dohányzás). A jobb mozgásállapot kialakítását, a járási, testtartási hibák, túlmozgások megszüntetését a (gyógy)pedagógus (és gyógytornász/gyógytestnevelő) állandó és következetes korrigálása teszi lehetővé.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az önálló életvitelhez szükséges ismeretek, szokások folyamatosan alakíthatók ki. Fontos feladat az életvezetéshez szükséges rend szerzetének és megtartásának kialakítása, a tanuló személyzeti állapotából fakadó pályaválasztási, munkavállalási (foglalkozási), életviteli, családalapítási stb. korlátok megismerése.

3.3.2. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadók, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, a tanítási-tanulási folyamat azonban zömében speciális pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított. Ha a tanulót állapota akadályozza, akkor az Irányelvben megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése.

Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

Magyar nyelv és irodalom

A műveltségi területen belül az írás-, olvasásrendszert a vakok számára a Braille-féle pontírásrendszer alkotja. Elsődleges feladat az írásos közlés és az olvasás Braille-féle alrendszerének megismertetése, eszközi használatának kialakítása. Ehhez speciális eljárásokra, módszerekre és eszközökre van szükség (pl. hatrekeszes dobozok, gombás-, szöges-tábla, elfordítható hatponttábla, pontírógép, írótabla).

Élő idegen nyelv

Az idegen nyelv tanulásakor meg kell tanulni annak pontírásos betűhasználatát. Az ismeretsajátításban hangsúlyosabb szerepet kap a hallás útján történő nyelvtanulás.

Matematika

A matematika tanítása során elsődleges

- a számemlékezet fejlesztése, illetve a fejben történő műveletvégzés, a fejszámolás tempójának fokozatos erősítése,
- a négy alpművelet írásban történő végzése helyett az abakusz nevű speciális számolóeszköz használata,
- a logikus gondolkodást fejlesztő és a kombinatorikai feladatok minden témakörön belül nagyobb arányú szerepeltetése.

A geometria-tanítás célja a praktikus ismeretek bővítése. Szerkesztés helyett mértani modellezés történik (eszközei: mértani testek, speciális körzők, vonalzők, speciális rajztábla fóliával stb.).

Módszertani szempontból a folyamatos tevékenykedtetés kap kiemelt szerepet.

Ember és társadalom. Ember a természetben. Földünk és környezetünk

E műveltségi területek esetében cél, hogy a tanulók tájékozódni tudjanak a természeti és társadalmi környezetben, minél több közvetlen tapasztalatot, állandóan bővíthető ismeretet szerezzenek a természeti és társadalmi valóságról.

A műveltségi területekhez kapcsolódó tantárgyak nyújtsanak sokoldalú lehetőséget a megfigyelőképesség, az emlékezet fejlesztéséhez, az információszerzés korlátozottsága következtében hiányos fogalmak tartalmi gazdagításához, a tapasztalati bázis kiszélesítéséhez. Ezért fontos, hogy sok konkrét érzékeltetéssel tényleges fogalmak alakuljanak ki a tanulóknál. A tapintásos ismereteken túl jelentős szerepet kapnak a hangok által közvetített információk, szemléltetések. A földrajz és történelem, valamint a természetismereti tantárgyak oktatásánál speciális szemléltető eszköz a domború térkép, illetve a domború ábra – ám az ezeken történő tájékozódás sok előkészítést, gyakorlást igényel.

A társadalmi ismeretek tekintetében meg kell ismertetni a tanulókkal a látássérültekre vonatkozó jogszabályokat és érdekvédelmi szerveződések.

Művészetek

E műveltségi terület esetében a fejlesztési feladatok módosítására van szükség: a tárgy- és környezetkultúrára koncentráltan, illetve a művészeti alkotásokra vonatkozóan a vizuális érzékelés helyébe a tapintással történő érzékelés lép.

A *dráma és tánc* a tanuló térbeni biztonságának, mozgásuk harmóniájának kialakításában, ön- és társismeretük kialakításában, kommunikációjuk fejlesztésében kiemelt szerepet kap.

A *vizuális kultúra* keretében az alkotás elsősorban a domborúrajz elsajátítását jelenti, ami a síkban speciális módon készített ábrák elemzésével, értelmezésével, létrehozásával a többi szaktárgy (pl. geometria, földrajz, fizika, kémia) tanításához nyújt segítséget, fejleszti a tanulók absztrakciós készségét, kézügyességét. Speciális eszközei: fólia, rajztábla, vonalhúzó, körzők, sablonok stb. Ugyancsak kiemelt jelentőségű a térbeli ábrázolás alkalmazása (modellek, agyagozás stb.).

A *zenei nevelés* keretében a hangjegyek rögzítése a Braille-kotta segítségével történik. A szolmizálás kézjeleit módosított formában lehet alkalmazni.

A *médiaismeret* műveltségi részterületét hang által közvetítő médiarendszerek dominanciája jellemzi.

Informatika

A műveltségi terület anyaga kiegészül a gépirással, a speciális hangkijelzéssel ellátott számítógép megismerésével. Ezen eszközök használatával olyan alapismeretek, jártasságok birtokába juttatjuk a vak, aliglátó gyermekeket, melyek segítik a látókkal való kapcsolat létesítését, a mindennapi életben adódó írásbeli ügyeik intézését. A „beszélő egységgel” vagy Braille-sorral kiegészített számítógépek, Notebook-ok kezelésének elsajátítása hasznos a továbbtanulás, az önálló ismeretszerzés szempontjából.

A könyvtári ismeretek tartalmazza a Braille-, valamint a hangos könyvtárak (kazetták, CD-k, digitális könyvek) használatát.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A műveltségi terület alapját a NAT-ban megfogalmazottak jelentik, fokozottabb hangsúlyt kapnak azonban a személyiségállapothoz igazított életviteli technikák. Jelentős a szerepe a látó személyekkel, közösségekkel való nyelvi és szociális érintkezésnek. A gyakorlati ismeretek tekintetében kiemelt szerepet kap a látássérültek pályaválasztását is megvalósító technikák beépítése a tananyagba.

Testnevelés és sport

A műveltségi területnek kiemelten kell szolgálnia az intenzív mozgás- és tájékozódásfejlesztést. A tartáshibák megelőzésére, korrigálására beépíthető a gyógytestnevelés tananyaga. Fontos, hogy a tanuló ismerkedjen meg a látássérültek sportolási lehetőségeivel (csörgölabda, úszás stb.).

3.3.3. Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A pedagógiai és egészségügyi célú (re)habilitáció céljai és feladatai a kötelező oktatás teljes vertikumában azonos súllyal jelentkeznek, azaz a nevelés-oktatás teljes folyamatába be kell épülniük. Az egyéni igények szerint külön habilitációs, rehabilitációs foglalkozások szervezése is szükségszerű, melyek a döntően individuális jelleg miatt egyéni vagy kiscsoportos foglalkoztatási formában valósíthatók meg.

A (re)habilitáció főbb területei:

- a) az ép érzékszervek működésének intenzív fejlesztése;
- b) a meglévő látás megőrzése, fejlesztése – látásnevelés –, optikai segédeszközök használata;
- c) beszédhiba-javítás;

d) intenzív mozgásfejlesztés

– tapintás, finommozgás, a kézügyesség fejlesztése, a Braille-írás, -olvasás technikájának gyorsítása,
– a testkultúra kialakítása, a testtartási hibák javítása (pl. fejlődő, túlmozgások korrigálása) súlyosabb eseteknél gyógytornász, szomatopedagógus bevonásával,

e) életviteli technikák

– a közlekedést, tájékozódást segítő ismeretek konkrét élethelyzetekben történő elsajátítása, alkalmazása (mozgástréner segítségével a fehér bot technikájának elsajátítása); környezetkialakítás,

– mindennapi tevékenységek (étkezés, varrás stb.),

– a speciális tan- és segédeszközök használatának gyakoroltatása;

f) a személyiségzavarok megelőzése, ha szükséges, pszichológus segítségével (helyes önértékelés, önfogadás, alkalmazkodási képesség fejlesztése, megfelelő társas kapcsolatok kialakítása);

g) a leendő munkahelyen és hivatalos helyeken követendő helyes viselkedéskultúra kialakítása.

3.4. A gyengénlátó és a látásukat praktikusán használó aliglátó tanulók iskolai fejlesztése

3.4.1. A NAT alkalmazása

A gyengénlátó és a látásukat praktikusán használó aliglátó tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges.

A gyengénlátó, aliglátó tanulóknak a tanuláshoz és a mindennapi fejlesztéshez különleges technikák elsajátítása szükséges: elektronikus olvasógép, speciális optikai segédeszközök, látássérültek számítástechnikai segédeszközei, programjai használata, szükség szerint Braille írás-olvasás, tájékozódás hosszú fehér bottal stb., melyeknek ismeretanyaga az egyéni fejlesztési terv része.

A megfelelő eszközrendszer biztosítása mellett (teremvilágítás, egyéni megvilágítás, speciális tanulóasztal, tankönykválasztás, speciális füzet, megfelelő íróeszköz) a követelmények mennyiségi és minőségi teljesítése a gyengénlátók egyéni adottságai szerint várható el. Ennek érdekében több gyakorlási lehetőségre és alkalmanként több időre van szükség.

3.4.1.1. Kiemelt fejlesztési feladatok

A gyengénlátó, aliglátó tanulók nevelés-oktatása során a NAT-ban meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása javarészt lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni, hogy a tanulók egyéni adottságai többnyire eltérnek az ép tanulók adottságaitól. Mindkét csoportba tartozó tanulók számára biztosítani kell a tanuláshoz és a társadalmi beilleszkedéshez szükséges speciális ismeretanyagot (speciális technikák és eszközök használata stb.) és a készségfejlesztést (önálló tanulásban használható eljárások, lényegkiemelés, megtartó emlékezet növelése, szóbeli kifejezőképesség gazdagítása, célszerű munkaszokások kialakítása, vizuális megfigyelőképesség fejlesztése stb.).

Énkép, önismeret (lásd még: Testi és lelki egészség)

A gyengénlátó, aliglátó tanuló személyiségfejlődésének alakulásában alapvető szerepe van a megfelelő tanulási környezet kialakításának. Csakis ez segítheti az önálló tevékenység kialakítását. Fel kell készíteni őket arra, hogy mindannyian felelősek saját biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakulásában.

Információs és kommunikációs kultúra

A gyengénlátó, aliglátó tanulóknál a megfelelő látási kontroll hiányának következtében nehezített a kommunikáció, a metakommunikáció által terjedő információk érzékelése, megértése, feldolgozása és alkalmazása. Hátrányait az ép érzékszervek segítségével, más területek fokozott kiművelésével pótolhatják. Az információszerzésben kiemelt jelentőségű a virtuális csatornákon keresztüli ismeretszerzés, ezért az elektronikus média használatát különös gondossággal kell megtanítani: a kiválasztás szempontjai között elsődleges a láthatóság biztosítása és a hallható információk használata (kiegészítésként pl. a nagyítóprogramok és a „beszélő egységek” használata).

Tanulás

Kiemelt cél, hogy a sérült tanulók megismerjék a látásos megismerésben fennálló nehézségeik kompenzálását segítő eljárásokat, és begyakorolják azok alkalmazását. A tanulók a számukra kedvező külső feltételek, körülmények kialakításában kapjanak aktív szerepet. Kiemelt figyelmet kell fordítani az optikai segédeszközök (szemüveg, távcsőszemüveg, lupe, teleszkópos nagyító, elektronikus olvasógép stb.) használatának megtanítására, hogy a láthatóság legelőnyösebb feltételeit önállóan is megteremthessék maguknak. Lehetővé kell tenni számukra, hogy használják az iskolai könyvtárat, megismerjék azokat a speciális programokat és készülékeket (nagyítóprogramok, kiegészítő egységek), a rendelkezésre álló hangos-könyvtárat (kazetták, digitális könyvek), amelyek az egyéni eligazodásukat, tudásbővítésüket segítik.

Testi és lelki egészség

A gyengénlátó, aliglátó tanuló kapjon átfogó képet arról, hogy miként viszonyuljon szembetegségéhez. Képessé kell tenni a tanulókat a helyes higiénés szabályok elsajátítására, a szem óvására, tisztán tartására, a látáskímélő előírások betartására. Kiemelt jelentősége van a szembetegségek miatt javasolt és ellenjavallt mozgáskorlátozások megismerésének, az optikai segédeszközök és azok rendeltetésszerű, helyes használata megtanításának. Fel kell készíteni őket a gyengénlátásból, aliglátásból fakadó fokozott baleseti lehetőségekre, azok megelőzésére, a finommozgások és a tájékozódás ismereteinek elsajátítására.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az önálló életvitelhez szükséges ismereteket, szokásokat folyamatosan lehet kiépíteni. Fontos feladat az életvezetéshez szükséges rend, szokásrend kialakítása, igényszinten tartása. A tanulónak tisztában kell lennie a pályaválasztási, későbbi munkavállalási, családalapítási stb. lehetőségekkel, korlátokkal. Ehhez szükség van a szemészeti diagnózis és következményeinek ismeretére, a választható pályák tapasztalati úton történő megismerésére, a szűk választási lehetőségek, a valóság, a vágyak és a realitások összehangolására.

3.4.2. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadók, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők. Ha a tanulót állapota akadályozza a tananyag elsajátításában, akkor az Irányelvben megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése.

Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

Magyar nyelv és irodalom

A gyengénlátásból, aliglátásból fakadó sajátos nehézségek miatt az olvasás-írás tananyagának elsajátításához az 1. és a 2. évfolyamon magasabb óraszám biztosítása javasolt. Az ismeretanyag elsajátításához rövidebb terjedelmű olvasmányok (kötelező olvasmányok) választása indokolt lehet, de a hosszabb művek esetében a hangos/digitális könyvek olvasása is megvalósítható. Az olvasási tempót érintő követelmények meghatározásakor szükséges a látásteljesítmény figyelembevétele. Az írás tanításánál törekedni kell az áttekinthető, rendezett, olvasható írásképre, amelyet a tanuló saját adottságainak megfelelő betűméretben és taneszközökkel teljesít.

Élő idegen nyelv

Az élő idegen nyelv tanulása a gyengénlátó és az aliglátó számára a látó társadalomba való beilleszkedést és az esélyegyenlőséget is célozza. Ennek érdekében kiemelten fontos a mindennapokban előforduló nehezített élethelyzetek gyors megoldását lehetővé tevő (információkérés, tájékozódás, segítségkérés, fejlett kommunikációs készség kialakítása az idegen nyelv használatában) tartalmak beépítése a helyi tantervbe.

Matematika

A tanítás során használt eszközök, és a követelmények meghatározásakor kiemelten figyelembe kell venni az alábbiakat:

- szemléltetéshez és a tanulói munkához speciális (adaptált) eszközöket kell használni (speciális vonalzó, körző stb.);
- a mérés, szerkesztés jelentősen függ a látássérülés mértékétől, ezért a pontosság szempontjából szükséges engedelményeket tenni.

Ember és társadalom

A műveltségi terület tartalmának meghatározásakor az alábbiak beépítése szükséges:

- a gyengénlátó, aliglátó tanuló ismerje meg a látássérültekre vonatkozó jogi szabályozást, és tudja, hogyan élhet jogaival;
- ismerje a látássérültek érdekvédelmi szerveződéseit.

Ember a természetben

A teljes látást igénylő jelenségeket az ismeret szintjén kell biztosítani (fizikai, kémiai, biológiai jelenségek, pl. fényt).

A tananyagba szükséges beépíteni a gyengénlátással kapcsolatos fizikai és biológiai ismereteket, valamint lehetőséget kell adni a tanári és a tanulói kísérletekben való aktív részvételre.

A követelmények tekintetében – a balesetek elkerülése érdekében – a tanulói kísérleteknél egyéni elbírálásra van szükség.

Földünk és környezetünk

A tartalom feldolgozása során biztosítani kell a gyengénlátók, aliglátók számára használható térképeket (lényegkiemelő, kontrasztos, esetenként tapintható jelzések stb.).

A követelményeknek ismeretanyag szempontjából teljes körűen, de a gyengénlátók, aliglátók által használt eszközzel kell eleget tenni.

Művészetek

A gyengénlátó, aliglátó tanuló az élet minden területén több nehézséggel küzd, mint az ép társai, ezért a készségek, képességek fejlesztése mellett kiemelten fontos a művészetek személyiségkorrekciós hatása.

Az ének-zene ismeretanyagában a hallásos tanulás kerül előtérbe.

A dráma és tánc a tanuló térbeni biztonságának, mozgásuk harmóniájának kialakításában, ön- és társismeretük kialakításában, kommunikációjuk fejlesztésében kiemelt szerepet kap.

A vizuális kultúrán belül a síkbeli ábrázolás mellett – elsősorban az aliglátók esetében – a hangsúly a térbeli plasztikus megjelenítésre (mintázás, makett, agyagozás stb.) helyeződik. Fokozottan érvényesül a jó minőségű eszközök biztosítása a látássérült gyermek számára megfelelő vizuális élmény megszerzéséhez. A szerkesztési feladatoknál a pontosság terén engedményeket kell tenni.

Informatika

A gépirás (billentyűzet) tanításának szerepe a gyengénlátó, aliglátó tanuló esetében kiemelten fontos annak érdekében, hogy a mindennapi életben adódó írásbeli feladatait (dolgozat, önéletrajz stb.) esztétikus külalakban készíthesse el. A számítástechnika tanítása során az aliglátók számára speciális hangjelzős és tapintásos információt adó készülékek alkalmazása szükséges.

A könyvtárhasználat az iskolai könyvtár használatára korlátozódik azzal a kiegészítéssel, hogy a gyermek tanuljon meg ismeretlen könyvtárban segítséget kérni és ezúton tájékozódni. Lehetőség szerint ismerje a hangos könyvtárat és igénybevétele.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A műveltségi terület alapját a NAT-ban megfogalmazottak jelentik, fokozottabb hangsúlyt kapnak azonban a személyiségállapothoz igazított életviteli technikák.

A műveltségi terület tartalmába mindazon ismeretek beépülnek, melyek a gyengénlátó tanulók mindennapi életvezetéséhez mind teljesebb önálló életviteléhez szükségesek, illetve alakítják későbbi pályaválasztásukat.

Testnevelés és sport

A gyengénlátó, aliglátó tanulók az állapotuknak megfelelő speciális mozgásnevelésben vesznek részt. A helyi tanterv a testnevelés NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatai közül tartalmazza a nem ellenjavalltatokat, valamint a diagnózis ismeretében ajánlott speciális tartalmakat, beépítve a gyógy-testnevelési eljárásokat. A speciális tartalmak kialakításánál figyelemmel kell lenni:

- a mozgás-látás koordinációjának fejlesztésére,
- a helyes testtartást segítő gyakorlatokra és a meglévő mozgásszervi betegségek korrekciós gyakorlataira.

A követelmények meghatározása mindig a gyermek egyéni állapotától függ, a látásteljesítmény, a szembetegség kihatásai és a társuló mozgásszervi betegség figyelemvételével.

Amennyiben lehetőség van rá, meg kell ismertetni a gyengénlátó, aliglátó tanulót a látássérültek sportolási lehetőségeivel és biztosítani kell az abban való részvételt (pl. atlétika, csörgőlabda, úszás).

3.4.3. Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A pedagógiai és egészségügyi célú (re)habilitáció céljai és feladatai a kötelező oktatás teljes vertikumában azonos súllyal jelentkeznek, azaz a nevelés-oktatás teljes folyamatába be kell épülniük. Mindamellet az egyéni igények szerint külön habilitációs, rehabilitációs foglalkozások szervezése is szükséges, melyek a döntően individuális jelleg miatt egyéni vagy kiscsoportos foglalkoztatási formában valósíthatók meg. A gyengénlátó, aliglátó tanulók (re)habilitációs célú fejlesztő foglalkozásai általában a következő területeket érintik:

- látásnevelés (a látási funkciók fejlesztése, optikai segédeszközök használata),
- mozgáskorrekció (finommozgás, nagymozgás),
- az olvasási készség fejlesztése,
- tájékozódásra nevelés (tájékozódás vizuális támpontok alapján, tájékozódás hosszú fehér bottal, közlekedési önállóság),
- tapintó írás-olvasás aliglátó vagy progrediáló szembetegségű tanulók esetében (Braille-írás, -olvasás),
- személyiségkorrekció,
- diszlexia, dysgraphia, diszkalkulia,

- logopédiai ellátás,
- gyógytestnevelés,
- a speciális optikai segédeszközök használata,
- mindennapos tevékenységek (étkezés, varrás stb.).

3.5. *A halmozottan sérült látássérült tanulók oktatása*

A halmozottan sérült, vak, aliglátó, gyengénlátó tanulók nevelését-oktatását és optimális fejlesztését a gyógypedagógiai intézményeken belül működő speciális tagozatok biztosítják. A helyi tanterv kidolgozásánál a társuló fogyatékosokra vonatkozó irányelveket együttesen kell alkalmazni. A halmozottan sérült látássérülteknek egyéni fejlesztési tervet is szükséges készíteni.

Az integrált nevelés-oktatásban résztvevő halmozottan sérült látási fogyatékos tanulók oktatásához a látássérültek intézményeiben létrejött egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények nyújtanak szak- és szakmai segítséget.

4. A hallássérült (siket, nagyothalló) tanulók iskolai fejlesztésének elvei

4.1. *A hallássérült tanuló*

A hallássérült tanulónál – a hallás hiánya vagy csökkenése miatt – a szokásostól eltér a nyelvi kommunikáció fejlettsége (szövegértés, szókincs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.), és ennek következtében a megismerő tevékenység és egyes személyiségjegyek fejlődése. A tanuló nyelvi kommunikációs szintje az esetek jelentős részében nem korrelál életkorával, hallásállapotával – attól pozitív és negatív irányban is eltérhet.

a) A *siket* tanulónál súlyos fokú hallásvesztesség (a beszédartományban mért veszteség 90 dB alatti) áll fenn. Ennek következménye – az állapot fennmaradása esetén – a hangzó beszéd spontán kialakulásának képtelensége, elsajátításának súlyos fokú nehezítettsége, valamint a nyelvi kommunikáció általános akadályozottsága. A hallásvesztesség mértékétől, jellegétől, a környezeti hatásoktól függően módosulhat a megismerő tevékenység, a gondolkodás és a lelki élet egészének fejlődése.

b) A *nagyothalló* tanulónál (a beszédartományban mért hallásszintek átlaga enyhe nagyothallás esetén 30–45 dB, közepes nagyothallás esetén 46–65 dB, súlyos nagyothallásnál 66–90 dB) a hallás csökkenése akadályozottságot jelent a hangzó beszéd elsajátításában és értésében. Ennek mértéke a súlyos kommunikációs zavartól a normál nyelvhasználat megközelítésének szintjéig terjedhet.

c) A *hallásukat műtéti úton helyreállított/letrhozott* (pl. cochlea implantált) *hallássérült* tanulóknál – egyik vagy mindkét oldalon végzett hallásjavító műtét után – fizikai értelemben közel ép hallás mérhető. Fejleszthetőségük, fejlődési ütemük több befolyásoló tényező mellett döntően függ attól, hogy a gyermek milyen életkorban volt a műtét elvégzésekor. A nyelvi fejlődés gyorsabb, magasabb szintű elsajátítását a hallásjavító műtét előtti és utáni pedagógiai habilitációs és rehabilitációs, valamint azzal párhuzamosan az audiológiai gondozás eredményezi. A fejlesztés stratégiájának alapja döntően a beszédhallásra alapozott módszerek alkalmazása. A szövegértés, hangzó beszéd produkciójának fejlődése hasonlóságot mutat az ép hallásúak beszédfejlődésével. A fejlesztés kívánatos színtere az ép hallásúak környezetében van, de a hallássérültek integrációjára pedagógiai diagnózist követően kerülhet sor. Teljesítményüket a fogadó intézmény felkészültségén és a szülők együttműködő készségén kívül döntően befolyásolja intellektusuk, esetleges – a pszichés fejlődés zavara miatti – beszéd- és nyelvtanulási akadályozottságuk.

d) A *halmozottan sérült hallássérült* (siket, nagyothalló) tanuló hallásvesztességéhez mozgáskorlátozottság, látás-, értelmi fogyatékoság, tanulási, beszéd-, nyelvfejlődési akadályozottság vagy a fejlődés más további zavarai társulhatnak. Mindezek miatt a halmozottan sérült hallási fogyatékos hallássérült tanuló nevelhetősége, oktathatósága súlyosan nehezített.

e) A *hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált* tanulók nehezen dolgozzák fel a hallás elvesztésével fellépő állapotváltozást: a nehezített kommunikációt, a környezettel való kapcsolatuk beszűkülését. Ebben az esetben fokozott segítséget igényelnek a kompenzációs csatornák kialakításához.

4.2. *A hallási fogyatékos (siket, nagyothalló) tanulók iskolai fejlesztése*

A hallássérült tanuló egyéni fejlesztési lehetőségeit személyiségjegyei, intellektusa mellett döntően befolyásolja a hallássérülés bekövetkeztének, felismerésének időpontja, kóroka, mértéke, a fejlesztés megkezdésének ideje. A hallássérült gyermekek fejlesztése az általános pedagógiai tevékenységen kívül pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációs eljárások folyamatában valósul meg. A komplex ellátás a korai és óvodai nevelésre építkezve, döntően a szurdopedagógiában használatos módszerek alkalmazásával, megfelelő audiológiai ellátással, a nagy teljesítményű hallókészülékek, hatékony hangátviteli technikák használatával és/vagy a legkorszerűbb műtéti technika alkalmazásával beépített cochleáris implantátumokkal történik. A felsoroltak együttesen határozzák meg a hallássérült tanuló eredményes nevelhetőségét, oktathatóságát.

A rendszeresen végzett mérési, speciális pedagógiai vizsgálati, megfigyelési, tapasztalati eredmények figyelembevétele, valamint az audiológus szakorvossal történő folyamatos kapcsolat elengedhetetlen feltétele az eredményes pedagógiai és egészségügyi rehabilitációs és rehabilitációs tevékenységnek. A szakszerű pedagógiai munka végzéséhez mind ezen ismeretek, valamint elemi technikai tudnivalók (hallókészülék stb. kezelésében tájékozottság) szükségesek a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő-oktató pedagógus számára.

4.2.1. A hallássérült tanulók többségi iskolában történő együttnevelése

A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a gyermek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

A többségi iskolában történő együttnevelés egyéni döntést igényel. Alapja az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye.

Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre:

Az adott iskola pedagógiai programjának, illetve tantervének legyen része az a tananyag és követelmény, értékelési mód, melyet a hallássérült gyermek speciális fejlesztése igényel.

Külön gondot kell fordítani arra, hogy a tanuló minden segítséget megkapjon hallássérüléséből, gyengébb nyelvi kommunikációs kompetenciájából, fogalmi gondolkodásából eredő hátrányának és ezzel összefüggő tanulási nehézségének leküzdéséhez.

Az értékelés része olyan követelmény legyen, mely a tanuló sérülését figyelembe véve, halló társaival azonos szinten vagy módon teljesíthető. Az értékelésnél figyelembe kell venni az egyéni fejlesztési terv követelményeit.

A hallássérült tanuló fejlesztési stratégiájának kialakítását segíti a szakirányú végzettségű, integrált oktatásban tapasztalatokkal rendelkező gyógypedagógus. A közreműködés terjedjen ki a hallássérült gyermeket oktató pedagógusok felkészítésére, a fogadó iskola sajátos teendői ellátásának tervezésére, folyamatos tanácsadásra. Az eredményesség érdekében szükség van a szülők és az iskola együttműködésére.

Az integráltan tanuló hallássérült gyermek számára biztosítani kell mindazokat a speciális eszközöket, egészségügyi és pedagógiai rehabilitációs, rehabilitációs ellátást, melyekre a szakértői és rehabilitációs bizottság javaslatot tesz, illetve a hallássérülés tényéből következik (pl. audiológiai gondozás).

Ennek megszervezéséhez a szakértői javaslat, a hallássérültek iskoláiban létrejött egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények részéről történő folyamatos tanácsadás, – mint pedagógiai szakszolgálat, és szervezett továbbképzés, egyéb pedagógiai-szakmai szolgáltatás – nyújthat segítséget.

4.2.2. A NAT alkalmazása a hallássérült (siket és nagyothalló) gyermekek nevelése-oktatásában

A hallássérült tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges.

Kiemelt fejlesztési feladatok

A hallássérült tanulók nevelésében a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók egyéni fejlődésének függvényei.

Énkép, önismeret

A hallássérült tanulókat fontos segíteni abban, hogy érzékszervi fogyatékosságukkal együtt élve a munka világának aktív részesévé váljanak.

Információs és kommunikációs kultúra

Az ismeretszerzésben fontos szerepe van a vizuális csatornának. Törekedni kell arra, hogy ezen az úton szerzett ismereteknek valóság-hű tartalma legyen, az ismeretanyag a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt is fejlessze.

Hon- és népismeret

A komplex ismeretanyagon nyugvó fejlesztési feladat feltételezi a térben, időben, tartalmakban eltérő összefüggések felismerését. Mindezek súlyos gondot okozhatnak a kommunikációjukban akadályozott hallássérülteknek. A szókincs, fogalmak bővítése, nonverbális úton szerzett ismeretek fontos részét képezik az egyéni szükségletekhez igazított fejlesztésnek.

Szükséges a társadalmi kapcsolatépítés, kapcsolattartás formáinak elsajátítása, gyakorlása.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

Közvetlen élmény nyújtásával lehet hatékonyan ismereteket adni a hazánkon kívüli kultúrincsek megismeréséhez. A tanulók szemléletének, nyitottságának formálásában nagy jelentőséggel bír, ha kommunikációs lehetőségeikkel kapcsolatot tudnak teremteni szélesebb környezetükben élő (sors)társaikkal.

Környezeti nevelés

A legalacsonyabb életkortól megfigyelés, tevékeny részvétel útján lehet hatékonyan eljuttatni a tanulókat a környezet alakításának, óvásának felismeréséhez. Tudatos pedagógiai segítségre, sok vizuálisan érzékelhető élmény adására van szükség az ismeretek elsajátításához.

Tanulás

A hallássérült gyermekek tanulási folyamatát lényegesen nehezíti különböző mértékű kommunikációs akadályozottságuk. A tanulókkal kapcsolatos speciális igényeik, lehetőségeik (emlékezet, annak struktúrája, dysphasias jegyek stb.) feltárására építve valósítható meg az egyéni fejlesztés.

Az információs kommunikációs technológiák megismertetése kiemelt pedagógiai feladat, mert ezáltal gazdagodnak az információszerzés lehetőségei.

Testi és lelki egészség

A hallássérült tanulókat szükséges megismertetni – az életkoruknak, esetleges társuló fogyatékoságuknak megfelelő szinten – azokkal az okokkal, melyek hallássérülésüket, illetve annak következményeit okozták. Fontos feladat a hallásjavító eszközök használatának, és azoknak az egészségügyi ismereteknek az elsajátíttatása, melyekkel megőrizhető, illetve aktivizálható hallásmaradványuk. Életmódjuk, életvitelük alakításában hangsúlyos szerepe van komplex kommunikációs lehetőségeik fejlesztésének (hallásmaradvány kihasználása, szájról olvasás). Szükséges, hogy felismerjék a környezetben előforduló káros szokásokat, kerüljék az ártalmas, utánzó magatartási formákat (dohányzás stb.).

Felkészülés a felnőtt élet szerepeire

Az iskolai fejlesztések során kiemelt feladat a lehető legnagyobb önállóság elérése. Ezért lényeges azoknak az eljárásoknak, módszereknek, tevékenységeknek a megkeresése, és működtetése, amelyek a tanuló életének minden színterén az önálló életvitel kialakítását segítik, gyakoroltatják. Alapvető fontosságú feladat mindazon személyiségegyek feltárása, melyek a tanulók további sorsának döntő befolyásoló tényezői lehetnek (kézügyesség, megfigyelés stb.). Ezek fejlesztése jó esélyt adhat arra, hogy pályaválasztásuk sikeres legyen. Reálisan kell felmérniük, feldolgozniuk a hallássérülésükből következő akadályozó tényezőket.

4.3. A súlyos fokban hallássérült és nyelvi kommunikációjukban nagyfokú elmaradást mutató hallássérült tanulók iskolai fejlesztése**4.3.1. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai**

Az iskolai fejlesztés szakaszai megegyeznek a NAT pedagógiai szakaszolásával.

A súlyos fokban hallássérült és nyelvi kommunikációjukban nagyfokú elmaradást mutató hallássérült gyermek iskolakészültsége általában indokolja, hogy a bevezető és a kezdő szakasz hosszabb időszámban – teljesítésére hat tanév javasolt – szerveződjön.

A *kezdő és a bevezető szakasz* speciális fejlesztési feladatát a nyelvi kommunikáció alapozása jelenti. Ez az intenzív nyelvi kommunikációs fejlesztő szakasz – a speciális nevelési szükségletek miatt – általában három tanévnyi időtartamot vesz igénybe. A megnövelt időtartam funkciója (a korai és óvodai fejlesztésre építve) a nyelvi kommunikáció alapozásának folytatása, az életkornak megfelelő ismeretek tartalmainak nyelvi megfogalmazása, megértése, továbbá a szókincs bővítése, valamint a szükséges grammatikai elemek alkalmazása. Célja az azonos évfolyam halló tanulói teljesítmények megközelítése a következő anyanyelvi területeken:

- az olvasás technikájának kialakítása,
- az írás technikájának kialakítása,
- a tudatos anyanyelvtanulás előkészítése.

A nyelvi kommunikáció biztonságos megalapozásával, folyamatos fejlesztésével a megfelelő kultúrtechnikák (olvasás, írás, nyelvi rendszer) az ismeretszerzés eszközeivé válnak.

Az alapozó szakasz végéig átfogó feladat a *nyelvi rendszer kiépítése*. Megvalósítása elsődlegesen a Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület fejlesztési feladata. Általános cél, hogy ez a szakasz megalapozza egy olyan direkt kommunikációs szint elérését, amely alkalmas valamennyi műveltségi terület ismeretanyagának teljesebb körű elsajátítására (szókincs, nyelvalaki struktúrák stb. vonatkozásában). Alkalmazása, gyakorlása minden területen megvalósítandó fejlesztési feladat, beépíthető a szabadon választott és a rehabilitációs célú tanórák programjaiba.

A nyelvi kommunikáció építésének feladatai az általános iskolai oktatás egész időtartama alatt döntően befolyásolják a műveltségi területek tartalmainak feldolgozását.

A fejlesztő szakasz végére a nyelvi készségek olyan szintjére kell eljuttatni a súlyos fokban hallássérült tanulókat, amely alkalmassá teszi őket az egyre önállóbb ismeretszerzésre, szövegalkotó műveletek végzésére, a korszerű műveltség iskolai tartalmának birtoklására. Ennek érdekében valamennyi műveltségi területen a fejlesztő szakaszban is megjelenik az anyanyelvi készségek intenzív fejlesztése (szóbeli és írásbeli közlés, a beszéd- és szövegértés készségei, az aktív és passzív szókincs gyarapítása, a passzív szókincs aktivizálási folyamatának gyorsítása).

A *jelnyelv* a megértés fontos eszköze a súlyos fokban hallássérült egyének számára az egymás közötti kommunikációban. A hangos beszédet kísérő jelnyelv segítséget nyújt a nyelvi kommunikáció közvetítésében és értelmezésében azokban az esetekben, amikor a nyelvi közlés megértése különböző okok miatt akadályozott (kedvezőtlen fizikai körülmények, mentális problémák stb.).

A nyelvi és jelnyelvi közlések kölcsönös tolmácsolásának oktatását a fejlesztő szakaszban, a nyelvi kommunikáció alapjainak elsajátítását követően, a tanulók és szüleik elhatározásának figyelembevételével, valamint a szükséges személyi, szakmai feltételek biztosításával javasolt megszervezni.

4.3.2. A fejlesztés kiemelt feladatai

- A szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, nyelvi formáinak elsajátítása a személyiség harmonikus fejlesztése érdekében.
- Az ismeretek bővítésével kapcsolatos fogalomrendszerek pontos kiépítése, a tudáselemek értő, értelmező összekapcsolása a kognitív funkciók (a felfogás, a feldolgozás, a lényegkiemelés és összefüggések meglátása alkalmazás) szintjeinek fejlesztésével.
- A vizuális percepció, az önkifejezés, az önmegvalósítás, a valóság képi feldolgozásának, megjelenítésének, értelmezésének folyamatos bekapcsolása a tanulás-tanítás folyamatába a személyiség kibontakoztatása, gazdagítása céljából.
- A magyar nyelvnek megfelelő beszédmód komplex, folyamatos fejlesztése.
- A beszédhallás, az érthető artikuláció intenzív fejlesztése az oktatás valamennyi szakaszában.
- Az információszerzés, az interperszonális kapcsolatok új technikai formáira való felkészítés (számítógép, Internet stb.), az írásos kommunikáció, idegen nyelv ismerete írásos formájának hangsúlyos megalapozása és fejlesztése.
- A tehetségre utaló személyiségjegyek feltárása és gondozása.
- Valamennyi kommunikációs csatornán a szövegértés és mondanivaló kifejezésének fejlesztése.
- A továbbtanulás, a szakmaszerzés ismereteinek, lehetőségének alapozása, kitekintés a munka világára.

4.3.3. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmakat és fejlesztendő képességeket az egyéni sajátosságok figyelembevételével szükséges alkalmazni, és a helyi tantervekben érvényesíteni.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, a tanítási-tanulási folyamat azonban speciális pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított. A fejlesztettség sajátos akadályát döntően a nyelvi fejlettségi állapot jelenti: a hallók azonos korosztálytól egyedileg nagyon változó mértékben elmaradt szókincs, a nyelvi kifejezőeszközök kevésbé automatizált és árnyalt használata, a nyelvhasználat akusztikus, ritmikai összetevőinek érzékeléséből, felhasználásából következő eltérések. A helyi tanterv elkészítésénél a fentiek miatt az alábbi módosítások mérlegelése indokolt:

Magyar nyelv és irodalom

Komplex nyelvi fejlesztésre van szükség, speciális feladatokkal, módszerekkel a nyelvi kommunikáció mind teljesebb értékű elsajátításának céljából.

A műveltségi terület speciális fejlesztési részterületei valamennyi évfolyamon:

a) Hallás-, ritmus-, mozgásnevelés

Közvetlenül a hallássérülést és annak következményeit tantárgyi keretekben, egyénre tervezett fejlesztési programmal lehet csökkenteni, kompenzálni. Speciális tevékenykedtetés célozza a beszédhallás, a hangos beszéd további komponenseinek – mozgási, ritmikai – fejlesztését. A fejlesztési program az egyéni adottságok figyelembevételével készül. Az elért teljesítmények az egyéni adottságok miatt nagy eltérést mutatnak, közös követelményrendszerének meghatározása nem indokolt.

b) Beszédhallás-nevelés

Speciális eljárásokkal valamennyi anyanyelvi tantárgy keretében megjelenik. További alkalmazása minden tantárgy, foglalkozás keretében szükséges.

c) Helyes ejtés

Döntően a hangzásilag érthető beszéd komplex kialakítása, fejlesztése céljából az egyén adottságaihoz igazodóan, individuális keretek között folyó foglalkozás. A fejlesztés az *egyéni anyanyelvi nevelés* keretei között történik hagyományos és modern technikai eszközök, speciális módszerek alkalmazásával.

d) Szájról olvasás

A beszédhallás elégtelensége vagy hiánya miatt a beszédértés vizuális formáját jelenti. Kiemelt feladata a nyelvi kombinációs készség, a vizuális emlékezet fejlesztése.

e) Jelnyelv

Sajátos, alapvetően szocializációs funkciójú, a nyelvi kommunikációt vizuális úton közvetítő forma (augmentációs kommunikáció) oktatása a 7. évfolyamtól valamennyi tanuló számára kívánatos.

Élő idegen nyelv

A tanulók oktatásában az élő idegen nyelv műveltségi terület tanítása az intézmény pedagógiai programja, helyi tanterve alapján szervezett keretekben, a nyelvi fejlettségi szint függvényében történik. Az oktatás folyamatában jelentős hangsúlyt kap az írásos forma.

A nyelvi fejlettségi szint szerint célszerű a csoportokat szervezni.

Matematika

A nyelvi kommunikációs szint, a fogalmi gondolkodás, valamint a matematikai problémák felismeréséhez és megoldásához szükséges absztrakciós képesség szoros összefüggést mutat. Fentiekből következően a matematika eredményes oktatásának feltétele a fogalmi, gondolkodásbeli megalapozottság. Ennek további feltétele, hogy a nyelvi kommunikációs szint megfelelő alapokat biztosítson a gondolkodási műveletek elsajátításához.

Ember és társadalom

A műveltségi terület speciális fejlesztési tartalmát képezi a tér-idő viszonylatok kialakítása, a tájékozódási képesség, a történelemszemlélet, folyamatokból a tendenciák felismertetése. Segítséget nyújt a hallássérült embernek sajátos problémái miatti akadályozott helyzetében a társadalmi környezetben való eligazodáshoz, szocializációjához. Sérülésspecifikus tartalma kiegészül a siketek társadalmi beilleszkedését segítő szociális és jogi ismeretek oktatásával.

Ember a természetben. Földünk és környezetünk

A nyelvi kommunikációjukban és megismerő tevékenységükben akadályozott siket tanulókat gyakorlati tevékenységekkel juttassa olyan alkalmazható ismeretek birtokába, melyek konvertálhatók a természeti környezet, a viszonylatok, összefüggések felismeréséhez.

Művészetek

Az önkifejezés, az információszerzés széles skálája teremthető meg e műveltségi terület tartalmain keresztül. A kreativitás fejlesztése szempontjából megkülönböztetett jelentőséggel bír a vizuális kultúra sokoldalú művelése, a személyiség fejlesztésében a dráma és a tánc adta lehetőségek kihasználása. A tanulók teljesítménye e részterületeken eléri, esetenként meghaladhatja a halló társak produktumait.

Informatika

A hallássérült tanulóknak az információszerzésben és kommunikációban meglévő akadályozottságuk következtében alapvető szükségük van a vizuális információszerzés, feldolgozás és átadás legkorszerűbb technikáinak ismeretére és ezek alkalmazására. Ezeknek az ismereteknek a jelentős részét a számítástechnika fogja át. Megkülönböztetett a jelentősége az írásos kommunikációban.

A lehető legkorábbi életkortól javasolt, hogy megismerkedjenek az információcsere technikai lehetőségeivel. A fentiek indokolják, hogy a hallássérült tanulók elsajátítsák a gépipírást és a számítógép kezelését is.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

Megkülönböztetett jelentősége a hallássérültek oktatásában abban áll, hogy lehetőséget biztosít a manuális készségek magas fokú fejlesztésére, a mozgássorok összerendezettségének fokozására, az önálló életvitel megalapozására. Feladata, hogy direkt módon alapozza meg a munkavégzésre történő felkészülést, a pályaválasztást is.

A közlekedés világában való részvételre történő felkészítés hangsúlyos szerepet kap az oktatásban, mivel a hallássérült gyermek és felnőtt a baleseteknek, veszélyhelyzeteknek fokozottabban van kitéve.

Testnevelés és sport

Speciális szerepe többirányú. A fejlesztésnek figyelembe kell vennie a tanulók adottságait, az átlagosnál gyakrabban előforduló mozgáskoordinációs zavarokat, testi fejlődési rendellenességeket. A tehetséggondozás fontos területe is egyben, ahol a hallássérült tanulók jó adottságaikat fejlesztve a halló társakkal azonos teljesítményekre képesek. Feladata a

fizikai munkavégzésre történő testi és pszichikai felkészítés, a halló gyermekekkel való kapcsolatok kiépítése, versenyhelyzetek teremtése.

4.4. A halmozottan sérült siket tanulók fejlesztése

A siket, ép intellektusú tanulók között jelentős azoknak az aránya, akik súlyos beszéd- és nyelvtanulási zavar tüneteit mutatják – pl. diszfázia – és nem érik el a siket tanulók átlagos fejlettségi szintjét sem a beszéd megértésében és kivitelezésében, sem az írásos kommunikációban. Fejlesztésük döntően egyéni programok alapján történik, speciális beszédoktatásban és mozgásnevelésben részesülnek. Oktatásukban – az illetékes szakértői bizottság javaslata alapján – szükség esetén indokolt a jelnyelv alkalmazása.

A halmozottan sérült siket tanulók másik csoportjában a különböző fokú értelmi fogyatékoság jelent súlyos akadályozottságot a pszichés fejlődés egészében, a kognitív területeken, továbbá a nyelvi és más kommunikációs lehetőségek kialakulásában. Fejlesztésük a súlyosan hallássérült és az értelmi fogyatékos tanulók lehetőségeinek, módszereinek figyelembevételével történik.

A többszörösen halmozottan sérült hallásfogyatékos tanulóknál (kettőnél több fogyatékoság, pszichés fejlődési zavar előfordulása esetén) valamennyi szakterület szakmódszertana figyelembevételével történik a komplex fejlesztés. A helyi tanterv követelményrendszerét az egyéni fejleszthetőség figyelembevételével kell meghatározni. A „tananyag” és követelményrendszer döntően a kommunikáció és életvitel praktikus elemeit tartalmazza.

Oktatásukban szükség esetén a jelnyelv mint módszer és döntő információszerzési, valamint közlő csatorna vagy augmentatív kommunikáció alkalmazása javasolt.

A hallássérülés együtt járhat más testi és érzékszervi (látás, mozgás) sérüléssel is. Az oktatás a domináns fogyatékoságnak megfelelő intézményben történik. A halmozottan sérült siket tanulók oktatásában valamennyi érintett fogyatékosági terület pedagógiai és rehabilitációs feltételeit biztosítani kell. A helyi tantervben a követelmények, a továbblépés feltételeinek meghatározásánál a testi, érzékszervi fogyatékoság tényét figyelembe kell venni.

A halmozottan és többszörösen halmozottan sérült siket tanulók esetében a fejlesztési ciklusok is módosulhatnak, szükség esetén indokolt az egyéni fejlesztési terv szerinti képzésük. Az egyéni felzárkóztató programok alapján történő fejlesztés során a domináns fogyatékosághoz igazodva, de a társult fogyatékoságból eredő korlátokra figyelve szükséges a képességek fejlesztését megvalósítani. Az egyéni fejlődést nyomon kísérő pedagógiai diagnosztizálás az alapja a fejlesztés rövid távú célja és feladatai kijelölésének, a követelmények megfogalmazásának.

4.5. A súlyosan hallássérült és nyelvi kommunikációjukban nagyfokú elmaradást mutató hallássérült tanulók pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációja

A feladat jellegéből adódóan a pedagógiai és egészségügyi rehabilitáció döntően individuális jellegű, ezért egyéni vagy kiscsoportos keretben valósul meg.

- Az egészségügyi célú rehabilitáció a hallássérült tanulók esetében elsősorban a folyamatos otológiai és audiológiai ellátásra irányul, melyet számukra iskolai keretekben, illetve szervezésben szükséges biztosítani.

- A súlyosan hallássérült tanulóknál az információk szerzésében nagy szerepet játszik a vizuális csatorna, ezért a látás védelme, a szemészeti ellátás és a fülészeti gondozás kiemelt fontosságú.

- Különösen a hallásukat a hangos beszéd kialakulása után elvesztett tanulók esetében – az eredményes iskolai oktatás szempontjából – kiemelten fontos a mentálhigiénés gondozás, a pszichológiai ellátás.

- A hallás hiánya és annak súlyos következményei döntő befolyással bírnak nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet, a személyiség fejlődésének egészére is. Ezért alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű hallásnevelés (a meglévő hallásmaradvány aktivizálására alapozva), a modern technikai lehetőségek felhasználásával.

- A siket tanuló nyelvi kommunikációjának egyik összetevője a szájról olvasás, amely a Magyar nyelv és irodalom műveltségi területen mint hangsúlyos, egyéni differenciált rehabilitációs feladat is megjelenik.

- A nyelvi kommunikáció kiépítésének sajátos eszközeként használható az ujj-ábécé, mint a betűk ujj-jelekkel történő vizuális megjelenítése, valamint a nehezített artikulációt segítő jelrendszer. Döntően – az óvodai fejlesztésre alapozva – az alsóbb évfolyamokon jelenik meg, mint a nyelvi kommunikáció kiépítését támogató sajátos eszköz. A további évfolyamokon is segíti az akadályozott artikulációt a vizuális megjelenítéssel. Különösen nehezített körülmények között az információ értéséhez és közléséhez nyújt segítséget.

- Főként a rehabilitációs célú foglalkozások között jelenik meg a gépírás tanítása az írásos kommunikáció és az informatikai eszközök használatának elősegítése érdekében.

- A helyes ejtés kialakítása és gondozása a legkorábbi életkortól az iskoláztatás teljes ideje alatt szurdopedagógiai módszerekkel történik.

- Az egyéni anyanyelvi nevelés a habilitációs, illetve a rehabilitációs célú órakeretben kerül megvalósításra, kiemelten az iskolai fejlesztés első szakaszában. Tartalma: a siket tanulók komplex anyanyelvi képességeinek, készségeinek

egyéni, differenciált fejlesztése az eltérő kommunikációs adottságok figyelembevételével, különös tekintettel a helyes ejtésre. Szoros egységben áll a Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület követelményeivel.

– A beszéd-, nyelvtanulási (diszfáziás) és egyéb tanulási zavar tüneteit mutató tanulók komplex korrekciója az iskoláztatás végéig szükséges.

– A hallás-ritmusmozgás nevelés összehangolt fejlesztő tartalma közvetlenül szolgálja a hallássérülés és következményeinek korrekcióját. A rehabilitációs órakeretben történő megjelenítésén kívül része valamennyi nyelvi fejlesztést is megvalósító tantárgynak.

– A speciális intézmények integrációs nevelést segítő, gondozó tevékenységének keretében egyrészt az iskolai életre való felkészítés, másrészt a hallókkal folyó kommunikáció, továbbá az egyéni integrációt, a középiskolában integrált keretek közötti továbbtanulásra történő felkészítést támogató gyógypedagógiai közreműködés feladatai jelennek meg.

4.6. A nagyothalló tanulók iskolai fejlesztése

4.6.1. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

Az iskolai fejlesztés szakaszai megegyeznek a NAT pedagógiai szakaszolásával.

A nagyothalló gyermek iskolakészültsége általában indokolja, hogy a bevezető szakasz hosszabb időszámban – teljesítésére két tanév javasolt – szerveződjön, de az iskola pedagógiai programja és a helyi tanterv alapján a későbbiekben is sor kerülhet egy évfolyam tananyagának egy tanévnél hosszabb időtartamban történő feldolgozására.

Az iskoláztatás bevezető és kezdő szakaszában – a korai gondozás és a speciális óvodai nevelés eredményeire támaszkodva – a nyelvi kommunikációs készségek kialakítása, fejlesztése dominál. Ez a szakasz a szókincs fejlesztését, a köznap nyelv elemeinek elsajátítását, a beszédérthetőség fejlesztését, a nyelvi különbségek kezelését, valamint a nyelvi-szociális érintkezési formák kialakítását tartalmazza. A tanulók elsajátítják és megközelítően olyan szinten birtokolják az alapvető kultúrtechnikákat, hogy eszközként használhatják a további tudás megszerzésében.

Legkésőbb az *alapozó szakasz* végére a nagyothalló tanulók nyelvi kommunikációs fejlettsége lényegében elérheti az azonos korú halló tanulók fejlettségének alsó szintjét.

A *fejlesztő szakaszban* fő elemeiben már kialakultnak tekinthető az egyéni beszédállapot. Erre támaszkodva általában megvalósítható:

– a nyelvi rendszer további finomítása, a nyelvi-kommunikációs szint emelése, az olvasás-írás eszköz szintű használata, a nyelvi érintkezés formáinak bővítése: tágabb tájékozódás a köznap nyelvhasználatban, árnyaltabb alkalmazás, a műveltségi területek és témák tartalmának megfelelő fogalmak értő használata, a szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, a kommunikációs szándéknak megfelelő nyelvi formák megválasztása.

Valamennyi pedagógiai szakasz kiemelt feladata a beszédhallás folyamatos fejlesztése.

4.6.2. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, a tanítási-tanulási folyamat azonban zömében speciális pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított. Ha a tanulót állapota akadályozza, akkor az *Irányelvben* megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése.

Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

Magyar nyelv és irodalom

– A műveltségi terület fejlesztési feladatainak megvalósítása során komplex nyelvi fejlesztés is történik, speciális feladatokkal, módszerekkel a nyelvi kommunikáció mind teljesebb értékű elsajátításáért. Minden évfolyamon szükséges az *egyéni anyanyelvi nevelés biztosítása*, melynek célja a nagyothalló gyermekek szükségleteihez igazított nyelvi korrekció, különös tekintettel a beszédérthetőség javítására, a nyelvi megnyilvánulások szintjének minél jobb közelítésére a halló gyermekek kommunikációjához.

Élő idegen nyelv

A tanítási módszerek és a tartalom megválasztásánál a hallásállapotra, a nyelvhasználat nehezítettségére figyelemmel kell lenni.

Művészetek

A műveltségi terület tantárgyain belül az ének-zene fejlesztési feladatait speciális módon kell kialakítani, melynek célja a hallóképesség fejlesztése, a természeti-társadalmi környezet hangjainak megismertetése, az emberi beszéd akusz-

tikus felfogásának a segítése. Szegregált oktatás esetén „Hallás és zenei nevelés” tantárgy beépítése javasolt a helyi tantervbe.

A *Dráma és a tánc* sokoldalú személyiségfejlesztő lehetőségeinek kiaknázása a rehabilitációs célok megvalósításához is hozzájárul.

4.7. A halmozottan sérült nagyothalló tanulók fejlesztése

A halmozottan sérült nagyothalló tanulók nevelési, oktatási lehetőségeit alapvetően befolyásolja a társult fogyatékoság jellege és súlyossága, ezért az iskolai fejlesztés elveit és szakaszait – valamennyi érintett fogyatékosági terület pedagógiai és rehabilitációs feltételeinek biztosításával – a helyi tantervekben kell meghatározni. A helyi tantervben a tartalmaknak, a továbblépés feltételeinek meghatározásánál a testi, érzékszervi fogyatékoság tényét figyelembe kell venni, szükség esetén az iskolai oktatás egyéni fejlesztési terv alapján történhet. Az egyéni felzárkóztató programok alapján történő fejlesztés során a domináns fogyatékosághoz igazodva, de a társult fogyatékoságból eredő korlátokra figyelve szükséges a képességek fejlesztését megvalósítani. Az egyéni fejlődést nyomon követő pedagógiai diagnosztizálásra alapozva fogalmazhatók meg a fejlesztés rövid távú céljai, feladatai, követelményei.

4.8. A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók iskolai fejlesztése

A tanulók e csoportja esetében a sajátos nevelési igény a hallássérülés bekövetkezésének idejétől jelenik meg. Oktatásuk NAT-hoz való viszonyát alapvetően az iskola helyi tanterve, hallássérülésükből következő sajátos egészségügyi és speciális pedagógiai igényük szabályozza.

Pedagógiai, valamint egészségügyi célú rehabilitációjukat – ezen Irányelvnek a hallássérültekre vonatkozó fejezetén túl – az alábbiak figyelembevételével szükséges tervezni:

- a hallókészülék használatára szoktatás,
- a hallásmaradvány kondicionálása,
- a meglévő beszédállapot fenntartása (megőrzése) és fejlesztése,
- a szájról olvasás készségének kiépítése, fejlesztése,
- a módosult életvitel elfogadtatása, a harmonikus személyiség erősítése.

4.9. A nagyothalló tanulók pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációja

A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációs foglalkozások a gyermek állapotához igazodóan egyéni vagy kis-csoportos formában szervezhetők.

– Nagyothalló tanulók esetében az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban a folyamatos otológiai és audiológiai ellátásra irányul, melyet számukra iskolai keretekben szükséges biztosítani. A nagyothalló tanuló fokozottabban támaszkodik a látására, ezért annak védelme a fülészeti ellátással azonos fontosságú.

– Nagyothalló tanulóknál – különösen a hangos beszéd kialakulása után bekövetkezett halláscsökkenés esetén – kiemelten fontos a mentálhigiénés gondozás, a pszichológiai ellátás.

– A nyelvi kommunikáció döntő befolyással bír nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet egészére is. Ezért alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű szurdolópédiai ellátás.

– Speciális intézményi oktatás esetén az integrált iskolai és iskolán kívüli életre történő felkészítés biztosítása is feladat.

– A beszéd-, nyelvtanulási (diszfáziás) és egyéb tanulási zavar tüneteit mutató tanulók korrekciója az iskoláztatás végéig szükséges. A számukra alkalmazott követelmények egyéni képességeik függvényében módosulnak.

– Az „Integrációs gyakorlat” célja a kezdő évfolyamokban a halló gyermekekkel való érintkezés, kapcsolattartás megkezdése, beépítése a hallássérült gyermekek életébe, a későbbiekben a középső évfolyamokon a többségi iskolában nevelkedő gyermekekkel, gyermekcsoportokkal való növekvő gyakoriságú együttlét, együtt-tanulás, együtt-sportolás stb., az utolsó két évfolyamon pedig a pályairányítás, a pályaválasztás, az ezzel kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretek, tevékenység végzése.

5. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztése

5.1. Az enyhén értelmi fogyatékos tanuló

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók akadályozottsága, személyiségfejlődési zavara, az idegrendszer különféle eredetű, öröklött vagy korai életkorban szerzett sérülésével és/vagy funkciózavarával függ össze. Az enyhe fokú értelmi fogyatékoság (mentális sérülés) diagnosztizálása elsősorban orvosi, gyógypedagógiai és pszichológiai feladat.

Pszichodiagnosztikai vizsgálatokkal állapítható meg a kognitív funkciók lassúbb fejlődése, valamint más, nem intellektuális területeken jelentkező eltérések.

5.2. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelési, oktatási szempontú jellemzői

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlődése igen eltérő attól függően, hogy milyen egyéb érzékszervi, motorikus, beszédfejlődési, viselkedési stb. rendellenességeket mutatnak, amelyek vagy oksági összefüggésben állnak az értelmi fogyatékossgal, vagy következményesen egyéb hatásokra alakulnak ki. Tanulási helyzetekben megfigyelhető jellemzőik: a téri tájékozódás, a finommotorika, a figyelemlkoncentráció, a bonyolultabb gondolkodási folyamatok, a kommunikáció, valamint a szociális alkalmazkodás fejlődésének eltérései. Ezek változó mértékben és mindig egyedi kombinációban jelennek meg, a tanulási képesség különböző mértékű fejlődési zavarát is mutatják és akadályozzák az iskolai tanulás eredményességét.

A nevelésükhöz szükséges feltételek:

- a) a fogyatékossg típusának és súlyosságának megfelelő gyógypedagógiai tanár/terapeuta foglalkoztatása,
- b) speciális tanterv, tankönyv és más segédletek, illetve
- c) a szakértői és rehabilitációs bizottság által meghatározott szakmai szolgáltatások biztosítása.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelési igényeinek megfelelő gyógypedagógiai nevelés és terápia hatására fejlődésük a mentális képességek területén is számottevő lehet.

5.3. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

5.3.1. Alapfokú nevelés

- a) Bevezető szakasz: 1–2. évfolyam.
- b) Kezdő szakasz: 3–4. évfolyam.

Ebben a két szakaszban a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére helyeződik a hangsúly. A tanulók között meglévő eltérések differenciált eljárások, tartalmak és oktatásszervezési megoldások, terápiai alkalmazásait teszik szükségessé. A képességfejlesztésben hangsúlyos szerepük van a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek. A tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulnia a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének.

A bevezető szakaszban javasolt – a közoktatási törvény által biztosított lehetőséggel élve – egy évfolyam tananyagának elsajátítására egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. A hosszabb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátítására, amennyiben megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban egyre önállóbb tanulási tevékenységre készíteti a tanulókat. A gyógypedagógiai nevelésnek az egész személyiség fejlesztésére kell törekednie.

E két szakaszban nagyobb hangsúlyt kap a tanulási, magatartási és viselkedési szokások következetes kialakítása és megerősítése.

Az iskolák helyi tantervükben határozzák meg azokat a pedagógiai diagnosztikán és fejlesztési stratégián alapuló konkrét gyógypedagógiai eljárásokat – szükség esetén terápiákat –, amelyek az iskoláskor kezdő éveiben hatékonyan segítik a készségfejlesztést. Az iskolatípus módosításának esetenkénti szükségessége folyamatos gyógypedagógiai diagnosztizálás nyomán a tanítás-tanulás folyamatában állapítható meg biztonsággal.

- c) Alapozó szakasz: 5–6. évfolyam.
- d) Fejlesztő szakasz: 7–8. évfolyam.

Az alapozó és a fejlesztő szakaszban a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra épül. Hangsúlyosabbá válik az önálló tanulási tevékenység. A tanítás-tanulás folyamatában előtérbe kerül a verbális szint, de a tanulók fejlettségének megfelelően, differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is.

5.3.2. Középfokú oktatás

Megszilárdító szakasz: 9–10. évfolyam.

A cél elsősorban az ismeretek megerősítése, szintetizálása, a tudáselemek rendszerbe illesztése, alkalmazása, a pályaorientáció, az önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása. A tanulók eltérő képességprofilja, iskolai életének különbözősége, egyéni fejleszthetőségi prognózisa esetén is kiemelt cél, hogy a tanulók a speciális szakiskola, – vagy az integrált keretek között történő – nevelés, oktatás során elsajátítsák azokat az ismereteket és készségeket, amelyek az önálló életvitelhez, a munkaerőpiacra történő belépéshez és megmaradáshoz elengedhetetlenül szükségesek.

5.3.3. Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasz

A speciális szakiskola szakképző évfolyamain szakmai vizsgára történő felkészítés, vagy az életkezdéshez való felkészülést, a munkába állást lehetővé tevő egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását nyújtó képzés folyik. Az államilag elismert, az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítésekre való felkészítés esetén a szakképzési évfolyamok száma az OKJ-ben megjelölt képzési idő, illetve – a közoktatásról szóló törvényben biztosított lehetőség alapján – a sajátos nevelési igény típusához igazodó nyújtott képzési idő szerint történik. Az egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását nyújtó képzés esetében a szakképzési évfolyamok száma kettő: a 11. és a 12. évfolyam.

A szakképzési évfolyamokon is kiemelt szerepet kap a tanulók adottságaihoz igazodó készség- és képességfejlesztés, a komplex személyiségfejlesztés. A nevelés, oktatás célja:

- A korábban kialakult tudásbeli és szociális hátrányok felszámolása,
- A tanuláshoz, szakmatanuláshoz szükséges motiváció megteremtése, erősítése,
- A szakmai vizsgára való felkészítés,
- Munkavégzésre való szocializálás, munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, önálló életvezetés megalapozása.

5.4. Az integrált keretek között nevelt enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlesztése

Az integrált keretek között nevelt enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelésében az Irányelvben leírtakat kell alkalmazni, figyelembe véve a befogadó intézmény pedagógiai programját, helyi tantervét. A befogadó intézmény pedagógiai programjában – az Irányelv 1. fejezetében leírtak alkalmazásával – szerepelnie kell a fogyatékos tanuló nevelése-oktatása sajátos elveinek, és figyelembe kell vennie a tanulást, fejlődést nehezítő körülményeket is. Ezen belül fontos meghatározni és biztosítani azokat a segítő eljárásokat, amelyek az eredményes integráció feltételei lehetnek. A fejlesztéshez, rehabilitációs és rehabilitációs célú foglalkozások vezetéséhez, az egyéni fejlesztő programok kimunkálásához, a tantárgyak fejlesztési feladatainak megvalósításához a szakirányú képesítéssel rendelkező gyógypedagógiai tanár együttműködése szükséges. Amennyiben a tanuló állapota megkívánja, úgy más szakembert (pl. terapeuta, logopédus, pszichológus, orvos, konduktor) is be kell vonni a fejlesztő munkába.

5.5. A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció

A gyógypedagógiai nevelés egészét átható rehabilitációs, rehabilitációs nevelés célja az értelmi fogyatékos fiatalok szocializációja, eredményes társadalmi integrációja. A fogyatékoságból eredő hátrányok csökkentését segítő programok az iskola helyi tantervének részeként működnek. Megjelenhetnek tréning formájában, tantárgyi témaként, egy-egy terület önálló fejlesztési programjaként, beépülhetnek a tanítási órán kívüli (vagy diákközhelyi) programokba.

A gyógypedagógus, a terapeuta – esetenként más szakember véleményének figyelembevételével – készíti el a fejlesztő programot, amely a tanuló különleges gondozási igényére épül, és egyedi tulajdonságainak fokozatos kibontakozását szolgálja.

A fejlesztés a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálására, kompenzálására, az eszköztudás fejlesztésére, a felzárkóztatásra, a tanulási technikák elsajátítására, a szociális képességek fejlesztésére, az önálló életvezetésre irányul, és a programokon, tréningeken keresztül valósul meg.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység lényeges eleme a folyamatos vagy szakaszos pedagógiai diagnosztizálás. Szolgálja a korrigáló, kompenzáló tartalmak, eljárások, terápiás eszközök tervezését, megelőzheti a további – másodlagos – tünetek megjelenését. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység során a fejlesztő programok készítésekor és elemzésekor elsődlegesen azt kell figyelembe venni, hogy a gyógypedagógiai nevelés, a terápiás eljárás és eszközrendszer miként tud vagy tudott hozzájárulni a pszichikai, a fiziológiai funkciók zavarának korrigálásához, kompenzálásához, a funkcionális képességek csökkenéséből, a funkciók fejletlenségéből eredő zavarok kezeléséhez, a szociális szféra akadályozottságából származó hátrányok csökkentéséhez.

5.6. A NAT alkalmazása

5.6.1. Ajánlás a NAT műveltségi területek százalékos arányára

Műveltségi területek	1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–10. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	32–42	17–24	15–20	10–15
Élő idegen nyelv	–	*	4–8	6–10
Matematika	17–23	15–20	15–20	10–15
Ember és társadalom	4–8	6–8	6–10	6–10
Ember a természetben	4–8	7–11	15–20	10–15
Földünk és környezetünk	–	4–8	4–8	4–8
Művészetek	10–15	10–15	8–12	8–12
Informatika	2–4	4–8	4–8	5–10
Életvitel és gyakorlati ismeretek	4–8	11–15	11–15	21–28
Testnevelés és sport	10–15	10–15	10–15	10–15

* Választható tantárgyként ajánlott.

5.6.2. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadók, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő készségek és képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye. A műveltségi területek tartalmi segítenek abban, hogy a tanulói képességek mind magasabb szintre fejlődjenek az egyénileg meghatározott lehetőségek határain belül.

5.6.3. Műveltségi területek

5.6.3.1. Magyar nyelv és irodalom

A magyar nyelv a tanulás célja és egyben minden ismeretszerzés eszköze is. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelésében kitüntetett helye van. Célja és feladata a szókincsfejlesztés és -gazdagítás, a növekvő igényű helyes nyelvhasználat erősítése, a nyelvi hátrányok csökkentése. Feladata továbbá az eredményes olvasás-, írástanulás feltételeinek megteremtése, e speciális készségek kialakítása, megerősítése. Kiemelkedő szerepe van a nyelv rendszerére, a helyesírásra vonatkozó alapvető tudás elsajátításában.

Az irodalmi ismeretek célja, hogy műveken keresztül gazdag tapasztalatokhoz juttassa a tanulókat a világról, az emberi természetről, az emberi létről, érzelmekről, a valósághoz való sokrétű viszonyulásról. Az irodalmi ismeretek hozzájárulnak a tanulók személyiségének, gondolkodásának, érzelmi világának, erkölcsi, esztétikai érzékének gazdagításához.

A magyar nyelv és irodalom műveltségi területnek meghatározó szerepe van az önálló tanulás kialakításában, az önműveléshez szükséges képességek fejlesztésében.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Az olvasás elsajátításához szükséges hármasszociáció megerősítése:
 - vizuális észlelés – jelfelismerés,
 - akusztikus észlelés – hangok differenciálása,
 - a beszédmotoros észlelés fejlesztése.
- b) A téri tájékozódás fejlesztése.
- c) Grafomotoros készségek fejlesztése.
- d) Az olvasott szavak és a köztük lévő grammatikai viszonyok felismertetése.
- e) Szavak olvasásának begyakorlása – szóemlékezet, vizuális, akusztikus memória fejlesztés.
- f) Szövegösszefüggések megértetése.
- g) A helyesírási szokások megerősítése.

A Magyar nyelv és irodalom nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

a) Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás és -megértés – kommunikáció Beszédészlelés, beszédérzékelés, szóbeli utasítások megértése, magyarázó, elemző szövegek, ábrák felfogása. Közlő, befogadó szerep különféle köznapi kommunikációs helyzetekben. Passzív és aktív szókincsgazdagítás, szókincsfejlesztés. A nem verbális kommunikáció elemeinek megismerése. A szóhasználat és a testbeszéd összhangjának megteremtése. A fejlettségnek megfelelő olvasmányok, szövegek felfogása, érthető, érzékletes elmondása, dramatizálása.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Kommunikációs képességek fejlesztése különféle élet-helyzetekben. A tanult nyelvi fordulatok alkalmazása tanulási helyzetben és a spontán beszédben is. A kommunikációs helyzetnek megfelelő kulturált nyelvi magatartás, viselkedés fejlesztése, gyakorlása. Önismeret erősítése. Véleménynyilvánítás, mások véleményének meghallgatása. A szövegtartalmat, a beszélő szándékát tükröző kommunikáció eszközeinek alkalmazása irányítással és fokozódó önállósággal. Vizuális, akusztikus észlelés, érzékelés, a figyelem és az emlékezet fejlesztése. Ismert szövegek dramatizálása, improvizáció, helyzetgyakorlatok.
--	--

<i>b) Olvasás, írott szöveg megértése – ismeretek az irodalomról</i> Az olvasás jelrendszerének elsajátítása – a sérülésspecifikumok figyelembevételével. Összeolvasás – szavak, szó szerkezetek, mondatok olvasása. Hangos és néma olvasás. Ismert tartalmú szövegek elemző hangos olvasása. Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása. A fejlettségnek, életkornak megfelelő szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek jelentéseinek feldolgozása, önálló megértése. A szövegek műfaji különbségeinek felismerése, megadott szempont szerinti feldolgozása.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A fonematikus észlelés, az optikus differenciáló-képesség fejlesztése, gyakorlatok hang-analizálásra. A tanulók által megismert aktív és passzív szókincs gazdagítása, gyakorlatai. Szövegértő és -elemző képesség fejlesztése különféle műfajokban. A néma értő olvasást követő – szövegértést bizonyító – feladatok megoldása. Információk gyűjtése a fejlettségnek megfelelő forrásanyagokból irányítottan, majd önállóan. Irodalmi művek feldolgozása irányítottan, szempontsorról, algoritmussal. A verbális emlékezet, az akaratlagos figyelem fejlesztése.
<i>c) Írás, íráskép, íráshasználat, helyesírás</i> Az írás jelrendszerének elsajátítása a tanulók sérülésspecifikumainak figyelembevételével. Mondat- és egyszerű szövegalkotás a különféle tanult műfaji elemek szerint irányítással. Az eszközszintű íráshasználat elsajátítása egyéni adottságok szerint. A tanult helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása egyszerű írásbeli szövegalkotás során. Önkifejezés, egyéni stílus, önellenőrzés, hibajavítás. Megismert tartalmakhoz, szövegekhez vázlatkészítés.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Az írás-előkészítés gyakorlatai, a kéz ügyesítése, az írásmozgás fejlesztése, a szem-kéz koordináció kialakítása. A vizuális, az akusztikus figyelem és differenciálás képességének fejlesztése. Összerendezett íráskép kialakítása az egyéni adottságok mellett. Az írás eszközszintű műveleteinek gyakorlatai: másolás, tollbamondás, emlékezetből írás fokozatai. Az írásmozgás tempójának, rendezettségének, a helyesírás biztonságának kialakítása. Szövegek alkotása – elbeszélő, leíró műfajokban –, tréningek, gyakorlatok, szövegkorrigálások.
<i>d) Ismeretek az anyanyelvről – nyelvi, nyelvtani tudás</i> A tanuló spontán, hétköznapi nyelvhasználatának tudatosítása, a nyelvi elemkészlet gyarapítása. Természetes beszédhelyzetek, életszerű szövegek, mondatok vizsgálata – nyelvi elemek, szabályszerűségek felfedezése, kiemelése, mondatfajták, mondat szerkezetek. Szófajok, nyelvi szabályszerűségek kész nyelvi anyagokon, a szavak csoportosítása adott szempont szerint: szerkezet, jelentés, stílushatás. Alapvető helyesírási szabályok megismertetése, megerősítése, gyakorlása. Helyesírási kézikönyv megismerése, gyakorlatai. Kreatív gyakorlatok a különböző műfajú, hangnemű szövegekben a szavak jelentésére vonatkozóan.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A tanulók nyelvi tapasztalatainak megerősítése, a nyelvi elemkészlet gazdagítása, a spontán használt nyelvi szabályok kiemelése. Szövegvizsgálatok, kommunikációs helyzetek a mondatfajták vizsgálatára. A mondaton belüli szerkezetre irányuló tapasztalatszerzés gyakorlatai egyszerű beszédhelyzetekből kiindulva. A nyelvtani ismeretek elsajátításával kapcsolatos gyakorlatok – analitikus, szintetikus – a köznapi nyelvi tevékenységhez kötötten, nyelvtani szempontú mondat- és szövegalkotás gyakorlatai. Helyesírási helyzet (szavak, mondatok) tudatos elemzése, tanult minta, analógia, szabály megerősítése, helyesírási teljesítmények fejlesztése, helyesírási szokások megerősítése. Az önkorrekciónak képesség fejlesztése, hibakeresés, -javítás, helyesírási problémahelyzetek felismertetése. Helyesírás fejlesztése másolással, tollbamondással, illetve emlékezetből történő írásbeli feladatokkal.

5.6.3.2. Élő idegen nyelv

Az *Élő idegen nyelv* tanításának, tanulásának céljait a tanulók szükségletei határozzák meg.

Az enyhén értelmi fogyatékos/tanulásban akadályozott tanulók szükségletei indokolnák a korai idegen nyelvi oktatást, de a tanulási képességük akadályozottsága miatt aránytalan terhelést jelentene a sérült tanuló számára.

A szülők igényei, a tanulók fejlettsége szerint az iskola hozhat döntést a hetedik évfolyam előtt megkezdett idegen nyelv-tanulás ügyében.

Az idegen nyelv tanításának alapvető célja a kellő motiváció és késztetés a nyelv tanulása iránt, sikerélményekhez jutatni a tanulót a későbbi nyelvtanulás érdekében.

A nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátításra épül. Az idegen nyelv elsajátítása során a tanulók olyan nyelvi tevékenységekben vesznek részt, amelyek értelmi szintjüknek, fejlettségüknek megfelelnek.

A nyelvtanulási stratégiák között fontos szerep jut a játékos tevékenységeknek, az egyszerű élethelyzetek modellezésének, ismert helyzetek, tartalmak idegen nyelven történő értelmezésének.

A szemléltetéshez, a konkrét helyzetekhez, cselekvésekhez kötődő nyelvtanulás eredményesebb, a szavak könnyebben megjegyezhetők és felidézhetők (pl. köszönés, bemutatkozás, kérdezés). Az egyszerű utasítások, a cselekvésre épülő játékos feladatok eredményesen fejleszthetik a hallott szöveg megértését.

Természetes része a tanuló tanórai beszédének a magyar nyelvű kérdés és válasz, amelyet párhuzamosan használnak az idegen nyelvvel együtt. A nyelvtanulás középpontjában a motiváció fenntartása, a hallott szöveg (kérdés, utasítás, cselekvés stb.) megértése, fejlesztése áll.

Az idegen nyelv olvasásának, írásának tanítása csak fejlettség szerint, a tanulóban erősödő igény alapján kívánatos. Az idegen nyelv tanulása nem önmagáért történik, hanem az idegen nyelvi környezetben az elemi kommunikáció és kapcsolattartás érdekében, az egyszerű információk felfogása, megértése céljából.

A sikeres nyelvtanulás érdekében szükség van a hosszabb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra.

Témaajánlatok az idegen nyelv tanításához

1. Én és a családom: bemutatkozás, lakcím, a család bemutatása.
2. Az otthon és környezet: a lakás, a lakószoba, játékok, kedvenc állatok.
3. Az iskola: osztályterem berendezési tárgyai, tanszerek nevei.
4. Étkezés: eszközök, ételek, italok, étkezési szokások (reggeli, ebéd, vacsora).
5. Öltözködés: ruhadarabok – télen, nyáron –, a testrészek megnevezése.
6. Vásárlás: mindennapi bevásárlás, kérés, kérdezés a vásárlás tárgyára.
7. Utazás: közlekedés, utca, a közlekedés eszközei, a jelzőlámpa színei, jelentései; kérdezés, tudakozódás a közlekedésre vonatkozóan.

Fejlesztési feladatok

a) Beszédszándék	Az idegen nyelven történő megszólaltatás gátlásainak oldása. Szükségletek, motívumok felébresztése az idegen nyelv tanulása iránt. Idegen nyelvű információhordozók iránti kíváncsiság felkeltése. Erősíteni az Európában való eligazodás, kommunikálás igényét.
b) Beszéderértés	Az idegen nyelvi témákban feldolgozott, begyakorolt szavak megértése, értelmezése. Egyszerű – a témához kapcsolódó – kérdések felfogása, megválaszolása. Kapcsolatfelvétel a tanult témakörökben. Kérdések, igények egyszerű kifejezése.
c) Beszédkészség	Képesség – a tanult témákban – egyszerű kérdések megfogalmazására és azok megválaszolása.

5.6.3.3. Matematika

A Matematika műveltségi terület lehetőséget ad a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, megismerésére. Képessé teszi a tanulókat a világ valóságghú észlelésére, információk befogadására, megőrzésére és feldolgozására. A gyakorlás folyamán, a kognitív képesség alpműveleteit szem előtt tartva növelhetjük a tanulók intellektuális kapacitását. A matematikai fejlesztés során olyan képességek fejlesztése történik, amely képessé teszi tanulóinkat más tantárgyakban, illetve a mindennapi életben jelentkező problémák megoldására is. Segítve ezzel a személyiségük fejlődését, valamint a társadalomban elfoglalt helyük, szerepük objektív megítélését, növelve ez által cselekvési képességük hatékonyságát.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) A tanulás eszközeinek célszerű használata.
- b) Kíváncsiság ébrentartása, az önbizalom folyamatos megerősítése.
- c) Ismeretek mozgósítása bemutatott analóg helyzetekben, alkalmazás a próbálgatások szintjén.
- d) Cselekvésben jelentkező problémák segítséggel, majd segítség nélkül való felismerése, megbeszélése, megoldása próbálkozással. Az eredmény ellenőrzése.
- e) Tárgyak, személyek, alakzatok, jelenségek, mennyiségek összehasonlítása, becslése.
- f) A matematika tanulásához szükséges fogalmak fokozatos megismerése.

- g) A közös cselekvéshez, munkához szükséges tulajdonságok, képességek felépítése, szokások kialakítása.
- h) A tantárgy iránti tanulási kedv folyamatos szinten tartása. Az önfejlesztés igényének támogatása, értékelése. Az önismeret, az önszabályozás képességének fejlesztése.
- i) Mindennapos probléma megoldásának elképzelése, sejtés megfogalmazása. A képzelt és a tényleges megoldás összevetése.

A Matematika nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

a) <i>Gondolkodási műveletek alapozása</i> – Tapasztalatok gyűjtése, tulajdonságok megnevezése. – Válogatás, összehasonlítás, csoportosítás a megadott szempontok alapján (halmazképzés). – Soralkotás, rendezés, lényeglátás, lényegkiemelés, centrális rendezés (fogalmi gondolkodás). – Összefüggések feltárása, általánosítás (szabályalkotás). – A dolgok besorolása a megfelelő logikai osztályba (rendszerezés). – Tervezés, variálás, kombinálás, megoldáskeresés (alkalmazás, alkotás). – Állítás, tagadás, következtetés, bizonyítás, véleményalkotás (kritikai gondolkodás).	<i>Fejlesztési feladatok</i> A térben és időben, valamint a világ mennyiségi viszonyaiban való tájékozódás saját élményből kiindulva. A tapasztalatok feldolgozása az egyszerűbb gondolkodási műveletek szintjén. A domináns pszichés funkciók folyamatos fejlesztése. Az ismeretek rendszerezése. A megszerzett tudás, az elvont fogalmak, szabályok, összefüggések stb. felhasználása, kezdetben ismert, majd ismeretlen szituációkban. A problémamegoldó képesség megszerzése a próbálkozás útján, majd racionális szinten. Az alkotás örömeinek átélése. Az érzelmi, akarati életük, az együttéléssel kapcsolatos értékek megismerése, elfogadása kezdetben irányítással, később önállóan. Kérdések megfogalmazásának, állítások bizonyításának, a véleményalkotás képességének kialakítása.
b) <i>Számтан, algebra</i> <i>Számfogalom, számköri ismeretek</i> – Számfogalom kialakításának előkészítése. – A számfogalom kialakítása a különböző számkörökben. – A halmazok számosságának megállapítása, számok viszonyítása, sorba rendezése, helye a számegyenesen, rendszerezése a helyiérték-táblázatban. – Számok írása számjegyekkel és betűvel. – Természetes számokon túli számhalmazok, racionális számok (negatív számok, törtek, tizedes törtek...) bővítése, csoportosítása, rendezése.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Érzékszervi benyomások, tapasztalatok gyűjtése. A számok világának leképezése tárgyakkal, rajzokkal, s végül a számok szimbolikus szintjén. Tájékozódás a határozatlan és a diszkrét halmazok körében. A kiválogatás, összehasonlítás, csoportosítás gondolkodási műveleteinek segítségével a matematikai fogalmak, a mennyiségi viszonyok, valamint a mennyiségállandóság fogalmának kialakítása. A halmazok számosságának megállapítása. Számok rendezése, tízes számrendszerben történő rendszerezése, a számkör bővítése. Számok bontása valamennyi számkörben. Természetes számokon túli számhalmazok bővítése.

<i>Műveletek</i> – Halmazok bővítése, szűkítése, egyesítése, különbsége. – Szóbeli majd írásbeli műveletek megoldása az egyre bővülő számkörökben eszközökkel (tárgyak, pénz), rajzban, számjegyekkel. – Összeadás, kivonás, szorzás, osztás, bennfoglalás értelmezése. – Műveleti jelek bevezetése, alkalmazása. – Műveleti tulajdonságok, műveletek közötti kapcsolatok ismerete. – Műveletek a természetes számokon túli számhalmazokkal. – Százalékszámítás. – Gyakorlati mérésekkel kapcsolatos számítások.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Élethelyzetek megjelenítése. Mennyiségi változások megfigyelése, megértése és megfogalmazása. A feladatok gyakorlása a manipuláció szintjén tárgyakkal, majd képekkel. A feladatok megadott logikai szabályok szerinti végzése. A számolási készség fejlesztése változatos és értelmes feladatok segítségével. Az ismeretek alkalmazása, a feladat adta problémák megoldása, tudástartalmak bővítése, az alkotó képzelet fejlesztése a becslés (eredményjóslás) vagy az új műveleti fogalmak bevezetésekor. Műveletek írásban való végzése, a szóbeli számoláson túl a műveleti sémákra (analógiákra) való emlékezés. Becslés, önellenőrzés, elvonatkoztatás műveletvégzés közben.
<i>Szöveges feladatok</i> – Történetek eljátszása, kirakása, rajzolása, megfogalmazása, közös megoldáskeresés. – Egyszerűbb, később összetett szöveges feladatok megjelenítése, lejegyzése, megoldása, ellenőrzése. – A szöveges feladatokban lévő mennyiségi változások megjelenítése rajzban, eredmények becslése. – Nyitott mondatok alkotása a szöveges feladat megoldásához, feladatvégzés önállóan, az eredmény ellenőrzése, összehasonlítása a valósággal, válaszadás. – Több megoldás keresése, illetve több megoldási út keresése, ennek tudatosítása; szöveges feladatok alkotása. – Fordított szövegezésű szöveges feladatok megoldása, szöveges feladatok racionális számokkal.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Történetek megismétlése, visszamondása, elemzése, a mennyiségváltozás felfedezése a történetekben. Szövegértés, lényegkiemelés; adatok csoportosítása, műveletek sorrendjének megállapítása, elvonatkoztatása a nyitott mondatokban. Cselekvési sorrend tervezése; megoldáskeresés: lehetséges megoldások kiválasztása, megoldása készen kapott sémák szerint, algoritmusok segítségével, később alternatív gondolkodás mentén. A feltételezés és a valóság összehasonlításának a képessége az eredmény „jóságának” megítélésében. A segítségkérés és -elfogadás képességének fejlesztése, kialakítása.
<i>c) Geometriai mérések</i> <i>Geometriai alakzatok, tulajdonságaik</i> – Geometria alakzatok létrehozása. – Geometriai alakzatok tulajdonságainak megfigyelése, a tulajdonságok szerinti csoportosítása. – Geometriai alakzatok megnevezése, rendszerezése megadott szempontok alapján. – Síkbeli helyzetek megfigyelése, megfogalmazása, létrehozása. – Térbeli helyzetek megfigyelése, megfogalmazása, létrehozása. – Síkidomok rajzolása szabadkézzel. – Tételek tulajdonságai, tételek kölcsönös helyzete. – Síkidomok transzformációjának megfigyelése négyzethálón, az eredmény megfigyelése. – A geometriai alakzatok elemzése az alkotó elemek szerint. – A terület és a területe fogalmának előkészítése lefedéssel, a felszín fogalmának előkészítése, testek építése a testhálók segítségével.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A saját testen való tájékozódástól, tapasztalatok összegzése. A gyakorlatban megfigyelt tulajdonságok megnevezése, a lényeges jegyek kiemelése. A látottak elemzése, összehasonlítása, a különbségek felfedezése. A tételek szintézise, síkban történő leképezése. A tételek síkban megadott tulajdonságainak transzformálása, a megadott tulajdonságok alapján a sík elképzelése.

<i>Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások</i> – Folytonos, majd diszkrét mennyiségek összehasonlítása, összemérése. – Mérés választott mértékekkel (arasz, lépés, marok, pohár ...) később mértékegységekkel (hosszúság, tömeg, űrtartalom ...). – Tájékozódás térben és időben. – A lemért mennyiségek felbontása kisebb egységekre. – Adatleolvasás, adatrögzítés. – A távolság, a mennyiség és az időtartam változásának érzékelése, következtetések levonása. – A mérés kiterjesztése a síkok meghatározására lefedéssel, rajzzal, majd számolással. – Kisebb mértékek beváltása nagyobb mértékekre, következtetések levonása. – A mérés kiterjesztése a terek mérésére egységkockákból, majd számítással. – A mértékegységek összehasonlítása, összefüggések megállapítása. – Szakmaorientált feladatok végzése.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A mennyiségek összehasonlítása, folytonos, majd diszkrét mennyiségek összemérése. A tájékozódási képesség fejlesztése térben, időben és a mennyiségek között a gyermek ismereteihez igazodva. „Láthatatlan” mennyiségek elképzelése, cselekvéshez, történéshez fűződő megfogalmazással. A mértékegységek analízise és szintézise, a mérés rendszerének megértése, a mértékegységek közötti „átjárás”. Az ismeretek alkalmazása sok eszközzel való megsegítéssel a legegyszerűbb, konkrét feladatokkal, majd az eszközök fokozatos elhagyásával. A feladatok tudatos végzése.
<i>Szerkesztések</i> – Derékszögű vonalzó és körző használata különböző helyzetű szakaszok, négyzet, téglalap, illetve különböző sugarú körök rajzolásához. – Tükrözés eszközökkel, kicsinyítés, nagyítás négyzethálón. – Térelemek rajzolás, másolása, tükrözése négyzethálón. – Térelemek, síkidomok szerkesztése, transzformálása. – Kerület mérése körzővel, majd számítással. – Terület mérése szabványegységekkel, majd számítással. – Testek hálózatainak rajzolása négyzethálós papíron, majd szerkesztéssel. – Testek vetületének rajzolása.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A finommotorika, a térlátás, a szem-kéz koordináció fejlesztését igénylő gyakorlatok, a szerkesztéssel kapcsolatos térelemek helyzetének érzékelése, fogalmi ismeretének alapozása. A szerkesztéshez szükséges eszközök készség szintű használata. Leképezés analógiák segítségével, majd az alkotás, a problémamegoldás szintjén. Fegyelmezett munkavégzés, figyelemkoncentráció, pontos végrehajtás a gyakorlás folyamán. Az ismeretek alkalmazása, algoritmusok pontos betartása, önszabályozás, önismeret.

d) <i>Összefüggések, függvények, sorozatok</i> – Összefüggések felismerése, kifejezése rajzzal, jelekkel, személyek, tárgyak, helyzetek, geometriai kapcsolatok, a halmazok számossága között. – Relációk megfogalmazása, párosítás. – Ciklikus sorok, növekvő-csökkenő számsorok folytatása. – Jelölések használata, elemek egymáshoz rendelése. – Szabályjátékok logikai készlettel, számokkal, alkalmazása számolási műveletekkel. – Állandó különbségű sorok folytatása egy-két, majd változó különbséggel. – Egy- és kétbemenetelű táblázatok kiegészítése a felismert szabály szerint. – Hiányos sorozatok kiegészítése. – Szabályok leolvasása nyíldiagramról. – Relációk a racionális számok körében. – Hányados-sorozatok megadott szabály szerint, majd a szabályok felismerésével, a sorozat folytatása. – Kapcsolatok megfogalmazása szöveggel, nyitott mondattal, táblázattal, grafikonnal. – Adat-kiegészítés, adat-párok, egyenes arányosság ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben. – Függvények jellemzése grafikonok segítségével.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A tulajdonságok kiemelése, a tulajdonságok összehasonlítása, a különbségek felismerése. Megadott szempont szerint összefüggések keresése a látszólag különböző dolgok között. A gondolati cél, szándék megismerése, feltárása, következtetés az ok-okozati összefüggésekre, cselekvéssorok folytatása. Az azonos típusú feladatok végzése, a gondolatmenet ismétlése, az általános törvényszerűségek levonása. Szabályok megfogalmazása, feladatmegoldás egy-, majd többféle módon. Összefüggés feltárása, megoldási alternatívák felismerése. Több elem bevonásával történő összefüggés-keresés, az ismeretek rendszerezése, a függvényszerű gondolkodás kialakítása.
e) <i>Valószínűség, kombinatorika, statisztika</i> – Események megfigyelése, adatok gyűjtése, rendszerezése a közvetlen környezetből. – A biztos, a lehet és a lehetetlen megkülönböztetése, értelmezése. – Statisztikai adatok értelmezése oszlopos diagramról való leolvasással, a koordináta-rendszer értelmezése helymeghatározással. – Események gyakoriságának megfigyelése, összehasonlítása, következtetések levonása a valószínűség megállapítására. – Gyakorlati feladatok, átlagszámítás.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A tapasztalatok gyűjtése alapján kérdések megfogalmazása. Az ítélőképesség fejlesztése. Több valószínűségi eseményt tartalmazó statisztikai adatok gyűjtése, következtetések. A biztos, lehet és a lehetetlen megtapasztalása, szabályjátékok. Hagyományos és új logikai játékok, a kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. A statisztikai adatok gyűjtése, értékelése, a valóság objektíve megismerése.

5.6.3.4. Ember és társadalom. Történelem és társadalmi ismeretek

A műveltségi terület középpontjában az ember világa áll. A múlt kiemelkedő történelmi eseményeinek, történelmi személyiségeinek megismerése hozzájárul a nemzeti és az európai identitástudat kialakulásához, elmélyítéséhez.

A társadalmi ismeretek tartalmi sokoldalúan tárják a tanulók elé a szűkebb és tágabb közösségekben élés lehetőségeit. A tanulókat hozzásegíti ahhoz, hogy tájékozódni tudjanak a körülöttük lévő társadalmi, gazdasági, politikai jelenségek között.

Lehetőséget kapnak a legalapvetőbb társadalmi tevékenységek, a legfontosabb állampolgári ismeretek elsajátítására.

A tartalmak elsajátításakor figyelembe kell venni a tanulók gyógy-pedagógiai-pszichológiai jellemzőit, ezért előnyben kell részesíteni a sajátélményű tevékenységeket. A személyes élmény segíti annak a belátását is, hogy a jelen eseményei nagymértékben a múlt eseményeinek eredményei, és mai életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára is, azaz a történelemnek, a társadalom eseményeinek mi magunk is részesei vagyunk.

A fejlesztés kiemelt területként kezeli a személyiség és az emberi jogok tiszteletére nevelést, a szociális érzékenységet, az értékvedő magatartás kialakítását, a környezetért érzett felelősséget.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- Az időészlelés fejlesztése, az emberöltő, az évtizedek, évszázadok, évezredek megértése.
- Az idő múlása és a korok emberének, társadalmának, környezetének változása, összefüggések felfedeztetése.

- Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelésének, az információgyűjtés technikájának fejlesztése.
- A tér és idő kapcsolatainak bemutatása, ezek felfedeztetése.
- A kommunikációs képességek fejlesztése.
- A képzelet, a kreativitás alakítása, fejlesztése.
- Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséhez, a valóság és a fikció közötti különbség érzékeltetése, szemléletes bemutatása.
- A megtartó emlékezet, az akaratlagos figyelem fejlesztése.
- Az önálló tanulás képességének fejlesztése.

A Történelem és társadalmi ismeretek nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

<i>a) Környezetünk történelmi és társadalmi jellemzői</i> A családi, az iskolai közösség múltja, története, jelene. A lakóhely jellemzői, értékei, a helyi közösségek. Hazánk Európában és a nagyvilágban.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Ismeretszerzés személyes beszélgetésből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből. Régen és ma érzékelése, események beazonosítása saját élményből. A saját szerep, a saját feladat, a saját felelősség felismerése. A különböző közösségekben való létezés formáinak, lehetőségeinek ismerete.
<i>b) A múlt történelme és társadalmi</i> A történelem nagy korszakainak, a jellemző társadalmak életének, a magyar nép történelmi múltjának – fontosabb eseményeinek, kiemelkedő személyiségeinek – megismerése.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Az időben végbemenő, egymást követő változások folyamatának érzékeltetése. Tájékozódás az időszalagon, térképen, összefüggések felismerése, megfogalmazása egyre nagyobb önállósággal. Ismeretszerzés a szabadság, felelősség, emberi helytállás jelentőségéről. Történelmi események okainak és következményeinek elemzése fokozatosan csökkenő segítségnyújtás mellett.
<i>c) Korunk történelme és társadalma</i> A demokratikus intézményrendszer kialakulása. A mai magyar társadalom. Az állam, az önkormányzatok működése. Állampolgári jogok és kötelességek. A gazdaság, a munka világa.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Beszámoló, vázlatkészítés a tömegkommunikációs eszközök felhasználásával. Elemzések tanári segítséggel. Költségvetési, gazdálkodási ismeretek a családi költségvetéstől az államháztartásig. A munkavállalás gyakorlata.

5.6.3.5. Ember a természetben

A műveltségi terület természettudományos nevelést alapoz meg. A nevelés-oktatás során lehetőség nyílik tapasztalatok, korszerű – a gyakorlatban is felhasználható – ismeretek átadására az anyagokról, a természeti környezet kölcsönhatásairól, folyamatairól. A műveltségi terület tudatosítja a tanulóknál, hogy az ember része a természetnek, így felelős a természeti környezetért, az emberiség jövőjéért. Formálja gondolkodásmódjukat, a természethez, a családhoz és önmagukhoz való viszonyukat, felkészíti arra, hogy a megszerzett ismereteket miként alkalmazzák a tanulásban, az önálló életvezetésben.

A tanulók ismeretsajátításában a természeti-környezeti világ elemi megismerésének lehetősége tűzhető ki célul. Ugyanakkor nagyobb hangsúlyt kap a szemléletformálás, a természethez való pozitív viszonyulás megteremtése, az egyén és a társadalom számára fontos konstruktív magatartás- és viselkedésformák elsajátítása.

E területen szerzett műveltség fontos eszköze az egészséges életmóddal, életvitellel, környezettudatos viselkedéssel kapcsolatos szabályok elsajátításának is.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- Figyelem, emlékezet fejlesztése, a kíváncsiság, az érdeklődés felkeltése.
- Kérdésfeltevés, kérdések megfogalmazásának tanítása.
- A kommunikációs képességek és készségek fejlesztése.

- A térérzet alakítása, megerősítése, viszonyszavak pontos használata, az idő múlásának érzékelése, felfogása, a változás – időben, térben – észlelése, értelmezése.
- A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése.
- Szokások, szokásrendszerek kialakítása.
- A tanulási szokások (megfigyelés, vizsgálódás, lejegyzés, feladatmegoldás, értelmezés, irányított ismeretszerzés) kialakítása, megerősítése.

Az Ember a természetben műveltségi terület nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

I. Környezetismeret – bevezető és kezdő szakasz

<i>a) A természet vizsgálata. Tájékozódás az élő és élettelen természetről</i> – Egyszerű megismerési módszerek elsajátítása: megfigyelés, megismerés. – Az érzékszervek bekapcsolásával becslés, mennyiségek mérése, elemi kísérletezés, kérdésfeltevés. – Test és anyag. Anyagfajták különbözőségei – anyagnevek. Anyagok a hétköznapi életben – csoportosításuk megtapasztalható tulajdonság szerint. Anyagfajta és használat közötti összefüggés felismerése. – Halmazállapotok bemutatása: folyékony – szilárd – légnemű. Konkrét halmazállapot-változások megtapasztalása. – Élő és élettelen összehasonlítása. Életjelenségek. – Az élőlények egyszerű csoportba sorolása: állat, növény, gomba. Ismerkedés példákon keresztül növényi fajtákkal és állati fajokkal – konkrét tapasztalatokból kiindulva az ember környezetében előfordulókkal.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozódás a tudományos megismerésről – Érdeklődés, motiváció felkeltése, inspiráció a kérdésfeltevésre. – Egyszerű, játékos megfigyelések, összehasonlítások, csoportosítások, elképzelések, hiedelmek megfogalmazása. – Egyszerű becslések, mérések. – Jellemzők számbavétele, változás felismerése. – Elemi képi és szöveges információk értelmezése irányítással, segítséssel. – Anyagok és halmazállapotok megkülönböztetése a hétköznapi élet példáival. – Az élőlényekkel kapcsolatos fogalmak gazdagítása, csoportokba sorolás, életműködés felfedeztetése konkrét példákon. – Az élőlények érzékelhető jegyeinek megállapítása – összehasonlítások, elvonatkoztatások.
<i>b) Tájékozódási alapismeretek</i> – A térérzet tudatosítása – egyszerű téri és időbeli reakciók felismerése, megnevezése. – Tájékozódás a közvetlen környezetben. – Ismerkedés a természet könnyen megfigyelhető, érzékelhető ciklusaival a mindennapok szintjén: napszakok, évszakok, a hét napjai. – A mozgásban megnyilvánuló állandóság (periódusok, ciklusok, szekvenciák) és a változások felfedezése egyszerű példákkal. – Lakóhely és környéke: megtapasztalható, megfigyelhető felszíni formák. – A valóság és annak ábrázolása bemutatással. – Világtájak, az iránytű. – Egyszerű megfigyelések a Nap járásáról.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozódás az élettelen természetről – Tájékozódás a térben – térérzet megerősítése, irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek becslése, mérése – meghatározása. – Tapasztalatok, ismeretek gyűjtése a természet könnyen megfigyelhető és felfogható ciklusaival kapcsolatban; a mindennapok időviszonyai. – A helyváltoztatás és az eltelt idő kapcsolat a saját történéseire, életterére vonatkoztatva. – Állandóság és változás felfedezése irányítással, egyszerű példákkal. – Elemi tájékozódás a közvetlen környezetben, a szűkebb lakóterben, lakóhelyen. – Elemi ismeretek a földrajzi környezetről konkrét tapasztalatokból merítve.

c) <i>Testünk és egészségünk</i> – Az ember testrészei. Érzékszervek és védelmük. – A mozgás, a táplálkozás, a tisztálkodás, az öltözködés szerepe az ember egészségének megőrzésében. – Önellátási, egészségóvó szokások megerősítése. – Egészséges életkörülmények – a környezetünk állapota. – A születéssel, az egyedfejlődéssel kapcsolatos elemi ismeretek (a gyermeki elképzelések, előzetes tudások felszínre hozása). – Betegségek – gyermekbetegségek -, fertőző betegségek saját élettapasztalat szerint. – Egészségvédelem, orvosi ellátás.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozódás az életről – Az élő és élettelen közötti különbség, az életjelenségekhez kötött élet-értelmezés elemi ismeretei. – Az ember testrészei, érzékszervei – példák, konkrét tapasztalatok gyűjtésével. – Törekvés az ember számára fontos egészségmegőrző szokások elsajátítására: egészséges táplálkozás, tisztálkodás, mozgás. – Néhány könnyen felfogható példa a környezetnek az ember egészségére gyakorolt hatásáról. – Gyermek- és fertőző betegségek, orvosi ellátás a saját tapasztalat alapján – a történetek elemzése, tudatosítása.
--	---

II. Természetismeret – alapozó szakasz

a) <i>Az élő és élettelen természet ismeretei</i> – Az anyag legfontosabb tulajdonságai szerinti csoportosítás. – Az anyagok kölcsönható képessége: a hőhatás, a mechanikai hatás, a gravitáció. – Az égés, a fényjelenségek értelmezése példákkal. – Halmazállapot-változások kísérleti megfigyelése, összekapcsolása az időjárási jelenségekkel. Ismerkedés konkrét, hétköznapi folyamatokban az energiával, az energiahordozók jelentőségével a hétköznapi életben. – Az élő természet – az ember kultúrkörnyezete. Termesztett növények: szántóföld, zöldségeskert, gyümölcsös. Házi és házkörüli állatok. Állatvédelem. – A hazai tájak életközösségei: erdők, mezők-rétek, vizek-vízpartok életközössége. Természetvédelem, nemzeti parkok.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozódás a tudományos megismerésről – Rendszeres megfigyelés, vizsgálódás. – Egyszerű becslés, mérés elvégzése, önállóan és csoportban is. – A tapasztalatok megfogalmazása segítséggel. – Különböző információhordozók használata csoportmunkában – irányítás mellett. Tájékozódás az élő és élettelen természetről – A használati tárgyak anyagainak felismerése, az anyagfogalom biztos használata. – Egyszerű játékok, kísérletek a kölcsönhatásra, a hő, a fény terjedésére, a mágnesességre. – A hétköznapi folyamatokban előforduló energiafajták és energiahordozók bemutatása példák segítségével. – Az élővilág változásának bemutatása. – Az ember kultúrkörnyezetének értelmezése a növénytermesztésben, az állatok nevelésében. – Konkrét példák az életközösségek bemutatása során. – Az életközösségekben működő kapcsolatrendszer érzékeltetése jól megfigyelhető példákon keresztül.
b) <i>Földrajzi – környezeti alapismeretek</i> – Az időjárás elemei: a napsugárzás, a hőmérséklet, a szél, a csapadék fogalma. – Halmazállapot-változások a természetben. A víz körforgása. – Az éghajlat fogalma. – A felszínformák. Folyóvizek, állóvizek. – Térképi alapismeretek. Tájékozódás Magyarország domborzati térképén.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozódás a közvetlen földrajzi környezetben – Egyszerű megfigyeléseken, tapasztalatokon alapuló időjárás-megfigyelés, a változások értelmezése. – Alapvető mérések elvégzése, a folyamatokban megmutató oksági kapcsolat felismerése tanári irányítással. – Az időjárás és a halmazállapot-változás közötti kapcsolat felfedezése segítség mellett. – Tapasztalatok gyűjtése a környezet felszíni formáiról. – Ismeretek a térképi ábrázolásról, egyszerű tájékozdási gyakorlatok a térképén. – Képi információk, rövid, szemléletes leírások felhasználásával a földrajzi, domborzati, térképi elsődleges képzetek kialakítása.

III. Természetismeret. A biológia, fizika, kémia ismeretei – fejlesztő szakasz

<i>a) Biológiai ismeretek</i> <i>Az élőlények csoportjai</i> <i>Távoli tájak természetes életközösségei</i> – Élőlény és környezete. – Életközösségek szerveződése, táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási szintek. – A trópusi esőerdők földrajzi helye, életfeltétele, életközössége. – A szavanna életközössége – példák segítségével. – A tajga kiterjedése, életfeltételei, életközössége példakkal. – A tundra földrajzi helye, éghajlata, életfeltételek. A sarkvidékek jellemző élőlényei. – A tenger, mint élőhely. A nyílt vizek élővilága. <i>A növényi sejt és szövet. A növény anyagcsere folyamata és szaporodása.</i> – A növényi és az állati sejt összehasonlítása. Példák az állati sejtre, szövetek felépítésére. – Az állatok táplálkozása, mozgása, légzése, szaporodása a szárazföldi, a vízi életformában.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Ismeretszerzés, tanulás – Nagyobb önállóság a megfigyelésekben, vizsgálódások, egyszerű kísérletek, mérések végzésében; páros, csoportos feladatok az információszerzésben, az információhordozók kezelésében segítségadás mellett. – Vázlatok, rajzok, feljegyzések készítése. – Szóbeli, írásbeli beszámolás, egyszerű leírás, jellemzés. Tájékozódás az élő természetről – Az élővilágról szerezhető információk jelentősége, kíváncsiság, érdeklődés felkeltése. – Az egymásrautaltság, a kapcsolatrendszer felfedezése az élőlények együttélésében. – Az élővilágban működő egyensúly szerepének bemutatása az életből vett példákon keresztül. – Ismeretek bővítése az életjelenségek körében – növények, állatok tekintetében. – Az életközösségek leírására vonatkozó módszerek el-sajátítása – algoritmusok, analógiák alkalmazása.
<i>Az emberi test működése és egészsége</i> – Az emberi szervezet felépítése: a bőr, a mozgás, a keringés, légzés, kiválasztás, szaporodás, az idegrendszer. – Az érzékszervek. – Az egyes szervek, szervrendszerek fontosabb, gyakoribb betegségének megelőzése, gyógyítása. Gyógymódok. – Az egészség és a környezet összefüggései. A szennyező anyagok, óvatos bánásmód megismerése. – A saját test változásának ismeretei. – Hasznos és káros szenvedélyek, szenvedélybetegségek.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozottság az emberi szervezet működésében – Ismeretszerzés saját szervezete működéséről, felépítéséről – megfigyelések, vizsgálódások, konkrét tapasztalatok segítségével. – A saját és mások tapasztalatainak elemi szintű értelmezése, egyszerű következtetések. – A gyakoribb betegségek megelőzése, a gyógyítás mindenki számára elérhető módjainak ismerete, a környezet és az egészség közötti kapcsolat felismerése, az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok hatásainak megismerése. – Önismeret, önellátás, egészségmegővő készségének fejlesztése.

<i>b) Fizikai ismeretek</i> A mozgás kísérleti vizsgálata A mozgás mérése, mozgásállapot-változások. – Egyszerű kísérletek, tapasztalatok a tehetetlenség megnyilvánulására. – Az erő, a súly értelmezése. Erő a két test közötti kölcsönhatásban – a munka értelmezése. – Egyszerű gépek és használatuk a mindennapok gyakorlatában. – A hőmérséklet mérése. A testek felmelegedése, a hőtágulás jelenségei a mindennapokban. – A halmazállapot-változások hétköznapi példákkal. – Energia, energia-megmaradás észlelése egyszerű példákban. – A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján. Nyomás folyadékokban kísérletekkel, vizsgálódásokkal történő értelmezés. – Közlekedőedények működése egyszerű kísérlettel. Gyakorlati példák a közlekedésből, a saját környezetből a gázok nyomására. – A felhajtóerő, úszás, lebegés, elmerülés megfigyelése.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Természettudományos megismerés – Fokozódó igény és kíváncsiság a kísérletezés, a vizsgálódás, a folyamatok megértése iránt. – Gyakorlottság megteremtése az ábrák értelmezésében, az eszközök működésének megértésében, egyszerű szóbeli, írásbeli leírásában. – Változások felismerése, okok keresése irányítás mellett. – A háztartás, a környezet ismert és használt egyszerű gépeinek működtetése, a fizikai ismeretek alkalmazása a működtetés során. – A fizika és a többi természettudomány közti szoros kapcsolatot felismerése – tanári irányítással.
<i>c) Kémiai ismeretek</i> – A kémia, mint tudomány. – Felfedezők, kutatók, tudósok. – Az anyagok csoportosítása – természetes anyagok, vegyipari termékek. – Szervetlen és szerves anyagok. – Változások jellemzői: fizikai és kémiai változás. – Keverék és vegyület. Oldás, a víz mint oldószer. – Az égés feltételei. Az oxidáció. Gyors és lassú égés. Belső energia. – Nem fémek elemek – a víz, a levegő –, hidrogén, oxigén, klór, nitrogén – megismerésük kísérletek útján. – Nem fémek elemek és vegyületeik – szén, gránit, gémánt. – Fémek elemek: vas – vasgyártás, acél, alumínium, arany, ezüst, réz. Korrozíós jelenségek a mindennapokban – korrozíóvédelem. – További elemek, szervetlen anyagok a természetben: nátrium, kálium, kalcium-karbonát. – Szervetlen tisztítószer: hypo, sósav. Mosószer a háztartásban. – Környezeti kémia: energiagazdálkodás, az emberi szervezet energiahordozói zsírok, szénhidrátok, fehérjék (egyben építőanyagok). – A levegőszennyezés, a víz szennyezése, szennyvíz, hulladékok, csomagolóanyagok.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Természettudományos megismerés – Az ismeretszerzés iránti igény felkeltése, fenntartása. – Gyakorlottság az önálló kísérletezésben az egyszerű ártalmatlan anyagok, folyamatok megfigyelésénél. – Gyakorlatot szerezni a lényegkiemelésben, csoportosításban, összehasonlításban, az elemzésben. – Ismeretek szerzése a környezetben előforduló anyagokról, biztonságos, szakszerű használatukról a hétköznapi életben. – A környezetszennyezés káros következményeinek megértése, szokásrend, viselkedésrend megerősítése. – A tudatosság erősítése az életvezetésben, az egészségük megőrzésében, a háztartásvezetésben.

IV. Természetismeret. A biológia, fizika, kémia ismeretei – megszilárdító szakasz

a) Biológiai ismeretek

Az ember szervezete és egészsége

- A hormonok szerepe az emberi szervezet szabályozásában, a hormonhiány vagy -túlermelés következményei.
- A pajzsmirigy, a hasnyálmirigy, a mellékvese legfontosabb hormonjai.
- Hormonok az ivari működés szabályozásában.
- Az emberi szexualitás. Párkapcsolat: fogamzásgátlás, genetikai tanácsadás, családtervezés, terhesség. Az embrió fejlődése, a szülés, csecsemőápolás. A felnőttek szerepe, felelőssége a gyermek egészséges felnevelésében.
- Az immunitás. Védőoltások.
- Vércsoportok.

Környezet- és munka-egészségtani ismeretek

- Az egészség megőrzése a családban: szűrővizsgálatok, rendszeres fogászati szűrés, háziorvosi ellátás.
- Egészséges életvezetés: mozgás, táplálkozás, pihenés, tisztálkodás.
- Az egészséget veszélyeztető szokások, káros szenvedélyek: a dohányzás, alkoholizmus, kábítószeres. A felelőtlen szexuális kapcsolatok veszélyei, az AIDS.
- Feszültségek, konfliktusok a családban.
- A leggyakoribb betegségek tünetei. Házi betegápolás orvosi ellenőrzés mellett.
- Fertőző betegségek, járványok.
- Idős ember a családban.
- A gyógyszerek tárolása, kezelése, használatuk szabályai.
- Egészségügyi intézmények: háziorvos, szakorvos, szakrendelés, kórházi ellátás.
- Az egészségbiztosítás rendszer, társadalombiztosítási ellátásra való jogosultság.

Fejlesztési feladatok

Tapasztalatok az emberi szervezet működéséről, egészségeről

- Példákon keresztül felismertetni az ember szabályozó szervrendszerének működését; megismertetni a tanulókat nemi szervek egészségét biztosító személyi higiénés tennivalókkal; vélemények, tapasztalatok gyűjtése az abortusz társadalmi megítéléséről.
- Felhívni a figyelmet az anya terhesség alatti életmódja és a születendő gyermek egészségi állapota közötti összefüggésre.
- Megismertetni a korán kezdett nemi élet veszélyeit.
- Szituációs, kommunikációs szerepjátékokon át bemutatni a kockázatos, veszélyes viselkedési módok elkerülését, élethelyzetek megoldását; elsajátíttatni az egészségmegővő szabályait, az egészségügyi intézmények használatát, a gyógyszerfogyasztás és -kezelés szabályait.

<i>b) Fizikai ismeretek</i> <i>Fény- és hangtani ismeretek</i> – A fény tulajdonságai. – A fény visszaverődése síktükörről és gömbtükörről. A fénytörés. – Fénytani lencsék, optikai eszközök. – A színek. – A hang jellemzői. A hang terjedése – hullámmozgás. A hallószerv védelme. – A hangszerek fizikája. <i>Elektromos alapjelenségek. Az anyag részecskéi, szerkezetük</i> – Az elektromos töltés kísérleti megfigyelése. – A testek elektromos állapota. – Az elektromos áram, az áramkör – tanári demonstrációval. – Fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása. – Az elektromos feszültség elemi fogalma. – Az elektromos munka és teljesítmény. – Az elektromos ellenállás. – Az elektromos és mágneses mező kölcsönhatásai. – Az elektromágneses indukció gyakorlati alkalmazása. <i>Elemi atomfizikai ismeretek</i> – Mivel működik az atomerőmű? – Miért pusztít az atombomba – Miért veszélyes a sugárzás? Káros és hasznos sugárzások. – Sugárvédelem.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tapasztalatok a fizikai folyamatokról – Tapasztalatokon alapuló tudásbővítés az anyagokról. – A gondolkodási képesség, a gondolkodási műveletvégzés fejlesztése. – A megfigyelő, kísérletező, problémafelismerő, összehasonlító, cselekvési, döntési és önálló tanulási képesség alakítása. – Az iskolai kísérletekben tapasztaltak összekapcsolása a mindennapok történéseivel. – A fizika társadalmi hasznosságának felismertetése. – A fizikában tanultak széles körű kiterjesztése az ember egészségének és környezetének védelmére, a károsító tényezők, hatások megelőzésére. – A modern fizikatudomány eredményeinek, de veszélyeinek is ismerete.
<i>c) Kémiai ismeretek</i> <i>Anyagszerkezeti ismeretek</i> – Anyagszerkezet és periódusos rendszer értelmezése. – Környezetünk néhány fontos anyaga: a víz, a levegő, szénmonoxid, kéndioxid a levegőben. – Az üveg és az építőanyagok. – Háztartási vegyszerek és használatuk. <i>A szerves kémia</i> – Szerves vegyületek, anyagok és felhasználásuk: szén. – Szénvegyületek, kőolaj, alkohol. – Fontosabb természetes szénvegyületek: szénhidrát, szőlőcukor, répacukor. – Tápanyagaink: olajok, zsírok, fehérjék, vitaminok. <i>A műanyagok</i> – A természetes és a mesterséges műanyagok csoportjai.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tájékozottság az anyagokról és felhasználásukról – Tudatosság a célirányos megfigyelésekben, elemzésben, az adatok lejegyzésében. – A tanuló fejlettségének megfelelően a jelenségek, folyamatok közötti hasonlóság, különbség észrevétele, megfogalmazása szóban és írásban a tanult szakkifejezések használatával. – Példákon keresztül bemutatni, hogy a kísérletekben realizált elméleti ismeretek miként vannak jelen a mindennapokban. – Felismertetni a kémiai ismeretekhez kapcsolódó környezeti problémákat. – A háztartási szerek használatával, tárolásával kapcsolatos elővigyázatossági szabályok megismerése.

5.6.3.6. Földünk és környezetünk

A Földünk és környezetünk műveltségi terület ismereteket nyújt a tanulóknak a lakóhelyükről, a hazájukról. A hazai az európai földrajzi környezetből kiindulva lineárisan táguló térben szerezhetnek elemi ismereteket a távoli földrészekről és a bolygókról. A mindennapokban is jól használható gyakorlati példákon és tapasztalatokon keresztül sajátíthatják el a földrajzi térben történő eligazodás alapvető eszközeit, módszereit.

Az egyszerű, elemi földrajzi ismeretek átadása, az általános és a speciális képességek fejlesztésére, a specifikumokra figyelve történik – a rehabilitációs, rehabilitációs célokat, feladatokat hordozva.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- A gondolkodási funkciók fejlesztése: megfigyelés, elemzés, összehasonlítás, elvonatkoztatás, probléma-felismerés, ok-okozat összefüggés meglátásának képessége.
- A rövid és a hosszú távú figyelem és emlékezet fejlesztése.
- A rész-egész viszony a valóságban, a térképi ábrázolásban. A valóság és térkép összefüggéseinek felismerése.
- Biztos tájékozódás megteremtése a közvetlen térben. Tájékozódás biztonsága a síkban, a jelek, a szimbólumok világában.
- Tájékozódási feladatok, téri viszonyok felismerése, megértése; valamely tárgy, objektum tényleges és viszonylagos helye, helyzete.
- Az idő észlelés fejlesztése. Időrend, periódus a természetben, a folyamatokban.
- Kommunikációs képességek – kérdezni tudás, szakkifejezések használata.
- Tanulási szokások megerősítése: térképek, információhordozók használata, önálló ismeretszerzés egyszerű szövegből, a tankönyv, a feladatlap, munkalap használata.

A Földünk és környezetünk műveltségi terület nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

a) <i>Ismeretek a térképről</i> – A térkép és a valóság. Domborzati, közigazgatási és tematikus térkép. – Tájékozódás a földgömbön, a világtérképen. b) <i>Ismeretek a hazáról és a lakóhelyről</i> – A lakóhely természetföldrajzi adottságai. – Hazánk természeti, társadalmi, gazdasági jellemzői. – A földrajzi környezet hatása a gazdálkodásra, a településre, az életmódra. – Nemzetközi kapcsolataink. – A magyar nép tájtörténeti tagozódása.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Ismeretszerzés, tanulás – a földrajzi környezetben történő eligazodás képességének fejlesztése, információk szerzése, kezelése. – Tájékozódás a földrajzi térben és időben. – Tájékozódás földrajzi-környezeti kérdésekben, folyamatokban. – Tájékozottság a hazai földrajzi-környezeti folyamatokban.
c) <i>A lakóhelytől a bolygónkig</i> – A Föld alakja. – Természetföldrajzi folyamatok. – Elemi ismeretek az éghajlati övezetekről. – Kontinensek, óceánok. – Tipikus tájak, tájegységek és jellegzetességeik. – Speciális térségek. Az egyes földrészek jelentősebb országai. – A Kárpát-medence és Európa. – Európa természet- és társadalomföldrajzi képe. – Az Európai Unió. – A Kárpát-medence földrajza – természeti, gazdasági jellemzői.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Ismeretszerzés, tanulás – a jellemző természeti, társadalmi, környezeti összefüggések felfedezése, felismerése. – A hétköznapi életben felhasználható földrajzi-környezeti tudás elemeinek elsajátítása, folyamatos gyarapítása. – Tájékozottság a földrajzi-környezeti kérdésekben. – Európa és más kontinensek, tipikus tájak, természeti-társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése.
d) <i>A Föld természetföldrajzi képe</i> – A Föld természetföldrajzi képe. – A napfogyatkozás. <i>A világ gazdasági és társadalmi képe</i> – A világnépesség változása, települések különbségei, változások a gazdasági folyamatokban. – A társadalmi-gazdasági összefüggések felfedezése. – Globális környezeti problémák. Népesedési, élelmezési, egészségügyi gondok. Természetkárosítás, tájpusztítás. A fogyasztói társadalom veszélyei.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Tájékozottság a földrajzi térben a környezet anyagaiban – Tájékozottság a regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben – a természetföldrajzi övezetesség társadalmi-gazdasági életben való megnyilvánulásainak felismertetése példákon keresztül. – A világ gazdaság működésének a napi életünkre gyakorolt hatásai – példák segítségével.

5.6.3.7. Művészetek

A műveltségi terület olyan élményszerű ismeretek nyújtását állítja középpontba, melyek hozzájárulnak a képességek fejlesztéséhez, a harmonikus személyiség kialakulásához. Jellemzője az érték közvetítés és értékörzés mellett az aktív befogadásra és alkotásra késztetés. Hozzájárul a szellemi, lelki tulajdonságok gyarapításához, az esztétikai fogékonyság, a fantázia, az érzékenységi fokozásához. Az iskolai nevelés, oktatás rehabilitációs célú feladatainak megvalósításában kiemelt szerepe van a gyakorlati tevékenységeknek, mert általuk az ismeretek élményszerűvé válnak, segítik a mélyebb megismerést, fejlesztik a kreativitást. A tevékenységek, az alkotások széles körű kínálata lehetőséget teremt az egyéni adottságok kibontakoztatására, a differenciális megvalósítására.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- Önismeret, önértékelés, társas kapcsolatok, a pozitív alkalmazkodóképesség, kapcsolatteremtő és együttműködési képesség fejlesztése.
- Képzlet, kifejezőkészség, kreativitás, fejlesztése.
- Harmonikus mozgás kialakítása, fejlesztése.
- A figyelemkoncentráció, a tartós figyelem és az emlékezet fejlesztése.
- Az esztétikai érzékenység készségeinek alapozása, fejlesztése.
- A térlátás fejlesztése, pontos képzetek kialakítása a valós térről, időről, az anyag, forma, funkció, szerkezet, szín, fény és mozgás viszonyairól.
- A kommunikációs képességek fejlesztése szóban, ábrázolásban, befogadásban.
- A finommotorika, a kreativitás, az eszközhasználati készség fejlesztése.
- Az ismeretszerzési, a tanulási képességek fejlesztése.
- Az érzékszervi tapasztalatszerzés fejlesztése, az érzelmi nevelés, érzékszervi kultúra gazdagítása.

A Művészetek műveltségi terület részterületei és fejlesztési feladatai

Ének-zene – Az éneklési öröm felkeltése, a szép, kifejező éneklés technikájának megismerése. Az értelmi, érzelmi kifejezés gazdagságának, az éneklés, a hangszeres játék élményt nyújtó funkciójának bemutatása. – A tanult ritmus, dallam, tempó és formai elemek alkotó módon történő felhasználása, értelmezése, együttes megszólaltatása. – A zeneirodalom értékes alkotásainak megismerése, különféle zenetörténeti stílusok és korszakok jellegzetességeinek megfigyelése. – A melodikus hallás (egyszólamú dallam) a harmonikus hallás (együtthangzó zenei hangok) felismerése és reprodukálása. – A zenei élményből kiindulva a zene alapvető összetevőinek: a ritmus, a dallam alkotóelemeinek jelölése, ezek felismerése és csoportos megszólaltatása, különféle zenei jelrendszerek megismerése.	Fejlesztési feladatok – Az ének, a zene megszerettetése, a zenei kifejezőeszközök megismerése. – A ritmusérzék, a hallási figyelem fejlesztése. – A dalos játékokkal a téri percepció, a nagy és finommozgások, a magabiztosság fejlesztése. – Az észlelés, a kifejezés képességének fejlesztése; a hangzó zene és a kottakép megfeleltetése egymásnak. – A daltanulással, közös énekléssel a kommunikációs, metakommunikációs képességek fejlesztése. – A szociális kapcsolatok erősítése az együttes énekléssel, mozgással, szerepléssel, – Saját képességeinek megismertetése, sikerélményhez juttatás, bátorítás önmaga fejlesztésének vállalására. – A kreativitás és a fantázia fejlesztése a megismert zenei kifejező eszközök felhasználásával. – Térbiztonság, mozgásbiztonság, harmonikus mozgás fejlesztése mozgással, tánccal.
Dráma és tánc – Az énekes körjátékok, táncos kifejezési formák tanulásával a mozgás, az egyensúly- és térérzés, valamint, a ritmusérzék fejlesztése. A párral és a csoporttal történő együttműködése gyakorlása, mozgásos önkifejezés, improvizáció gyakorlása. – Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok. Népi mondókák, gyermekjátékok, népszokások, dramatizált mesék. – Történetek, dramatizált elbeszélések, népszokások feldolgozása a dráma eszköztárával. Fantáziajátékok. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.	Fejlesztési feladatok – A csoportos játékok, mozgások együttes élményével az alkotó- és kapcsolatteremtő képességek kibontakoztatása. – A testi, térbeli mozgás, valamint az idő és ritmusérzék, az énkép fejlesztése. – A fantázia, a koncentráció, az észlelés finomságának fokozása. – Személyiségfejlesztés improvizációs játékokkal, többféle kommunikációs helyzetben, elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével.

<i>Vizuális kultúra</i> – Az érzéki tapasztalás, a környezettel való kapcsolat erősítése, az anyagokkal való érintkezés tudatosítása. – A látás, hallás, a tapintás, a mozgás – a kéz célszerű működtetésének, a manuális készségek életkornak, fejlettségnek megfelelő fejlesztése. – A vizuális közlések felfogása, értelmezése. – A vizuális nyelv alapelemeinek – pont, vonal, folt, forma, szín, tónus tudatos alkalmazása a közlésben, az alkotásban. – Téri helyzetek, időbeli folyamatok értelmezése, megfogalmazása, megjelenítése az oktatásban. – Művészeti alkotások elemzése, a megértés, a feldolgozás segítése. – Alkotó kifejezés – a fejlettségnek megfelelő mód és technika alkalmazásával. – Az átélt élmény megjelenítése dramatizálással, reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre – gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezése a képi, a plasztikai műfajokból tanult módszerek, eszközök alkalmazásával. – Használati tárgyak készítése, az anyag-forma-funkció egysége a tárgykészítésben. – A díszítő formálás elemei, mintái, csomagolástechnikák. – A tárgykészítés folyamata, gondolati és kivitelezési terv. – Az építészettel, a lakótérrel és berendezéssel kapcsolatos alkotó és elemző tevékenységek.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A közvetlen érzékszervi tapasztaláson alapuló élmények biztosítása, feldolgozása a környezetben, a lakóhelyen, a műalkotások, a természeti látványok területén. – Az azonosságok, a különbségek tudatosítása. – Téri helyzetek leírása szóban, megjelenítése szabadkézi rajzban. – A mozgásélmény megfogalmazása, az időbeli folyamatok, változások megfigyelése, tudatosítása. – Egyszerű közlő ábrák értelmezése. – Segítségadás a művészeti alkotások szépségének, üzenetének befogadásához, megértéséhez, átéléséhez. – A kezdeményező, az alkotó magatartás kialakítása, fejlesztése. – Fokozott önállóság a feladatok megoldásában – rutinok, készségek, jártasságok kialakítása, fejlesztése. – Változatos technikák alkalmazása az önkifejezésben, az alkotásban. – Tapasztalatok gyűjtése a természetes és a mesterséges környezetről. – Egyszerű tárgyak készítésének készségei, kifejezőeszközeinek megismertetése, az anyag-funkció-forma egysége. – A tárgyhasználó és a fogyasztói magatartás alakítása. – Az egyéni ízlés, stílus érvényesítése a saját tárgy készítésében. – A tervező, az alkotó, a konstruáló képességek fejlesztése.
<i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret</i> – A tanulók fejlettségének megfelelő műsorok, illetve azok részleteinek csoportos/kiscsoportos megtekintése.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A megfigyelés, a tájékozódás, a rendszerezés, a kommunikációs és együttműködési, a problémamegoldó és készség, képesség fejlesztése. – A művészi alkotásokban megismert konfliktusok értelmezésével a toleráns, másokkal szemben empatikus személyiség kialakításának segítése. – Az életvezetés során adódó krízishelyzetek humánus kezelését szolgáló képességek fejlesztése.

5.6.3.8. Informatika

A műveltségi terület – igazodva az informális társadalmi elvárásokhoz – középpontjába a munkához, az életvitelhez kapcsolódó praktikus ismeretszerzést és készségfejlesztést állítja.

A mindennapi élet szerves részeként jelenlévő informatikai ismeretek, illetve az informatikai ismerethordozók használatának készsége, az esélyegyenlőség megteremtése, az életvitel céljából is kiemelkedő jelentőségű. A tanulóinknak képessé kell válniuk az informatika eszközzel való alapvető használatára. Ez ad lehetőséget számukra gyors, korszerű ismeretszerzésre, ügyintézésre.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- Érzékszervi megismerések.
- Térbeli, időbeli tájékozódó képesség fejlesztése.
- Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés műveleteinek gyakorlása.
- Szabályfelismerés, tervező, rendszerező, döntési képesség fejlesztése.
- Csoportosítások, következtetések.

- Algoritmikus és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.
- A gyors, pontos, koordinált mozgásos reagálóképesség fejlesztése.
- A figyelem, az emlékezet, az akarat, az alkotó képzelet fejlesztése.
- Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás fejlesztése.
- Analízis, szintézis.
- Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás fejlesztése.

Az Informatika nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

<i>a) Számítástechnika</i> – A számítógép története, magyar vonatkozásai; az elektronikus számítógépek fejlődése. – A kalkulátor használata; Számítógép-kezelési alapismeretek.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Ismeretek bővítése, módszerek elsajátítása, eszközök és rendszerek használata.
<i>Számítógép-kezelési alapismeretek</i> – Operációs rendszer megismerése, futtatás, keresés, másolás; mágneslemez formázása. – A számítógépes információ tartalma, adat és jel közötti összefüggések.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A számítógép működési elvének megértése, műveletek alkalmazása a feladatok megoldásához. – Adatbázisok eszközszintű kezelése. – A folyamatok megértése. – Technológiák alkalmazása. – A rendszerek közötti átjárás problémamegoldás szintű használat.
<i>Algoritmusok</i> – Algoritmusok leírása szöveggel, rajzzal – játékos számítógépes környezet alkalmazásával. – Egyszerű algoritmus kódolása, kipróbálása kész programokban. – Gyakori problémák algoritmusai.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A számítógépes technika felhasználása a tudás bővítésére, kezdetben segítséggel, később önállóan is.
<i>Dokumentumkészítés</i> – Ismerkedés alapvető dokumentumformákkal, szoftveerekkel; ikonok használata, egyszerű szöveg- és rajzkészítés.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A rendelkezésre álló eszközök célszerű használatának elsajátítása. – A technológiák megismerése az esztétikus alkotások készítéséhez. – Adatok gyűjtése a dokumentumok tartalmának bővítésére, pontosítására, színesítésére.
<i>Adatkezelés</i> – Az iskolai élet adatai, adatállományának elkészítése, az adatkezelés etikai szabályai.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Eszközök, technikák mozgósítása az adatok gyűjtésében. – Adatbázisok megismerése, az etikai normák betartásának tudatosítása.
<i>Táblázatkezelés</i> – Kész táblázat gépbe vitele. – Adatmódosítás a táblázatban.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Az adatok célnak, feladatnak megfelelő feldolgozása. – Statisztikai adatok gyűjtése, bővítése. – Becslések megállapítás, a következtetések összehasonlítása a valósággal. – Helyi adatok összevetése országos adatokkal.
<i>Számítógéppel segített problémamegoldás</i> – Paraméterek változtatása: matematikához, fizikához kapcsolódó paraméterek közötti kapcsolatok.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Egy adott probléma megoldásához a megszerezhető ismeretek mozgósítása, segítséggel, majd önállóan.
<i>Számítógépes hálózat</i> – A számítógépes hálózat funkciója, információszerzés egyszerű keresőprogrammal.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A hálózat eszközként való használata ismeretek gyűjtéséhez, kapcsolatok építéséhez, problémák megoldásához.

<i>b) Könyvtárhasználati ismeretek</i> <i>Dokumentumismeret</i> – Különböző dokumentumfajták megismerése, csoportosítása. – Ismerkedés a könyvtári nyilvántartás számítógépes adatbázisaival; keresés kijelölt feladatra, dokumentum választása adott tantárgyi feladathoz. – Az osztály életével kapcsolatos dokumentumok létrehozása, nyomtatása.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Gyakorlati problémák megoldása a dokumentumok készítésével. – Annak megtanulása, hogy a kész alkotások egy átlátható rendezett formában legyenek tárolva a későbbi felhasználás, illetve a könyvtár bővítése érdekében.
<i>Általános könyvtárhasználati ismeretek</i> – A szabadpolcos kézikönyvtár használata, lexikonok, enciklopédiák. – A betűrendes katalógus használata szerző és cím szerint. – Az önálló könyvtári ismeretszerzés főbb lépései, rendszerezése az aktuális érdeklődéshez igazodva.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – Eligazodás a logikai rendben meglévő információforrások között, használatuknak megtanulása, szokások kialakítása.

5.6.3.9. Életvitel és gyakorlati ismeretek

A műveltségi terület az ismeretek és fejlesztési feladatok tekintetében szintetizáló feladatot tölt be. Életmóddá, szokás-, viselkedés- és magatartásformává szervezi a fejlesztés kiemelt területeit, az ismeretek halmazát. A közvetlen környezetben szerzett tapasztalatokból kiindulva a technika, a társadalom, a munka világában történő pontosabb, tudatosabb eligazodást szolgálja. A tanuló egyediségének, megváltozott tulajdonság-együttesének figyelembevételével hozzájárul az énkompetencia, a cselekvési, a szociális, a kommunikációs kompetenciák kialakításához. A sérülésspecifikus jegyek figyelembevételével épít a NAT ezen műveltségi területen megfogalmazott alapelveire, kiemelt fejlesztési területeire, fő témaköreire, feladataira.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése: azonosságok, különbségek, csoportosítások, szabálykeresések, analógiák, felismerése, összefüggések megoldása, ok-okozat felfedezése.
- A problémafelismerő, a tervező, alakító, konstruáló képesség fejlesztése, kíváncsiság, motiváltság ébrentartása.
- A cselekvőképesség fejlesztése, önellátás, környezetellátás technikáinak elsajátítása, alkalmazása.
- Motorikus képességek fejlesztése, szabályozott akarati mozgások, mozdulatok továbbfejlesztése. A kar-kéz sebeségének és ütemének alakítása.
- A munkához való helyes viszonyulás, az érzelem, akarat, kitartás céltudatos fejlesztése.
- A reális énkép, önismeret kialakítása, távlati lehetőségek felismerése, az önfejlesztő magatartás elfogadtatása.
- Szociális képességek fejlesztése.

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

<i>a) Egészség- és szabadidő-kultúra</i> – Az ember életvitele, az egészséges életmód, az életkornak, egészségi állapotnak megfelelő korszerű táplálkozási ismeretek, szokásrendek. – Öltözködés, tisztálkodás, ön- és környezetellátó technikák, káros szenvedélyek és következményeik. – A szabadidő tevékenységei – sport, szórakozás, játék, művelődés, társas kapcsolatok.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A saját élményen, tapasztalaton alapuló egészségmegővő problémakörének felismerése, személyes lehetőség és szerep az életvezetésben, az egészség megővésében, életvezetési problémák felismerése a családi környezetben, a testi-lelki-szociális egészség megőrzésében. – Az életmód és a munka világának összefüggései, az életmódból adódó problémák. – A szabadidő mint szükséglet, egyensúly a munkatanulás-szabadidő szervezésében. – Információgyűjtés segítségével (ismeretterjesztő források, dokumentumok, zsebkönyvek, szakkönyvek, lexikonok).
--	--

<i>b) Munka- és termeléskultúra</i> – Az anyag. Elemzés, tervezés, döntés, szervezés, kivitelezés. – Anyagmegmunkálás ismeretei, eszközei, műveletei, gazdaságossága. – A termelés, elosztás, szállítás, fogyasztás, a gazdálkodás ismeretei.	<i>Fejlesztési feladatok</i> – A munka és technika szükségessége és haszna az ember életében. – Tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről, szabálykövető magatartás a mesterséges környezetben, anyagok, formák, egyszerű szerkezetek megfigyelése, az anyagalakító tevékenység műveletei. – Az építő-szerelő-konstruáló folyamat, a munkahely rendje, időbeosztás, monotómia a különböző pályaterületeken. – Gazdálkodás az anyaggal, energiával, a munkával és az idővel. – A jó testtartás, elemi kézügyesség, jártasság az eszköz nélküli anyagalakításban, jártasság a legegyszerűbb eszközhasználatban. – Az egyéni tulajdonságok és eredményesség összefüggései a tervezés, szervezés, kivitelezés során. – Önértékelő-, ítéletképeség, az individuális különbségek megfogalmazása.
<i>c) Közlekedés- és környezetkultúra</i> – A közlekedés eszközei, szabályai, a közlekedés rendszere, története, változásai. – A természeti, a tárgyi, az épített környezetünk értékei, változásai. – A gazdálkodás, a termelés hatása a környezetre, környezetvédelem, környezetgazdálkodás.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Ismeretszerzési és probléma-felismerés képesség – Tapasztalatok gyűjtése a közvetlen környezet közlekedéséről, eredményes térbeli tájékozódás a lakóhelyen, a gyalogos és tömegközlekedés szabályainak megismerése, elsajátítása, a figyelem, az elővigyázatosság a közlekedésben, konkrét példák a helyes döntésekre különféle közlekedési helyzetekben. – Érzékenység a környezet állapota iránt, a modernizáció pozitív és negatív hatásai, a személyes biztonság iránti igény és a magatartás, viselkedés összefüggései.
<i>d) Háztartás- és fogyasztói kultúra</i> – A háztartás feladatai, háztartási munkák, munkafolyamatok, háztartási gépek, a lakás, lakáskultúra, a lakókörnyezet, a háztartási energia, a takarékoság.	<i>Fejlesztési feladatok</i> Tervezés, kivitelezés a háztartási és egészségi tevékenységben – A napi ismétlődő háztartási feladatok felismerése, tevékenységek ön- és környezetellátásban, gyakorlottság az egyszerűbb háztartási munkában, szerszámok, gépek használatában, a szolgáltatások igénybevételében. – Tapasztalat a jövedelem beosztásában, tudatosság a takarékoságban. – Érzékenység a közvetlen környezet, a lakás formai, esztétikai világában, az otthon nyugalmanak, mint értéknek, örömforrásnak elfogadása, szükségletek és lehetőségek felismertetése egyéni sajátosságok szerint. – A minőség, a tudatos fogyasztás ismeretei, reklámok értelmezése, szelektálás, viszonyulás.
<i>e) Pályaorientáció</i> – Egyéni különbségek szerepe a pályaválasztásban, pályaterületek, munkavégzés és kézügyesség összefüggései, eszközhasználati jártasság fontossága, a tanulás szerepe a sikerben, a pályacél, a folyamatos fejlődés lehetősége.	<i>Fejlesztési feladatok</i> A munka és tanulás az ember életében – Az egyéni adottságok megismerésén alapuló önismeret fejlődése, tapasztalatok a legfontosabb pályákról, a hozzájuk vezető utakról, lehetőségekről, valóság és a vágyak, valamint a realitások összehangolása. – A gazdálkodási, munkaképesség, mint érték, példák a pályamódosítással kapcsolatosan.

5.6.3.10. Testnevelés és sport

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók igen eltérő képességekkel és fejlettségi szinttel kerülnek az iskolába. Mind az értelmi, mind a fizikai képességek területén nagy különbségeket mutatnak. Gyakori a helytelen testtartás, mozgásos ügyetlenség, a diszharmonikus, az inkoordinált mozgás. A tanulók egy részénél mozgásfogyatékoság nehezíti a cselekvéses tanulást, aktív mozgástevékenységet. Mindezek szükségessé teszik, hogy az általános testnevelés körét kibővítve, a gyógytestnevelés és ezen belül a szomatopedagógia eszköztárába segítse eljuttatni a tanulókat a rendszeres testedzés, a mozgásos játéktevékenység öröméhez, a mozgásbiztonsághoz.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- Erősítse a mozgásigényt, a kezdeményezőkézséget, bátorítson mozgásos feladatok, gyakorlatok elvégzésére.
- Tanítson mozgásos játékokban való együttműködésre, szabálytartásra, a játék örömére.
- Fejlessze a mozgásos alaptéchnikák elsajátításának képességét, a kitartást, az állóképességet. Kiemelt feladat az általános kondicionálás, a test hajlékonyságának, a végtagok ügyességének fejlesztése, a gyorsaság, az ugró, a dobó, az egyensúlyozó képesség alakítása, a tanuló biológiai állapotának, terhelhetőségének függvényében.
- A saját testen való biztonságos tájékozódás kialakítása (függőleges és vízszintes zónák), a téri viszonylatok pontos felismerése, viszonyiszavak felfogása, használata, a téri biztonság erősítése.
- A szép testtartás, a harmonikus mozgás fejlesztése.
- A tartós figyelem, a fegyelmezett feladatvégrehajtás fejlesztése, a felelős magatartás beláttatása.
- Önismereti képesség fejlesztése, önállóság, a versenyszellem erősítése.

A Testnevelés és sport műveltségi terület nagyobb témakörei és fejlesztési feladatai

Témakör	Fejlesztési feladatok
a) Rendgyakorlatok – Állások, testfordulatok, menet- és ellenvonulás, alakzatok, alakzatváltoztatások.	– A foglalkozások rendjének és a fegyelem szükségességének felismerése saját élményen és tapasztalaton keresztül. – A szervezett forma elfogadása, a rendgyakorlatok pontos kivitelezése és a helyes testtartás összehangolása, az önfegyelem növelése, a közösségben elfoglalt hely megtalálása, megtartása.
b) Gimnasztika – Egyszerű: nyak-, kar-, törzs-, lábgyakorlatok. – Összetett gyakorlatok, előkészítő, nyújtó és ernyesztő hatású gyakorlatok, kéziszer nélkül és kéziszerrel.	– A mozgásszervek általános képzése, előkészítése, életfontosságú készségek fejlesztése, mozgáskoordináció alapjainak kialakítása. – A szervezet sokoldalú előkészítése, foglalkoztatása, általános kondicionálása, erőnlét megszerzése, fenntartása, állandó fokozása. – A törzs és a végtagok mozgatórendszerének kiterjedt fejlesztése, a mozgásérzékelési képesség csiszolása.
c) Természetes gyakorlatok – Járások, futások. Ugrások, dobások, emelések, hordások. – Küzdőgyakorlatok, kúszás, mászás, függeszkedés. – Egyensúly- és támaszgyakorlatok.	– A test valamennyi izomcsoportjának, valamint az egész szervezetnek általános fejlesztése. – Helyzet- és helyváltoztatások társakkal, tárgyakkal is. – Egyensúlyozó gyakorlatok nehezedő feltételekkel – vastagság, magasság. – Az erő, az állóképesség, a gyorsaság, az ügyesség növelése. – Jellemtulajdonságok – akarat, bátorság – fejlesztése.
d) Atlétika – Járás tempóváltásokkal. – Futások: iram-, kitartó, akadály-, kanyar- és terepfutás. Váltófutás. – Rajtgyakorlatok: álló-, térdelőrajt. – Ugrások: távolugrás, magasugrás. – Dobások tömött labdával. Kislabdahajítás, súlylökés.	– A megfelelő futótechnika kialakítása. – A nehézségi erőt legyőző képességegyüttesek megalapozása, gazdaságos erő kifejtés tökéletesítése, a testi képességek harmonikus fejlesztése. – A helyes ugró- és dobótechnikát fejlesztő gyakorlatok, fizikai erőt fokozó feladatok.

Témakör	Fejlesztési feladatok
e) <i>Torna</i> – Testhelyzetek, támaszok talajon és szereken. – Függések, vegyes helyzetek, mozgásos elemek, erő- és lendületi elemek.	– Mozgáskészségek megszilárdítása, a motoros képességek fejlesztése, ízületi mozgékonyág növelése, célirányos kondicionálás, koordinációs képességek tökéletesítése. – Jó izomérzékelés, az egyensúly- és ritmusérzékelés képességeinek optimalizálása.
f) <i>Labdagyakorlatok</i> – Egyedül: fogás, dobás, elkapás, labdavezetés kézzel, lábbal. – Gyakorlatok párban és társakkal. Páros gyakorlatok két labdával.	– Az alapvető fizikai képességek komplex módon, valamint külön-külön történő fejlesztése, mozgásműveltség fejlesztése. – A személyiség formálása csoport-, illetve csapatjátékokon keresztül.
g) <i>Testnevelési sportjátékok, testnevelési játékok</i>	– Az adott sportág technikai, taktikai elemeinek bevétele. – Mozcékonyág, rugalmasság fokozott trenírozása. – A megosztott figyelem képességének automatizálása. – Helyzetfelismerő képesség fejlesztése.
h) <i>Természetben űzhető sportok (helyi lehetőségek függvényében)</i>	– Egyéni, páros és csoportos ügyességfejlesztő feladatsorok, ellenállóképességet, edzetséget növelő szervezett játékok.
i) <i>Könnyített testnevelés</i> – Mozgáskorrekciót szolgáló gyakorlatok egyénre szabottan, valamint a helyi tantervben rögzítettek közül a nem ellenjavallott tananyagok.	– Tartásjavító és korrigáló gyakorlatok, prevenció és rehabilitációs feladatok, sporteszközök alkalmazásával is. – Önállóan végezhető mozgásfejlesztő, kondicionáló biztosító gyakorlatok.
j) <i>Úszás (lehetőség szerint)</i> – A mell- és gyorsúszás rávezető gyakorlatai, a mell- és gyorsúszás technikája, kapcsolódó rajt- és forduló-technikák, vízi játékok.	– Hidrogimnasztikai elemek, vízbiztonsági gyakorlatok, úszásnemhez tartozó technikai elemek, ciklikus mozgássorok automatizálása, távnövelő gyakorló feladatok, egyéni, páros és csoportos vízi ügyességi játékos feladatok.

6. A középúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztése

6.1. A középúlyos értelmi fogyatékos tanuló

A középúlyos értelmi fogyatékos tanulók igen eltérő egyéni adottságokkal bírnak, fejlesztésük során egyénenként is eltérő nevelési, oktatási igények és szükségletek jelentkeznek. A fejlesztés szokásos útjait, módszereit jelentősen módosítja a kommunikáció és a beszéd fejlődésének sajátos útja, a megismerő funkciók késleltetettsége, a lassúbb tanulási tempó, a figyelem ingadozása, az alacsonyabb fokú terhelhetőség. Mindezek konkrétan megfigyelhető és mérhető fejlődésbeli elmaradást okoznak ép kortársaikhoz viszonyítva.

6.1.1. A középúlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelési, oktatási szempontú jellemzői

A testi és a lelki fejlődés közötti ütembeli eltérés az iskoláskort elért gyermeknél szükségessé teszi a korai fejlesztés és óvodai nevelés során alkalmazott fejlesztő eljárások folytatását.

A tanulók eredményes fejlesztése – együttműködve a szülői házzal – folyamatos, egymásra épülő gyógypedagógiai tevékenységet igényel. A nevelésnek elsődlegesen a kommunikációs és szocializációs képességek, a pszichés funkciók fejlesztését és a mozgásállapot javítását kell biztosítania. A sikeres tanítás-tanulás feltétele a jól átlátható, tagolt és ösztönző tanulási környezet, a kis lépésekben történő haladás, a gyakori ismétlés.

Optimális fejlesztést csak az egész életre szóló védő-irányító, de az önálló személyiséget is kibontakoztató nevelés biztosíthat, amely arra törekszik, hogy a tanulók képességeik maximumát ériék el.

A gyógypedagógiai nevelésnek támaszkodnia kell a tanulók meglévő képességeire, pozitív tulajdonságaira és érzelmi kötődéseik gazdagságára. Ezek folyamatos fejlesztése, aktivizálása valamennyi nevelési helyzetben az alábbiak figyelembevételével történik:

a) Az ismeretszerzés, a feldolgozás és alkalmazás során vezetésre, segítségre, folyamatos irányításra van szükség.

b) A tanulók fogékonyabbak a szenzorikus és mozgásos közlések befogadására, ezért a fejlesztés eredményesebb szemléletes képi rávezetéssel, cselekvésbe ágyazott ismeretszerzéssel.

c) Az ismeretszerzés tervezésénél számolni kell a tanulók rövid idejű odafordulásával és tevékenységi kedvével, a figyelemkoncentráció zavarával, a verbális tanulás nehezítettségével, az alacsony motiváltsággal.

d) A tanulási tempó, a bevézés jelentős változása, a tanulási helyzetekhez való kötődés, a bizonytalan megőrzés, a pontatlan felidézés igényli a fejlesztés idejének növelését, a fokozott mennyiségű és eltérő helyzetekben végzett gyakorlatot.

e) A fejlesztés, nevelés során folyamatosan szem előtt kell tartani a szociális képességek területén jelentkező akadályozottságok (pl. a normakövetés képességének zavara, a kooperatív készségek és az önfegyelem hiánya, a kommunikációs zavarok, a kritikátlanság) korrekcióját.

f) A fejlesztést nehezítő külső tényezők (hospitalizáció, nem elfogadó szülői magatartás, a diszharmonikus személyiségfejlődés következményeként fellépő magatartászavar stb.) esetén különös hangsúlyt kell helyezni az egyéni megsegítésre.

g) Az értelmi fogyatékosághoz társuló egyéb fogyatékoságok, betegségek (pl. érzékszervek működési zavarai, mozgászavar, epilepszia, autisztikus magatartás) befolyásolják az egész személyiség fejlődését.

h) A felnőttkori élet – egyénileg különböző – behatárolt lehetőségei.

A nagymértékű egyéni különbségek miatt a tanulócsoporthoz összetétele rendkívül heterogén lehet. Ez a tanulók képességeihez igazodó egyéni fejlesztési programok, pedagógiai többletszolgáltatások (habilitációs, rehabilitációs foglalkozások, gyógytorna, logopédia, különféle terápiák) biztosítását teszi szükségessé. A pedagógiai folyamat során tág teret kap a hátrányok leküzdése, az egyéni bánásmód.

6.2. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztése

6.2.1. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók fejlesztésének alapelvei, célja és kiemelt feladatai

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók oktatásának és nevelésének legalapvetőbb célja a szociális beilleszkedés megvalósítása. Ennek érdekében a nevelés-oktatás feladata:

- a személyiség harmonikus fejlődésének biztosítása,
- a szocializációs képességek kiemelt fejlesztése,
- a tanulói aktivitás serkentése, a folyamatos motiváció biztosítása,
- gyakorlatorientált képzés,
- az életvezetési technikák elsajátíttatása, gyakorlása,
- a képességek korrekciója és fejlesztése egyéni és kiscsoportos formában,
- egyéni szabott terápiás eszközök, eljárások alkalmazása a hátrányok csökkentésére,
- az épen maradt, kevésbé sérült részképességek feltárása és fejlesztése,
- a személyiség gazdagítása: az önelfogadásra, mások elfogadására, toleráns magatartásra való nevelés,
- az eredményes társadalmi integrációra törekvés.

A képzés során a tanulók egyéni képességeihez igazodva kell elsajátíttatni minden olyan tevékenységet, amellyel az iskolai oktatás befejeződése után találkozhatnak.

A személyiség alakítására a játék van a legnagyobb hatással. Nevelő, fejlesztő hatása a tanulás és a munka tevékenységébe is beágyazódik. Ezért fontos az alkalmazása a képzés minden területén.

6.2.2. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

6.2.2.1. Alapfokú nevelés

- Bevezető szakasz: 1–2. évfolyam.
- Kezdő szakasz: 3–4. évfolyam.
- Alapozó szakasz: 5–6. évfolyam.
- Fejlesztő szakasz: 7–8. évfolyam.

6.2.2.2. Középfokú oktatás

Megszilárdító szakasz: 9–10. évfolyam.

A cél elsősorban az ismeretek megerősítése, szintetizálása, a tudáselemek rendszerbe illesztése, alkalmazása, a védő-irányító, de az önálló személyiséget is kibontakoztató fejlesztés.

6.2.2.3. Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasz

Az életkezdéshez való felkészülést, a munkába állást lehetővé tevő egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását nyújtó szakképzési évfolyamok száma kettő: 11–12. évfolyam. A cél olyan ismeretek és készségek elsajátítása, amelyek elősegítik, hogy a tanulók az iskoláskort követően önmagukat minél jobban el tudják látni, környezetükben képesek legyenek tájékozódni és tevékenykedni, képességeikhez mértén munkavállalóvá válni.

6.3. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók integrált nevelésének és oktatásának szempontjai

Megfelelő testi, lelki és értelmi fejlettségi szint elérése esetén a középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló oktatása-nevelése elképzelhető integrált körülmények között is. Ebben az esetben a befogadó intézménynek rendelkeznie kell a középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló hátrányainak leküzdéséhez megfelelő eszközökkel, módszerekkel, eljárásokkal és szakemberekkel.

A vonatkozó jogszabályokban előírt szolgáltatásokon túl a középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló számára lehetőséget kell teremteni a tanteremben a testi fejlettségnek megfelelő bútorzat használatára, rehabilitációs foglalkozásokon történő részvételre, tartalmi, módszerbeli differenciálásra a célok és követelmények terén, a differenciált segítségadásra. A fejlesztés alapja az alkalmazkodás az egyéni tanulási tempóhoz, az állandó megerősítés, gyakorlás, pozitív visszajelzés biztosításával.

Fontos a tanuló folyamatos aktivizálása, a figyelem, az érdeklődés felkeltése és fenntartása.

Az integrált oktatás megvalósítását nagymértékben segíti a támogató szülői házzal történő kapcsolattartás.

Az integrált képzésben részt vevő tanuló értékelésénél elsődleges a tanuló önmagához képest elért fejlődése.

6.4. A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció

A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció célja, hogy az iskolai fejlesztés során jelentősen csökkentse a fogyatékoságból eredő szomatikus és pszichés hátrányokat, elősegítse a szociális érést. Az egyéni fejlesztéshez szükséges tartalmak, eszközök, módszerek megtalálásának, az egyéni fejlesztési program kidolgozásának alapja a pedagógiai diagnózis.

A rehabilitációs célú foglalkozások célja – a meglévő képességelönyökre építve – az eredményes személyiségfejlés, a képességek, készségek terápiás fejlesztése.

Kiemelten:

- az érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, koncentráció, grafomotoros ügyesség, tájékozódás, gondolkodás, vizuomotoros koordináció fejlesztése,
- a bazális stimuláció, a logopédia, a szociális és kommunikációs tevékenységek segítése,
- a művészeti foglalkozások során a dráma, a zene, a tánc, az ábrázolás személyiségfejlesztő hatásának érvényesítése,
- a mozgásállapot javítása, sporttevékenység.

6.5. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók fejlesztését átfogó területek

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelése, oktatása a NAT-ban meghatározott műveltségi területek helyett fejlesztési területek – *Anyanyelv és kommunikáció, Társadalmi környezet, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Természeti környezet, Művészetek, Testi nevelés* – alapján szerveződik. A fejlesztés középpontjában olyan képességek kialakítása áll, amelyek elősegítik, hogy

- a) a tanulók az iskoláskort követően önmagukat minél jobban el tudják látni,
- b) környezetükben képesek legyenek tájékozódni és tevékenykedni,
- c) fejlődjenek szociális és kommunikációs képességeik, megfelelően tudják azokat használni,
- d) ismerjék meg közvetlen tárgyi és személyi környezetüket, és képesek legyenek azt alakítani is.

Mindezekben céltudatra és az egyéni sajátosságaihoz alkalmazott önállóságra tegyenek szert – tudjanak dönteni is.

6.5.1. Ajánlás a fejlesztési területek százalékos arányára

Fejlesztési terület	Bevezető szakasz	Kezdő szakasz	Alapozó szakasz	Fejlesztő szakasz	Megszilárdító szakasz
Anyanyelv és kommunikáció	20–40	30–45	30–40	20–30	15–30
Társadalmi környezet	10–25	10–25	10–25	20–25	20–25
Életvitel és gyakorlati ismeretek	5–25	5–25	10–25	20–30	25–40
Természeti környezet			5–15	5–15	5–10
Művészetek	20–30	15–25	15–25	15–25	10–15
Testi nevelés	20–30	15–25	10–25	10–20	5–15

6.5.2. Képesség szerint differenciált csoportok szervezése

A középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek különböző fejlődési útjai miatt a tanulók képesség szerinti differenciált foglalkoztatása válik az egyéni képességek fejlesztésének egyik legfontosabb eszközévé. A harmonikus személyiségfejlődés érdekében a különböző képességek mellett is fontos a közel azonos életkori csoportok megtartása. A tanulók értékelését, minősítését, az egyes évfolyamoknál való továbbhaladás feltételeit a helyi pedagógiai program szabályozza.

6.5.3. Nevelési és oktatási alapelvek és célok fejlesztési területenként

6.5.3.1. Anyanyelv és kommunikáció

Célok és fejlesztési feladatok:

A fejlesztési terület célja, hogy megalapozza és befolyásolja valamennyi fejlesztési terület tartalmának megismerését, elsajátítását, ugyanakkor az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztése valamennyi fejlesztési terület feladata. Az anyanyelvi és kommunikációs nevelés során fejlődik a kapcsolatteremtő, a közlő és informáló képesség, lehetővé válik a verbális és nem verbális kommunikáció alapelemeinek elsajátítása. Hozzájárul a tiszta és helyes hangképzéshez, a beszédkésztség fejlesztéséhez, a beszéd általi további ismeretszerzés képességének kialakulásához és megszilárdulásához.

A fejlesztési terület feladatai:

- az olvasás-íráshoz szükséges alapkészségek kialakítása és fejlesztése,
- a csoportba való harmonikus beilleszkedés elősegítése,
- az egyénre szabott minél nagyobb fokú önállóság kialakítása az olvasás és írás területén,
- önálló eligazodás írásos anyagokban,
- a kulturált kommunikáció minden formájának gyakorlása különböző élethelyzetekben.

a) Beszédfejlesztés javasolt témakörei

– Testünk ápolása; ruházat; család; étkezés; iskolai élet; növények, állatok; lakás; utca, közlekedés; üzletek, vásárlás; foglalkozások; ünnepek; időbeli tájékozódás; intézmények; társas érintkezés.

Fejlesztési feladatok:

– Saját élményekből, tapasztalatokból kiindulva a környezet tárgyainak, jelenségeinek, folyamatainak, ok-okozati összefüggéseinek felismerése.

b) Olvasás

- Térorientációs gyakorlatok.
- Emlékezet-, gondolkodás- és figyelemfejlesztés.
- Értő olvasás.
- Olvasástechnikai gyakorlatok.

Fejlesztési feladatok:

– Alapkészségek kialakítása és fejlesztése: vizuális, akusztikus, mozgásos és szeriális érzékelés és észlelés fejlesztése.

- A figyelem fejlesztése.
- Az emlékezet fejlesztése.
- A gondolkodás fejlesztése.
- A térbeli viszonyok gyakorlati alkalmazása.

c) Írás

- Térorientációs gyakorlatok.
- Finommozgások előkészítése.
- Szem-kéz koordinációjának fejlesztése.
- Vonalvezetési gyakorlatok.
- Íráskészség megalapozása.

Fejlesztési feladatok:

- Érdeklődés kialakítása az írásos információk iránt.
- Spontaneitásra törekvés az írás területén.

6.5.3.2. Társadalmi környezet

Célja a környezet iránti érdeklődés felkeltése és fenntartása.

A fejlesztési terület feladatai:

- a tér- és időbeli tájékozódás kialakítása és gyakorlása,
- mérések különböző mértékegységekkel,
- pénzzel kapcsolatos ismeretek nyújtása, gyakorlati életben történő alkalmazása,
- logikai összefüggések felismertetése,
- társadalmi környezet megismerése,
- szociális készségek elsajátítása,
- feladattudat, felelősségérzet fejlődése.

a) Számolás-mérés

- Elemi tapasztalatok gyűjtése a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól.
- Térbeli és időbeli tájékozódás, mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások.
- Mennyiségekkel végzett műveletek.
- Mértékegységek, mérések.
- Pénz.

Fejlesztési feladatok:

- Szükséges alapkészségek kialakítása.
- Alapvető tér- és időbeli relációk alkalmazása, gyakorlása.
- Tárgyak mennyiségi és formai tulajdonságainak megismerése.
- Különbségek, változások érzékelése, mennyiségfogalom kialakítása.
- Tárgyak tulajdonságok szerinti csoportosítása.

b) Társadalmi ismeretek

- Személyi adatok.
- Vásárlás.
- Közlekedési ismeretek.
- Ünnepek, szokások megismerése.
- Szociális és társadalmi szituációs gyakorlatok, társas kapcsolatok.
- Lakóhelyismeret.
- Előkészület a felnőtt életre.

Fejlesztési feladatok:

- A beszédfejlesztés tantárgy keretében megtanult ismeretek alkalmazása.
- A tanuló segítése önmaga és társai mind teljesebb megismeréséhez, tágabb környezete felfedezéséhez.
- A gondolkodás fejlesztésének segítése az ismeretek rendszerezésével.

6.5.3.3. Életvitel és gyakorlati ismeretek

Célja, hogy a tevékenységeken keresztül a tanulók önkiszolgálási foka érje el a teljes vagy részleges önállóságot.

A fejlesztési terület feladatai:

- az egészséges életmód szokásainak kialakítása,
- a rendszeret megalapozása,
- az alapvető szociális képességek kialakítása, fejlesztése és gyakorlása,
- az alapvető munkavégző képesség kialakítása,
- az öltözködés, ruházat, környezet iránti igényesség kialakítása,
- a szocializált, kulturált életvitelre való képesség kialakítása,
- a mindennapi tevékenységek fokozódó önállósággal történő elvégzése.

a) Önkiszolgálás

– Az öltözködés, a személyi higiénia, az étkezés, a környezetrendezés, környezetmegóvás és gondozási tevékenységek kultúrája.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

– A nagymozgások, a megfigyelőképesség, a szem-kézkoordináció, a motoros képességek, a lateralitás fejlesztése, gyakorlása.

– Testrészek meghatározása, megnevezése, felismerése.

– Tér- és időbeli fogalmak megnevezése.

– Használati tárgyak, eszközök nevének elsajátítása.

b) Életvitel és gondozási ismeretek

– Textilmunkák.

– Konyhai munkák.

– Takarítás.

– Önkiszolgálás.

– Ruhagondozás.

– Vásárlás.

– Piktogramok értelmezése.

– Természetes anyagok és alakításuk.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Különböző anyagok tulajdonságainak megismerése.
- Jártasság szerzése egyszerű alakítási tevékenységekben (darabolás, vágás, tépés, varrás, ragasztás, csomózás, kötés stb.).
- A gazdaságosságra való törekvés kialakítása a vásárlás során, a választások mérlegelésének gyakorlása.
- Takarítási, mosási, főzési technológiák megismerése, gyakorlása mind nagyobb önállósággal.

6.5.3.4. Természeti környezet

Célja, hogy a tanulóban alakuljon ki az igény a természet- és környezetvédelemre, a környezettudatos magatartásra.

A fejlesztési terület feladatai:

- alapvető egészségügyi ismeretek kialakítása élő és élettelen környezetünkről,
- a test megismerése, ápolása, az egészség védelme,
- az egészséges életmód szokásainak és a tiszta környezet iránti igény kialakítása,
- a helyes táplálkozási szokások kialakítása,
- az élőlények és környezetük kölcsönhatásainak megismerése.

a) Környezetvédelem

- Az élőlények, a környezet főbb összetevői, ártalmai.
- Természeti ismeretek.
- Alapvető környezetvédelmi ismeretek.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Alakítsa ki és gyakoroltassa a tanulókkal a környezetkímélő és természetvédő szemléletet és magatartást.
- Fejlődjön a tiszta és rendezett környezet iránti igény.
- Növények, állatok, természeti környezet megfigyelése.
- Mesterséges környezet megfigyelése.
- A környezet főbb összetevőinek megismerése (víz, levegő, talaj stb.).
- Egyszerű kísérletek végzése.
- Védett növény és állatfajok megismerése.
- Hazánk és a távoli tájak megismerése.

b) Egészségvédelem

- Az emberi test, öltözködés, egészséges életmód és veszélyek.
- Ismeretek az egészségügyi intézményekről.
- Balesetvédelem, segítségnyújtás.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Testrészeink felismerése, érzékszervek funkcióinak ismerete, a test működése.
- Saját ruhák kiválasztása, a tisztasági és higiénés szabályok betartása.
- Helyes és helytelen táplálkozási szokások kialakítása.
- Betegségek, balesetek megelőzése, a betegségek, balesetek bekövetkeztekor szükséges teendők megismerése.
- Az egészségügyi intézmények rendszerének és igénybevételének megismerése.
- Az egészség és egészségvédelem mindennapi életben szükséges és hasznosítható összefüggéseinek megismerése.

6.5.3.5. Művészetek

Célja, hogy hozzájáruljon a harmonikus személyiség fejlesztéséhez, a félénkség, a szorongás, a gátlás leküzdéséhez.

A fejlesztési terület feladatai:

- a tanulók esztétikai érzékének fejlesztése, érzelmek gazdagítása,
- az alkotásvágy kialakítása, a manuális képességek fejlesztése,
- az önkifejező képesség, képzetek, a pozitív énkép kialakulása, az önismeret fejlődése,
- a művészeti befogadóképesség fejlesztése.

a) Ének-zene

- Gyermekjátékok, gyermekdalok, népdalok.
- Ünnepek dalai.
- Ritmus- és hallásfejlesztés.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Egyenletes lüktetés megéreztetése, mondókák, dalok ismeretének bővítése.
- Ritmikus gyakorlatok végzése a tempó, a dinamika figyelembevételével.
- Közös éneklés, zenélés az ép társakkal is.

- Ritmushangszerek megismerése és adekvát használata.
- Alapvető zenei művek megismerése ünnepkörökhöz, különleges alkalmakhoz kapcsolódva.

b) Dráma és tánc

Dramatikus játékok.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Kapcsolatteremtő képesség ön- és társismeret fejlesztése a dramatikus játékokra építve.
- Dramatizálható dalok, dalszövegek megismerése.
- Szituációs és felelgetős játékok előadása.
- Versek, dalok táncos, mozgásos megjelenítése.

c) Ábrázolás-alakítás

- Formázás különféle anyagokból, építés, papír formálása, alakítása.
- Vizuális ábrázolás, komplex alakító tevékenységek.
- Népművészet.
- Ismeretek művészeti alkotásokról.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Tárgyak, mozdulatok megfigyeltetése.
- Eszköz- és anyagismeret.
- Anyagok tulajdonságairól tapasztalatok gyűjtése.
- Ecset- és ceruzahasználat fejlesztése.
- Színek felismerése és megismerése.
- Képzőművészeti alkotások megismertetése.
- Ábrázolási-alakítási technikák megismerése és gyakorlása.
- Népművészeti technikák, motívumok, jellegzetességek megismerése.

6.5.3.6. Testi nevelés

Célja a rendszeres fizikai aktivitással segített motorikus képességfejlesztés, a mozgásos cselekvési biztonság megszerzése.

A fejlesztési terület feladatai:

- a gyermek személyiségének kibontakoztatása, alkalmazkodóképességének fejlesztése,
- a mozgásvágy megalapozása,
- mozdulatok utánzása, reprodukálása,
- a mozgáskedv iránti igény felkeltése,
- az elemi munkavégzéshez szükséges fizikai és szociális képességek kialakítása,
- térbeli irányok, viszonyfogalmak megerősítése,
- mozgásos emlékezet, állóképesség fejlesztése,
- a testi fejlődés zavarainak korrekciója terápiák alkalmazásával,
- ügyesség, gyorsaság, edzettség, akarat, kitartás, bátorság fejlesztése,
- alapmozgások fejlesztése,
- szabályok betartása.

a) Játékokra nevelés

- Gyakorló, konstrukciós, didaktikus, szabály- és szerepjátékok, valamint spontán és szabadban játszható játékok.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

– A gyermek olyan pozitív személyiségjegyeinek alakítása, mint a türelem, a kitartás, a segítőkészség, egymás megbecsülése.

- Önálló kezdeményezési készség kialakítása.
- Esztétikai érzék fejlesztése.
- Játéktárgyak adekvát használatának segítése.
- Alkalmazkodás a csoport igényeihez.

b) Testnevelés

- Rendgyakorlatok.
- Téri tájékozódás.
- Alapmozgások, alapvető testhelyzetek.
- Testrészekkel végezhető szabad- és kéziszerszám-gyakorlatok, légzőgyakorlatok, dobások, labdás gyakorlatok, játékos versenyek.
- Gimnasztikai alapformák, képességfejlesztő gyakorlatok, sportjátékok elemei, terápiák.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Elemi mozgások megtanítása és gyakoroltatása, sokoldalú mozgásos tapasztalatszerzés.
- Alapmozgások (futás, ugrás, dobás) gyakorlása.
- Mozdás-összerendezettség javítása. Mozdásos sikerélmények szerzése, a tanulók önbizalmának, önismeretének fejlesztése.
- Pozitív személyiségjegyek – pl. akarat, kitartás, gyorsaság, állóképesség, ügyesség – megerősítése.
- Egyensúlyozó-képesség javítása.
- Testtudat, testséma, lateralitás megerősítése, térbeli irányok és viszonyfogalmak alkalmazása.
- Testtartási rendellenességek kialakulásának megelőzése, a testi fejlődés zavarainak korrekciója.
- Tornaszerek adekvát és egyre önállóbb használata.
- A sportok iránti érdeklődés felkeltése, a rendszeres mozgás igényének kialakítása.

6.5.4. *A halmozottan sérült közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók oktatása*

A képzés során, a helyi tanterv készítésénél az iskolának a társuló testi, érzékszervi fogyatékoság által megkívánt fejlesztési szükségleteket, rehabilitációs célokat és feladatokat is meg kell jelenítenie.

A helyi tanterv a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve – indokolt esetben akár az egyes tanulóra lebontott – egyéni tantervi (fejlesztési) követelményeket állapíthat meg.

Tanórai keretben a figyelemfelkeltés, a cselekedtetés, az ismeretek közvetítése és megerősítése, az értékelés differenciált formában történik.

A nevelés-oktatás során alkalmazni kell minden olyan segédeszközt, amelyet a tanuló használni képes, figyelemmel kell lenni a gyógyászati segédeszközök használatának megtanítására, az igénybevétel folyamatosságára, a balesetvédelemre és a biztonságra.

7. A beszéd fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének elvei

7.1. *A beszéd fogyatékos tanuló*

Beszéd fogyatékos az a tanuló, akinél veleszületett vagy szerzett idegrendszeri működési zavarok és a környezeti hatások következtében jelentős mértékű a beszédbeli akadályozottság. Ennek következtében átmeneti, illetve tartós zavarok léphetnek fel a nyelvi, kommunikációs és tanulási képességekben, a szociális kapcsolatok kialakításában. Az akadályozottság megmutatkozhat a beszédhangok helyes ejtésének, a beszédészlelés és -megértés zavaraiiban, a beszédritmus sérülésében, a grafomotoros és a vizuomotoros koordináció éretlenségében, valamint az általános beszédgyengeséggel együttjáró részképesség-kiesésben. A különböző jellegű diszfóniák, a hangadás kóros elváltozásai szintén a beszéd fogyatékoság körébe sorolhatók.

A beszéd fogyatékos tanulónál a fentiek – az egészen enyhe eltérésektől az érthetetlen beszédig – minden változatban előfordulhatnak. A súlyos beszéd fogyatékos tanulónál a kommunikációs nehézségek miatt különböző másodlagos pszichés eltérések (magatartási zavar) alakulhatnak ki. A fenti tünetek együttesen tanulási akadályozottságot is kiválthatnak.

Amennyiben a beszéd fogyatékoság a kisiskolás kor kezdetére tartósan fennmarad, a tanuló a továbbiakban is folyamatos gyógypedagógiai ellátásra szorul. Az iskolai oktatás, a pedagógiai, logopédiai ellátás, valamint az egészségügyi rehabilitáció a beszédbeli akadályok jellegétől függ. Ezek az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- a) megkésett beszédfejlődés,
- b) diszfázia,
- c) diszlália,
- d) orrhangzós beszéd,
- e) beszédritmus zavar (dadogás, hadarás),
- f) diszfónia,
- g) disarthria,
- h) mutizmus,
- i) diszlexia,
- j) diszgráfia,
- k) súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar,

vagy ezek halmozott előfordulása.

A dadogás, a hadarás, a diszfónia serdülőkorban is jelentkezhet. Különös figyelmet érdemel ebben a korban a felnőtt beszédhang fokozatos kialakulásának óvó-segítő rendszere, ennek beépítése a pedagógiai teendők sorába.

7.1.1. A halmozottan beszéd fogyatékos tanuló

A beszédzavarok egy-egy tanulónál halmozottan is előfordulhatnak. A leggyakrabban a megkésett, illetve akadályozott beszédfejlődés, a komplex nyelvi fejlődési zavar jelenik meg a tünetek sokféleségével tarkítva.

Nem ritka a megkésett/akadályozott beszédfejlődés-hadarás-dadogás együttese. Az iskolai szakaszban ennek olvasás-, írászavar-kihatása is megmutatkozik. A tünetek megjelenhetnek párhuzamosan, de előfordul a tünett váltás jól ismert jelensége is, amikor pl. a kiejtés javítását, javulását követően dadogás, hadarás lép fel. Ilyen esetekben a fejlesztési elvekre épülő terápiák tudatos alkalmazása a rehabilitáció döntő tényezője.

7.2. A beszéd fogyatékos, beszéd- és nyelvi fejlődésben akadályozott tanulók iskolai fejlesztése

7.2.1. A beszéd fogyatékos, beszéd- és nyelvi fejlődésben akadályozott tanulók iskolai fejlesztésének alapelvei, célja és kiemelt feladatai

A beszéd fogyatékos tanuló iskolai fejlesztésében, speciális nevelési igényeinek kielégítésében elsőbbséget kell biztosítani az ép beszélő környezetben integráltan történő oktatásnak a különleges gondozási igény feltételeivel is rendelkező többségi általános iskolában. Ez biztosíthatja a tanulók számára a felfelé nivellálást segítő pedagógiai környezetet.

Nagyon súlyos esetekben – főként az intenzív rehabilitáció érdekében – szükség lehet a beszéd fogyatékos tanuló elkülönített – az e célra létesített gyógypedagógiai intézményben, osztályban történő – iskolai nevelésére, oktatására. Ennek időtartama azonban ésszerű időhatárok között átmeneti, a terápia eredményességétől függő, a család helyzetétől, terápiás együttműködésétől befolyásolt gyakorlat. A külön iskolákban törekedni kell arra, hogy a tanuló minél előbb visszakerüljön a többségi oktatásba, és különleges gondozása az intenzív rehabilitáció után, integrált oktatása mellett legyen biztosítva.

a) A beszéd fogyatékos tanulók fejlesztésében törekedni kell a pszichológiai és fiziológiai tényezők összhangjára, a személyiség és a beszéd működés kölcsönhatására, funkcionális összefüggérendszerére.

b) A fejlesztés legyen tudatos és tervszerű, melynek során a beszéd állapotának felmérésétől a terápiás terv meghatározásán át a tudatos módszerválasztáson túl a komplexitás és a folyamatkövetés is megvalósul.

c) A módszerek megválasztásakor az életkor, a pszichikai sajátosságok, a beállítódás, az értelmi képesség, a beszédhiba típusának és súlyosságának, és a korrekció adott szakaszának figyelembevétele szükséges.

d) A fejlesztésében meghatározó a sokoldalú percepciók fejlesztése, melynek során a kinezteziás, a hallási, a látási, a beszédmozgási benyomások egymást erősítve fejlődnek.

e) Fontos a transzferhatások tudatos kihasználása. Mivel a különböző beszédműveletek számos azonos, illetve közös elemből tevődnek össze, a fejlesztés a különböző átviteli megoldásokkal eredményesebbé tehető.

f) A beszéd fogyatékos tanulók nevelése, oktatása megköveteli az egyéni és csoportos foglalkozások változatos szerkezeti kereteit.

g) A súlyos beszéd fogyatékos tanulók fejlesztése intenzív és folyamatos.

h) A fejlesztést a szülők támogató együttműködése segíti. A terápiában – a minél gyorsabban automatizált jó beszéd-szint elérése érdekében – a tanulóval kommunikáló valamennyi felnőtt legyen partner.

7.2.2. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai megegyeznek a NAT-ban alkalmazott szakaszolással. A helyi tantervben a bevezető szakasz időtartamának megnövelése – általában az első évfolyam tananyagának két tanévre történő elosztásával – indokolt lehet.

7.2.3. A NAT alkalmazása

A beszéd fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges.

7.2.3.1. Kiemelt fejlesztési feladatok

A beszéd fogyatékos tanulók nevelésében a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok, az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek az irányadók, de azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama módosulhat.

Énkép, önismeret

A személyiség fejlesztésében hangsúlyozott szerepet kap a szociális kapcsolatrendszer kommunikációs bázisa, a kommunikációs szándék tudatos megvalósítására nevelés.

Információs és kommunikációs kultúra

Az információszerzésben, tanulásban, szociális-kommunikációs fejlesztésben az informatikai eszközök segítő szerepe kiemelkedő. A számítógép írástechnikai segédeszközként tanulási és munkaeszköz a beszéd útján nehézségekkel kommunikáló tanuló számára.

Tanulás

Az informatikai eszközök tanulás során történő megfelelő és tudatos alkalmazásának különösen az írás- és olvasási nehézséggel küzdő tanulók esetében van kiemelt szerepe.

Testi és lelki egészség

A nevelésnek, oktatásnak átfogó képet kell nyújtania arról, hogy a tanuló miként viszonyuljon beszéd fogyatékoságához. Kiemelt feladat a tanuló motiválása a beszédhibája leküzdésére, ugyanakkor felkészítése az esetleges visszaesésekre, azok kezelésére, valamint arra, hogy a maradandó tünetekkel később is együtt tudjon élni.

7.2.4. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők. Ha a tanulót állapotja akadályozza, akkor az Irányelvben megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése.

Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

Magyar nyelv és irodalom

A műveltségi területhez kapcsolódó tananyagtartalmat, a fejlesztésre fordított időt a sérülés jellege, mélysége, prognózisa befolyásolhatja. A Magyar nyelv és irodalom, a Művészetek, a Testnevelés és sport, valamint az Élő idegen nyelv fejlesztési feladatainak megvalósítása kíván nagyobb figyelmet, a beszéd fogyatékoság típusától függően az egyes témakörök között hangsúlyeltolódások válhatnak szükségessé. Néhány szempont azonban általánosítható:

- olvasás-, írástanítási módszerként beszéd fogyatékos tanulók esetében a hangoztató-elemző, illetve a diszlexia-prevenciós olvasástanítási módszer ajánlott;
- a súlyos beszéd fogyatékos tanulók anyanyelvi fejlesztésében hosszabb begyakorlási, érési szakaszok tervezendők;
- az anyanyelvi fejlesztés, gondozás a nevelés minden színterén és helyzetében, az oktatás teljes időtartama alatt központi szerepet játszik.

Művészetek. Testnevelés és sport

Mindkét műveltségi terület jól szolgálja a fejlesztés másik nagy területének, a téri orientáció, mozgás-, ritmus-, beszédkoordináció követelményeinek megvalósítását. A dráma és a tánc kiemelt szerepet kap a rehabilitációs célú feladatok megvalósításában is.

Élő idegen nyelv

A beszéd fogyatékoság típusához igazodó módszerek – pl. dadogók esetében az írásbeliség, diszlexiás tanulóknál pedig az auditív módszerek – elsőbbségét szükséges biztosítani.

*7.2.5. Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció**7.2.5.1. A pedagógiai rehabilitáció ajánlott tevékenységformái*

- Logopédiai egyéni és csoportos terápia.
- Szenzoros integrációs tréningek és terápiák.
- Kommunikációs tréningek.
- Bábterápia.
- Drámaterápiás foglalkozások.

7.2.5.2. Az egészségügyi rehabilitáció formái

- Foniátriai vizsgálat és ellátás.
- Gyermek-neurológiai vizsgálat és ellátás.
- Pszichológiai vizsgálat, pszichoterápia.
- Gyógyúszás.
- Gyógytorna.
- Relaxációs tréningek.

7.2.6. Logopédiai egyéni és csoportos terápia a leggyakoribb kórformák esetében

A beszéd fogyatékos tanuló – függetlenül attól, hogy az iskolai nevelésben, oktatásban integráltan vagy szegregáltan részesül-e – az iskolai oktatás keretében, annak részeként vesz részt a beszéd technikai és tartalmi fejlesztését szolgáló logopédiai terápiás foglalkozáson. A beszéd fogyatékoság eltérő kórformái szerint a rehabilitációs feladatok is eltérőek.

7.2.6.1. A beszédészlelés és beszédmegértés zavara

A beszéd-feldolgozási folyamat zavaráról akkor beszélünk, ha az elhangzott közlések azonosítása korlátozott, nem pontos, megértésük bizonytalan, akadályozott, az értelmezés kérdéses, gátolt. Nagyon súlyos a zavar, ha a beszédfeldolgozás a gyermek, tanuló biológiai életkorához képest több mint 3 év, és a beszédfeldolgozás összes részfolyamatát érinti.

A terápia célja:

Az elmaradott, illetőleg zavart beszédmegértés korrekciója, azaz az életkornak megfelelő folyamatműködés kialakítása, a következményes problémák csökkentése, megszüntetése.

A fejlesztés menetét meghatározó tényezők: az életkor, a beszédprodukció, a beszédészlelési és beszédmegértési zavar mértéke, a következményes problémák jelenléte és mértéke (olvasási, helyesírási nehézségek).

A rehabilitációs tevékenység GMP-diagnosztikára épül. Tartalma célzott beszélgetések és célzott verbális feladatok megoldása egyénileg, illetve kiscsoportban.

7.2.6.2. Megkésett/akadályozott beszédfejlődés

Az ép értelmű és ép érzékszervű gyermek beszédfejlődése elmarad a megfelelő beszédszinttől.

A terápia célja:

A nyelvi közlés többszintű összetevőjének (szókincs, helyes ejtés, nyelvtani rendszer, szóbeli és írásbeli szövegalkotás) sokoldalú, intenzív differenciált fejlesztése, amely specifikusan egyéniesített jellegű.

A logopédiai terápia feladata:

- a beszédre irányuló figyelem fejlesztése,
- a mozgások speciális fejlesztése,
- az aktív és a passzív szókincs bővítése,
- a beszédészlelés és -megértés fejlesztése,
- a prognosztizálható olvasás-/írászavar megelőzése.

7.2.6.3. Dadogás

A beszéd összerendezettségének zavara, amely a ritmus és az ütem felbomlásában és a beszéd görcsös szaggatottságában jelentkezik. A dadogás terápiaja komplex (logopédiai, orvosi, pszichológiai), egyénre szabott terv alapján zajlik.

A logopédiai terápia feladata:

- a test és a beszéd szervek laza izomműködésének kialakítása,
- helyes légzéstechnika kialakítása,
- cselekvéshez kötött beszédindítás,
- relaxációs gyakorlatok,
- mozgás- és ritmus koordináció fejlesztése,
- a beszéd automatizált elemeinek technikai fejlesztése és javítása,
- a beszédhez szükséges motiváció megteremtése, az önismeret és önértékelés fejlesztése.

7.2.6.4. Hadarás

A beszéd súlyos zavara, melyre a rendkívüli gyorsaság, a hangok, a szótagok kihagyása, a pontatlan hangképzés, a monotonía és a szegényes szókincs jellemző. A hadaráshoz gyakran társul a könnyen elterelhető érdeklődés.

A logopédiai terápia feladata:

- a figyelem fejlesztése,
- beszédterápia, helyes légzéstechnika kialakítása,
- mozgás- és ritmuskorrekció és -fejlesztés

7.2.6.5. Diszfónia

A zöngképzés, az ún. primér hang területén megjelenő hangképzési zavar. A diszfóniások beszédéből hiányzik, vagy torzult formában van jelen a zöng.

A logopédiai terápia feladata:

- a tiszta egyéni beszédhang kialakítása és a folyamatos spontán beszédbe való beépítése,
- a hangminőség és az anatómiai-élettani viszonyok további romlásának megakadályozása.

7.2.6.6. Orrhangzós beszéd

Legsúlyosabb esetei az ajak- és szájpadhasadékok következtében alakulnak ki. A szájpadhasadékkal gyakran együtt jár az enyhe fokú nagyothallás. A beszédfejlődés, majd a mondatok megjelenése is késhe, azok hiányosak, diszgrammatikusak lehetnek.

A logopédiai terápia feladata a nyelv minden szintjére kiterjedő beszéd-, illetve nyelvi fejlesztés.

8. Az autizmus-spektrumzavarokban szenvedő (autisztikus) tanulók iskolai fejlesztésének elvei

8.1. Az autisztikus tanuló

8.1.1. Általános jellemzők

Az autizmus-spektrumzavarok az idegrendszer igen korai, nagy valószínűséggel veleszületett ártalmának, illetve a genetikai, egyéb biológiai és környezeti tényezők együttes hatásának következményei. Az iskoláskor eléréséig – vagy tovább – kezeletlenül maradt fejlődési zavar és szélsőséges viselkedésformák gyógyító és fejlesztő célú ellátása a gyermek növekedésével egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő a fejlesztést elkezdeni. Az autizmus-spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és sajátos gondolkodási képességek minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg.

Az autisztikus tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányosságai, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedés szervezés és kivitelezés képességének minőségi sérülése és az egyenetlen képességprofil.

Az alapvető gondolkodási és viselkedési képességek spontán elsajátításához szükséges képesség hiányok egész életen át jellemzően megmaradnak, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A hiányzó képességek (deficit) okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek az igen súlyostól a jól ellensúlyozott állapotokban csaknem tünet mentessé fejlődhetnek, változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formákban jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanuló autizmusának súlyossága széles skálán szóródik.

8.1.2. A halmazottan sérült autisztikus tanuló

Az autizmus-spektrumzavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előjelzéseket jelentősen befolyásolják.

Ezek lehetnek:

- értelmi fogyatékoság (mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar),
- beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékoság,
- viselkedésproblémák (főleg, ha azok súlyosak, pl. agresszió, önbántalmazás).

A fejlesztésnél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához kell a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmus-specifikus pedagógiai módszereket összehangolni.

8.1.3. Az autisztikus tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

Gyakorlati célból a társas viselkedési készségek, szociális viselkedés szerint az autisztikus spektrumon elhelyezhető sokféle személyiségű és viselkedésű tanulók négy típusba sorolhatóak.

8.1.3.1. Izolált típus

Társas kapcsolatokat nem kezdeményező, a kezdeményezést, társas helyzeteket kerüli, elutasítja, nem érti. Általában értelmi fogyatékos, gyakoriak a szenzoros ingerfeldolgozás zavarai is. A legrosszabb prognózisú, legnehezebben tanítható alcsoport.

8.1.3.2. Passzív típus

Szociálisan nem kezdeményező, a közeledést passzívan elfogadja, gyakran jól irányítható. A legjobban tanítható, legjobb prognózisú a későbbi beilleszkedés lehetősége szempontjából is. Passzivitása, együttműködési készsége miatt nehéz észrevenni, amikor már nem követi a tananyagot, csak jelen van, illetve rugalmatlanul, formálisan „tanul”.

8.1.3.3. Aktív, bizarr típus

Szociálisan aktív. Viselkedése gyakran a helyzethez nem illő, szokatlan módon, esetleg sokat kezdeményező. Kapcsolatteremtése egyoldalú, a partner személyiségét, szándékát nem veszi tekintetbe, saját érdeklődési körbe tartozó témákra, kérdésekre szorítkozik.

8.1.3.4. *Merev, formális típus*

Főként a serdülő- és felnőttkorban, a legjobb értelmű és beszédszintű autisztikus személyekben alakulhat ki a jellegzetes viselkedés, amelynek háttérében erős kompenzációs igyekezet áll.

A gyermekek fejlődésük során többször is típust válthatnak.

8.1.4. *Az autisztikus tanulók – a tanítás, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából – kiemelkedő jelentőségű tulajdonságai*

a) A másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak (pl. az információátadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya. Legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat, a tárgytól megkülönböztesse.

b) A szociális megerősítés jutalomértékének, illetve a belső motiváltságnak – gyakran teljes – hiánya. Többnyire nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömet.

c) A beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukció mellett is, amelyet nehezítenek a beszéd érzelmi, társas viselkedési sajátosságai, mint pl. a hanghordozás.

d) Egyenetlen képességprofil, pl. a szigetszerű ismeretek, képességek és az önellátás vagy a mechanikus és a személyes memória közötti szakadékszerű különbség.

e) Hiányzó vagy korlátozott belátás, pl. saját tudásával, az ismeret forrásával, módjával, a szubjektív jelentőséggel kapcsolatban.

8.1.4.1. *Típusos erősségek, amelyekre építeni lehet*

- A megfelelő szintű vizuális információ általában jól értelmezhető.
- Tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás.
- Jó mechanikus memória.
- Megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témáknál kiemelkedő koncentráció, kitartás.
- Egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – viszonylag jó képességek.

8.1.4.2. *Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás során*

- Az érzékszervi ingerfeldolgozás zavarai (hallás, látás, fájdalom stb.).
- Figyelemzavar gyakorisága.
- Az utánzási képesség kialakulásának hiányosságai.
- Ingerfeldolgozási, vizumotoros koordinációs problémák.
- Tér-idő értelmezés interiozációjának gyengesége, esetleg hiánya.
- Analízis (sorrendiség)-szintézis műveleteinek problémája.
- A lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje.
- Az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése.
- Emlékezetfelidézési problémák (speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél).
- Ismert tananyagban váratlan nehézség felmerülése szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazás során.
- A feladat céljának nem értése, reális jövőre irányultság hiánya.
- A szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága.
- A valóság téves értelmezése, felfogása.
- Realitás és fantázia összetévesztése.
- A szóbeli kérések, közlések félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén.
- Képességek, ismeretek önálló változatos alkalmazásának hiánya (még beszéd-használatban is).
- Gyermekek közösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetekben szociálisan a helyzetnek nem megfelelő viselkedés a kortársakhoz.
- Szabadidőben passzivitás, kudarcokból eredő viselkedésproblémák megjelenése.
- Félelmek, fóbiák, szorongás.

8.2. *Az autizmus-spektrumzavarokban szenvedő tanulók speciális fejlesztésének elvei, céljai, feladatai és módszerei*

8.2.1. *Az autisztikus tanulók fejlesztésének általános céljai, feladatai*

– A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése: ennek alapja a szociális, kommunikációs és gondolkodási készségek hiányának speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése.

– A hiányzó készségeket pótló, helyettesítő kompenzációs-habilitációs kezelése a fejlődési elmaradás, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák leküzdése érdekében. A fogyatékos készségek kompenzálása különös jelentőségű a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához.

– Az iskolai és a mindennapi gyakorlati életre felkészítő tananyag speciális módszerek segítségével történő elsajátítása.

– A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt – a továbblépés előtt – külön kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos, probléma-megoldási módszerek tanítása.

– A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanított képesség egész életen át megfelelő alkalmazhatósága. A tanuló túlterheltségének elkerülése érdekében a felesleges információkat szűrni kell, mert az egészséges gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autisztikus gyermek számára nehéz tananyagot jelent.

A kognitív viselkedésterápiás, fejlesztési és tanítási célokat a fenti szempontok alapján fontossági sorrendben kell értelmezni, és e szerint kell a tervekbe iktatni.

Az autisztikus tanulók fejlesztési céljai hierarchikus rendben helyezkednek el abból a szempontból, hogy mennyire szükségesek a gyermek szociális alkalmazkodása és önszabályozása kialakításához (az egyéni fejlettségének szintjén). A típusos egyenetlen fejlődés azt jelenti, hogy a hiányzó vagy elmaradó készségek spontán fejlődésére nem építhetünk: minden egyes hiányzó részfunkció, illetve korábbi fejlődési szakaszból hiányzó alapoató funkció fejlesztését be kell illeszteni ebbe a hierarchiába. Pl. a veszélyeztető viselkedések kezelése, más, elfogadható viselkedések kialakításával, viselkedésterápiával a célok hierarchikus rendjében így alakul:

- az ön-(esetleg köz-)veszélyes viselkedések kezelése,
- a családi életet akadályozó viselkedések kezelése,
- a taníthatóság és a csoportba való beilleszkedés kialakítása,
- az iskolán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

8.2.2. Speciális módszerek az autisztikus tanulók fejlesztésében

– A nevelés, fejlesztés tervezése a mért szociális alkalmazkodás, fejlettségi kor, illetve a mért intelligencia szintje és a kommunikációs színvonal alapján történik, az egyenetlen képesség- és készségprofil, valamint tanulási képességek miatt egyénhez igazodó módon és a fejlődés erre alkalmas eszközzel (pl. fejlődési kérdőív) való folyamatos követésével.

– Protetikus, segédeszközökkel berendezett környezet és eszköztár kialakítása (az időbeli és téri tájékozódás, vizuális információhordozók augmentatív kommunikációt segítő eszközrendszer kialakítása).

– Speciális, egyéni motivációs és jutalmazási rendszer kialakítása.

– Vizuálisan segített kommunikációs rendszer, a speciális környezetben belül és személyek között: beleértve a gyermek felé irányuló minden kommunikációt.

– A szociális fogyatékossgal összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a gyermek szintjének megfelelő és szociális vonatkozásoktól leginkább független módszereket és médiumokat (pl. írott utasítás, folyamatábra, számítógépes oktatás stb.). Ugyanakkor a tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél (pl. a csoportos, illetve „frontális” tanítási helyzetben való tanulás).

– A fejlesztésben, tanításban és a viselkedésszabályozás kezelésében alapvető kognitív viselkedésterápia módszereinek alkalmazása.

8.2.3. A speciális fejlesztés szervezési feltételei

8.2.3.1. A fejlesztés formái

- Speciális csoportban: egyéni és kiscsoportos formában.
- Többségi iskolában integráltan.

8.2.3.2. Speciális csoportosajátosságok

– A szükséges pedagógus létszám függ a csoportlétszámtól, a csoporttagok közti hasonló szükségletektől, az egyéni fejlesztési szükségletektől és a viselkedésszabályozás súlyosságától, gyakoriságától.

– Törekedni kell a csoport homogenitására. Az egyéni fejlődési eltérések az általános értelmi, önállósági, beszéd-képességi szint, illetve a viselkedésszabályozás jellege szerint további csoportbontást tehetnek szükségessé.

8.2.4. Az autisztikus tanulók fejlesztésének pedagógiai szakaszai

Az autisztikus tanulók iskolai fejlesztését a szociális-kommunikációs készségek fejlesztése és a rugalmasabb viselkedésszabályozás kialakítása határozza meg. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai általában módosításokkal egyeznek meg a NAT-ban és a kerettantervekben rögzített pedagógiai szakaszokkal és tartalmakkal. A módosításokat a helyi tan-

tervekben és egyéni fejlesztési tervekben kell meghatározni a gyermekek egyéni szükségleteinek, fejleszthetőségének megfelelően. Az 1–4. évfolyam elvégzéséhez általában hosszabb időkeretre van szükség.

A jó értelmi és nyelvi képességekkel rendelkező tanulók esetében előfordulhat, hogy az egyes műveltségi területeken meghatározott tartalmak jelentős részét a NAT-ban meghatározott életkorban képesek elsajátítani. Ezekben az esetekben egyéni fejlesztési terv alapján a szociális-kommunikációs és speciális kognitív készségek párhuzamosan fejlesztése szükséges.

Az alábbi szakaszolás az autisztikus gyermekek speciális fejlesztésének általános vázlata. Tartalmazza azokat a többlettartalmakat, amelyeket az egyéni fejlesztési tervekbe szükséges beépíteni.

A fejlesztését minden gyermek esetében az első szakaszban kell kezdeni. Az egymásra épülő szakaszok időtartama előre nem határozható meg. A fejlesztés üteme és a tanuló továbblépési lehetősége függ a fejlődés mért eredményeitől, azaz: a gyermek képességeitől és a szakszerű képzés intenzitásától.

8.2.4.1. Első szakasz

Fő célja a habilitáció. A gyermek formális és informális megfigyelésének tapasztalataira alapozva, egyénre szabott hosszú, közép- és rövid távú tervre épül.

Célja a tanuló elemi beilleszkedési készségeinek: adaptív viselkedésének kialakítása. Ennek érdekében:

- a szociális/kommunikációs alapkészségek célzott fejlesztése,
- az autizmusból és a társuló fogyatékosságokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása,
- az ismétlődő, sztereotip, helyzetnek nem megfelelő viselkedés kialakulásának megelőzése, illetve rendezése,
- fogyatékosság-specifikus vizuális információhordozókkal segített ún. protetikusan, segédeszközökkel felszerelt ún. augmentatív környezet, eszközök és módszerek/rutinok, viselkedési normák, szokások kialakítása és használatának elsajátíttatása.

Fejlesztési területek:

a) Kommunikáció/szociális viselkedés

- Beszéd előtti csecsemőkorai kommunikáció elemeinek tanítása.
- Szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása (pozitív megerősítéssel).
- Beszéd vagy – beszéd kialakulásának hiányában – alternatív vizuális eszközzel történő kommunikáció használatának tanítása.

- Tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása.

- Augmentatív kommunikációs eszközök (nem kizárva pl. az olvasást) használatának tanítása napi rutinokban.

b) Fejlesztési funkcióelmaradások, önkiszolgálás

- Alapvető készségek kialakítása (étkezés, szobatisztaság, tisztálkodás, öltözködés).

c) Kognitív fejlesztés

- Elemi ismeretek, fogalmak.
- Elemi logikai műveletek és összefüggések tanítása.
- Szociális kognitív készségek fejlesztése.
- Egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között (pl. játék-, használati és munkaeszközök célszerű használatát).

- Általánosítás képességének fejlesztése.

- Az elsajátított képességek önálló használatának tanítása.

- Az elsajátított képességek más összefüggésben való használata.

- Képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben stb.

d) Viselkedésproblémák kezelése

- Viselkedésproblémák megelőzése.
- Alternatív viselkedések kialakítása.
- Meglévő viselkedésproblémák kezelése.

8.2.4.2. Második szakasz

Célja az elsajátított ismeretek bővítése és a változatos aktivitásokban való minél önállóbb részvétel iskolai, otthoni és egyéb iskolán kívüli környezetben.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

- képességek szinten tartása az önállóság fejlesztésével,
- szociális/kommunikatív, kognitív fejlesztés,
- önellátás körének bővítése,
- házimunka,
- munkára nevelés megalapozása.

8.2.4.3. Harmadik szakasz

Cél a felnőtt korban egyénileg elérhető legmagasabb szintű adaptáció, önállóság és munkavégző képesség elérésének megalapozása.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

- képességek szinten tartása,
- tantárgyi ismeretek a NAT-ban és a kerettantervekben meghatározott tartalmak adaptálásával, az egyén képességeinek megfelelően,
- önszervezés, önállóság, társuló szociális integráció,
- munkára nevelés, pályaaorientáció.

8.2.5. A NAT alkalmazása

Az autisztikus tanulók csoportja rendkívül változatos, de a központi sérülés azonos jellege miatt meghatározhatók közös szükségletek és egységes módszertani javaslatok.

A NAT kiemelt fejlesztési feladatai, műveltségi területei esetükben is alkalmazhatóak a sérülés típusának megfelelő adaptációval. A NAT szakaszaihoz rendelt fejlesztési feladatok elérésére szükség esetén hosszabb időtartamot kell biztosítani. A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, az intelligenciát és a nyelvi képességeket kell figyelembe venni. A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kell az autisztikus tanulók speciális szükségletei szerint. Az egyes műveltségi területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervben és az egyéni fejlesztési tervekben kell rögzíteni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

8.2.5.1. A NAT kiemelt fejlesztési feladatai

Énkép, önismeret

Az autisztikus tanulók fejlesztésében hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, szociális normáknak direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. A sikerélményeket biztosító, a gyermek érdeklődését és motivációját fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában.

Hon- és népismeret

Kiemelkedően fontos a közvetlen társadalmi és természeti környezet ismerete, az azokkal való harmonikus kapcsolat. Az autisztikus tanulók elsősorban saját, közvetlen élményeiken keresztül, esetleg speciális érdeklődési körüknek megfelelően ismerhetik meg nemzeti kultúránk értékeit. Ezen a területen rendkívül nagy egyéni különbségekre számíthatunk. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

Az autisztikus tanulók számára közvetlen, látható, megtapasztalható élmények (pl. művészi alkotások, ismeretterjesztő filmek) segítségével nyújthatunk ismereteket e téren. A sajátos érdeklődési körök (pl. térképek, közlekedési eszközök, különféle adatok, tények gyűjtése) számos tanulót közelebb visznek a terület ismeretanyagához.

Környezeti nevelés

A környezet célzott megfigyelése, felfedezése a pedagógus aktív közreműködése nélkül elképzelhetetlen. A fejlesztés a közvetlen, mindennapi élettel kapcsolatos tapasztalatokon alapul. Elsődleges a helyes szokásrend és a személyes biztonság való törekvés kialakítása.

Információs és kommunikációs kultúra

Elsődleges cél a kölcsönös, hatékony, közérthető kommunikáció kialakítása. Az információszerzésben, tanulásban, szociális-kommunikációs fejlesztésben nagy szerepet kapnak a vizuális eszközrendszerek. Az informatikai eszközök segítő szerepe kiemelkedő.

Tanulás

Az autizmus számos speciális kognitív nehézséggel és a kommunikáció sérülésével jár együtt. A tanulási folyamatban az élő nyelv és a szociális közvetítés megnehezíti, míg a vizuális információhordozók alkalmazása segíti a világ megismerését. Az állandósághoz való ragaszkodás oldása, valamint az egyén motivációs lehetőségeinek ismerete kulcsfontosságú a tanulás szempontjából.

Testi és lelki egészség

A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása elsődleges fontosságú. A helyes szokásrend kialakításakor alapozhatunk a tanulók merev, szabálytartó viselkedésére. A megfelelő szexuális viselkedés kialakításában a családok számára hatékony segítséget kell nyújtania az iskolának. A viselkedésproblémák megelőzése és hatékony kezelése kiküszöbölheti a gyógyszeres kezelést, ami fontos az egészség megőrzése szempontjából.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az egyén által elérhető legnagyobb fokú önállóság megteremtése minden esetben kiemelkedően fontos. Ennek szintje nagy egyéni eltéréseket mutat. A pályaaorientáció során a munkaképességek mellett a szociális-kommunikációs fejlettséget és a munkaviselkedés színvonalát is figyelembe kell venni. Fontos cél, hogy a tanuló lehetőség szerint a speciális érdeklődési köréhez kapcsolódó szakmát választhasson.

8.2.6. A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

Az autisztikus tanulók oktatása a NAT műveltségi területeit követi. Valamennyi műveltségi terület oktatását átszövik a habilitációs tartalmak. A kerettantervek tantárgyi témaköreinek elnevezése, tartalma specifikus módosításokkal alkalmazható, követelményeik módosíthatók, átcsoportosíthatók. A halmozottan sérült, az autizmus mellett a tanulásban vagy értelmileg akadályozott gyermekek esetében az Irányelv értelmi sérült gyermekekre vonatkozó tantárgyi rendszerét az autizmusra adaptálva javasolt alkalmazni.

Magyar nyelv és irodalom

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkció megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükséges lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására.

Élő idegen nyelv

Az élő idegen nyelv oktatását azoknál az autisztikus tanulóknál érdemes megkezdeni, már kommunikatív módon, változatos kontextusokban és funkciókban használják anyanyelvüket. Gyakran egyedi megítélés alapján javasolni kell az autisztikus gyermekek értékelés alóli felmentését.

Matematika

Kiemelkedő jelentőségű a megismerési képességek fejlesztése, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló, gyakorlati alkalmazásának segítése, a problémamegoldás menetének tanítása. Különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás alkalmazása.

Ember és társadalom

Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés elemi szabályainak ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

Ember a természetben. Földünk és környezetünk

Az autisztikus tanulók jellegzetesen sajátos speciális ismeretszerzési nehézségei miatt a tanítás során nem számíthatunk a gyermekek előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a közvetlen tapasztalásra nagy hangsúlyt kell fektetni.

Művészetek

A műveltségi területen megjelenő valamennyi fejlesztési feladat fontos terápiás lehetőséget jelent. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak.

Informatika

Az informatikai eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos autisztikus tanuló mutat érdeklődést e terület iránt.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A műveltségi terület rendkívül nagy hangsúlyt kap, mivel az önállóságot és a munkavállalás lehetőségét alapozza meg. Kiemelt cél a megfelelő munkaviselkedés kialakítása, a változásokhoz való rugalmasabb alkalmazkodás fejlesztése, valamint az elsajátított tevékenységek, munkafolyamatok önálló elvégzése.

Testnevelés és sport

A testi egészség megóvása, az erőnlét, az állóképesség és az ügyesség egyénre szabott fejlesztése mellett a legfontosabb fejlesztési feladatok általában a következők:

- A testséma ismeretének kialakítása.
- A testmozgások célszerű összehangolásának tanítása különféle terekben és aktivitásokban.
- A különböző társas helyzetekben való megfelelő mozgásformák kialakítása.
- Annak tanítása, hogy a gyermek saját ellenőrzése alatt tudja tartani mozgásos sztereotípiáit.

8.3. A pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció, rehabilitáció

Céljai és feladatai a kötelező oktatás, fejlesztés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatók meg.

Módszertanilag az autizmus-specifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív és viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges.

Tartalmilag a hiányzó készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való habilitációs és rehabilitációs célú kezelését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek,
- viselkedésproblémák (dührohamok, auto- és heteroagresszió, sztereotip viselkedések stb.),
- figyelem, utánzás, gondolkodási készségek, énkép, önismeret stb.,
- érzékszervek és testhasználat, nagy- és finommozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása,
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók,
- önkiszolgálás, önellátás,
- saját speciális segédeszközeinek mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata,
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása,
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása,
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása,
- a halmozottan fogyatékos autisztikus tanulók speciális ellátása.

8.4. Az autisztikus gyermekek integrációja

A tudatosan tervezett, és nem kényszermegoldásként alkalmazott integráció csak akkor indokolt, ha egyértelműen az autisztikus gyermek javát szolgálja. A mérlegelés jellemzően a harmadik szakaszban nevelt tanulók egy részénél reális. Az integráció szükségességének megítéléséhez az alábbi tényezők alapos mérlegelése szükséges, úgy, hogy a feltételek együttesen és perspektivikusan legyenek adottak.

A tanuló részéről átlagos vagy átlag feletti intelligencia, enyhe fokú autisztikus fogyatékoság, jól kompenzált, minimális viselkedésproblémák.

A családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására.

Az iskola részéről

- a speciális módszertanban jártas pedagógus és asszisztens,
- jól előkészített, ütemezett fejlesztési terv,
- speciális eszközök, módszerek és környezet,
- együttműködés a családdal és/vagy a diáktalakkal,
- a befogadó gyermekcsoport felkészítése a pozitív hozzáállásra, folyamatos támogatása,
- szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás.

Szakértői csoport, amely rendelkezésre áll a szülők felvilágosításában, a pedagógusoknak nyújtandó szakmai tanácsadásban, problémakezelésben, a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében.

Az integrált autisztikus gyermek legyen elégedett az iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés, a tananyag szűrése (egyes tantárgyakból felmentés), továbbá a fogyatékoságot kompenzáló alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint (pl. kézírás helyett gép használata, szóbeli felelet helyett írásbeli beszámoló vagy fordítva).

9. A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók iskolai fejlesztésének elvei

9.1. A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanuló

A súlyos tanulási, beilleszkedési és magatartási zavarok hátterében részképegyzavarok, kóros hyperkinetikus vagy kóros aktivitászavar és/vagy figyelemzavar, az iskolai teljesítmények eléréséhez szükséges pszichikus funkciók kialakulatlansága, fejletlensége vagy a felsoroltak halmozott előfordulása áll fenn. Nem határozhatunk meg egységes jellemző jegeket; az egyes állapotok a tünetek/tünetegyüttesek komplexitásától függően a funkciógyengeségtől a komplex sze-

mélyiség-, illetve általános tanulási zavarig terjedhetnek. A percepció bázis többdimenziós érintettsége miatt az olvasás, írás, számolás elsajátításában különböző súlyosságú akadályt jelent, az enyhe zavartól egészen a funkcióképtelenségig.

a) A részképességzavarok körébe az iskolai teljesítmények – elsősorban az alapvető eszköztudás (olvasás, írás, számolás) – elsajátításának nehézségei, a képességek deficitje, valamint az általuk kiváltott, következményes magatartási és/vagy tanulási zavarok komplex tünet-együttese tartozik. Jellemző, hogy az adott részképességben az intelligencia szintjének ellentmondó súlyos teljesítménybeli elmaradás mutatkozik, valamint teljesítményszóródás mutatható ki az intelligenciafaktorok, a mozgáskoordináció és a beszéd szintje között. A részképességzavarok tüneteit mutató tanulók általános jellemzője a számukra nehéz iskolai feladatok iránti feltűnő közömbösség, érdektelenség, amely a nehézségek következtében fokozatosan elmélyül, és a tanulással kapcsolatos tevékenységek (olvasás, írás, számolás) elutasításában fejeződik ki.

b) A kóros hyperkinetikus vagy kóros aktivitászavar, a figyelemzavar megléte esetén az érintett tanuló rövidebb ideig tud a feladathelyzetben megmaradni, az általánosnál sokkal több cselekvéses tanulási helyzetet igényel. Azok a tanulók, akik súlyos figyelemzavaruk (helyzetidegenség, hibás-hiányos helyzetfelismerés) vagy fejletlen önirányítás, gyenge önértékelési képesség miatt nem tudnak a tanulási szituációba beilleszkedni, állandó személyes kontrollra, megerősítésre szorulnak.

Míg a részképességzavarok gyakran ép érzékszervek esetén is az érzékszervi fogyatékoság (gyengénlátás, enyhe nagyothallás) látszatát kelthetik, addig a hiperaktivitás, a nyugtalanság, a túlmozgások, a figyelemzavar előfordulásakor a tanulók általánosan gyenge képességűnek, értelmi fogyatékosnak tűnhetnek.

Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének, érési lelassulásának jelei a tanulási, magatartási zavar tüneteit mutató tanulóknál az alábbiak:

- általában érzékenyebbek a meteorológiai változásokra,
- fáradékonyabbak az átlagnál, nehezen tűrik a zajokat, nehezen viselik el a várakozási feszültséget,
- gyakrabban van szükségük pihenésre, szünetre, egyedüllétre,
- fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó állandó kereteket, érthető és követhető szabályokat.

9.2. A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók iskolai fejlesztése

9.2.1. A fejlesztés alapelvei

– A részképességzavar tüneteit mutató tanulók sajátos nevelési igényeinek kielégítése gyógypedagógiai tanár, terapeuta és/vagy pszichológus közreműködését igényli. A rehabilitációs célú órakeretben a tanulók fejlesztése egyéni terápiai terv alapján történik.

A kialakulatlan részképesség jellegének megfelelően az iskolai oktatásban érvényesíteni kell a számonkérési, értékelési, esetleg – indokolt esetben, a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság javaslata alapján – az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és minősítés alóli mentesítés lehetőségét.

– A részképességzavar tüneteit mutató tanuló egyéni fejlesztése, külön oktatása intenzív terápiás céllal szervezett átmeneti formának tekinthető, melyet csak súlyos állapotok esetén célszerű alkalmazni, és amelynek célja, hogy a tanuló minél előbb visszakerüljön az őt integrálni képes környezetbe.

– Az iskolai nevelés, oktatás során kiemelt feladat:

- a) az egészséges énkép és önbizalom kialakítása,
- b) a kudarcűrő képesség növelése,
- c) az önállóságra nevelés.

9.2.2. A fejlesztés kiemelt céljai, feladatai

9.2.2.1. Diszlexia, diszgráfia

A diszlexia a tanulási zavarok fogalomkörébe tartozó, intelligenciaszinttől független olvasási és helyesírási gyengeség. Hátterében a központi idegrendszer sérülései, organikus eltérései, érési késése, működési zavara, örökletesség, lelki és környezeti okok különböző összefonódásai találhatók meg, valamelyik dominanciájával. Általában differenciálatlan az aktív szókinés, és gyenge a verbális emlékezet. A tanuló az új szavakat nehezen jegyzi meg, megmásítja, torzítja, jó értelmi képesség esetén új szót alkot helyette, vagy körülírja a fogalmat. Az olvasás tanulása során nehezen alakul ki a hang-betű kapcsolat, gyakori és makacs betűtévesztések fordulnak elő, a sorrendben átvetések tapasztalhatók, a hosszabb szavak áttekintése rendkívül nehéz. Hibás kombinációk, felületes akusztikus képzetek előhívása észlelhető. Nehéz a figyelem megosztása az olvasási technika és a szöveg tartalma között, pontatlan a toldalékok olvasása, lassú az olvasási tempó, gyenge a szövegértés.

A súlyos olvasás-írászavar irreverzibilis, maradványtünetei a közép- és felsőfokú oktatásban, illetve a felnőttkorban is feltűnnek és fennmaradnak.

Diszgráfia esetén az írómozgásokban, azok kivitelezésében jellemző a rossz kéztartás, az íróeszköz helytelen fogása, a görcsösség. Más tananyagokban való előrehaladáshoz viszonyítva nagyon lassú az írás megtanulásának folyamata.

Az írómozgás egyenetlen, ritmusa és lendülete töredezett lesz, az optimális mozgássor csak nagyon lassan valósul meg, ezért fáradékonyabbak a diszgráfias tanulók.

A fejlesztés célja:

Az olvasás-, írászavarok javításának feladata az iskolás korban, hogy kialakítsa a tanulóban az intellektusának és mindenkori osztályfokának megfelelő értő olvasás-írás készséget, fejlessze kifejező készségét, segítse az olvasás, írás eszközzé válását az ismeretek megszerzésében.

A fejlesztés feladatai:

- a) a testséma biztonságának kialakítása,
- b) a téri és időrelációk kialakítása praktikus és verbális szinten,
- c) a vizuomotoros koordináció gyakorlása,
- d) a látás, hallás, mozgás koordinált működtetése,
- e) az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása) lassított tempójú, nyújtott ütemű, hangoztató-elemző, szótagoló, a homogén gátlás elvét figyelembe vevő, valamint a vizuális és auditív észlelésre alapozó módszerrel,
- f) az olvasás, írás készségének folyamatos gondozása, fejlesztése a tanuló egész iskolai pályafutása alatt,
- g) a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során,
- h) az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel,
- i) az olvasásképtelenség esetében a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, gépi írással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával.

9.2.2.2. Diszkalkulia

A diszkalkulia különböző számtani műveletek, matematikai jelek, kifejezések, szabályok megértésének, a számjegy, számkép felismerésének, egyeztetésének, grafikus ábrázolásának, a számok sorrendiségének, számneveket szimbolizáló vizuális alakzatok azonosításának nehézsége más iskolai teljesítmények (pl. olvasás, írás, idegennyelv tanulás) jó színvonal mellett. Háttérben általában valamilyen idegrendszeri sérülés húzódik meg, amelynek következtében zavart az érzékelés-észlelés folyamata, sérült a gondolkodás. Nehezítetté válik a szimbólumok felismerése és tartalmi azonosítása, akadályozott a fogalmak kialakulása, sérülnek a fogalmakkal végzett gondolkodási műveletek, a sor- és szabályalkotás, a téri és síkbeli viszonyok érzékelése, illetve zavart szenved az emlékezet és a figyelem.

A diszkalkuliás tanulóknál általában hiányzik a matematikai érdeklődés, kialakulatlan a mechanikus számlálás képessége, a mennyiség-állandóság. Súlyos elmaradásaik vannak a matematikai nyelv használatában, a matematikai relációk verbális kifejezésében.

A fejlesztés feladatai:

- a) az érzékelés-észlelés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a beszéd összehangolt, intenzív fejlesztése,
- b) a testséma kialakítása,
- c) a téri relációk biztonsága,
- d) a relációk nyelvi megalapozása, a matematikai nyelv tudatosítása,
- e) a szerialitás erősítése,
- f) segítő, kompenzáló eszközök használatának megengedése,
- g) a fogalmak, így a szám- és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata, a képi, vizuális megerősítés,
- h) a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások megtalálása és alkalmazása.

9.2.2.3. A kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar, a figyelemzavar

Hiperkinetikus zavarok

Már az első öt évben kialakuló tünetegyüttes, melyet jellemez a tevékenységek csapongása, a figyelmetlenség, a nagyfokú impulzivitás, a szabályok gyakori megszegése, megfontolatlanság, többszöri konfrontálódás a társakkal. Gyakori a kognitív működések zavara, illetve a nyelvi és motoros képességek fejlődésének késése. Másodlagos szövődménye az aszociális viselkedés és csökkent önértéktudat.

Magatartási zavarok

Jellemzői a visszatérő és tartós disszociális, agresszív vagy dacos magatartássémák. A viselkedés erősen eltér az adott életkorban elvárhatótól, a szociális elvárásokat durván áthágja. Sokkal súlyosabb lehet, mint egy gyermekcsíny vagy egy serdülőkori lázadás és hosszan tart (hat hónap vagy annál hosszabb ideig). Jellemzi még: nagyfokú harcoság, társakkal, tárgyakkal, állatokkal szembeni durva bánásmód, fenyegető erőfitogtatás, indulatkitörések, iskolakerülés, hazudozás.

A fejlesztés elvei, módszerei feladatai:

- a) A tanuló optimális helyének megválasztása a pedagógus kommunikációs jelzéseinek megfelelő érzékelésére.

b) Az egyénhez igazított követelmények kialakítása a gyermek képességeinek, érdeklődésének, terhelhetőségének ismeretében.

c) A tanuló viselkedésének (kommunikációjának, önbizalmának, magabiztosságának, önérvényesítésének, cselekvéses, illetve verbális megnyilvánulásainak) megismerése siker vagy kudarc esetén. Ennek alapján a tanuló alkalmazkodásának, a kortárs csoportba való beilleszkedésének segítése.

d) Együttműködés a családdal és más szakemberekkel.

e) A fejlődés segítése gyakori pozitív visszajelzésekkel, a sikerélmény biztosítása.

9.2.3. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a NAT-ban rögzítettektől. A helyi tantervben indokolt lehet az első évfolyam két tanévi időtartamra történő szétbontása. Ebben az esetben az első tanév az intenzív prevenció, a szakszerű funkciófejlesztés, a pszichés gondozás, a megfelelő motiváció és a feladattudat kialakításának az időszaka a gyógypedagógiai korrekciós-kompenzáló-terápiás módszerek alkalmazásával.

9.2.4. A NAT alkalmazása

A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges.

9.2.4.1. Kiemelt fejlesztési feladatok

A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) módosulhat.

Kiemelt szerepet kap az Énkép és önismeret, a Kommunikációs kultúra, a Testi és lelki egészség, a Felkészülés a felnőtt lét szerepére.

9.2.4.2. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók egyéni fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, a tanítási-tanulási folyamat azonban zömében speciális pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított.

A helyi tanterv kiemelten kezelje az önismeretet, a reális önértékelés kialakítását, a kommunikáció fejlesztését. E feladatok minden műveltségi területen meg kell, hogy jelenjenek. Célzottan szerepet kaphat az Ember és társadalom, a Művészetek és ezen belül a Dráma és tánc fejlesztési feladatai között.

A beszédészlelés és beszédmegértés, a verbális figyelem és emlékezet intenzív fejlesztése, az olvasásértés fejlesztése a Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület fejlesztési feladatai között kap kiemelt szerepet.

Az élő idegen nyelv tanításánál a nyelvoktatás auditív módszereinek előtérbe helyezése javasolt.

A Művészetek műveltségi területen belül a komplex művészeti terápia, a drámapedagógia, az akusztikus és vizuális észlelés fejlesztésének kiemelt szerepe van.

A Testnevelés és sport műveltségi terület fejlesztési feladatainak megvalósítása során szenzoros integrációs programok és terápiák beállítása és/vagy gyógyúszás, valamint logopédiai ritmika alkalmazása is javasolt. A Matematika területén a kompenzációs lehetőségek, speciális módszerek alkalmazása segíti az eredményes fejlesztést.

Azoknál a tanulóknál, akiknél a sajátos nevelési igény oka a hiperaktivitás, a figyelemzavar, indokolt a korszerű, rugalmas szervezeti keretek és módszerek előtérbe helyezése a helyi tanterv készítésénél.

9.3. Egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitáció

9.3.1. Az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban a pszichés fejlődési zavar jellegének, tüneteinek kivizsgálásakor megállapított diagnózisnak megfelelő szakorvosi ellátást, annak folyamatosságát, kontrollját, valamint a pedagógiai rehabilitációt segítő egészségügyi terápiákat foglalja magába.

Ebből a szempontból fontos a gyermekneurológiai, a fülészeti, valamint a szemészeti vizsgálat, szükség esetén az érzékszervi gyógyítás.

9.3.2. A gyógypedagógiai tanár/terapeuta által vezetett pedagógiai rehabilitáció a funkcionális képességfejlesztő programok külön alkalmazásával, a fejlesztések során tanultak elmélyítésével szolgálja az eredményes iskolai előmenetelt.

**Az oktatási miniszter
3/2005. (III. 1.) OM
rendelete**

**a közoktatási intézmények informatikai fejlesztését
szolgáló, kötött felhasználású támogatás
felhasználásával történő beszerzések igénylési
rendjéről**

A Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Törvény) 8. számú mellékletének I. rész 3. b) pontjában foglalt felhatalmazás alapján – figyelemmel a Törvény 12. § (1) bekezdésére, valamint a 30. § (1) bekezdésének a)–b) pontjára – a következőket rendelem el:

1. §

(1) E rendelet hatálya

a) a helyi önkormányzatokra,

b) a külön törvényben meghatározott közoktatási feladatot ellátó intézményt fenntartó egyházi jogi személyre, társadalmi szervezetre, alapítványra, közalapítványra, országos kisebbségi önkormányzatra, közhasznú társaságra, gazdasági társaságra és a közoktatási közfeladatot alaptevékenységként végző, a személyi jövedelemadóról szóló törvény hatálya alá tartozó egyéni vállalkozóra,

c) a központi költségvetési szervként működő felsőoktatási intézményekre, valamint

d) az a)–c) pont alatt felsorolt szervezetek (a továbbiakban együtt: fenntartó) által fenntartott közoktatási intézményekre

terjed ki.

(2) A közoktatási intézmény fenntartója felé a Törvényben meghatározott, 4215 Ft/tanuló informatikai fejlesztési támogatás jogszerű felhasználására vonatkozóan, a közép-távú beiskolázási tervet figyelembe véve

a) 2250 Ft/tanuló támogatásrész terhére hosszú távú, használati és hasznosítási jogosultságot biztosító konstrukcióban történő hardvereszköz bérletére és ahhoz kapcsolódó szolgáltatásokra (a továbbiakban együtt: hardvereszközök) a 3. §-ban foglaltak szerint,

b) 1600 Ft/tanuló támogatásrész terhére iskolai adminisztrációs és ügyviteli szoftverekre vonatkozó felhasználási jog megszerzésével, a szoftverek bevezetésével, illetve a felhasználási jog rendeltetésszerű, illetve hatékony felhasználásához szükséges egyéb szolgáltatásokkal, valamint a szoftverek folyamatos üzemeltetésével kapcsolatos költségekre (a továbbiakban együtt: szoftvereszközök) a 4. §-ban foglaltak szerint,

c) 365 Ft/tanuló támogatásrész terhére adásvételi konstrukcióban történő hardverbeszerzésre [a továbbiak-

ban: kis értékű hardvereszközök, illetve a)–c) pont együtt: informatikai eszközök] az 5. §-ban foglaltak szerint jelenthet be igényt.

(3) A közoktatási intézmény – amennyiben még nem rendelkezik a beszerzendő szoftvereszközök rendeltetésszerű működtetésére alkalmas hardvereszközzel – igénylése során köteles az általa igényelni kívánt hardver- és szoftvereszközök beszerzését összehangolni.

2. §

(1) Az informatikai eszközök használata, beszerzése által megvalósuló fejlesztési feladatok összhangjának megteremtése érdekében az oktatási miniszter (a továbbiakban: miniszter) Programtanácsot állít fel.

(2) A Programtanács feladata, hogy a hardvereszközök és a kis értékű hardvereszközök típusára, az informatikai eszközökkel szemben támasztott minimális műszaki követelményekre, továbbá a 4. § (1) bekezdés b) pontja szerinti akkreditációs eljárás szabályainak meghatározására vonatkozóan első alkalommal legkésőbb 2005. március 4. napjáig, azt követően az ügyrendjében meghatározott időszakonként javaslatot tegyen a miniszternek. A javaslat tárgyában hozott döntését a miniszter az Oktatási Minisztérium (a továbbiakban: minisztérium) hivatalos honlapján nyilvánosságra hozza.

(3) A Programtanács a miniszter szakmai tanácsadó testületként működik, ügyrendjét saját maga határozza meg, a miniszter hagyja jóvá, és azt a minisztérium hivatalos honlapján nyilvánosságra hozza.

(4) A Programtanács három tagból áll, tagjait a miniszter bízta meg feladatuk ellátásával, és dönt visszahívásukról. A megbízatás elfogadással jön létre. A tagokat tevékenységük ellátásáért díjazás nem illeti meg. A Programtanács tagja a miniszter által nem utasítható.

3. §

(1) A hardvereszközök megrendelése közbeszerzési eljárás alapján történik. A közbeszerzési eljárás lebonyolítása – az (5) bekezdésben foglalt kivétellel – a fenntartó által a minisztériumhoz 2005. március 17. napjáig eljuttatott megbízás alapján történik, amelyhez a szükséges nyomtatványt a miniszter a minisztérium hivatalos honlapján nyilvánosságra hozza. Az eredményesen lefolytatott közbeszerzési eljárás alapján a nyertes ajánlattevővel (a továbbiakban: szolgáltató társaság) a szerződést a fenntartó mint ajánlatkérő köti meg, legkésőbb 2005. június 10. napjáig. A szerződés alapján a fenntartó a hardvereszközöket harminchat hónap használati időre kapja meg.

(2) A hardvereszközök listáját, azok bérleti díját, a szolgáltató társaság nevét, székhelyét és az igénybejelentő lap hiánytalan kitöltéséhez szükséges egyéb adatokat a miniszter a minisztérium hivatalos honlapján nyilvánosságra hozza.

(3) A közoktatási intézmény – a minisztérium hivatalos honlapján nyilvánosságra hozott igénybejelentő lapon – a fenntartója felé, kizárólag a szolgáltató társaság ajánlatában szereplő hardvereszközökre, a rá eső támogatási összeg erejéig, legkésőbb a (2) bekezdés szerinti nyilvánosságra hozatalt követő tizedik munkanapig jelenthet be igényt.

(4) A fenntartó a közoktatási intézmény által igényelt hardvereszközök tárgyában, a szolgáltató társasággal, a szolgáltató társaság által tett ajánlatnak megfelelően, megkötöti a szerződést, és – az (5) bekezdés kivételével – megrendeli azokat a közoktatási intézmény részére.

(5) A fenntartó a közoktatási intézmény igénylését követően jogosult az igénylés tartalmával mindenben egyező tartalommal a hardvereszközt az (1)–(4) bekezdésekben meghatározott eljárási rendtől eltérően – a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény (a továbbiakban: Kbt.) rendelkezéseit figyelembe véve – bérelni, és ezzel egyidejűleg a (4) bekezdés alapján megkötött szerződéstől elállni.

(6) Az (5) bekezdésben rögzített jogát a fenntartó 2005. november 15. napjáig gyakorolhatja abban az esetben, ha az igénybejelentő lapon rögzített hardvereszközt, az ott rögzített feltételekkel mindenben megegyező tartalommal, a megrendelés időpontjában alacsonyabb összegű bérleti díj megfizetése mellett tudja bérbe venni, és ezt előzetesen (az általa lefolytatott közbeszerzési eljárás eredményhirdetését megelőzően, egyéb esetben a szerződéskötést megelőzően) hitelt érdemlően igazolja a minisztérium számára.

(7) A fenntartó az elállási jogát az egyes közoktatási intézmények tekintetében külön-külön is, de csak az adott közoktatási intézmény által benyújtott igények összességére vonatkozóan gyakorolhatja.

4. §

(1) A szoftvereszközökre vonatkozó igénybejelentés

a) tárgya kizárólag olyan szoftvereszköz lehet, amely megfelel a 2. § (2) bekezdése szerint előzetesen meghatározott műszaki követelményeknek, és

b) kizárólag olyan gazdálkodó szervezettől történő beszerzésre vonatkozhat, amely a gazdálkodó szervezetek alkalmasságának és az általuk ajánlott szoftverek műszaki követelmények megfelelőségének vizsgálatára kiterjedő minősítési eljárásban (a továbbiakban: akkreditációs eljárás) szoftverértékesítésre jogosultságot szerzett.

(2) Az akkreditációs eljárás megszervezéséről, előkészítéséről és lebonyolításáról a miniszter gondoskodik, és annak eredményeképpen a szoftvereszközök ajánlására jogosultságot szerző gazdálkodó szervezet nevét, székhelyét, valamint a szoftvereszközök beszerzéséhez szükséges nyomtatványokat, továbbá az akkreditált szoftvereszközöket és azok lényeges műszaki, informatikai jellemzőit a minisztérium hivatalos honlapján nyilvánosságra hozza.

(3) Az akkreditációs eljárásban kiválasztott gazdálkodó szervezet a Kbt. 4. § 13. pontja szerinti kizárólagos jogot szerez az általa ajánlott szoftvereszközöknek a fenntartó részére történő, e rendeletben meghatározott feltételek szerinti ajánlására.

(4) A fenntartó a szoftvereszközök nyilvánosságra hozatalát követő hatvan napon belül az általa fenntartott közoktatási intézmények mindegyikének részvételével egyeztető tárgyalást folytat le, amelynek során a résztvevő intézmények igényeinek összehangolásával kiválasztják a megfelelő szoftvereszközt. A tárgyalásról a résztvevő intézmények és a fenntartó által aláírt jegyzőkönyvet kell felvenni, amely tartalmazza a kiválasztott szoftvereszközt, amelyet a fenntartó – a Kbt. előírásait figyelembe véve – megrendel vagy a megrendelése érdekében szükséges közbeszerzési eljárást haladéktalanul megkezd.

5. §

(1) A közoktatási intézmény fenntartója felé – a minisztérium hivatalos honlapján nyilvánosságra hozott igénybejelentő lapon – kizárólag a 2. § (2) bekezdése szerint nyilvánosságra hozott kis értékű hardvereszközre, a rá eső támogatási összeg erejéig jelenthet be igényt.

(2) A fenntartó az igénybejelentés alapján a kis értékű hardvereszközöket – a Kbt. előírásait figyelembe véve – bármely, az adott kis értékű hardvereszközt forgalmazó gazdálkodó szervezettől jogosult beszerezni.

6. §

(1) E rendelet a kihirdetését követő 3. napon lép hatályba.

(2) A támogatásnak a fenntartó általi igénylésére, folyósítására és elszámolására az 1. § (1) bekezdésének a)–c) pontjában meghatározott szervezetekre vonatkozó külön jogszabályok rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

Dr. Magyar Bálint s. k.,
oktatási miniszter

III. rész HATÁROZATOK

A Kormány határozatai

A Kormány 1017/2005. (III. 1.) Korm. határozata

a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány Alapító Okiratának módosításáról

1. A Kormány

a) alapítói jogkörében módosítja a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány Alapító Okiratát;

b) felhatalmazza az ifjúsági, családügyi, szociális és esélyegyenlőségi minisztert, hogy a módosítással egysé-

ges szerkezetbe foglalt Alapító Okirat bírósági nyilvántartásba vétele során az Alapító képviselőjében eljárjon;

Határidő: azonnal

c) elrendeli a módosítással egységes szerkezetbe foglalt Alapító Okirat közzétételét a Magyar Közlönyben, a bírósági nyilvántartásba vételről szóló határozat jogerőre emelkedését követően.

Felelős: ifjúsági, családügyi, szociális és esélyegyenlőségi miniszter

Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter

Határidő: a bírósági nyilvántartásba vételt követően azonnal

2. E határozat közzétételével egyidejűleg hatályát veszti a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány Alapító Okiratának módosításáról szóló 1053/2002. (V. 14.) Korm. határozat.

Gyurcsány Ferenc s. k.,
miniszterelnök

VI. rész KÖZLEMÉNYEK, HIRDETMÉNYEK

A HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület 2005. évi díjszabása

A HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület képző-, ipar- és fotóművészek szerzői jogainak kollektív kezelésére létrejött szervezet. Tevékenységének alapjait a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény XII. fejezetének rendelkezései, illetve a nemzeti kulturális örökség miniszterének nyilvántartásba vétele biztosítja.

Egy adott – jelen esetben képző-, ipar- vagy fotóművészeti – alkotás szerzőjének kizárólagos joga, hogy műve tekintetében annak felhasználásáról döntsön, illetve jogdíj igényét érvényesítse. A kommunikációs és terjesztési technikák óriási fejlődése révén azonban elkerülhetetlenné vált, hogy a szerző (vagy a jogutód) ezen jogosultság gyakorlását egy kizárólag erre a célra létrejött szervezetnek átengedje.

Eltérő rendelkezés hiányában a már egyszer nyilvánosságra hozott képző-, ipar- és fotóművészeti alkotás bármely további felhasználása (amennyiben az a hatályos szerzői jogi rendelkezések értelmében jogdíjköteles) a HUNGART, illetve egyes esetekben a jogosult (különösen reklám, illetve hirdetési célokra történő felhasználás esetén) előzetes hozzájárulásához kötött. A jogdíj mértéke elsősorban a felhasználás jellegének, terjedelmének függvénye és/vagy általános tarifaként vagy egyedi szerződés keretében kerül meghatározásra.

A következőkben részletezett jogdíjtarifák megállapítása az Szjt. 90. §-ának rendelkezésein alapul. Ezen díjszabás kizárólag a HUNGART közreműködésével történő jogosítások tekintetében érvényes. Amennyiben a szerző vagy más jogosult közvetlenül ad engedélyt a felhasználásra, úgy ezen tarifák nem kötelező érvényűek.

A felhasználások engedélyezése, illetve a számlák kiállítása a HUNGART székhelyén történik (1055 Budapest, Falk Miksa u. 30.). A Pénzügyminisztérium Forgalmiadó Főosztályának és az APEH Adónemek Főosztályának állásfoglalása értelmében a felhasználási engedély akkor lép érvénybe, azaz a teljesítés akkor történik, amikor a felhasználó a jogdíjat ténylegesen megfizette a HUNGART részére. Ezért a HUNGART a felhasználó adatszolgáltatása alapján, utólag, a jogdíj bekérését és beérkezését követően állíthatja csak ki a számlát a teljesítésről.

A későbbiekben részletezett díjak nem tartalmazzák a megfizetendő 15%-os áfát.

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. A felhasználásokhoz történő jogosítás (a továbbiakban: jogosítás) írásbeli kérelem alapján történik, a felhasználást megelőzően. A felhasználást követő kérelmek nem mentesítenek azon kártérítési kötelezettség alól, amely a jogdíj összegét meghaladja.

2. A HUNGART által adott jogosítás kizárólag az abban megnevezett szerző, ott megjelölt művének felhasználására jogosít. Azon fotóművészeti alkotások felhasználásához, melyek más műalkotást ábrázolnak, mindkét alkotás tekintetében szükséges a jogosítást beszerezni.

3. A felhasználás engedélyezése egyszeri alkalomra, az ott megjelölt formában, terjedelemben és példányszámban történő megjelentetésre vonatkozik. A terjedelem a mindenkor kiadvány szedéstükréhez igazodik. A megállapított példányszámon felüli példányokhoz újabb jogosítás beszerzése szükséges, amely csak különösen indokolt esetben tagadható meg.

4. Azon díjtételeknél, ahol a HUNGART az eladási ár százalékában határozta meg a jogosítás díját, a felhasználó ezen esetben is a felhasználás megkezdése előtt köteles az így meghatározott díjat a HUNGART-nak megfizetni.

5. Minden olyan felhasználás, amely személyhez fűződő jogokat érint(het), minden esetben kifejezett hozzájárulást igényel, amelyet a HUNGART szerez meg a jogosulttól, különösen olyan felhasználások, átdolgozások és reprodukálások esetén mint

- a) a háromdimenziós felhasználások,
- b) olyan nyomtatványok, melyek hordozója a szokásostól (papír) jelentősen eltér, mint pl. textília, üveg, cserép stb.,
- c) amelyek valamely műalkotást valamely termékkel, eseménnyel, szolgáltatással vagy céggel közvetlen kapcsolatba hoznak (a továbbiakban: reklám),
- d) plakátként történő minden egyes felhasználásához a jogok birtokosának előzetes hozzájárulása szükséges,
- e) kiállítás.

Amennyiben a jogosult megtagadja hozzájárulását, úgy a HUNGART-nak sem áll jogában jogosítást adni.

6. Művészeti alkotások fényképeinél e tarifa tekintetében a fotósok jogai egyenlők a reprodukálható műtárgy alkotójának jogaival, tehát azon fotóművészeti alkotások felhasználásához, melyek más műalkotást ábrázolnak, mindkét alkotás tekintetében szükséges a jogosítást beszerezni.

7. A felhasználásra jogosított köteles a felhasználás során megfelelő helyen az alkotó nevét, a mű címét és a HUNGART © jelet feltüntetni, illetőleg utalni minden olyan személyre, aki a jogosítás folyamatában részt vett. Gyűjteményes művek esetén is egyértelmű módon kell a jogok forrását feltüntetni.

8. Kívánságra a reprodukálás engedélyezéséhez egy minőségi mintát a HUNGART Egyesület részére be kell mutatni. A HUNGART a szerzői jogdíjelszámolás alapjául szolgáló adatokat, valamint a műfelhasználás módját és mértékét a helyszínen ellenőrizheti.

9. Minden olyan mű tekintetében, amelyet a felhasználás során nyilvánosságra hoznak, egy példányt a HUNGART részére át kell adni.

10. Kivételes esetekben, amikor a jogdíjköteles felhasználás nem áll arányban a költségével, vagy egyéb körülmény ezt indokolja, így például az érintett felhasználók jelentős részét megfelelően képviselő országos érdekképviselői szervezetekkel, nonprofit szervezetekkel külön megállapodás köthető, továbbá a jelen jogdíjközleményben meg nem határozott felhasználások esetén a közzétett szerzői jogdíjmértékek elveinek és arányainak alkalmazásával a HUNGART által esetenként megállapított szerzői jogdíj fizetendő.

11. Jogosulatlan, illetőleg a megengedett példányszámon felüli felhasználások, valamint a 7. pontban részletezett névfeltüntetési szabályok megszegése a jogdíj 100%-ának megfelelő pótdíj megfizetésének kötelezettségét vonják maguk után.

12. Olyan műveknél, melyek kizárólag magyar képző-, ipar-, illetve fotóművészek munkáit tartalmazzák az alapidíjból 25% kedvezményt kell adni.

13. Olyan műveknél, amelyeket kizárólag oktatási (tankönyv) vagy tudományos, illetve tudományos ismeretterjesztési célra használnak fel, az alapidíjból 25% kedvezményt kell adni.

14. Ugyanabban a médiumban történő ismétlés esetén 25% kedvezményt kell adni.

15. Ezen díjszabási szabályzat által biztosított kedvezmények csak abban az esetben érvényesek, amennyiben a jogosítást a felhasználó a HUNGART-tól a felhasználást megelőzően beszerezte, a HUNGART-tal szemben tartozása nem áll fenn, és adatközlési kötelezettségének határidőben eleget tett.

16. Amennyiben a felhasználót több jogcímen is megilleti a kedvezmény, úgy a díj az egyébként megállapítandó díjtétel 50%-áig csökkenthető.

17. Képző-, ipar- és fotóművészeti alkotás részletének felhasználására engedély nem adható, ugyanis a szerzői jogi törvény e területen az „idézt” tiltja. Egyébként a műalkotások reprodukálása során az alkotás megváltoztatása, bármilyen torzítása tilos, a szerzői jog megsértését jelenti.

18. Minden címdalton történő felhasználás esetén a jogdíj 100%-ának megfelelő pótdíjat kell megfizetni.

19. Reklámcélú felhasználásra, függetlenül attól, hogy a felhasználás milyen médiumban történik, a reklámokra vonatkozó díjtétel érvényes. Idetartoznak az üzleti jellegű nyomdai termékek is (image-brossúrák, üzleti jelentések, vállalati emlékkönyvek, továbbá könyvek és brossúrák, melyek nem a kiadók saját reklámjait szolgálják, és amelyek nagy részben reklámokat tartalmaznak).

KÜLÖNÖS RENDELKEZÉSEK

Újság

Nyomatási példányszám az alábbi darabszámig	Oldal nagyság				
	1/8-ig	1/4-ig	1/2-ig	1/1-ig	Dupla oldal
	Ft				
25 000	2 300	4 400	6 500	8 600	10 500
50 000	3 900	5 600	8 200	12 000	13 100
100 000	5 500	7 400	12 000	14 500	15 800
200 000	7 000	9 100	13 900	18 500	18 400
200 000 felett	8 600	12 000	16 700	22 000	20 000

Az alkotások magazin-mellékletekben történő megjelentetését a folyóiratokra vonatkozó tarifa szerint kell elszámolni.

Folyóirat, magazin

Példányszám	Oldal nagyság				
	1/8-ig	1/4-ig	1/2-ig	1/1-ig	Dupla oldal
	Ft				
5 000-ig	1 600	2 900	5 300	6 700	10 300
10 000-ig	2 600	5 000	7 400	9 900	14 500
25 000-ig	3 700	6 700	9 300	13 400	20 200
50 000-ig	4 700	8 600	11 800	17 200	25 700
100 000-ig	5 800	10 600	12 300	20 700	31 300
250 000-ig	6 800	12 300	16 800	24 600	36 900
250 000 felett	7 800	14 400	18 400	28 500	41 900

Művészeti folyóiratokban elhelyezett képek után 25%-os engedményt kell adni. Művészeti folyóiratnak kizárólag az olyan kiadványok, periodikák stb. minősülnek, amelyek elsődleges célja a kitűzött művészeti célok megvalósítása, és amelyek a működés során keletkező bevételt nonprofit jelleggel, azaz csakis a művészeti cél megvalósítása érdekében használják fel.

Könyv

Példányszám	Oldal nagyság			
	1/4-ig	1/2-ig	1/1-ig	Dupla oldalig
	Ft			
500	1 200	3 000	4 000	6 200
1 000	2 000	4 500	6 700	12 000
1 500	3 700	5 600	7 900	12 000

Példányszám	Oldal nagyság			
	1/4-ig	1/2-ig	1/1-ig	Dupla oldalig
	Ft			
3 000	4 500	6 700	9 000	14 000
5 000	5 600	7 900	12 000	16 600
7 500	6 500	8 900	12 800	18 500
10 000	7 900	12 000	14 500	22 400
15 000	9 100	13 400	18 400	25 700
20 000	9 900	14 500	19 600	29 100
30 000	12 000	16 200	22 400	33 600
50 000	12 900	18 500	24 600	36 900
75 000	13 900	19 500	27 100	41 900
100 000	15 000	21 800	29 100	44 300

További rendelkezések, kedvezmények:

1. Borító újbóli felhasználása esetén a belső részben 50% engedményt kell adni.
2. Zsebkönyvekben és kiskalakú könyvekben elhelyezett illusztrációk esetén (melyek 12 – 17 cm-nél kisebbek) a könyvekre alkalmazandó tarifa 25%-át kitevő engedményt kell adni.
3. Olyan könyvek esetében, amelyek tömegesen illusztráltak (legalább 50 művet tartalmaznak) 35% kedvezményt kell adni.
4. Magyarázó szövegek nélküli képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások közzétételéhez olyan könyvekben, melyek a szokásos könyvformátumot (40 – 30 cm) túllépik, kivéve a művészeti katalógusokat, valamint gyűjtőmappákat, külön megállapodás szükséges.
5. A levelezőlapkönyvek elszámolása a „levelezőlapok” tarifának megfelelően történik.
6. Olyan műveknél, melyeket túlnyomórészt egyetlen szerző illusztrált, az előbbi tarifák helyett a díjazási igények százalékos kiegyenlítése lehetséges, mely a bolti eladási árhoz igazodik. Ehhez külön megállapodás szükséges.
7. Enciklopédiák és más, hasonlóképpen tömegesen illusztrált művek esetén minden ábrára, mely 1/8 oldalnál kisebb, átalány honoráriumra vonatkozó megállapodás lehetséges.
8. Kiállítási katalógus (papír alapú vagy CD-n megjelenő)
 - a) Művészeti alkotások reprodukciói díj- és engedélymentesen használhatók fel (azaz csak előzetes bejelentés szükséges) olyan katalógusok céljára, melyet kiállítás keretében terjesztenek. Előfeltétel az, hogy a művészeti alkotásokat a kiállításon mutassák be.
 - b) Ha a katalógusokat a kiállítás bezárása után a kiállítást szervező vagy a kiállítás tartama alatt vagy után a kiállításon kívül a kereskedelem kívánna terjeszteni, akkor ehhez a HUNGART útján előzetes írásbeli engedély szükséges. Alkalmazandó: a könyvekre vagy a CD-kre egyébként érvényes tarifa. A kiszámítás alapjául a kereskedelem részére megállapított példányszám szolgál.
9. Árverési katalógus

Művészeti alkotások reprodukcióját díj- és engedélymentesen – azaz csak előzetes bejelentési kötelezettség melletti – lehet felhasználni olyan katalógusokban, amelyek a műalkotások kereskedelmi forgalomban való értékesítése során a közreműködő aukciós (árverési) házak, galériák stb. által kerülnek kiadásra, és amelyek egyedüli és kizárólagos célja a műtárgyak árverésen való értékesítésének elősegítése, és kizárólag az aukció keretében kerülnek terjesztésre, értékesítésre.

A reprodukciók ilyen módon való felhasználásának feltétele, hogy a műtárgyak értékesítése után a szerzői jogi törvény 70. és 100. §-ban foglalt, ún. „5%-os” jogdíj és járulék maradéktalanul megfizetésre kerüljön, a szükséges adatszolgáltatásoknak a műkereskedő eleget tegyen, továbbá az árverezés megkezdése előtt a katalógus egy példányát a HUNGART számára eljuttassa. Abban az esetben, ha az árverés után fizetési és adatszolgáltatási kötelezettségeinek a felhasználó mégsem tenne eleget, úgy a HUNGART a katalógusban reprodukált művek után, az általános tarifák szerinti pótdíj fizetésére is kötelezni fogja.

Naptár

Példányszám az alábbi darabszámig	Oldalnagyság				
	Kártyanaptár	A5-ig	A5	A4	A3
	Ft				
2 000	4 200	7 400	9 900	12 300	14 500
3 000	5 300	9 900	12 300	14 500	18 500
5 000	6 300	12 300	14 500	17 200	24 600
7 500	7 400	14 500	18 500	22 400	30 800
10 000	8 400	17 200	22 400	26 900	36 900
25 000	9 500	20 900	25 700	32 000	43 100
50 000	10 500	23 500	30 800	39 200	49 200
100 000	11 600	25 700	35 800	44 700	53 700
250 000 felett	12 600	28 000	39 200	49 200	59 200

A méretek meghatározása: A5: 150 210, A4: 210 297, A3: 297 420, A2: 420 600, A1: 600 830, A0: 830 1200, A00: 1200 1660

Napos naptárakra (1 lap/nap) 20%, heti naptárakra (1 lap/hét) 10% árengedményt kell adni a fenti tarifákból.

A borítón történő illusztrációnak a belső részben történő újrafelhasználásakor a belső részben való felhasználásra 50% engedményt kell adni.

Különnyomat

A) Plakát, szórólap (nem eladási és nem reklámcélú):

Példányszám az alábbi darabszámig	Oldalnagyság				
	A3-ig	A2-ig	A1-ig	A00-ig	A00 felett
	Ft				
10	8 400	12 300	24 600	36 900	42 000
100	10 500	36 900	55 300	73 800	92 300
250	12 600	55 300	79 900	104 600	149 000
500	14 700	73 800	110 700	147 600	184 500
1 000	16 800	98 400	147 600	196 800	246 000
2 000	18 900	123 100	184 500	246 000	307 500
3 000	21 000	147 600	221 500	295 300	369 100

A méretek meghatározása: A5: 150 210, A4: 210 297, A3: 297 420, A2: 420 600, A1: 600 830, A0: 830 1200, A00: 1200 1660

Ha a rendezvény, melyet a plakát hirdet, annak a művésznek a kiállítása, akinek a műve a plakáton ábrázolva van, 50%-os kedvezményt kell adni.

Ha a rendezvény valamely más kulturális rendezvény (színház, hangverseny, felolvasás stb.), a kedvezmény 40%.

B) Eladásra szánt vagy reklám célú különnyomat (műnyomatok, poszterek, mini-nyomtatványok, eladási plakátok stb.):

A díj a felhasználó által tervezett és a HUNGART részére megadott bolti eladási ár 12%-a.

Levelezőlap, dia, projektorfólia

A díj a felhasználó által tervezett és a HUNGART részére megadott bolti eladási ár 12%-a.

Levelezőlapkönyvek, leporellók és hasonló, csak zártan eladott levelezőlap-összeállítások után 25% engedmény jár.

A projektorfólia jogosítási díja, ha nem eladási célú a felhasználás:

Példányszám	Oldalnagyság			
	1/8-ig	1/4-ig	1/2-ig	1/1-ig
	Ft			
10-ig	1 600	2 900	5 300	6 700
50-ig	2 600	4 900	7 400	9 900
100-ig	3 700	6 700	9 300	13 400
100 felett	4 700	8 600	11 800	17 200

*Borító, ábrahordozó
(hanglemez, audio- és videokazetta, DVD, CD, CD-korong és más hasonló tároló borítói)*

Ábrahordozó	Példányszám			
	4 000-ig	10 000-ig	20 000-ig	Minden további megkezdett 10 000
	Ft			
	49 200	123 100	245 700	+10%

Két ábrahordozón történő egyidejű megjelenés esetén 20% kedvezmény, három vagy több ábrahordozón történő egyidejű megjelenés esetén 30% kedvezmény jár.

Arculati elemek másodfelhasználása (operátorlogók, háttérképek, képzó- és képernyőkímélők, háttérképek)

Multimédia üzenet, operátorlogo, képernyőkímélő, háttérkép keretében felhasznált művekért, képenként 2600 Ft/év jogdíjat kell fizetni.

Reklám célú felhasználás vagy image kialakítás esetén az alapidj +50%-a a pótdíj.

Videóvetítés

A képzó-, ipar- és fotóművészet elektronikusan tárolt művei nyilvánosan hozzáférhető képernyőkön való megjelenítésének díja (100 cm-es képernyőátmérőig) évente képernyőnként és alkotásonként 10 500 Ft. Amennyiben a felhasználás nem kereskedelmi célú, úgy 50% kedvezményt kell adni.

Ehhez előfeltétel, hogy a képi tartalmak tárolásának jogát a felhasznált elektronikus tároló médiumban (adatbank, CD-ROM stb.) előre megszerezzék a HUNGART-tól.

A nagyobb képernyők (100 cm-en felüli átmérő), valamint videó-kivetítések és hasonló eljárások nagyobb nézői kör részére külön megállapodás szerint kerülnek elszámolásra.

CD-ROM, videokazetta

Példányszám az alábbi darabszámokig	Ft/alkotás
100	3 000
500	4 000
1 000	6 000
3 000	9 900
5 000	12 300
7 500	16 000
10 000	19 600
15 000	24 600
20 000	30 800

Ezen díj megfizetésével a felhasználó megszerzi azon jogot is, hogy a CD-ROM és a videokazetta előállítás céljából az alkotás egy másolatát digitális formában előállítsák. Amennyiben az alkotások száma meghaladja a 100-at, akkor a 100-on felüli alkotások után a kedvezmény 50%.

Reklámbrossúra, levelezőlap, reklámprospektus, reklámeszköz, reklámnaptár

Példányszám az alábbi darabszámgig	Oldal nagyság		
	1/4-ig (levelezőlap is)	1/2-ig	1/1-ig
	Ft		
1 000	7 400	9 900	12 300
2 000	9 900	14 800	18 500
5 000	12 300	19 600	24 600
10 000	19 600	24 600	30 800
50 000	24 600	30 800	39 200
100 000	30 800	39 400	49 200

Reklámhirdetés

Példányszám az alábbi darabszámgig	Oldal nagyság			
	1/8	1/4	1/2	1/1
	Ft			
5 000	2 900	4 900	6 100	7 600
10 000	4 500	9 900	12 300	15 100
50 000	6 100	18 500	24 600	30 800
100 000	7 700	24 600	36 900	43 100
250 000	9 200	39 200	50 300	61 500

Reprodukció reklám- és dekorációs célra (vásár, kirakat, óriásplakát-felület stb.)

Darabszám	Felület a következő m ² nagyságig			
	1	3	5	10 felett
	Ft			
1	24 600	49 200	73 800	98 400
10-ig	36 900	73 800	110 700	172 200
50-ig	56 000	110 700	165 500	221 400

Programfüzet, meghívó, étlap

Példányszám az alábbi darabszámgig	Oldal nagyság		
	1/4	1/2	1/1-ig
	Ft		
100-ig	1 600	2 100	3 200
500	2 600	3 400	4 300
1 000	4 900	6 700	8 600
5 000	8 600	9 900	12 300
10 000	11 000	14 800	18 500
50 000 felett	14 800	19 600	24 600

Kulturális intézmények programfüzeteinél a kedvezmény 40%.

Bélyeg

Bélyegen történő reprodukció esetén egyedi megállapodás szükséges.

Egyéb anyagokon történő felhasználás (pl. textília, bőr, csomagolópapír stb.)

A díj a bolti végső eladási ár százalékos arányában kerül megállapításra, és a bolti végső eladási ár 10%-át teszi ki. Amennyiben a bolti végső eladási ár nincs rögzítve, akkor a HUNGART és a felhasználó közötti szerződéses engedélyezésben egy átlagos bolti végső eladási ár kerül meghatározásra, melyet a kiszámítás alapjául használnak fel.

Kártya (telefonkártya, bankkártya, klubkártya, egyéb kártya)

Példányszám az alábbi darabszámig	Ft		
500	2 600	3 400	4 300
1 000	4 900	6 700	8 600
5 000	8 600	9 900	12 300
10 000	11 000	14 800	18 500
50 000 felett	14 800	19 600	24 600

Kiállítások

A jogdíjak mértéke:

ha a kiállító művészek száma a 10-et nem éri el, a fizetendő jogdíj összege:	10 500 Ft;
ha a kiállító művészek száma az 50-et nem éri el, a fizetendő jogdíj összege:	52 500 Ft;
ha a kiállító művészek száma az 50-et meghaladja, a fizetendő jogdíj összege:	84 000 Ft.

*A képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások nyilvánossághoz közvetítéséért fizetendő jogdíjak**A televízió-szervezetek által fizetendő jogdíjak*

A szerzői jogi törvény 26. §-a értelmében a televízió-szervezetek a már nyilvánosságra hozott képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások ismételt sugárzási célú rögzítéséért és sugárzásáért, valamint ha a műsort nem sugárzással, hanem vezeték útján teszi a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, jogdíjat kötelesek fizetni.

A jogdíj mértéke az egyes televízió-szervezetekkel megkötendő megállapodásokban kerül olyan módon rögzítésre, hogy annak alapja a díj megállapításakor hatályos, a zenei- és irodalmi művek azonos célú felhasználására vonatkozó, számított jogdíj teljes összege. Ezen jogdíjalap, mint bázisszám alapul vételével, a televízió-szervezet adatszolgáltatása alapján, a ténylegesen felhasznált képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások és a felhasznált zenei- és irodalmi művek aránya határozza meg a jogdíj mértékét, azaz a jogdíj a bázisszám annyi %-a, amilyen arányban a műfelhasználások egymáshoz viszonyulnak.

A jogdíjfizetés és az adatszolgáltatás részletes feltételeit a HUNGART-tal megkötendő felhasználási szerződések rögzítik.

Az előbbieken meghatározott díjat, de legalább 5600 Ft/hó szerzői jogdíjat köteles fizetni a felhasználó, ha a műsort nem sugárzással, nem vezeték útján, hanem bármely más hasonló eszközzel vagy módon – ideértve számítógépes hálózat igénybevitelét – teszi a nyilvánosság számára hozzáférhetővé (pl. önálló webcasting).

A televízió-szervezetek a sugárzással egy időben, számítógépes hálózat igénybevitelével is történő nyilvánossághoz közvetítéséért („simulcasting”) az előbbieken meghatározott szerzői jogdíjon felül annak 5%-át kötelesek fizetni.

A felhasználók – ha a felek rövidebb határidőben nem állapodnak meg – negyedévente, a naptári hónapot követő 15. napjáig kötelesek a ténylegesen sugárzott, illetve a nyilvánossághoz egyéb módon közvetített műsorszámokról és a műsorszámokban felhasznált képző-, ipar- és fotóművészeti alkotásokról, vagy a HUNGART által rendszeresített formanyomtatvány alkalmazásával vagy más, a felek által kötött sugárzási (nyilvánossághoz közvetítési) szerződésben meghatározott módon (formátumban), elsősorban elektronikus formában adatot szolgáltatni.

Lehívásra („on demand”) hozzáférhetővé tétel fejében fizetendő jogdíjak

A képző-, ipar és fotóművészeti alkotások másodlagos felhasználásának díja ún. internetes környezetben, a nyilvánosság számára lehívásra („on demand”) hozzáférhetővé tétel fejében, alkotásonként az e fejezetben részletezett jogdíjakat kell fizetni. „Lehívás”: a műveknek vezeték útján, vagy bármely más eszközzel vagy módon történő nyilvánossághoz közvetítése, amelynek során a közönség tagjai a művekhez úgy férhetnek hozzá, hogy mind az egyes műveket, mind a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg. A lehívásra történő hozzáférhetővé tétel megvalósul tekintet nélkül arra, hogy a nyilvánosság tagjai a lehívott műveket számítógépre, vagy bármely más hordozóra letölthetik-e.

A jelen jogdíjközlemény alkalmazása szempontjából a felhasználás nem minősül üzletszerűnek, és nincs jogdíjfizetési kötelezettség az alábbi feltételek együttes fennállása esetén:

- a) a szolgáltató a felhasználással nem ér el bevételt, és a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja (pl. múzeum);
- b) a szolgáltató – a hozzáférést biztosító helyek számától függetlenül – összesen legfeljebb tíz művet tesz lehívásra hozzáférhetővé;
- c) a szolgáltató a műveket olyan műszaki feltételekkel teszi lehívásra hozzáférhetővé, amely az átlagos felhasználó számára csupán azok érzékelését teszi lehetővé, a letöltésüket (tartós másolatkészítést) azonban nem;
- d) a szolgáltató a felhasználás megkezdését megelőzően a HUNGART-tal felhasználási szerződést köt, és annak feltételeit a felhasználási szerződés tartama alatt mindvégig hiánytalanul teljesíti.

Ha a képző-, ipar- vagy fotóművész (illetve ezen személyek csoportja, szervezete) kizárólag saját vagy tagjai művét/műveit teszi lehívásra hozzáférhetővé, jogdíjat nem kell fizetnie – amennyiben a HUNGART-nak ezt előzetesen bejelenti és a változásokról is tájékoztatja.

A jogdíjak mértéke olyan felhasználások esetében, melyekkel kapcsolatban a szolgáltató bevételt ér el, amennyiben a	
– lehívható művek száma egy, a lehívások számától függetlenül	5000 Ft/év
– lehívható művek száma az 5-öt nem éri el, a lehívások számától függetlenül	13 300 Ft/év
– lehívható művek száma a 10-et nem éri el, a lehívások számától függetlenül	26 300 Ft/év
– lehívható művek száma az 50-et nem éri el, a lehívások számától függetlenül	105 000 Ft/év
– lehívható művek száma a 100-at nem éri el, a lehívások számától függetlenül	210 000 Ft/év
– 100-nál több mű hívható le, a lehívások számától függetlenül	315 000 Ft/év

A letöltést (tartós másolat készítését) is engedő, ún. „download” típusú felhasználásért a fenti díjtételek 100% pótdíjjal fizetendők.

Amennyiben a felhasználás egy évnél rövidebb, a fizetendő jogdíj arányosan csökkentendő. A jogdíjat évente egyszer, illetve a megjelölt időtartamra vonatkozóan előre kell megfizetni.

*A nyilvánosság számára lehívásra („on demand”) hozzáférhetővé tétel közös szabályai,
a hozzáférést biztosító szolgáltatók felelősségének korlátozása*

Szolgáltatónak minősül a szerzői művet lehívásra hozzáférhetővé tételre felajánló (tartalomszolgáltató), továbbá a tartalomszolgáltatótól különböző, a tartalomszolgáltató által hozzáférhetővé tétel céljára felajánlott műhöz közvetlenül vagy közreműködő(k) útján hozzáférést biztosító, a szerzői jogi törvény 19. §-ban, illetve a 26. § (8) bekezdésében meghatározott felhasználási cselekményt megvalósító személy, kivéve a szabad felhasználási cselekményeket [35. § (6) bekezdés].

Ha az a szolgáltató, amely kizárólag az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (Ektv.) 9–11. §-okban meghatározott feltételeknek megfelelő tevékenységeket végzi, és egyébként úgy jár el, ahogy az a szolgáltatótól az adott helyzetben általában elvárható, a HUNGART és a HUNGART által képviselt bel- és külföldi képző-, ipar- és fotóművészeti szerzői jogosultak irányában a szerzői jogsértésért a szerzői jogi törvény 94. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott jogkövetkezményeken (a jogsértéstől eltiltás és abbahagyásra kötelezés) túl nem felel, így jogdíjfizetési kötelezettsége sem áll fenn.

Ha az előbbieket szerint eljáró szolgáltató önként, vagy a HUNGART-tal kötött és betartott megállapodás alapján folytatja az Ektv. 13. § szerinti eljárást, mentesül a szerzői jogi törvény 94. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott jogkövetkezménytől is. Ezen megállapodás az Ektv. 13. §-ban meghatározott tartalom felül az Ektv. 13. § (11) bekezdésében meghatározott felhatalmazás alapján az alábbiakat tartalmazza:

- a szolgáltató által végzett, az előző bekezdésben felsorolt tevékenységek szerzői jogi felhasználást valósítanak meg;

- a HUNGART a sérelem tárgyát és a jogsértést valószínűsítő tényeket, továbbá a szerzői jogot sértő tartalmú információ azonosításához szükséges adatokat akként határozza meg, hogy megjelöli a lehívásra hozzáférhetővé tétel általa gyakorolható engedélyezésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket [Szjt. 27. §, 91. § (1) bekezdés, 92. § (3) bekezdés] és a közös jogkezelő egyesületekről szóló nyilvántartásba vételét tartalmazó, a hivatalos lapban megjelent közlemény megfelelő részeit, és egyben kijelenti, hogy csak olyan szerzői mű tekintetében és csak olyan jog érvényesítése iránt lép fel, amely a megjelölt jogszabályi rendelkezések és nyilvántartásba vétel alapján közös jogkezelésébe tartozik;
- a felek a megállapodással összefüggésben hatályos írásbeli közlésnek tekintik a nekik vagy általuk harmadik személyhez címzett írásbeli magánokirat hű másolatát, továbbá az elektronikus úton tett közlést is, ha annak megérkezését a címzett elektronikus úton igazolja;
- a felek kérik az egymástól származó elektronikus küldemények megérkezésének (hozzáférhetővé válásának) visszaigazolását, és kötelesek a megérkezést (hozzáférhetővé válást) visszaigazolni.

A fenti jogdíjközlemény 2005. január 1-jétől 2005. december 31-ig hatályos.

HUNGART
Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület

* * *

A jogdíjközleményt az Szjt. 90. § (2) bekezdése alapján jóváhagyom:

Budapest, 2005. február 11.

Vass Lajos s. k.,
nemzeti kulturális örökség minisztériumi politikai államtitkár

**A BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó
és Választási Hivatal közleménye**

A BM Központi Hivatal a 35/2000. (XI. 30.) BM rendelet 73. § (1) bekezdése alapján – az eddig közzétetteken kívül – az alábbi elveszett, megsemmisült gépjármű törzskönyvek sorszámát teszi közzé:

204295B	499487C	530886A	553436E
720845D	529680C	414688A	181864D
146132A	240614D	728402E	345747C
990939B	648012C	699318B	874734C
878986C	866570A	552984B	268640C
176974B	936823A	850113C	070313A
009386B	728565B	434651B	882459A
652790E	724543A	581389B	580258C
559142B	382185C	390792B	225061B
735936C	549906E	492105A	377232B
176511B	021235D	621507C	367872C
369131A	321083A	189278E	184261A
680311E	086695B	297620D	489962B
635800A	221778B	325593A	093149A
539662A	514919C	118243D	683782C
407915D	059414E	173356C	214706C
481576E	016725E	066029A	926286C
785881E	235004B	829845D	398146A

767953D	981781A	446023E	440274A
195923D	345322E	174611E	261381D
121668D	001181B	611104E	798540B
157355B	571036B	561636C	133931D
066171C	682600C	846742D	338662B
380155B	942629C	903074D	181179A
611388B	535278A	623651A	577580A
753590D	253395D	405290A	933810D
749020A	470998B	266887A	837669A
213125B	740228D	882203B	133450B
392115A	296731A	820752B	108320E
588843D	774229E	313860A	067542B
645899B	896873D	779539A	455136D
375482E	960165C	376500B	568424C
515771D	913267A	442849C	821424D
611513C	807950D	795696C	725862A
292339B	454798B	790934C	804112E
753586D	056937B	408834D	217871C
080400A	348883D	524669C	451835D
409839A	694096C	970905A	065111A
624120C	744143E	292893D	357322A
289079D	623454B	267884A	878211B
836630C	619155A	401475C	629869B
819752D	466617E	707348D	214571C
003491C	981001A	990293C	920234D
384294A	460363D	091501C	661652C
183858E	100849A	037317B	875375B
633253D	817615B	811163A	740415E
012456B	960165C	557481B	337545B
165211A	052721E	010718C	897203D
631305E	175003B	198161E	271889E
113330B	573797B	843740A	180608D
626736C	966571B	276946D	312867A
468574D	389025A	176980B	337647A
816816A	932544B	556298B	839051D
206698D	181113E	885093E	271882B
920267A	771299E	452938A	

Közlekedési Nyilvántartó Osztály

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Kormányrendelet felhatalmazása alapján jelenteti meg a Miniszterelnöki Hivatal a Magyar Közlöny mellékleteként a **HIVATALOS ÉRTESÍTŐT**. A lap hetente, szerdánként, tematikus főrészekben hitelesen közli a legfőbb állami, önkormányzati, társadalmi, gazdasági szervek, illetve szervezetek személyi, szervezeti, igazgatási és képzési, valamint a hírközlési tevékenység (frekvenciagazdálkodás, távközlés, postaügy, informatika) közleményeit, továbbá az üzleti élet híreit. Térítési díj ellenében közzétesszük a Kincstári Vagyon Igazgatóság vagyonértékesítési pályázatait, az állami, társadalmi, gazdasági szervezetek, parlamenti pártok, kamarák, helyi önkormányzatok, egyházak, különböző képviseletek közleményeit. Fizetett hirdetésként – akár színes oldalakon is – helyet kaphatnak az Értesítőben a gazdálkodó szervezetek, egyetemek, alapítványok, de magánszemélyek közérdekklődésre számot tartó közlései is.

Őszintén reméljük, hogy a hírek, információk, közlemények egy lapban történő pontos és rendszerezett formában való közreadásával sikerül hatékonyabbá és eredményesebbé tenni előfizetőink tájékozódását a hivatali és üzleti életben. Az érdeklődők számára egyéb hasznos információkat is nyújt a lap.

Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2004. május 1-jétől az Európai Unió hivatalos nyelveként magyarul is megjelenik. A hivatalos lap L és C sorozatból áll.

Az L (Legislation) sorozatban kerülnek kiadásra az Európai Unió hatályos jogszabályai, az ún. elsődleges jogforrások (alapító szerződések, csatlakozási szerződések, társulási szerződések), továbbá az alábbi jogforrások: *rendeletek, irányelvek, határozatok*.

Az EU Hivatalos Lapjában történő közzétételt követően az évfolyam és a kötet számára, valamint a megjelenés dátumára hivatkozással, cím szerint, 2004. május 1-jétől folyamatosan tájékoztatást adunk a hivatalos lap L kiadásaiban megjelenő jogi aktusokról a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő **Hivatalos Értesítőben**.

A lap előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó 1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6. címen, levélcím: 1394 Budapest 62., Pf. 357; faxszám: 318-6668.

2005. évi éves előfizetési díja: 13 248 Ft áfával.

A **HIVATALOS ÉRTESÍTŐ** egyes számai megvásárolhatók a kiadó közlőnyboltjában: 1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6. Telefon/fax: 267-2780.

M E G R E N D E L Ő L A P

Megrendelem a **HIVATALOS ÉRTESÍTŐ** című lapot példányban, és kérem a következő címre kézbesíteni:

Megrendelő neve:

címe (város/község, irányítószám):

utca, házszám:

Ügyintéző (telefonszám):

2005. évi előfizetési díj fél évre 6624 Ft áfával ☐

egy évre 13 248 Ft áfával ☐

Számlát kérek a befizetéshez. ☐

Kérjük, a négyzetbe történő X bejelöléssel jelezze az előfizetés időtartamát.

Kelt.:

.....
cégszerű aláírás

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény rendelkezik – többek között – a Magyar Köztársaság Kormánya hivatalos lapjának, a **Határozatok Tárá**nak megjelentetéséről.

A Határozatok Tárát szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal a Szerkesztőbizottság közreműködésével, évente mintegy 60 alkalommal jelenik meg.

A Határozatok Tára a Kormánynak azokat a határozatait (kétezeres) közli, amelyeknek közzétételét a Kormány elrendelte, továbbá tartalmazza a miniszterelnök határozatait, a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter határozatait, valamint a minisztériumok, az országos hatáskörű szervek, az önkormányzatok közleményeit, hirdetményeit, különféle tájékoztatóit, továbbá azokat a közleményeket stb., amelyeket a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter engedélyez.

A Határozatok Tára megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címén (Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6.; postacím: 1394 Budapest 62, Pf. 357) vagy a 318-6668 faxszámán.

Éves előfizetési díja 2005. évre: 20 424 Ft áfával.

Példányonként megvásárolható a kiadó közlőnyboltjában (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6. Tel./fax: 267-2780).

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a

HATÁROZATOK TÁRA

című lapot példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

2005. évi előfizetési díj egy évre: 20 424 Ft áfával ☐

félfévre: 10 212 Ft áfával. ☐

Csekket kérek a befizetéshez. ☐

Kérjük, a négyzetbe történő X bejelöléssel jelezze az előfizetés időtartamát!

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A Miniszterelnöki Hivatal és a Belügyminisztérium közös szerkesztésében havonta megjelenő

ÖNKORMÁNYZATOK KÖZLÖNYE

az önkormányzatok számára működésük során hasznos és nélkülözhetetlen tájékoztatói forrás.

A kiadvány első három része az önkormányzatokat érintő, újonnan kihirdetett jogszabályokat (törvények, rendeletek – ideértve az önkormányzati rendeleteket is –, alkotmánybírósági és egyéb határozatok) közli. Negyedik főrésze közleményeket, pályázati felhívásokat és tájékoztatásokat (szaktárcák közleményei, az Állami Számvevőszék ajánlásai, az önkormányzatok által elnyerhető támogatások pályázati feltételei, az önkormányzatok éves pénzügyi beszámolói, alapító okiratok stb.) tartalmaz.

Az **Önkormányzatok Közlönye** előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) címén (postacím: 1394 Budapest 62. Pf. 357) vagy a 318-6668 fax-számán.

2005. évi éves előfizetés díja: 4968 Ft áfával.

Példányonként megvásárolható a kiadó közlőnyboltjában (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6. Tel./fax: 267-2780).

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az **Önkormányzatok Közlönye** című lapot példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Az EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSI KÖZLÖNY

– az egészségbiztosítási ágazat központi igazgatási szerve, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár hivatalos lapja – az előfizetői érdekeket szem előtt tartva, kedvező áron kívánja az egészségügyi ágazatban érdekeltek rendelkezésére bocsátani a jogszabályok szövegét, valamint a munkához szükséges aktuális OEP-közleményeket, -felhívásokat, -tájékoztatókat. Lapunk címzettjei elsősorban: az alapellátásban részt vevő háziorvosok; fekvőbeteg-ellátó és szakellátó intézmények; gyógyszer, gyógyászati segédeszköz gyártók, illetve forgalmazók; gyógyfürdők; oktatási intézmények; társadalombiztosítási kifizetőhelyek, foglalkoztatók; könyvelők; adótanácsadók stb.

Az Egészségbiztosítási Közlöny előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) címén (postacím: 1394 Budapest 62. Pf. 357) vagy a 318-6668 faxszámán.

2005. évi éves előfizetési díj: 19 044 Ft áfával.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az **Egészségbiztosítási Közlöny** című lapot példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A Magyar Hivatalos Közlönykiadó gondozásában 2004. január 1-jétől jelenik meg a Közbeszerzések Tanácsának hivatalos lapja, a

KÖZBESZERZÉSI ÉRTESÍTŐ

A Közbeszerzési Értesítő megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6. címén (postacím: 1394 Budapest 62, Pf. 357.) vagy a 318-6668 faxszámán.

Éves előfizetési díja 2005. évre: 94 700 Ft, fél évre: 50 000 Ft, negyedévre: 26 100 Ft. Példányonként megvásárolható a kiadó közlőnyboltjában (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6. Tel./fax: 267-2780).

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a

KÖZBESZERZÉSI ÉRTESÍTŐ

című lapot példányban, és kérem a következő címre kézbesíteni:

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város/község, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

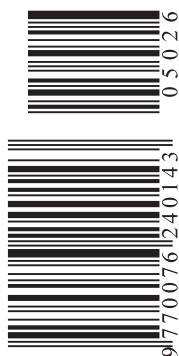
Előfizetési díj	egy évre	94 700 Ft	☐
	fél évre	50 000 Ft	☐
	negyedévre	26 100 Ft	☐

Csekket kérek a befizetéshez ☐

Kérjük, a négyzetbe történő X bejelöléssel jelezze az előfizetés időtartamát!

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

Szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével.

A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Pulay Gyula. A szerkesztésért felelős: dr. Müller György. Budapest V., Kossuth tér 1—3.

Kiadja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6. Telefon: 266-9290.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadónál

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Hivatalos Közlönykiadó a FÁMA Rt. közreműködésével. Telefon/fax: 266-6567.

Információ: tel./fax: 317-9999, 266-9290/245, 357 mellék.

Példányonként megvásárolható a kiadó Budapest VIII., Somogyi B. u. 6. (tel./fax: 267-2780) szám alatti közlönypoltjában, illetve megrendelhető a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

2005. évi éves előfizetési díj: 89 148 Ft. Egy példány ára: 184 Ft 16 oldal terjedelemig, utána +8 oldalanként +161 Ft.

A kiadó az előfizetési díj évközbeli emelésének jogát fenntartja.

HU ISSN 0076—2407

05.0511 — Nyomja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert.